

ALEKSANDER NOWORÓL KONSULTING, Głogoczów 995, 32-444 Głogoczów

STRATEGIA ROZWOJU KRAKOWA
TU CHCĘ ŻYĆ. KRAKÓW 2030
AKTUALIZACJA

DIAGNOZA SYTUACJI
SPOŁECZNO-GOSPODARCZEJ
KRAKOWA W 2022 ROKU

Kraków, czerwiec – lipiec 2022

Zespół autorski Aleksander Noworól Konsulting:

prof. dr hab. arch. Aleksander Noworól – konsultant, kierownik opracowania
dr Kamilla Noworól – konsultant
dr Jeremiasz Salamon – konsultant
mgr Paweł Hałat – konsultant
Dominik Szachowicz – współpraca

Dokument opracowano na podstawie materiałów informacyjnych udostępnionych przez **Wydział Strategii, Planowania i Monitorowania Inwestycji Urzędu Miasta Krakowa**, statystyki publicznej oraz badań własnych, opisanych w raporcie stanowiącym Aneks niniejszego dokumentu.

Zespół autorski składa podziękowania uczestnikom badań własnych: wywiadów, ankiet i warsztatów oraz pracownikom Samorządu Krakowskiego za współdziałanie w opracowaniu diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej Krakowa w 2022 r.

Spis treści

WPROWADZENIE	4
ANALIZA TRENDÓW ROZWOJOWYCH I UWARUNKOWAŃ ZEWNĘTRZNYCH O CHARAKTERZE KRAJOWYM, EUROPEJSKIM I GLOBALNYM	6
TRENDY I UWARUNKOWANIA GLOBALNE I EUROPEJSKIE.....	6
UWARUNKOWANIA EUROPEJSKIE, W TYM ZWIĄZANE Z POLITYKĄ SPÓJNOŚCI.....	13
UWARUNKOWANIA KRAJOWE I REGIONALNE – W DOKUMENTACH PROGRAMOWYCH WŁADZ PUBLICZNYCH.....	15
KRAKÓW DZISIAJ ... W 2022 ROKU	24
OBSZAR I: INTELIGENTNA I NOWOCZESNA METROPOLIA.....	24
OBSZAR II: NOWOCZESNA GOSPODARKA I POTENCJAŁ NAUKOWY.....	48
OBSZAR III: KULTURA I DZIEDZICTWO KULTUROWE.....	77
OBSZAR IV: JAKOŚĆ ŻYCIA.....	98
OBSZAR V: KAPITAŁ SPOŁECZNY.....	146
OBSZAR VI: ZARZĄDZANIE MIASTEM.....	166
ANALIZA STRATEGICZNA	185
SPISY WYKRESÓW, TABEL I RYCIN	198
SPIS WYKRESÓW.....	198
SPIS TABEL.....	202
SPIS RYCIN.....	203
WYKAZ SKRÓTÓW	204
BIBLIOGRAFIA	205
ANEKS: RAPORT Z BADAŃ WŁASNYCH	212

Wprowadzenie

„Strategia Rozwoju Krakowa. Tu chcę żyć. Kraków 2030.” (SRK 2030, Strategia) została przyjęta Uchwałą nr XCIV/2449/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 7 lutego 2018 r. Jest to główny dokument planistyczny Miasta ukierunkowujący rozwój społeczno-gospodarczy i przestrzenny Krakowa. Podjęcie aktualizacji wynikają z ewaluacji on-going przeprowadzonej w latach 2021-2022¹. Zasadnicza rekomendacja sformułowana w wyniku ewaluacji dotyczy potrzeby zainicjowania procedury aktualizacji dokumentu Strategii. Nie oznacza to, że ewaluacja zakwestionowała opisaną w tym dokumencie interwencję publiczną, bądź też stwierdziła, że składające się na nią cele oraz sposoby ich osiągnięcia, straciły swoją aktualność. Wręcz przeciwnie. Ocena aktualności celów Strategii przeprowadzona w rozdziale „Strategia Rozwoju Krakowa 2030 – ocena aktualności” jednoznacznie wskazuje, że wyznaczone w 2018 roku kierunki rozwoju Krakowa powinny być kontynuowane. Zawarte w raporcie ewaluacyjnym rekomendacje wprost wskazują, że:

- Misja i Wizja Strategii wciąż pozostają aktualne;
- Wszystkie cele strategiczne pozostają aktualne;
- Działania kluczowe nie straciły na aktualności².

Trudno dziwić się tego typu wnioskowi. Pamiętać bowiem należy, że Strategia Rozwoju Krakowa 2030 jest dokumentem relatywnie młodym. To z kolei sprawia, iż znaczna większość opisanych w tym dokumencie celów, pomimo już też wyraźnych postępów w zakresie ich realizacji, w dalszym ciągu wymaga podjęcia wielu działań oraz ponoszenia związanych z nimi nakładów (finansowych, ludzkich, organizacyjnych), prowadzących do ich pełnego urzeczywistnienia.

Faktem jest jednak, co również zostało wykazane w toku przeprowadzonej ewaluacji, że upływ czasu zdezaktualizował znacząco część danych, które stanowiły podstawę do sformułowania celów zawartych w Strategii Rozwoju Krakowa 2030. Stwierdzenie to wydaje się być tym bardziej oczywiste, że zdecydowana większość danych zawartych w podrozdziale Strategii zatytułowanym „Kraków dzisiaj” opisuje sytuację rozwojową miasta z lat 2016-2018. W kontekście dostępnych dziś danych zasadne staje się stwierdzenie, że w tej części Strategii zawarty jest nie do końca aktualny opis Krakowa, dla którego bardziej adekwatny tytuł powinien zostać sformułowany jako „Kraków wczoraj”.

Mając na uwadze opisaną powyżej sytuację wyjściową, która w głównej mierze zdefiniowana została poprzez ustalenia i rekomendacje zawarte w ewaluacji on-going Strategii Rozwoju Krakowa 2030, przeprowadzone prace diagnostyczne koncentrowały się w głównej mierze na aktualizacji danych będących podstawą sformułowania interwencji publicznej opisanej w tym dokumencie. Przeprowadzona analiza potwierdziła, że problemy i wyzwania, na które zwrócono uwagę w dotychczasowej diagnozie, w dalszym ciągu, podobnie, jak ma to miejsce w przypadku celów oraz służących ich realizacji działań, pozostają aktualne. Nie oznacza to rzecz jasna, że w aktualizacji diagnozy pominięte zostały zjawiska i procesy, które obecnie wpływają na rozwój miasta, a nie zostały zdiagnozowane w trakcie prac poprzedzających uchwalenie Strategii w 2018 roku.

Należy zaznaczyć, że niniejszy dokument, określany dalej jako Diagnoza, koncentruje się na kwestiach społeczno-gospodarczych, zakładając, że diagnoza sytuacji przestrzennej Miasta prowadzona jest równoległe w miarę postępu prac nad aktualizacją Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Kraków. W projekcie zaktualizowanej Strategii, zagadnienia związane z zagospodarowaniem przestrzennym zostaną w pełni zintegrowane z propozycjami społeczno-gospodarczymi, zgodnie z aktualnymi wymogami prawnymi, zapisanymi w Art. 10e i 10f Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym³.

Niniejszy dokument – w rozdziale analitycznym – odnosi się ściśle do części diagnostycznych SRK 2030, określanych jako „Kraków dzisiaj”. Aktualne obserwacje, zostały uporządkowane w układzie obszarów

¹ Ecorys Polska Sp. z o.o., Raport Badawczy - Ewaluacja „Strategii Rozwoju Krakowa. Tu chcę żyć. Kraków 2030.”

² Tamże, s. 4.

³ Dz. U. 1990 Nr 16 poz. 95, z późn. zm.

obowiązującej Strategii. Dla przejrzystości, zachowano dotychczasowe brzmienie zapisów i zaproponowano syntetyczne zapisy zamiennie, odzwierciedlające bieżącą sytuację Miasta. Po każdym z takich zapisów przedstawiono argumentację analityczną uzasadniającą nowe sformułowanie syntezy. W formułowaniu Diagnozy, zgodnie z umową z UMK, opierano się na danych otrzymanych z UMK do dnia 20.07.2022 r., na statystyce publicznej oraz badaniach własnych, opisanych w Aneksie do niniejszego opracowania.

Należy traktować syntetyczne zapisy zamiennie, jako wnioski z przeprowadzonej Diagnozy.

Analiza trendów rozwojowych i uwarunkowań zewnętrznych o charakterze krajowym, europejskim i globalnym

Trendy i uwarunkowania globalne i europejskie

Wyzwanie klimatyczne / środowiskowe

Problemem globalnym nabierającym w XXI w. niezwyklej wagi we wszystkich skalach przestrzennych są **zmiany klimatyczne**. Opublikowany w 2022 r. Raport przygotowany przez ONZ-owską agendę Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) szacuje, że wzrost globalnej temperatury powierzchni Ziemi wynoszący 1,09 [0,95 do 1,20]°C w latach 2011–2020 powyżej wartości z lat 1850–1900. Istnieje zatem co najmniej 50% prawdopodobieństwa, że globalne ocieplenie osiągnie lub przekroczy 1,5°C w najbliższym czasie, nawet w przypadku scenariusza bardzo niskiej emisji gazów cieplarnianych, do czego dąży dziś wiele krajów. Zmiany klimatu wywołane przez człowieka prowadzą do częstszych i intensywniejszych zjawisk ekstremalnych. Powoduje to, wykraczające poza naturalną zmienność klimatu, straty i szkody wyrządzane przyrodzie i ludziom. Warto podkreślić, że czynione w ostatnich dekadach wysiłki adaptacyjne zmniejszyły podatność na zagrożenia. Tym niemniej, wzrost ekstremalnych warunków pogodowych i klimatycznych doprowadził już do nieodwracalnych skutków. Negatywne zjawiska dotyczą zwykle w pierwszym rzędzie osób żyjących w gorszych warunkach, co z kolei stwarza ryzyko napięć społecznych i politycznych⁴.

Dla Europy oznacza to

- Zagrożenia dla ludzi, gospodarek i infrastruktury spowodowane powodzią przybrzeżnymi i śródlądowymi oraz ekstremalnymi zjawiskami pogodowymi;
- Stres i śmiertelność ludzi z powodu rosnących temperatur i ekstremalnych upałów;
- Zakłócenia ekosystemów morskich i lądowych;
- Niedobór wody;
- Straty w produkcji roślinnej z powodu upału i suchych warunków oraz ekstremalnych zjawisk pogodowych.

Transport jest jednym z najważniejszych źródeł gazów cieplarnianych, odpowiadając – skali globalnej – za ok. 19% emisji. Emisje z rur wydechowych z samochodów, ciężarówek i innych pojazdów stanowią 75% wszystkich emisji z działalności transportowej. Za 13% emisji odpowiada lotnictwo, za 11% - transport morski, a za 1% - transport kolejowy⁵.

W kontekście istniejących wyzwań, warto odnotować działania na poziomie globalnym i europejskim, ukierunkowane na redukcję przyczyn i konsekwencji zmian klimatycznych.

W dokumencie ONZ **Przekształcamy nasz świat: Agenda na rzecz zrównoważonego rozwoju 2030**⁶ ustalono 17 Celów Zrównoważonego Rozwoju i 169 powiązanych z nimi zadań. Są one współzależne i niepodzielne oraz zapewniają równowagę pomiędzy trzema aspektami zrównoważonego rozwoju: gospodarczym, społecznym i środowiskowym. Zmierzają m.in. do ochrony planety przed degradacją, poprzez zrównoważoną konsumpcję i produkcję, zrównoważone gospodarowanie zasobami naturalnymi oraz podejmowanie pilnych działań w zakresie zmian klimatu, tak aby mogła ona służyć

⁴ IPCC, Climate Change 2022. Impacts, Adaptation and Vulnerability. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_SummaryForPolicymakers.pdf [dostęp 23.05.2022].

⁵ Hannon E., Krishnan M., Patel J., Sahdev Sh. (2022), McKinsey Global Publishing.

⁶ ReMCOucja przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne ONZ w dniu 25 września 2015 r.

potrzebom obecnych i przyszłych pokoleń. Agenda potwierdza, że zmiany klimatyczne stanowią jedno z głównych wyzwań naszych czasów, co znalazło swój wyraz w przyjęciu Celu 13 Podjąć pilne działania w celu przeciwdziałania zmianom klimatu i ich skutkom, a w kontekście rozwoju miast również – Celu 11 - Uczynić miasta i osiedla ludzkie bezpiecznymi, stabilnymi, zrównoważonymi oraz sprzyjającymi włączeniu społecznemu. W ramach działań w zakresie zmian klimatu wymienia się przede wszystkim: przygotowanie polityk i planów zorientowanych na łagodzenie skutków tych zmian i przystosowanie się do nich, wzmocnienie zdolności adaptacyjnych i odporności na zagrożenia klimatyczne. Wobec wyzwań dla miast postawiono m.in. zmianę wskaźnika per capita niekorzystnego oddziaływania miast na środowisko.

Europejski Zielony Ład przyjęty w grudniu 2019 r., określa plan zmiany transformacyjnej. Państwa członkowskie zobowiązały się w nim do przekształcenia UE w pierwszy kontynent neutralny dla klimatu do 2050 r., poprzez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych o co najmniej 55 proc. do 2030 r. w stosunku do poziomów z 1990 r.

Realizacja pakietu ma na celu: zapewnienie zrównoważonego transportu dla wszystkich, co wiąże się ze znacznym obniżeniem emisji CO₂ z samochodów i objęciem transportu drogowego systemem uprawnień do emisji. Do 2035 r. nowe samochody powinny mieć zerowy poziom emisji CO₂. Zobowiązania do redukcji emisji gazów cieplarnianych obejmują także transport lotniczy i morski.

Pod hasłem „Trzeciej rewolucji przemysłowej” wskazuje się na wyzwania, ale i szanse, które stoją przed gospodarką w wyniku pobudzenia inwestycji i innowacji, wspieranych środkami pochodzącymi m.in. z opłat za emisję gazów cieplarnianych. W ramach realizacji celów Zielonego Ładu mają być także stworzone regulacje zapobiegające przekierowaniu emisji gazów cieplarnianych w inne miejsca.

Kolejnym elementem Ładu jest ekologizacja systemu energetycznego, na którą składają się nowe cele: podniesienie do 40% udziału energii pochodzącej z OZE oraz redukcję zużycia energii o 36% do roku 2030.

Wyzwaniem dla UE jest też redukcja zużycia energii i emisji gazów cieplarnianych generowanych przez budynki. Ma to nastąpić w wyniku ich renowacji, wspieranej m.in. ze Społecznego Funduszu Klimatycznego.

„Działanie w zgodzie z przyrodą w celu ochrony naszej planety i zdrowia” to kolejny element Zielonego Ładu, który ma być realizowany poprzez odbudowę europejskich lasów, gleb, terenów podmokłych i torfowisk, a w efekcie zwiększy odporność na zmianę klimatu (m.in. plan zasadzenia 3 mld drzew do 2030 r.). Także zrównoważone zarządzanie zasobami w obiegu zamkniętym przyczynić się ma do poprawy warunków życia, utrzymania zdrowego środowiska, stworzenia wysokiej jakości miejsc pracy i zapewnienia zrównoważonych źródeł energii (m.in. zrównoważona bioenergia).

Europejski Zielony Ład stawia także cel zapewnienia oddziaływania na globalny wymiar poprawy odporności klimatycznej i adaptacji do zmian klimatycznych.

W dniu 8.06.2022 r. Komisja Europejska przyjęła kolejną reformę klimatyczno-energetyczną, określaną jako **Pakiet "Fit for 55"**. Celem pakietu jest zredukowanie do 2030 r. emisji CO₂ o co najmniej 55% w stosunku do roku 1990. Pakiet „Fit for 55” zakłada m.in.: wzmocnienie unijnego systemu handlu uprawnieniami do emisji, aktualizację dyrektywy w sprawie opodatkowania energii, nowe normy emisji CO₂ dla samochodów, nowe normy efektywności energetycznej dla budynków, nowe cele dla odnawialnych źródeł energii oraz nowe sposoby wspierania czystych paliw i infrastruktury dla czystego transportu. Kwestią szczególnej wagi jest przy tym zakaz rejestracji aut spalinowych od 2035 r.

Zanieczyszczenie powietrza i związane z tym zjawisko smogu jest problemem środowiskowym o skali globalnej. Dotyczy głównie państw azjatyckich, zwłaszcza Chin i Indii⁷ oraz europejskich: w tym szczególnie Polski, Włoch czy Bułgarii. Według European Society of Cardiology zanieczyszczenie powietrza powoduje niemal 9 mln przedwczesnych zgonów rocznie w skali świata. W Europie, wykorzystując zaawansowane metody modelowania wpływu zanieczyszczenia powietrza na wskaźniki

⁷ <https://aqicn.org/map/europe/pl/> (odczyt 26.08.2019)

śmiertelności, ujawniono, że zanieczyszczenie powodowało w 2015 r. około 790 tys. dodatkowych zgonów w całej Europie. W 28 państwach członkowskich Unii Europejskiej było to 659 tys. zgonów⁸. W Polsce, śmiertelność spowodowana zanieczyszczeniem powietrza szacowana jest na ok. 45 tys. osób. Jesteśmy jednym z liderów w emisji rakotwórczego benzo(a)pirenu, zajmując pierwsze miejsce w Europie z 6-krotnie przekroczoną normą. Kolejne państwo – Czechy, miało 3-krotnie mniejszą emisję⁹. Pomimo poprawy sytuacji w Krakowie, nasze miasto wciąż cechuje się problemami związanymi z zanieczyszczeniem powietrza pyłami zawieszonymi oraz tlenkiem azotu.

Wyzwania społeczne i polityczne

Istotnym procesem wpływającym na transformację współczesnego świata jest nasilanie się **zmian demograficznych**. Można przy tym zaobserwować dwa zjawiska. Ilość mieszkańców Ziemi rośnie, sięgając obecnie 7,9 mld osób¹⁰. Analitycy Banku Światowego przewidują, że liczba ludności sięgnie w 2050 r. ok. 10 mld¹¹. Jest to konsekwencja upowszechnienia się medycyny i wydłużania się życia. Społeczeństwa **starzeją się** i to na wszystkich kontynentach. Prognozy ONZ zakładają, że odsetek ludności Europy powyżej 65. roku życia sięgnie 23,8% w 2030 r. Jest to dwukrotnie więcej niż w 1990 r.¹². Według analiz realizowanych przez GUS wskaźnik starości demograficznej (procentowy udział osób w wieku 65 i więcej lat w ogólnej populacji) w Polsce kształtował się od 10,2 w 1990 r. po 17,5% w 2018 r. Przewiduje się, że w 2040 r. wskaźnik ten osiągnie wartość 26,4%¹³. Stanowi to zagrożenie dla systemu emerytalnego i polityk społecznych prowadzonych w Polsce. W Krakowie już w 2020 r. udział osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni powyżej 65 lat, kobiety powyżej 60 lat) wynosił właśnie 23,8%.

Kolejnym wielkim i trudnym do oceny w długim horyzoncie czasu problemem współczesnego świata są **nierówności społeczne** obserwowane w skali globalnej. Kompleksowy raport pt. *Public good or private wealth?* opracowany przez organizację Oxfam International ze stycznia 2019 r. przedstawia dane, z których przykładowo wynika, że ok. 3,4 mld ludzi na świecie żyje za mniej niż 5,5\$ dziennie. Przepaść między bogatymi a biednymi powiększa się, a pandemia i wojny sprzyjają tej tendencji. W Polsce ubóstwo skrajne (minimum egzystencji) dotyczyło w 2020 r. – według badań GUS – 5,2% ludności. W Krakowie, podobnie jak w innych dużych miastach, wartość ta była niska – 1,1%¹⁴. MOPS wspierał jednak pomiędzy 4,3% (w 2019 r.), a 3,6% mieszkańców, czyli 28 288 osób (w 2021 r.)¹⁵.

Zjawiskiem dewastującym wyobrażenie Europejczyków o współczesności jest **wojna w Ukrainie**, rozpoczęta przez Rosję w dniu 24.02.2022 r. Aneksja Krymu w 2014 r. i agresywne wypowiedzi Prezydenta Federacji Rosyjskiej mogły wskazywać na to, że ponure czasy wojen i aneksji terytorialnych nie powinno się odkładać w niebyt. Jednakże, zbrojny konflikt, który obserwujemy w państwie graniczącym z Polską stwarza – poza oceną moralną i potępieniem działań agresora – wiele zagrożeń, mogących wpływać na funkcjonowanie państwa polskiego i samego Krakowa. Wśród tych

⁸ <https://www.sciencedaily.com/releases/2019/03/190312075933.htm> (odczyt 26.08.2019)

⁹ <https://powietrze.malopolska.pl/baza/jakosc-powietrza-w-polsce-na-tle-unii-europejskiej/> (odczyt 26.08.2019)

¹⁰ <https://www.worldometers.info/pl/> (odczyt 31.05.2022)

¹¹ Suzuki E. (2019). World's population will continue to grow and will reach nearly 10 billion by 2050, <http://blogs.worldbank.org/opendata/worlds-population-will-continue-grow-and-will-reach-nearly-10-billion-2050> [dostęp: 17.07.2019].

¹² Walkowska W. (2017). *Starzenie się społeczeństw – problem demograficzny czy wyzwanie współczesności?*, <https://ec.europa.eu/epale/pl/blog/starzenie-sie-spoleszenstw-problem-demograficzny-czy-wyzwanie-wspolczesnosci> [dostęp: 17.07.2019].

¹³ Stańczak J., Szałtys D. (2017). Regionalne zróżnicowanie procesu starzenia się ludności Polski w latach 1990–2015 oraz w perspektywie do 2040 roku. W: *Zielonogórskie Spotkania z Demografią* (11–27). Zielona Góra: Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, s. 14.

¹⁴ Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2020 r., GUS, 2021. Dane UMK dot. działalności MOPS.

¹⁵ Według Raportu o Stanie Gminy dotyczyło to: 4,3% w 2019, a w 2020 - 4% i 2021 - 3,6%.

konsekwencji wyróżnimy kilka aspektów. Po pierwsze, ukraińscy uchodźcy znacznie zwiększyli populację krajów, do których przedostali się. Dla Polski, do której przybyło ponad 3 mln – ponad 8% populacji, jest to wyzwanie wielopoziomowe, gdyż dotyczy funkcjonowania państwa, samorządów i organizacji obywatelskich, a nawet – niezrzeszonych ochotników, dążących do wsparcia przyjeżdżających Ukraińców. W chwili pisania tych słów różne źródła szacują, że – pomimo traktowania naszego kraju jako miejsca tranzytowego – w Polsce jest nadal ok. 1 mln uchodźców z Ukrainy. W Krakowie jest ich ok. 170 tys. Oznacza to wzrost ilości mieszkańców Miasta o ok. 20% w bardzo krótkim czasie, co pewnie znajdzie odzwierciedlenie w obciążeniu budżetu Miasta. Jedną z głównych konsekwencji wojny jest gwałtowny wzrost cen za podstawowe towary, takie jak: żywność, ciepło i schronienie. Efekty tego najdotkliwiej będą odczuwane przez najbiedniejszych, którzy już dziś często walczą o pokrycie kosztów potrzeb życiowych. Wyższe ceny żywności i energii nałożą się na wzrastające koszty wynajmu mieszkań i lokali użytkowych. Inwazja na Ukrainę podniosła już koszty utrzymania związane z cenami gazu i ropy. W krajach rozwiniętych rośnie inflacja, która w Polsce w maju 2022 r. sięgnęła 13,9%, a więc wartości widzianej ostatnio pod koniec lat 90. Państwa Unii Europejskiej, chcąc realizować sankcje nałożone na Rosję, w przyspieszonym trybie przedstawiają swoje gospodarki w sposób pozwalający zredukować lub wyeliminować zależność od surowców energetycznych importowanych z Federacji Rosyjskiej. W 2021 r. 36% gazu Europa importowała z Rosji, według obecnych założeń – pod koniec 2022 r. – będzie to ok. 10%. Kolejny aspekt wojny wiąże się ze zwiększeniem wydatków na obronność. Piętnaście krajów NATO i Szwecja zapowiedziały, że wydadzą na ten cel więcej niż wcześniej planowano. W szczególności dotyczy to Polski, która w 2023 r. chce zasilać budżet obronny środkami na poziomie 3% PKB. Warto nadmienić, że „konflikt zbrojny w Europie uwydatnił także potrzebę dostosowania polskich regulacji prawnych z zakresu obronności państwa do zmieniającej się sytuacji politycznej na świecie”¹⁶. Warto pamiętać, że globalne łańcuchy wartości zależą od Rosji i Ukrainy głównie w rolnictwie, produktach materiałowych i chemicznych. W konsekwencji, wojna na Ukrainie zagrozi bezpieczeństwu żywnościowemu Bliskiego Wschodu, Afryki Północnej oraz Zachodniej i Środkowej Azji. Obserwuje się zwiększoną ilość poważnych cyberataków. W latach 2019-2021 było ich ok. 10 rocznie. W pierwszych 3 miesiącach 2022 r. ujawniono ich już 31¹⁷. Wśród **innych ryzyk społecznych i politycznych**, które mogą wywrzeć wielki wpływ na sytuację w Polsce i Krakowie należy wymienić:

- wciąż istniejące ryzyka związane z epidemiami (COVID-19),
- zwiększone ryzyko wojny nuklearnej,
- postrzeganie Polski w rosyjskich mediach jako wroga,
- wciąż obecne fundamentalizm, integryzm i terroryzm, jako zagrożenia ze strony niektórych państw lub międzynarodowych systemów ideologiczno-religijnych,
- zachwianie się porządku globalnego, ukształtowanego po II. wojnie światowej, związanego ze zmieniającą się międzynarodową pozycją USA,
- wzrost znaczenia Chin i Indii na arenie politycznej i gospodarczej,
- ryzyko rozpadu lub istotnej zmiany sposobu funkcjonowania Unii Europejskiej.

Wyzwanie technologiczne i zarządcze

Kolejnym kluczowym wyzwaniem globalnym są dynamicznie następujące zmiany technologiczne. Urastają dziś do rangi rewolucji technologicznej, która istotnie wpływa na gospodarkę, kapitał

¹⁶ Opinia pwc: <https://www.pwc.pl/pl/wydarzenia/webinaria/cykl-webinariow-rewolucja-funkcji-hr.html?show=webinar4#content-free-1-e791>, czerwiec 2022.

¹⁷ Wymienione dane ilościowe podano za raportem „War in Ukraine: Twelve disruptions changing the world”, McKinsey, maj 2022.

społeczny i polityczny. Rozwój **technologii informacyjnych i komunikacyjnych** rodzi określone konsekwencje funkcjonowania infrastruktury miejskiej, wpływa na komunikację społeczną i poziom debaty publicznej. Rozwój technologiczny wiąże się ze rosnącym znaczeniem sztucznej inteligencji, obecnej już w naszym życiu, choćby w postaci środków uczestnictwa w sieciach społecznościowych, w sterowaniu ruchem ulicznym przy wykorzystaniu urządzeń nawigacji i monitoringu miejskiego. Rewolucja cyfrowa umożliwi kolejne zmiany, wpływające na funkcjonowanie społeczeństw. Wyłaniają się nowe formy usieciowienia na poziomie komunikacji pomiędzy inteligentnymi urządzeniami, nie wymagającymi ciągłej ingerencji człowieka, a zapewniającymi nowe możliwości w sferze świadczenia usług i wytwórczości. Stopniowo upowszechniają się internet energetyczny oraz internet logistyczny, które współtworzą inteligentną infrastrukturę XXI. w., określaną łącznie i poprzez systemy współpracujących czujników jako **internet przedmiotów / internet rzeczy (IoT)**¹⁸. Zastosowania IoT są bardzo szerokie w wielu sferach związanych z: życiem codziennym, świadczeniem usług publicznych, produkcją używającą inteligentnych maszyn, energetyką, monitorowaniem środowiska i zagrożeń itd. Funkcjonowanie internetu rzeczy wiąże się z dostępem i korzystaniem z wielkich zbiorów danych (*big data*), które stają się kluczowym surowcem gospodarek XXI. w.¹⁹. Historyk i publicysta Y.N. Harari twierdzi, że „rewolucja w technologii informacyjnej i biotechnologii będzie mogła zrestrukturizować nie tylko gospodarki i społeczeństwa, lecz także nasze ciała i umysły”²⁰. Następstwa wpływu nadchodzących zmian na organizację pracy, życia społecznego i zamieszkania są dziś trudne do wyobrażenia. Trzeba zauważyć, że nowe rozwiązania technologiczne kreują wyzwania także przed władzami i administracją publiczną. Dotyczą one z jednej strony zapewnienia odpowiedniej infrastruktury komunikacji cyfrowej, z drugiej zaś – systemu i poziomu edukacji na wszystkich poziomach nauczania. Zaawansowane rozwiązania technologiczne są kanwą, na której powstają współczesne systemy zarządzania miastami i infrastruktury miejskiej. Inteligentne miasto (**Smart City**) jest dziś rozwijającą się koncepcją łączenia zdobyczy ery informatycznej z otwarciem narzędzi zarządzania na innowacje społeczne i partycypację mieszkańców w procesach podejmowania decyzji dotyczących funkcjonowania i rozwoju miasta²¹.

Nowe i upowszechniające się technologie, w szczególności związane ze sztuczną inteligencją wpływają wielopoziomowo na współczesne rozumienie zarządzania miastem. Takie inteligentne zarządzanie (Smart Governance) – wymaga dziś zatem podejścia interdyscyplinarnego, uwzględniającego:

- popularyzację partycypacji w podejmowaniu decyzji publicznych, z uwzględnieniem crowdsourcingu i crowdfundingu,
- zagwarantowanie wysokiego standardu usług publicznych i socjalnych, w tym – z użyciem rozwiązań cyfrowych (e-usług),
- przejrzyste polityki informacyjne towarzyszące spójnym wizjom i strategiom politycznym (Sudarskis, 2010)²²,
- zapewnienie – szczególnie w kontekście wyzwań powiązanych z wojną w Ukrainie – wysokiego poziomu cyberbezpieczeństwa oraz gotowości do sprostania zagrożeniom dla zarządzania funkcjonowaniem Miasta oraz dla mieszkańców jako odbiorców i konsumentów produktów zapewnianych przez krakowski samorząd.

¹⁸ Rifkin J. (2016). Społeczeństwo zerowych kosztów krańcowych. Internet przedmiotów. Ekonomia współdzielenia. Zmierzch kapitalizmu, przeł. A. Kamińska. Warszawa: Wydawnictwo Studio (e-book).

¹⁹ Ross A. (2017). *Świat przyszłości*, przeł. A. Doroba. Warszawa: MT Biznes.

²⁰ Harari Y.N. (2018). *21 lekcji na XXI wiek*, przeł. M. Romanek. Kraków: Wydawnictwo Literackie (e-book).

²¹ Cohen B. (2015). *The Three Generations of Smart City*, <https://www.fastcompany.com/3047795/the-3-generations-of-smart-cities> (odczyt 31.05.2022).

²² Sudarskis, M. (2010). Metropolis now. Gedafe: INTA International Symposium on Urbanism: Cities in Metropolitan Regions.

Konsekwencją wpływu społeczeństwa informacyjnego na zarządzanie terytorialne jest hybrydyzacja rozwoju terytorialnego oraz hybrydyzacja zarządzania rozwojem. Zjawisko to należy rozumieć jako formę dialogu ze zmieniającym się otoczeniem i próbę dopasowania stosowanych rozwiązań zarządczych i instrumentów do rzeczywistości, w której dezintermediacja/despacjalizacja i decentralizacja²³ odgrywają coraz większą rolę. Idea hybrydyzacji zarządzania rozwojem terytorialnym powstała więc jako próba konceptualizacji rozproszonych aktywności skupionych wokół idei współzarządzania, w znaczny sposób zdeterminowanego rosnącymi zdolnościami komunikowania się we współczesnych społeczeństwach²⁴.

Wyzwania gospodarcze – nowe koncepcje rozwoju terytorialnego

W dobie globalizacji rośnie znaczenie miast metropolitalnych, dla których kluczowe znaczenie mają związki z odległymi niekiedy innymi ośrodkami miejskimi lub centrami rozwoju gospodarczego i społecznego. W takiej właśnie sytuacji jest Kraków, który stał się jednym z ważniejszych w Europie ośrodków międzynarodowych usług biznesowych.

Wśród koncepcji rozwoju społeczno-gospodarczego warto wskazać skuteczność teorii wzrostu endogenicznego, która koncentruje się na wykorzystaniu potencjałów, charakteryzujących dane terytorium. Stymulatorami są przy tym: wzrost kapitału ludzkiego, wykorzystanie efektów skali, oddziaływanie inwestycji w kapitał fizyczny oraz w badania i rozwój. Nie można pomijać też poprawy usług publicznych. Czynniki te prowadzą do uruchomienia procesów kumulacyjnych i polaryzacji wzrostu w skalach regionalnej i lokalnej. W konsekwencji powstają regionalne i lokalne tzw. **domeny kompetencji**. Terminem tym określa się modelowe rozwiązania, których istotą jest terytorialna koncentracja osób o określonych kompetencjach. Osoby te przybywają do wybranych miejsc, by studiować, pracować czy też w celu inwestowania kapitału. Wątro przy tym zauważyć dążenie, żeby stać się częścią kultury i społeczności, w której pracownik/pracownica o określonych kompetencjach ma najwyższy z możliwych status społeczny. Według A. Rossa domena kompetencji nie jest jedynie centrum gospodarczym, ale „pewnego rodzaju gwiazdą przewodnią – miejscem oferującym nie tylko szanse, lecz również poczucie przynależności, a to przyciąga coraz to nowe fale ambitnych przedsiębiorców”²⁵. Pomimo, że czynnik ludzki stanowi podstawę zarysowanej powyżej trajektorii rozwoju, warto jednak wskazać innowacyjne branże dynamizujące gospodarczo dzisiejszy świat. Są to:

- automatyzacja i robotyka,
- genomika – przyszłość maszyny ludzkiej,
- cyfryzacja pieniędzy i rynków,
- cyberbroń,
- operowanie danymi jako głównym zasobem – surowcem przyszłości²⁶.

Upowszechnia się model gospodarczy, który łączy kwestie ekonomiczne, środowiskowe i społeczne w formule tzw. **gospodarki o obiegu zamkniętym** (GOZ) / **gospodarki cyrkularnej**. W ujęciu autora Diagnozy „Istotą GOZ jest taka konfiguracja funkcjonowania gospodarki, na wszystkich poziomach organizacji terytorialnej państwa, w której surowce, materiały i produkty powinny pozostawać w ciągłym obiegu tak długo, jak to możliwe”²⁷. W konsekwencji zmniejszane jest powstawanie odpadów, wytwarzanych w tradycyjnej gospodarce linearnej (funkcjonującej zgodnie z zasadą „weź – wyprodukuj

²³ Trzy wymiary społeczeństwa informacyjnego.

²⁴ Noworól A. (2020) Hybrydyzacja zarządzania rozwojem terytorialnym, Warszawa: Scholar.

²⁵ Ross A., op. cit. s. 279 i dalsze.

²⁶ Tamże.

²⁷ Noworól A. (2018). Zarządzanie funkcjonalnością miasta w kontekście gospodarki o obiegu zamkniętym – wyzwania i koncepcje teoretyczne. [w:] T. Kudłacz & M. Musiał-Malagó (red.), Funkcjonalne miasto w teorii i praktyce na przykładzie Krakowa i Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, s. 24.

– zużyj – wyrzuć”). Istota GOZ polega na tym, że odpady przestają być ostatnim etapem życia produktu, a stają surowcem lub materiałem do przetwarzania i obróbki. Zmiana gospodarki linearnej na cyrkularną może przynieść korzyści w wymiarze środowiskowym, gospodarczym i społecznym. Trzeba jednak pamiętać, że GOZ wymaga zaawansowanych rozwiązań technologicznych i organizacyjnych. Zmiany w duchu cyrkularności gospodarki powinny się zaczynać na etapie projektowania produktu i wpływać na jego wytwarzanie. Warunkiem skuteczności GOZ jest stworzenie systemów zbierania i przetwarzania odpadów. Tworzenie nowych produktów i procesów wytwórczych w formule GOZ może być szansą na zwiększenie innowacyjności lokalnych przedsiębiorstw oraz podniesienie konkurencyjności gospodarki. Koncepcja gospodarki o obiegu zamkniętym wpisuje się w politykę środowiskową i gospodarczą Unii Europejskiej²⁸.

Koncepcja GOZ wpisuje się w szerszy trend zmian ekonomicznych i środowiskowych, określane jako **zielona gospodarka**. Zielona gospodarka „to inicjatywa UNEP²⁹ zainaugurowana w 2008 r. Określa ona zieloną gospodarkę jako działalność ekonomiczną, której efektem jest poprawa jakości życia człowieka i jednocześnie zmniejszenie zagrożeń dla środowiska naturalnego. Zielona gospodarka pobudza wzrost dochodu i zatrudnienia dzięki publicznym i prywatnym inwestycjom wpływającym na zmniejszenie emisji CO₂ i zanieczyszczeń, sprzyja większej efektywności wykorzystania energii i zasobów, a także zachowaniu różnorodności biologicznej i krajobrazowej”³⁰. Istotą zielonej gospodarki jest podejmowanie działań na rzecz wdrażania zmian strukturalnych ukierunkowanych na proekologiczny sposób gospodarowania. Dotyczy to aktywności w takich obszarach jak:

- zielone produkty i usługi, czyli takie które przez cały cykl życia w niewielkim stopniu wpływają na środowisko naturalne;
- zielone inwestycje, mogą dotyczyć: budowy infrastruktury umożliwiającej czerpanie energii ze źródeł odnawialnych, budowy obiektów samowystarczających pod względem energetycznym oraz odnosić się do zakupu maszyn i urządzeń wydajnych w zakresie energetycznym lub surowcowym;
- zielone sektory gospodarki – to najpierw sektory gospodarki powszechnie kojarzone z rolnictwem, leśnictwem i hodowlą, ale także działy ekonomii, które mogą być kojarzone z energią odnawialną i produkcją technologii przyjaznych środowisku naturalnemu;
- zielone zamówienia publiczne, obejmują – według Komisji Europejskiej – „proces, w którym władze publiczne starają się uzyskać towary, usługi i prace o ograniczonym oddziaływaniu na środowisko naturalne w całym cyklu ich życia w stosunku do towarów, usług i prac o tych samych funkcjach podstawowych, które w innym przypadku byłyby pobierane”;
- zielone miejsca pracy, czyli takie które: przyczyniają się do ograniczenia konsumpcji energii i zasobów naturalnych, redukują emisję gazów cieplarnianych, ograniczają ilość odpadów i zanieczyszczeń oraz przyczyniają się do ochrony ekosystemów i przywrócenia ich stanu pierwotnego³¹.

²⁸ Tamże.

²⁹ UNEP - United Nations Environment Programme (UNEP) to Program Narodów Zjednoczonych ds. Środowiska, powołany przez ONZ w 1972 r.

³⁰ Cytat za: <https://www.gridw.pl/zielona-gospodarka> (odczyt, 4.06.2022).

³¹ Szyja P. (2015), Zielona gospodarka w Polsce – stan obecny i perspektywy, Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, nr 41, s. 432-447.

Uwarunkowania europejskie, w tym związane z Polityką Spójności

Umowa Partnerstwa

Niezwykle istotnym „europejskim” uwarunkowaniem rozwoju regionalnego w Polsce jest Polityka Spójności Unii Europejskiej. Dostępność środków objętych Polityką Spójności stanowi wielką szansę rozwojową dla polskich regionów i jednostek lokalnych. Zasadniczym dokumentem, stanowiącym podstawę unijnego wsparcia dla Polski jest tzw. Umowa Partnerstwa (UP). Projekt Umowy Partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027w Polsce został przyjęty w listopadzie 2021 r. i – w chwili pisania tych słów³² – jest przedmiotem uzgodnień z Rządem RP z Komisją Europejską. Projekt UP opracowywano na podstawie art. 10 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/1060 z dnia 24 czerwca 2021 r. ustanawiającego wspólne przepisy dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego Plus, Funduszu Spójności, Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury, a także przepisy finansowe na potrzeby tych funduszy oraz na potrzeby Funduszu Azylu, Migracji i Integracji, Funduszu Bezpieczeństwa Wewnętrznego i Instrumentu Wsparcia Finansowego na rzecz Zarządzania Granicami i Polityki Wizowej (Dz. Urz. UE L 231 z 30.06.2021, str. 159), zwanego dalej „rozporządzeniem ogólnym”. Zgodnie z wymienionym przepisem państwo członkowskie przygotowuje umowę partnerstwa, w której określa strategiczne kierunki programowania i ustalenia dotyczące skutecznego i efektywnego korzystania z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Europejskiego Funduszu Społecznego Plus (EFS+), Funduszu Spójności (FS), Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji (FST) i Europejskiego Funduszu Morskiego, Rybackiego i Akwakultury (EFMRA) na okres od dnia 1 stycznia 2021 r. do dnia 31 grudnia 2027 r. Wprowadzenie do UP wyjaśnia, że „Logika programowania funduszy europejskich na lata 2021-2027 łączy ze sobą oczekiwania Komisji Europejskiej (KE) odnośnie koncentracji na celach określonych w pakiecie regulacji dotyczących tej perspektywy z wyzwaniami wynikającymi z krajowych dokumentów strategicznych tj. ze „Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)” (SOR) oraz z powiązanych z nią ośmiu zintegrowanych strategii sektorowych, a także z wizją rozwoju przedstawioną w „Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030” (KSRR)”³³ Instrumentami realizacji UP są krajowe i regionalne programy, które wraz z UP tworzą spójny system dokumentów programowych Polityki Spójności w perspektywie 2021-2027.

UP zakłada w nowej perspektywie większe zaangażowanie samorządów terytorialnych w realizację działań Polityki Spójności. Ma to gwarantować pobudzenie oddolnych procesów rozwojowych. „Współpraca samorządów lokalnych z samorządem wojewódzkim i rządem, a także zawiązywanie partnerstw samorządów lokalnych warunkuje dostęp do części środków polityki spójności. W tym kontekście celem jest umożliwienie realizacji powstających na poziomie lokalnym i regionalnym strategii ukierunkowanych na zmiany strukturalne w obszarze gospodarczym, społecznym, środowiskowym z wykorzystaniem zrównoważonego planowania przestrzennego”³⁴.

Struktura UP uwzględnia 6 celów polityki spójności na lata 2021-2027:

- Cel 1: Bardziej konkurencyjna i inteligentna Europa,
- Cel 2: Bardziej przyjazna dla środowiska niskoemisyjna Europa,
- Cel 3: Lepiej połączona Europa,
- Cel 4: Europa o silniejszym wymiarze społecznym,
- Cel 5: Europa bliżej obywateli,

³² Czerwiec 2022.

³³ Projekt UP, Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej, Warszawa 2021, s. 5.

³⁴ Tamże, s. 8.

- Cel 6: Łagodzenie skutków transformacji w kierunku gospodarki neutralnej dla klimatu.

Dla każdego celu UP definiuje obszary interwencji, wskazując odpowiednie: wyzwania, planowane działania i rezultaty. Ważnym elementem Umowy są instrumenty terytorialne:

- Zintegrowane Inwestycje Terytorialne kierowane do wspierania miejskich obszarów funkcjonalnych (MOF), wskazanych przez władze samorządowe w strategii rozwoju województwa (SRW).
- Inne Instrumenty Terytorialne ukierunkowane na rozwój obszarów strategicznej interwencji (OSI) wskazanych w KSRR 2030, co obejmuje m.in.: obszary zmarginalizowane oraz miasta tracące funkcje społeczno-gospodarcze,
- Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność, przy założeniu, że ten instrument nie ogranicza się do terenów wiejskich, a może być wdrażany także w gminach miejsko-wiejskich, miejskich, jak również w dzielnicach miast.

Zgodnie z aktualnym projektem UP, całkowita alokacja środków unijnych dla Polski na lata 2021-2027 wynosi 76 540 058 372 EUR. Alokacja w ramach Polityki Spójności wynosi 71 616 801 017 EUR. Na tą kwotę składają się alokacje na cele: Inwestycje na rzecz zatrudnienia i wzrostu w wysokości 71 049 270 857 EUR oraz Europejska współpraca terytorialna w wysokości 567 530 160 EUR.

Alokacja Funduszu na rzecz Sprawiedliwej Transformacji wynosi 4 410 869 401 EUR (w tej kwocie 3 847 346 473 EUR pochodzi z środków Wieloletnich Ram Finansowych oraz dodatkowego instrumentu na rzecz odbudowy „Next Generation EU”, 563 522 928 EUR z transferu z funduszy strukturalnych). Umowa Partnerstwa obejmuje również Europejski Fundusz Morski, Rybacki i Akwakultury (EFMRA), w ramach którego alokacja dla Polski wynosi 512 387 953 EUR³⁵.

Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO)

W dniu 4.06.2022 r. Komisja Europejska zaakceptowała przygotowany przez Rząd RP Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności (KPO)³⁶. Jest to dokument programowy określający cele związane z odbudową i tworzeniem odporności społeczno-gospodarczej Polski po kryzysie wywołanym pandemią COVID-19. Dokument KPO stanowi podstawę ubiegania się o wsparcie z europejskiego Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (Recovery and Resilience Facility – RRF). KPO ma służyć „promowaniu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej poprzez zwiększenie odporności, gotowości na wypadek sytuacji kryzysowych, zdolności dostosowawczych i potencjału wzrostu gospodarczego, łagodzeniu społecznych i gospodarczych skutków kryzysu. W szczególności odnosi się to do pozycji kobiet w społeczeństwie kobiet, wspierania zielonej transformacji, przyczyniania się do realizacji unijnych celów w zakresie klimatu oraz transformacji cyfrowej”. Interwencje realizowane w KPO powinny wspierać cele unijne w zakresie wzrostu spójności społeczno-gospodarczej, odbudowy i promowania zrównoważonego wzrostu gospodarczego i integracji gospodarek UE. KPO ukierunkowany jest na tworzenie wysokiej jakości miejsc pracy oraz strategicznej autonomii Unii i otwartej gospodarki, generującej europejską wartość dodaną³⁷.

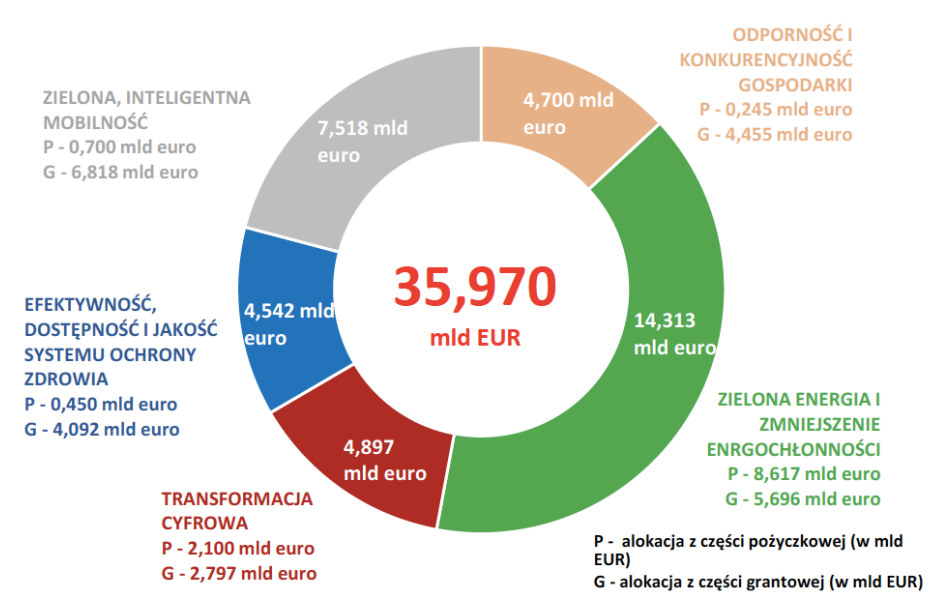
W KPO zaprogramowane są działania związane z sześcioma europejskimi filarami odpowiedzi na kryzys wywołany COVID-19 i zapewnieniem odporności w następujących tematach: 1) zielona transformacja, 2) transformacja cyfrowa, 3) inteligentny i trwały wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, 4) spójność społeczna i terytorialna, 5) opieka zdrowotna oraz odporność gospodarcza, społeczna i instytucjonalna, 6) polityki na rzecz następnego pokolenia, takie jak edukacja i umiejętności. Plan finansowy KPO zakłada, że w ramach Instrumentu na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności Polska

³⁵ Tamże. s. 151.

³⁶ Akceptacja przez KE ma charakter warunkowy i wiąże się z realizacją tzw. kamieni milowych powiązanych z unijną oceną praworządności w Polsce.

³⁷ KPO, s. 3.

może skorzystać w sumie z 58,1 mld EUR. W wymiarze finansowym w pierwszym rządzie zaplanowano wykorzystanie w całości części środków finansowych przekazywanych jako środki bezzwrotne (czyli 23,9 mld EURO). Podział środków ramach KPO na poszczególne komponenty przedstawia poniższy schemat.

Ryc. 1. Podział środków ramach KPO na poszczególne komponenty.

Źródło: KPO, s. 28.

Adresatem proponowanych w KPO działań są m.in. „samorządy terytorialne, otrzymujące wsparcie, m.in. w zakresie inwestycji w rozbudowę infrastruktury i środki transportu, zapewniające czyste środowisko i nowe możliwości inwestycyjne (m.in. wdrożenie reformy planowania i zagospodarowania przestrzennego, przygotowanie terenów inwestycyjnych, termomodernizacja szkół, systemy oczyszczania ścieków oraz zaopatrzenie w wodę poza aglomeracjami, zielona transformacja miast (w tym małych i średnich) i ich obszarów funkcjonalnych, cyfrowa infrastruktura szkół, zeroemisyjny tabor autobusowy)”³⁸.

Cele szczegółowe KPO obejmują:

1. Jakościowy, innowacyjny rozwój gospodarki prowadzący do zwiększenia jej produktywności, uwzględniający transformację cyfrową kraju i społeczeństwa;
2. Zielona transformacja gospodarki oraz rozwój zielonej, inteligentnej mobilności;
3. Wzrost kapitału społecznego i jakości życia, w szczególności poprzez zapewnienie poprawy stanu zdrowia obywateli oraz wyższej jakości edukacji i umiejętności dostosowanych do potrzeb nowoczesnej gospodarki.

Horyzontalnym celem KPO jest wzmacnianie spójności społecznej i terytorialnej kraju. Problematyka miejska jest uwzględniona we wszystkich komponentach KPO.

Uwarunkowania krajowe i regionalne – w dokumentach programowych władz publicznych

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju

W dniu 14 lutego 2017 r. Rada Ministrów przyjęła **Strategię na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 z perspektywą do 2030 r. (SOR)**. Dokument ten ukierunkowuje rozwój kraju w perspektywie

³⁸ Tamże, s. 5.

średnioterminowej, a przy tym – definiuje model rozwoju Polski, wskazując wizję, zasady, cele i priorytety rozwoju kraju w wymiarach: gospodarczym, społecznym i przestrzennym. Zasadnicze elementy SOR dotyczą: zwiększenia koncentracji polityki regionalnej na obszarach problemowych oraz modyfikacji planowania strategicznego poprzez wprowadzenie tzw. planowania zintegrowanego, obejmującego planowanie społeczno-gospodarcze i planowanie przestrzenne. Cel główny SOR brzmi następująco: „Tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”. Z punktu widzenia rozwoju terytorialnego najważniejsze elementy SOR ujęte są w celu szczegółowym II – „Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony”. Cel ten obejmuje dwa obszary: „Spójność społeczną” oraz „Rozwój zrównoważony terytorialnie”. W ramach tego drugiego obszaru w SOR wskazane są trzy cele polityki regionalnej:

1. Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały poszczególnych terytoriów.
2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych.
3. Podniesienie skuteczności i jakości wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie.

W ramach Celu 1 „Zrównoważony rozwój kraju wykorzystujący indywidualne potencjały poszczególnych terytoriów”, wskazuje się Kierunki interwencji, wśród których zaznacza się rolę miast. W opisie kierunku „Aktywne gospodarczo i przyjazne mieszkańcom miasta”, w podrozdziale 3.2. „Pełniejsze wykorzystanie potencjału największych polskich aglomeracji” przedstawia się założenia polityki miejskiej wobec obszarów metropolitalnych. Polityka ta ma się koncentrować na:

- „wspomaganiu współpracy i koordynacji działań prorozwojowych w obszarach funkcjonalnych aglomeracji, w skład których wchodzi zarówno administracyjne obszary miejskie, jak i wiejskie,
- wsparciu realizacji przy udziale partnerów publicznych i prywatnych, miejskich strategii niskoemisyjnych oraz strategii ZIT, które mają podstawowe znaczenie dla celów określonych w SOR w zakresie reindustrializacji, elektromobilności, ochrony środowiska i tworzenia warunków dla przyciągania zaawansowanych produktowo inwestycji (zeroemisyjny transport publiczny, efektywność energetyczna, współpraca nauki z przedsiębiorstwami, itp.),
- racjonalnej urbanizacji w obszarach metropolitalnych miast, czego warunkiem jest wprowadzenie odpowiednich mechanizmów prawnych oraz pogłębienie współpracy pomiędzy samorządami w obrębie obszaru funkcjonalnego, w zakresie wspólnego planowania inwestycji, rozbudowy i modernizacji sieci transportowych, planowania przestrzennego, w tym polityki w zakresie wykorzystania terenów pod różne formy zabudowy, działalności gospodarczej i ochrony terenów, dostępu do usług (szkoły, przedszkola, transport publiczny, itp.),
- powtórnemu wykorzystaniu terenów zdegradowanych (brownfields), co ma szczególne znaczenie na terenach miast, w których występują (lub występowały) przemysły tradycyjne takie jak wydobywanie węgla, hutnictwo, przemysł chemiczny itp.,
- wsparciu tworzenia powiązań sieciowych w skali krajowej i międzynarodowej oraz powiązań funkcjonalnych między miastami posiadającymi komplementarne zasoby lub komplementarną strukturę społeczną i gospodarczą, np. Warszawa-Łódź, Kraków-Konurbacja Górnośląska, Trójmiasto”³⁹.

³⁹ SOR, s. 172 – 192, 193.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)

Na realizację SRK 2030 bezpośrednio wpływać będzie także inny podstawowy dokument polskiej polityki rozwoju – **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)**⁴⁰. Stanowi ona doprecyzowanie ustaleń SOR określonych w celu szczegółowym II (por. opis powyżej). „Dokument określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalne, ich zadania, dokumenty programowe, sposób monitorowania i oceny efektów realizacji, formy wsparcia finansowego oraz źródła finansowania polityki regionalnej”⁴¹. W KSRR 2030 rozumie się politykę rozwoju „jako skoordynowane działania wszystkich podmiotów (w tym rządu, samorządów terytorialnych wszystkich szczebli i partnerów społeczno-gospodarczych) na rzecz rozwoju poszczególnych terytoriów”⁴². Nie odchodząc od działań horyzontalnych, ukierunkowanych na zwiększanie konkurencyjności wszystkich polskich regionów, polityka regionalna koncentruje się na interwencjach związanych z wyrównywaniem poziomu życia i szans rozwojowych. Kluczowym elementem podejścia terytorialnego do polityki rozwoju powinno być odejście od wspierania całego kraju czy regionów w jednolity sposób na rzecz różnicowania interwencji w zależności od problemów i potencjałów poszczególnych obszarów. Oznacza to w szczególności odejście od traktowania dużych miast jako obszarów strategicznej interwencji Państwa (OSI), co było elementem poprzedniej KSRR. Tym niemniej, KSRR 2030 dedykuje dużym aglomeracjom miejskim pewne role w polityce rozwoju. I tak, KSRR 2030 wskazuje powiązanie instrumentów i mechanizmów realizacji polityki regionalnej z polityką spójności UE. Należą do nich krajowe i regionalne programy operacyjne, programy europejskiej współpracy terytorialnej oraz wprowadzone w latach 2014–2020 mechanizmy wdrażania w postaci ZIT i RLKS. Tak więc, pomimo, że miasta wojewódzkie nie stanowią OSI w KSRR 2030, to jednak KSRR 2030 zauważa ZIT jako ważne i pozytywne doświadczenie polityki rozwoju. W systemie realizacji KSRR 2030 „dobre praktyki mechanizmów tworzonych oddolnie będą podtrzymywane, również poprzez zwiększanie zachęt do eksperymentowania. Utrzymany zostanie dotychczasowy mieszany system implementacyjny polityki regionalnej oparty o regionalne programy operacyjne zarządzane przez samorządy województw i programy krajowe oraz programy rozwoju zarządzane przez rząd skoncentrowane na rozwoju konkurencyjności terytorium całej Polski lub wybranych województw i innych obszarów (np. obszary przygraniczne)”⁴³.

Strukturę celów KSRR 2030 przedstawiono poniżej.

⁴⁰ KSRR 2030 została uchwalona przez Radę Ministrów RP w dniu 17 września 2019 r.

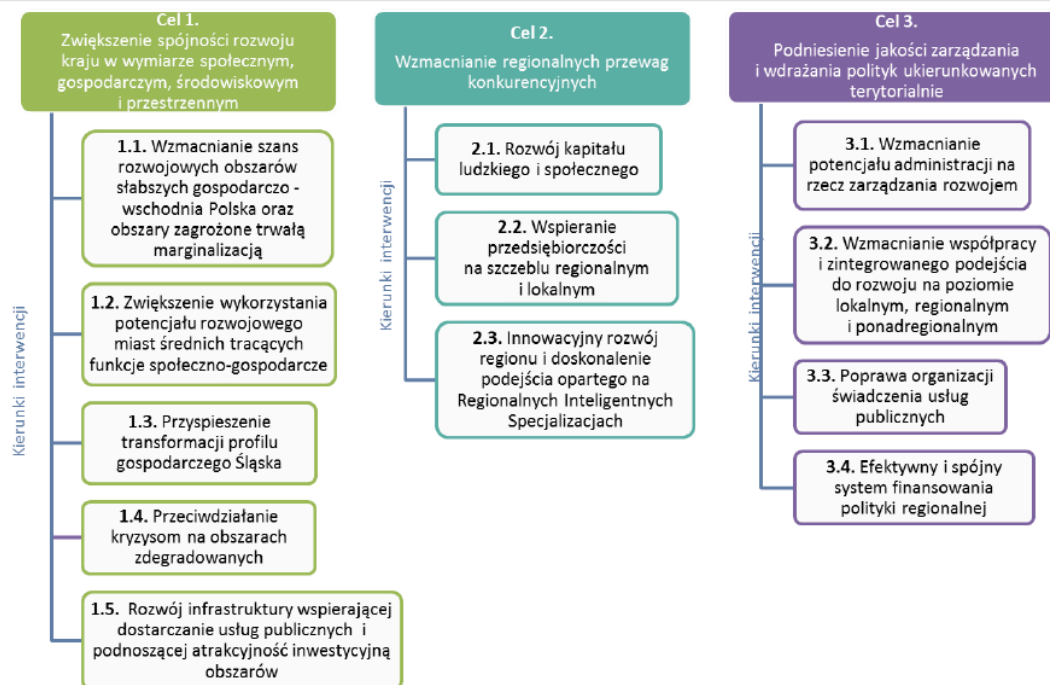
⁴¹ KSRR 2030, s. 4.

⁴² Tamże.

⁴³ KSRR 2030, s. 40.

Cel główny KSRR:

Głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym

Ryc. 2. Cele KSRR 2030

Źródło: KSRR 2030, s. 48.

Do problematyki rozwoju dużych miast odnosi się pośrednio lub bezpośrednio wiele zapisów KSRR 2030. I tak, w Celu 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych, podkreśla się znaczenie sieci interakcji na poziomie regionalnym oraz pomiędzy poziomem centralnym a regionalnym. Dokument stanowi, że „W układzie terytorialnym ważnym podmiotem tych sieci będą miasta o wysokim potencjale gospodarczym (w tym największe aglomeracje). Gromadzą one potencjał, który aktywizuje i inspiruje podejmowanie różnorodnych działań rozwojowych oraz kreuje rozwój gospodarczy regionów i całego kraju. Ich rola polega m.in. na wspieraniu rozwoju i jakości życia w całym województwie poprzez m.in. uzupełnianie oferty usług świadczonych na poziomie lokalnym lub subregionalnym⁴⁴. KSRR 2030 podkreśla konieczność zwiększania stopnia innowacyjności regionów, co jest warunkiem skutecznego konkurowania polskich regionów na rynku globalnym. Natomiast „Wzmacnianiu regionalnych przewag konkurencyjnych sprzyjać będzie także wdrażanie koncepcji inteligentnego miasta (smart city) polegającej na wykorzystaniu najnowszych technologii – zwłaszcza informacyjnych i komunikacyjnych oraz otwartych danych publicznych – umożliwiających bardziej efektywne zarządzanie miastem oraz usprawniające życie mieszkańców i podnoszące jego jakość przy zaangażowaniu mieszkańców we współtworzenie miasta”⁴⁵.

W Celu 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie, KSRR 2030 stanowi, że „Rolą największych aglomeracji będzie wspieranie rozwoju i jakości życia nie tylko w obszarze metropolitalnym, ale w całym województwie poprzez otwarcie się na współpracę z innymi JST”⁴⁶. Dokument podkreśla znaczenie współpracy samorządów wojewódzkich z samorządami dużych

⁴⁴ KSRR 2030, s. 64.

⁴⁵ Tamże, s. 65.

⁴⁶ Tamże, s. 77.

miast, w tym miast wojewódzkich, polegającej m.in. na wykorzystywaniu doświadczeń platform współpracy i budowaniu nowych powiązań pomiędzy JST różnej wielkości. Zaznacza się istotną rolę współpracy miast w obszarach funkcjonalnych poprzez zintegrowane kompleksowe projekty w zakresie niskoemisyjnego transportu publicznego (multimodalnego), ochrony środowiska, dostosowań do zmian klimatu, gospodarki odpadami, wykorzystania nowych technologii⁴⁷.

Uszczegółowiając cele Strategii w układzie regiony-miasta-obszary wiejskie, dokument kompleksowo odnosi się do największych miejskich aglomeracji, zauważając, że nie stanowią one w KSRR 2030 obszaru strategicznej interwencji. Tym niemniej, „w dalszym ciągu będą beneficjentami wsparcia z poziomu krajowego i regionalnego na ogólnych warunkach”. „Polityka regionalna oddziaływać będzie na zwiększenie wykorzystania przez największe aglomeracje ich potencjału konkurencyjności i innowacyjności, poprzez takie działania jak m.in. wzmacnianie istniejących ośrodków innowacji oraz wykorzystywanie i wzmacnianie innowacyjności i konkurencyjności sektora przedsiębiorstw oraz instytucji naukowych i badawczych na arenie międzynarodowej. Istotna jest także lepsza koordynacja projektów realizowanych na ich obszarze oraz obszarach powiązanych z nimi funkcjonalnie”. Zauważa się, że „w celu realizacji zintegrowanych projektów, odpowiadających w sposób kompleksowy na potrzeby i problemy, aglomeracje powinny wykorzystywać doświadczenie z dotychczasowej realizacji ZIT”, m.in. poprzez generowanie zintegrowanych projektów rozwojowych w zakresie zintegrowanego systemu transportu publicznego, podnoszenia jakości przestrzeni, poprawy jakości środowiska naturalnego, w tym jakości powietrza⁴⁸.

Zmiany ustaw: o zasadach prowadzenia polityki rozwoju i o samorządzie gminnym

Istotnym uwarunkowaniem krajowym determinującym kształt aktualizowanej SRK 2030 jest zmiana otoczenia prawnego planowania społeczno-gospodarczego i przestrzennego w Polsce. Ustawą z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw⁴⁹ ustawodawca poczynił istotny krok w kierunku integracji planowania społeczno-gospodarczego oraz planowania zagospodarowania przestrzennego. Wyrazem tego są zapisy Ustawy o samorządzie gminnym, które bezpośrednio odnoszą się do kształtu strategii lokalnych. Poniżej przytacza się je w pełnym brzmieniu, podkreślając czcionką pogrubioną treści integrujące różne formy planowania:

- „Art. 10e. 1. Gmina może opracować strategię rozwoju gminy.
2. Strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa oraz strategią rozwoju ponadlokalnego, obejmującą tę gminę.
 3. Strategia rozwoju gminy zawiera wnioski z diagnozy, o której mowa w art. 10a ust. 1 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057), przygotowanej na potrzeby tej strategii, oraz określa w szczególności:
 - 1) cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;
 - 2) kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
 - 3) oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
 - 4) model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;**
 - 5) ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;**
 - 6) obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2020 r. poz. 1668 oraz z 2021 r. poz. 1038 i 1834), wraz z zakresem planowanych działań;**
 - 7) obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;**

⁴⁷ Tamże.

⁴⁸ Tamże, s. 88-89.

⁴⁹ Dz.U. 2020 poz. 1378.

8) system realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;

9) ramy finansowe i źródła finansowania.

4. Strategię rozwoju gminy sporządza się w **formie tekstowej oraz graficznej** zawierającej zobrazowanie treści, o których mowa w szczególności w ust. 3 pkt 4, 6 i 7.

Art. 10f. 1. Rada gminy, w drodze uchwały, określa szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym tryb konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

2. Projekt strategii rozwoju gminy opracowuje wójt oraz przedkłada go zarządowi województwa w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa.

3. Zarząd województwa wydaje opinię, o której mowa w ust. 2, w terminie 30 dni od dnia otrzymania projektu strategii rozwoju gminy. W przypadku braku opinii we wskazanym terminie uznaje się, że strategia rozwoju gminy jest spójna ze strategią rozwoju województwa.

4. Strategia rozwoju gminy jest przyjmowana przez radę gminy w drodze uchwały.

5. Strategia rozwoju gminy podlega aktualizacji, jeżeli wymaga tego sytuacja społeczna, gospodarcza lub przestrzenna gminy albo gdy jest to konieczne dla zachowania jej spójności ze strategią rozwoju ponadlokalnego lub strategią rozwoju województwa. Do aktualizacji strategii rozwoju gminy stosuje się ust. 1–4⁵⁰.

Tak więc, ustawodawca nie tylko określił zakres strategii lokalnych, ale też wskazał konieczność koordynacji zapisów związanych z zagospodarowaniem przestrzennym na wielu poziomach rządzenia i zarządzania publicznego.

Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030” (SRW)

Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”⁵¹ jest głównym, obligatoryjnym dokumentem sterującym procesami rozwojowymi w regionie. Zapisana w SRW wizja rozwoju Małopolski brzmi następująco: „Małopolska regionem równych szans i wszechstronnego rozwoju Małopolan, nowoczesnej gospodarki, odpowiedzialnie podchodzącym do zasobów środowiska naturalnego, silnym aktywnością swych mieszkańców, czerpiącym z dziedzictwa przeszłości, zachowującym swoją tożsamość i aktywnie działającym na rzecz integracji europejskiej”⁵². W strukturze Strategii sformułowano pięć następujących obszarów tematycznych:

- I. Małopolskie,
- II. Gospodarka,
- III. Klimat i środowisko,
- IV. Zarządzanie strategiczne rozwojem,
- V. Rozwój zrównoważony terytorialnie.

Kraków, z uwagi na kluczowe i wielowymiarowe znaczenie Miasta w województwie małopolskim, jest wzmiankowany w SRW wielokrotnie, choć – wydaje się – że nie wystarczająco. Rozwojowi miast dedykowany jest Cel szczegółowy: Zrównoważony i trwały rozwój oparty na endogenicznych potencjałach, ujęty w Obszarze V.: Rozwój zrównoważony terytorialnie. Wskazuje się tam, wśród obszary strategicznej interwencji – m.in. miejskie obszary funkcjonalne (MOF). Wśród głównych kierunków polityki rozwoju województwa warto wskazać kierunek 2. Wsparcie miast. Podkreśla się

⁵⁰ Dz. U. 1990 Nr 16 poz. 95, z późn. zm.

⁵¹ Załącznik do Uchwały Nr XXXI/422/20 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 17 grudnia 2020 roku.

⁵² SRW, s. 7.

tam, że „Rozwój większych miast, takich jak Kraków, Tarnów i Nowy Sącz, pełniących funkcje metropolitalne i regionalne, opierać się będzie na cyfryzacji i automatyzacji oraz wprowadzaniu innowacyjnych rozwiązań w zakresie zarządzania miastem (inteligentne miasto)”⁵³. Zaznacza się istotne znaczenie działań mających na celu wzmocnienie gospodarki stolicy regionu, w tym „tworzenie silnej oferty inwestycyjnej czy rozwój przedsiębiorczości i działalności badawczo-rozwojowej, aby stawała się znaczącym węzłem wiedzy i innowacji na poziomie europejskim”⁵⁴. Kraków winien być kreowany jako centrum usług ponadregionalnych, miastem atrakcyjnym pod względem przestrzennym i gospodarczym, a także jako ośrodek pełniący funkcje o znaczeniu międzynarodowym, w zakresie edukacji, nauki, kultury i biznesu. Oznacza to, że rozwój metropolitalny i regionalny Krakowa „powinien więc przede wszystkim opierać się na wzmocnieniu usług wyższego rzędu, adekwatnych do zajmowanej pozycji w hierarchii osadniczej, np. w zakresie infrastruktury nauki, kultury czy infrastruktury widowiskowo-sportowej i kongresowej”⁵⁵. SRW podkreśla też – w odniesieniu do Krakowa, Tarnowa i Nowego Sącza – o konieczności „promocji ekologicznych postaw i rozwiązań, np. poprzez edukację ekologiczną, gospodarkę o obiegu zamkniętym, biotechnologię czy elektromobilność, dzięki którym miasta te uwolnią się od problemów środowiskowych i jeszcze lepiej służyć będą swoim mieszkańcom”⁵⁶. W konsekwencji, w ramach opisywanego kierunku polityki rozwoju, wśród głównych kierunków działań uwzględnia się: 2.3.1. Wspieranie rozwoju metropolitalnego Krakowa.

Poza powyższym podkreśleniem roli Krakowa w Małopolsce, SRW uwzględnia:

- Centrum Muzyki w Krakowie jako przedsięwzięcie strategiczne w Obszarze I: Małopolska⁵⁷;
- szereg inicjatyw związanych z budowaniem gospodarki opartej na wiedzy i innowacji – w ramach kierunku polityki rozwoju 1. Innowacyjność w Obszarze II: Gospodarka (zapisy są ogólne i Krakowa nie wymienia się w nich, jednakże większość opisywanych inicjatyw rozwojowych jest powiązana z krakowskim ośrodkiem naukowym);
- znaczenie Krakowa jako destynacji turystycznej – w ramach kierunku polityki rozwoju 3. Turystyka w Obszarze II: Gospodarka;
- szereg kluczowych inwestycji transportowych – w ramach kierunku polityki rozwoju 4. Transport w Obszarze II: Gospodarka; dotyczy to w szczególności:
 - północnej obwodnicy Krakowa,
 - powstania linii kolejowych z Krakowa do Myślenic oraz z Krakowa do Olkusza w ramach rozbudowy systemu Szybka Kolej Aglomeracyjna –główny kierunek działań o numerze 4.1.2.,
 - inwestycji z zakresu infrastruktury komunikacyjnej w celu stworzenia szybkich połączeń między głównymi miastami Małopolski: Krakowem, Tarnowem i Nowym Sączem – główny kierunek działań o numerze 4.4.3.,
 - rozwoju infrastruktury MPL Kraków – Balice, wraz z poprawą dostępności drogowej portu lotniczego – główne kierunki działań o numerach 4.5.1. i 4.5.2.;
- znaczenie Festiwalu Kultury Żydowskiej w Krakowie w ramach kierunku polityki 3. Promocja Małopolski w Obszarze IV: Zarządzanie strategiczne rozwojem;

⁵³ SRW, s. 64.

⁵⁴ Tamże.

⁵⁵ Tamże, s. 65.

⁵⁶ Tamże.

⁵⁷ Obecnie realizowane jest przez GMK zadanie "Krakowskie Centrum Muzyki" w lokalizacji przy Błoniach, bez współpracy z Województwem. Ze względu na nieprawidłowości konkursu w zadaniu "Centrum Muzyki" (na Grzegórkach) GMK musiała wycofać się ze współrealizacji tego zadania.

- deklaracja wsparcie gmin współpracujących w ramach MOF, w tym – istniejącego już Stowarzyszenia Metropolia Krakowska, zrzeszającego Kraków i okoliczne gminy; SRW sugeruje poszerzenie zakresu terytorialnego MOF Krakowa;

Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 (FEM)

Projekt dokumentu pn. Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027⁵⁸ stanowi ramy dla alokowania środków unijnych na obszarze Małopolski. FEM jest programem operacyjnym przedstawiającym ścieżki wsparcia rozwoju regionu z funduszy Unii Europejskiej. Finansowanie z tego źródła powinno sięgnąć kwoty 2 566 819 004 EUR. Uwzględniając wkład krajowy i stopę współfinansowania 85%, projekt FEM obejmuje system alokacji niebagatelnej dla rozwoju regionu kwoty 3 019 787 074 EUR.

Fundusze UE, które zasilą FEM to: EFRR – na kwotę 1 738 609 486 EUR, EFS+ - na kwotę 581 670 895 EUR oraz FST łącznie – na kwotę 246 538 623 EUR.

Struktura programu FEM obejmuje 9 Priorytetów:

- Priorytet 1. Inteligentny i konkurencyjny region,
- Priorytet 2. Energetyka i środowisko,
- Priorytet 3. Zrównoważona mobilność miejska,
- Priorytet 4. Mobilna Małopolska,
- Priorytet 5. Małopolska infrastruktura społeczna,
- Priorytet 6. Społeczna Małopolska,
- Priorytet 7. Małopolska bliżej mieszkańców,
- Priorytet 8. Sprawiedliwa transformacja Małopolski Zachodniej,
- Priorytet 9. Pomoc techniczna [EFRR, EFS+, FST].

Imiennie do Krakowa odnosi się (oprócz części informacyjno-diagnostycznych), interwencja określona jako „wyposażenie w sprzęt medyczny siedziby Szpitala Uniwersyteckiego w Krakowie - etap II oraz Narodowego Instytutu Onkologii – oddział w Krakowie”. Interwencja ta wpisuje się w: Cel polityki 4. Europa o silniejszym wymiarze społecznym, bardziej sprzyjająca włączeniu społecznemu i wdrażająca Europejski filar praw socjalnych – 4(v) zapewnianie równego dostępu do opieki zdrowotnej i wspieranie odporności systemów opieki zdrowotnej, w tym podstawowej opieki zdrowotnej, oraz wspieranie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki rodzinnej i środowiskowej. Cel ten i interwencja stanowią jedno z uściśleń Priorytetu 5. Małopolska infrastruktura społeczna.

Pośrednio z Krakowem związana będzie większość priorytetów FEM (poza Priorytetem 8., który dedykowany jest subregionowi Małopolski Zachodniej).

Strategia Metropolia Krakowska 2030 (SMK)

Zgodnie z aktualnym brzmieniem Ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, strategia rozwoju gminy powinna być „spójna ze strategią rozwoju województwa oraz strategią rozwoju ponadlokalnego”⁵⁹. SMK jest właśnie taką strategią rozwoju ponadlokalnego, przyjętą przez Stowarzyszenie Metropolia Krakowska w dniu 14.12.2021 r.

Wizję SMK sformułowano następująco: „W 2030 roku Metropolia Krakowska to neutralny klimatycznie obszar, wyróżniający się na tle europejskim wysoką jakością życia, dostępnością i jakością usług

⁵⁸ Załącznik nr 1 do Uchwały Nr 285/22 Zarządu Województwa Małopolskiego z dnia 8 marca 2022 r.

⁵⁹ Art. 10e. 2. Ustawy o samorządzie gminnym (Dz. U. 1990 Nr 16 poz. 95, z późn. zm.).

publicznych oraz innowacyjnością i konkurencyjnością gospodarki, dający poczucie bezpieczeństwa oraz oferujący możliwości wszechstronnego rozwoju wszystkim swoim mieszkańcom”⁶⁰. Wziętę tę ujęto w 7. Celach głównych o następującym brzmieniu:

1. Metropolia Krakowska inteligentnie zarządzana, oparta na partnerstwie i zaangażowanej kadrze,
2. Metropolia Krakowska przyjazna środowisku, zorientowana na neutralność klimatyczną, zapewniająca wysoką jakość życia,
3. Metropolia Krakowska sprzyjająca aktywnej, ekologicznej i efektywnej mobilności,
4. Metropolia Krakowska innowacyjna i konkurencyjna, kreująca trwałe relacje w sieci wiodących ośrodków gospodarczych Europy,
5. Metropolia Krakowska inspirująca, czerpiąca z różnorodności i lokalnych potencjałów, bazująca na sieciach współpracy,
6. Metropolia Krakowska sprzyjająca skutecznej, włączającej edukacji, opartej na twórczych relacjach,
7. Metropolia Krakowska zapewniająca mieszkańcom nowoczesne i dostępne usługi społeczne, ceniąca równość i solidarność społeczną.

Założeniem opracowania Strategii Metropolia Krakowska 2030 było sformułowanie strategii współpracy gmin na rzecz rozwoju ponadlokalnego⁶¹. SMK jest zatem potwierdzeniem aktualności i ważności, budowanej od 2014 r., wspólnej kultury organizacyjnej integrującej – w ramach instrumentu unijnego pn. Zintegrowane Inwestycje Terytorialne – skoordynowane wysiłki gmin krakowskiej metropolii na rzecz rozwoju subregionalnego. Biorąc pod uwagę proporcje ilościowe (np. ludnościowo 75%) i wszechstronne znaczenie Krakowa w funkcjonowaniu Metropolii, można przyjąć, że wszystkie cele SMK odnoszą się w znacznym stopniu do Krakowa. Bez udziału Miasta realizacja opisywanej strategii nie jest możliwa.

⁶⁰ SMK, s. 11.

⁶¹ Stowarzyszenie Metropolia Krakowska nie zrzesza wszystkich gmin z którymi Kraków współpracuje w zakresie organizacji transportu - Gmina Miejska Kraków posiada porozumienia międzygminne z gminami niezrzeszonymi w Stowarzyszeniu.

Kraków dzisiaj ... w 2022 roku

Uwagi edycyjne:

- Wpisy obowiązującej Strategii z 2018 wyróżniono szarą czcionką i kursywą a tekst zamienny / mający charakter wniosku z obecnej sytuacji – czcionką pogrubioną (i nagłówkiem poziomym 3.). Teksty z czcionką pogrubioną powinny znaleźć się w docelowym dokumencie aktualizowanej Strategii.
- W nielicznych przypadkach pominięto wpisy Strategii z 2018, uznając, że ich problematykę wyczerpano w zamieszczonym opisie.
- W nielicznych przypadkach pozostawiono tekst SRK 2030 w oryginalnym brzmieniu, bez dodatkowego komentarza.
- Po słowie „DODATKOWO:” wprowadzono zapisy nie mające odpowiedników w obowiązującej Strategii z 2018.

OBSZAR I: Inteligentna i nowoczesna metropolia

CEL STRATEGICZNY I: Kraków – otwartą i harmonijną metropolią o znaczeniu międzynarodowym w sferach: innowacji, nauki, gospodarki i kultury

W Krakowie mieszka 765,3 tys. osób, a to oznacza, że jesteśmy drugim miastem w Polsce pod względem liczby mieszkańców. Co cieszy szczególnie, nadal mamy i będziemy mieli dodatni przyrost naturalny (w 2016 r. + 1807 osób) i dodatnie saldo migracji na pobyt stały – jako jedno z nielicznych dużych miast w kraju.

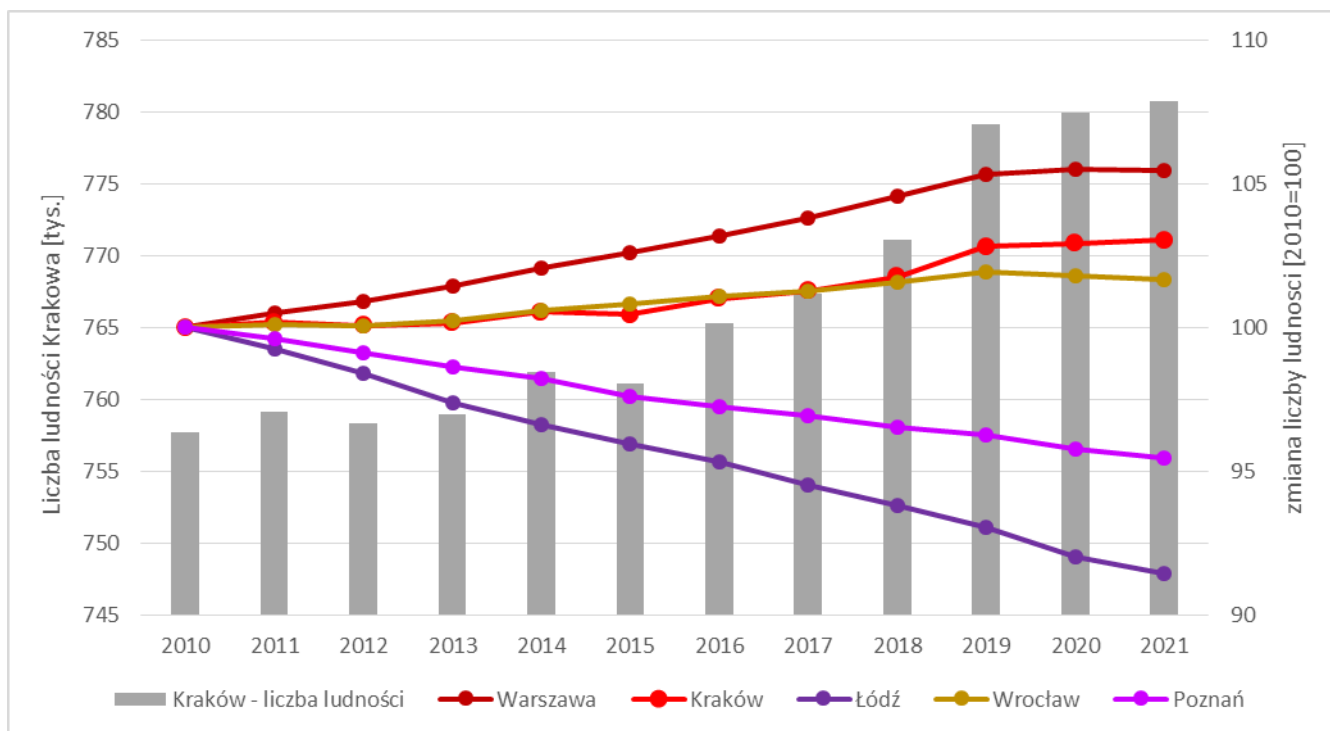
Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców w 2016 r. wyniósł w Krakowie 2,18 i był znacząco wyższy niż średnia dla Polski – 0,15.

Kraków posiada znaczący potencjał demograficzny i jako jedno z nielicznych dużych miast co roku zwiększa liczbę mieszkańców. Średnio- oraz długookresowe prognozy wskazują na pozytywne trendy dotyczące salda migracji i przyrostu naturalnego. Niepokoić powinien natomiast przewidywany wzrost obciążenia demograficznego.

Na koniec 2021 roku Kraków zamieszkiwało 780 796 osób, co czyni zeń drugie, po zamieszkiwanej przez prawie 1,8 mln osób Warszawie, największe polskie miasto. Co istotne, w badanej grupie miast, Kraków wraz z Warszawą były jedynymi ośrodkami, których ludność w latach 2016-2021 zwiększała się każdego roku i jedynymi (obok Wrocławia) gdzie w ciągu ostatniej dekady okresie nastąpił wzrost ludności. Oba miasta charakteryzowały się również największą dynamiką zmian ludności w stosunku do 2010 r. Liczba mieszkańców Warszawy wzrosła o 5,4%, zaś Krakowa o 4,3%. Liczba ludności zwiększyła się również we Wrocławiu, jednak wartość ta była znacznie mniejsza (o 1,7%). Z kolei, w Łodzi oraz Poznaniu w 2021 roku liczba mieszkańców zmalała w porównaniu z 2010 rokiem. Analizując dane o licznie mieszkańców Krakowa warto pamiętać, że są one niepełne – niedoszacowanie liczny ludności Krakowa w stosunku do danych prezentowanych przez GUS oceniono w 2017 r. na ok. 3%⁶². Estymując to na dane dla 2021 r. można przyjąć, że w Krakowie mieszka ponad 800 tys. osób.

⁶² „Analiza relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem”, Komponent 1. Potencjał społeczno-gospodarczy i funkcje miast. Województwo małopolskie. Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, 2019.

<https://www.obserwatorium.malopolska.pl/raporty/potencjal-spooleczno-gospodarczy-i-funkcje-miast-komponent-1-dla-malopolski/>

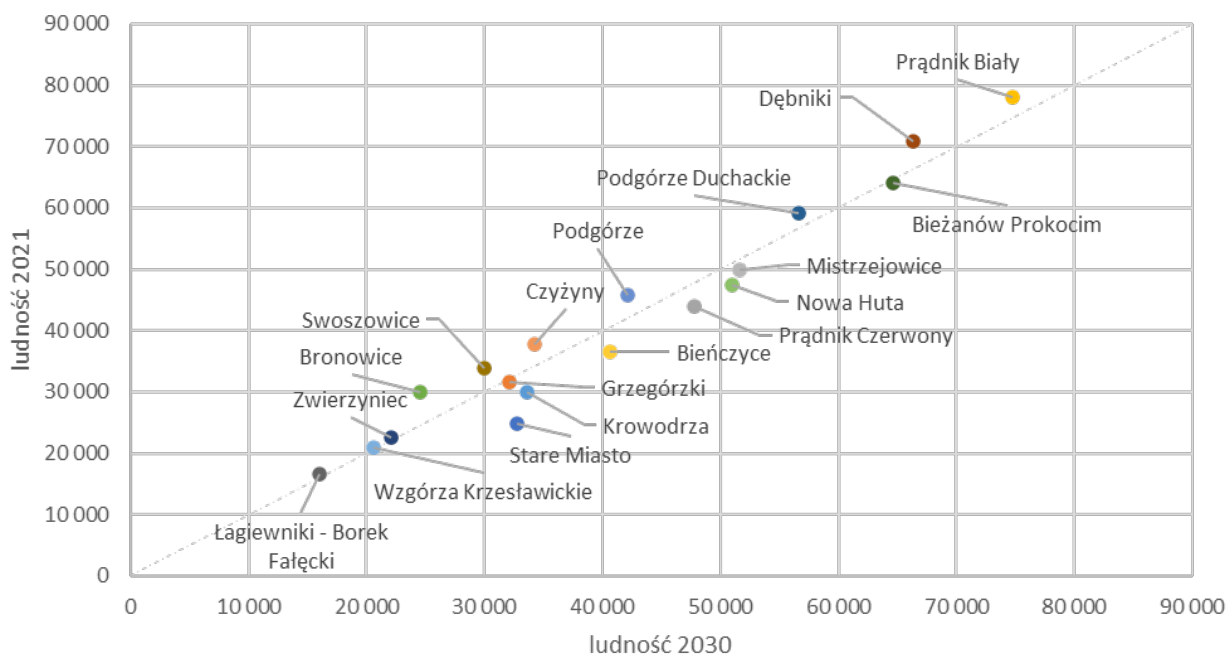

Wykres 1. Liczba ludności Krakowa w latach 2010-2021 (słupki) oraz względna zmiana liczby ludności (2010=100%) w największych polskich miastach

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

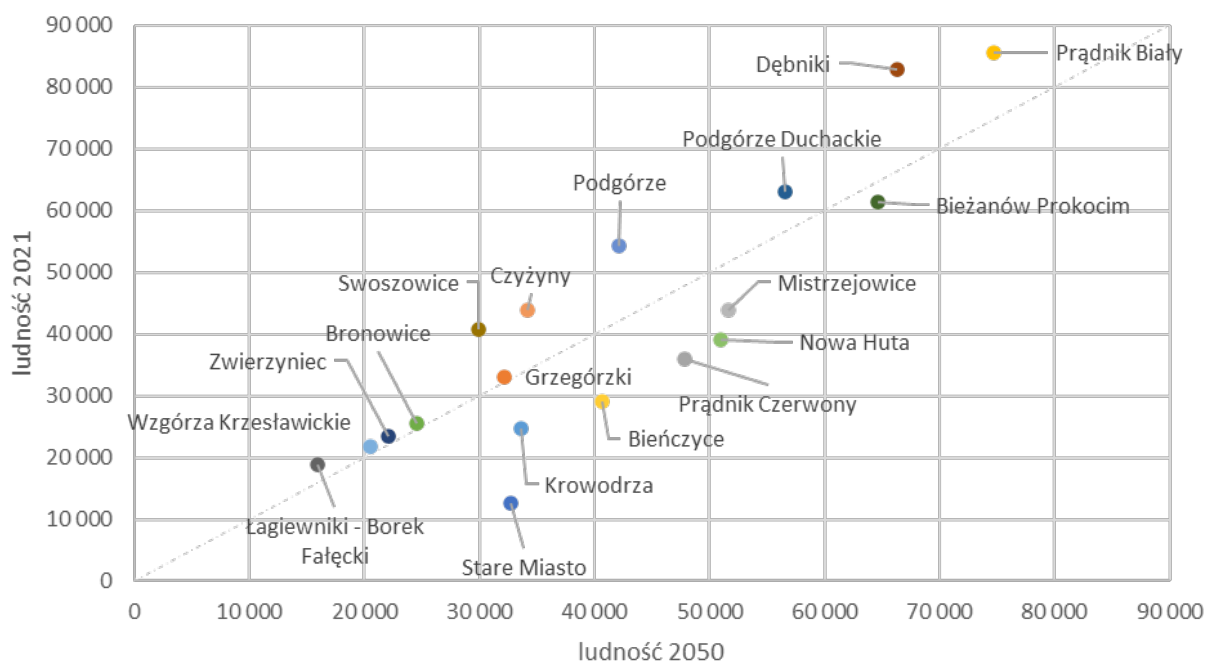
Prognoza demograficzna dla Krakowa do 2050 roku⁶³ wskazuje na spadek liczby mieszkańców Krakowa począwszy od 2025 roku, który zostanie zatrzymany dopiero w 2041 roku. Z opracowania wynika, że zmiana liczby ludności w różnym zakresie będzie dotyczyć poszczególnych dzielnic miasta. W porównaniu ze stanem z 2021 roku, zarówno w perspektywie 2030, jak i 2050 roku największe wzrosty liczby mieszkańców prognozowane są w: Dębnikach, Swoszowicach, Podgórzu, Czyżynach i Prądniku Białym. Z kolei największe spadki przewidywane są na Starym Mieście, w Bieńczycach, Prądniku Czerwonym, Krowodrzy i Nowej Hucie.

⁶³ J. Paradysz, Hybrydowa prognoza demograficzna dla Krakowa i 18 pomocniczych dzielnic na lata 2020–2050, https://strategia.krakow.pl/bank_informacji_o_miescie_i_metropolii/255436,artykul,demografia_z_prognoza_demograficzna_do_2050_roku.html (dostęp: 01.06.2022 r.)

Wykres 2. Prognozowana liczba ludności dzielnic Krakowa (2021-2030)

Opracowanie własne na podstawie J. Paradysz, *Hybrydowa prognoza demograficzna dla Krakowa i 18 pomocniczych dzielnic na lata 2020–2050*

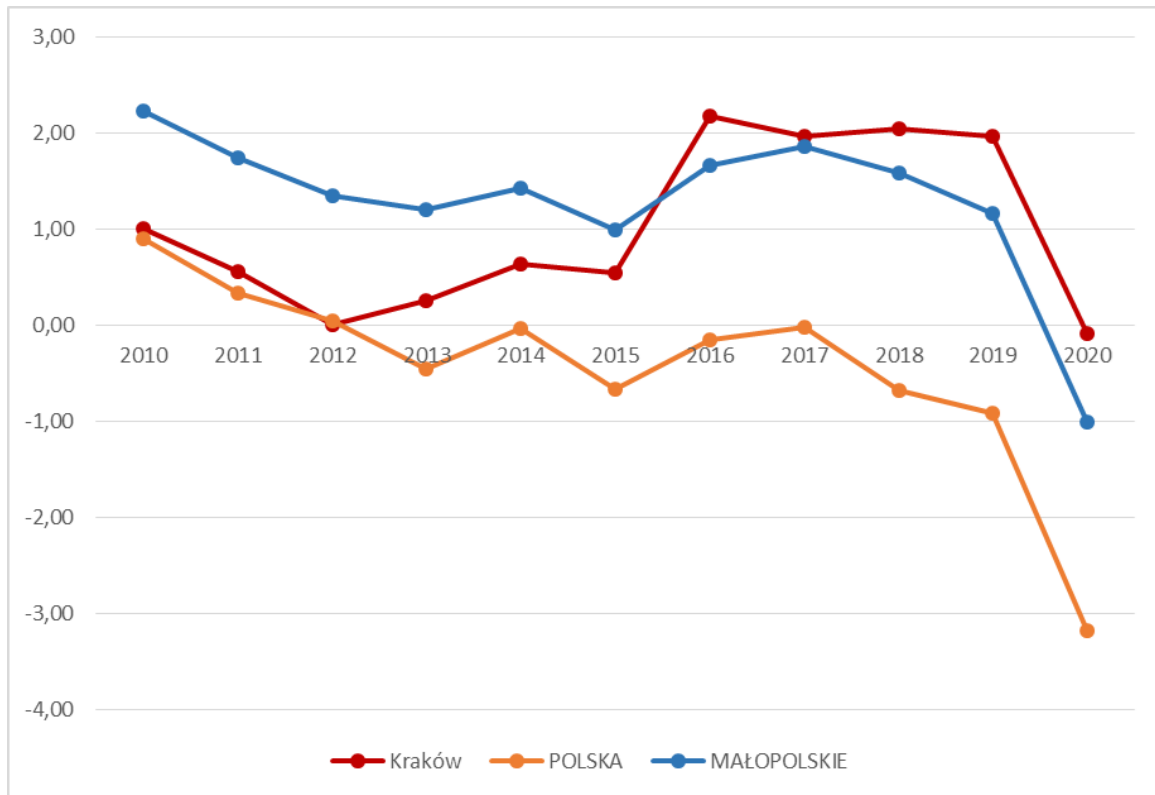

Wykres 3. Prognozowana liczba ludności dzielnic Krakowa (2021-2050)

Opracowanie własne na podstawie J. Paradysz, *Hybrydowa prognoza demograficzna dla Krakowa i 18 pomocniczych dzielnic na lata 2020–2050*

Do roku 2019 Kraków posiadał dodatni przyrost naturalny. W latach 2016-2019 wartość tego wskaźnika kształtowała się każdego roku na średnim poziomie + 1,5 tys. osób. W ostatniej dekadzie Kraków wyróżniał się pozytywnie na tle średniej ogólnokrajowej a nawet na tle cechującego się wysokim przyrostem naturalnym województwa małopolskiego. Wartości tego wskaźnika w 2020 r. obciążone są

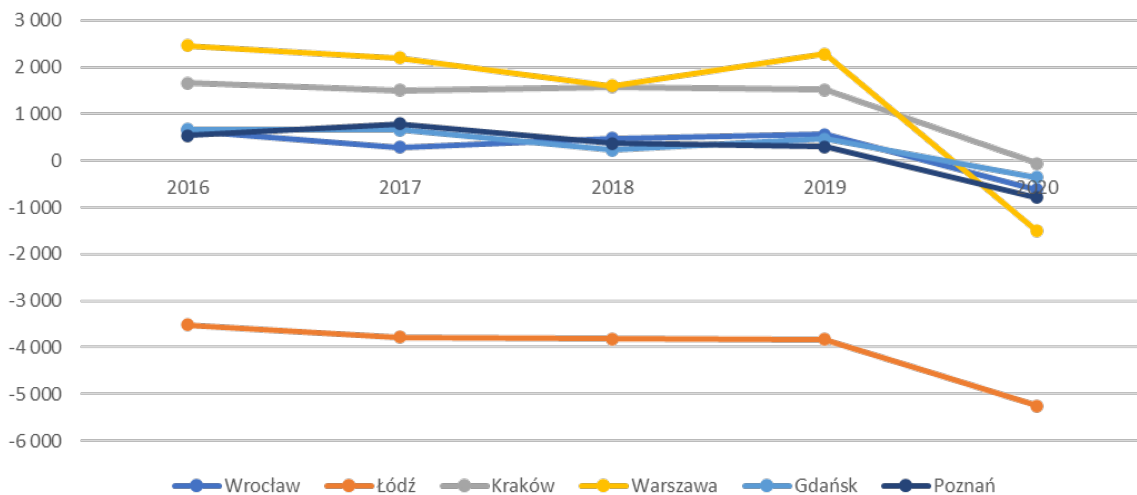
wpływem pandemii COVID-19 i związaną z nią śmiertelnością. Rok wcześniej wskaźnik przyrostu naturalnego w Krakowie był dodatni i wynosił 1,97 na tysiąc mieszkańców. W 2020 r. urodziło się 9 tys. dzieci, o 400 mniej niż rok wcześniej. Natomiast liczba zgonów wzrosła drastycznie - z 7,9 tys. do 9,1 tys.

Wykres 4. Wskaźnik przyrostu naturalnego na tysiąc mieszkańców w Krakowie na tle Polski i woj. Małopolskiego w latach 2010-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

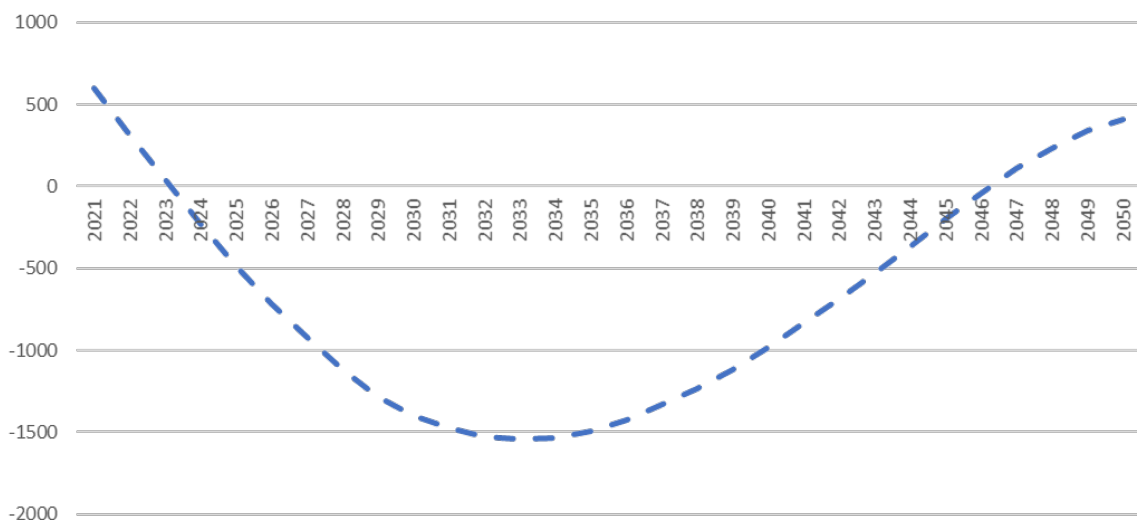
W tym okresie lepsze wyniki notowała jedynie Warszawa (średnio + 2,1 tys. osób każdego roku). W 2020 roku w Krakowie zarejestrowano jednak ujemny przyrost naturalny (na poziomie - 65 osób). Pogorszenie sytuacji w tym zakresie zarejestrowano we wszystkich badanych miastach, przy czym należy podkreślić, iż w przypadku Krakowa skala tego zjawiska była zdecydowanie najmniejsza.

Wykres 5. Przyrost naturalny w największych polskich miastach w latach 2016-2020

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

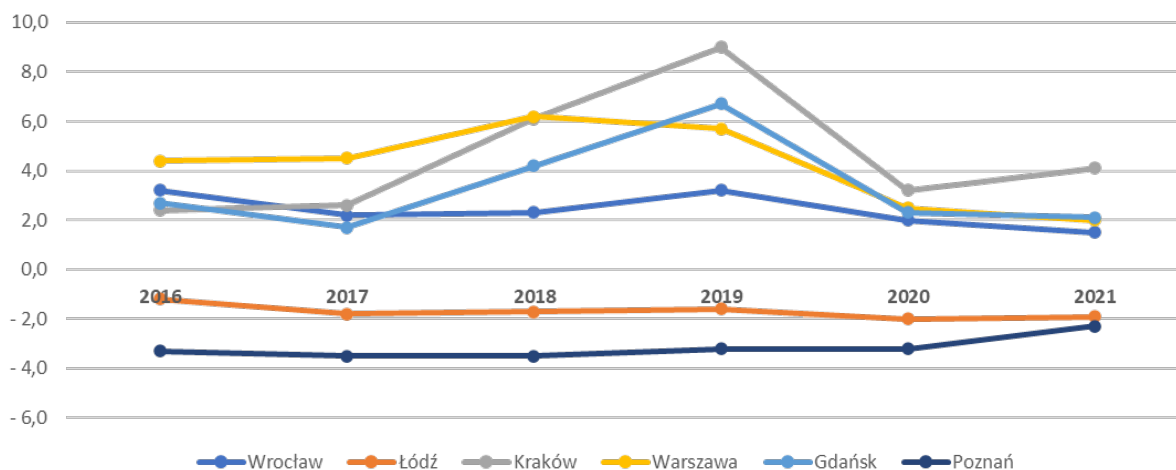
Prognoza ludnościowa dla Krakowa wskazuje, że w kolejnych latach rejestrowana w stolicy Małopolski wartość tego wskaźnika będzie ulegać systematycznemu pogorszeniu. Trend ten ma zostać zatrzymany dopiero w okolicach 2034 roku.

Wykres 6. Prognozowany przyrost naturalny w Krakowie w latach 2021-2050

Opracowanie własne na podstawie J. Paradysz, *Hybrydowa prognoza demograficzna dla Krakowa i 18 pomocniczych dzielnic na lata 2020–2050*

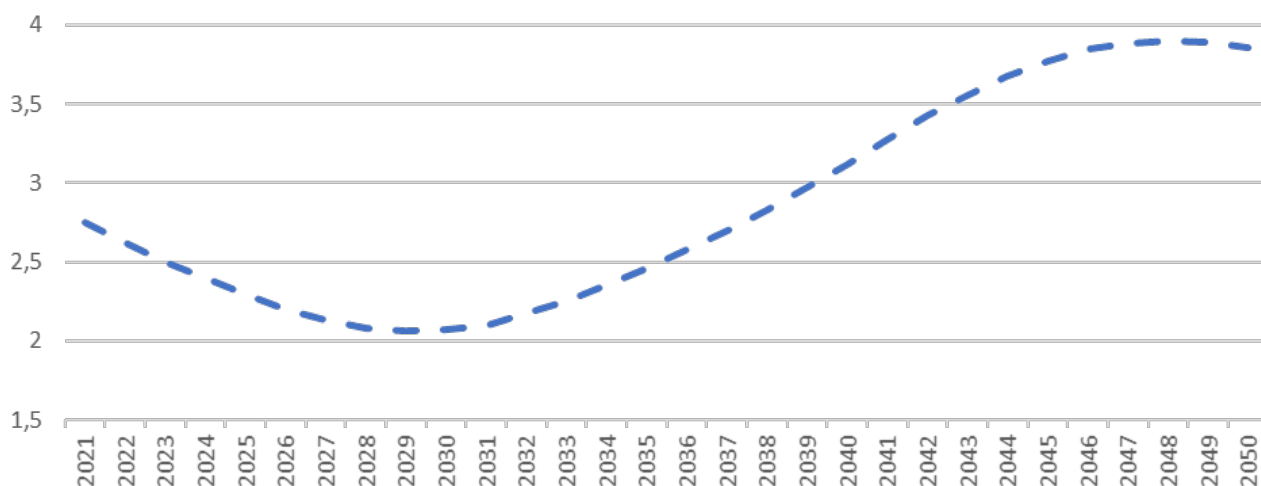
W grupie analizowanych miast Kraków posiada zdecydowanie najwyższe dodatnie saldo migracji w przeliczeniu na 1 000 ludności. Rekordowy pod tym względem był rok 2019, w którym wskaźnik ten osiągnął wartość + 9 osób. Pomimo, iż w 2021 roku w Krakowie w przypadku tego wskaźnika zarejestrowano wartość o ponad połowę mniejszą (+ 4,1), w dalszym ciągu była ona dwukrotnie większa od wartości rejestrowanych w Gdańsku (+2,1) i Warszawie (+2,0).

Wykres 7. Saldo migracji na 1 000 ludności w największych polskich miastach (2016-2021)

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

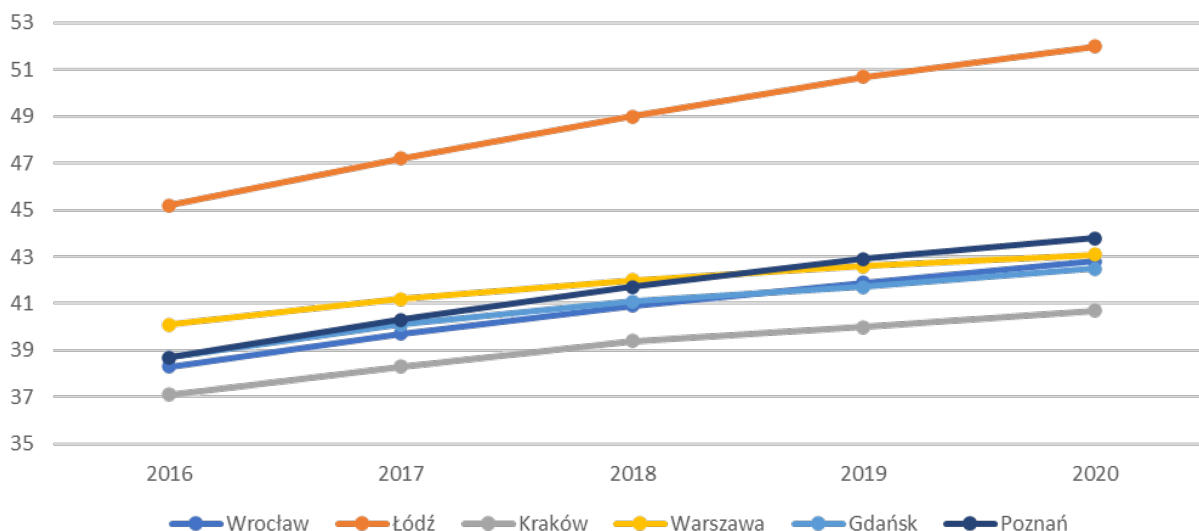
Do 2029 roku w Krakowie prognozowany jest spadek salda migracji na 1 000 ludności. Niemniej jednak, pomimo ukształtowania się negatywnego trendu, w tym okresie wskaźnik nie będzie przyjmował wartości ujemnych. Przełamanie spadkowego trendu w tym zakresie nastąpi w roku 2030, począwszy od którego w Krakowie prognozowany jest wzrost salda migracji na 1 000 ludności.

Wykres 8. Prognozowane saldo migracji na 1 000 ludności w latach 2021-2050

Opracowanie własne na podstawie J. Paradysz, Hybrydowa prognoza demograficzna dla Krakowa i 18 pomocniczych dzielnic na lata 2020–2050

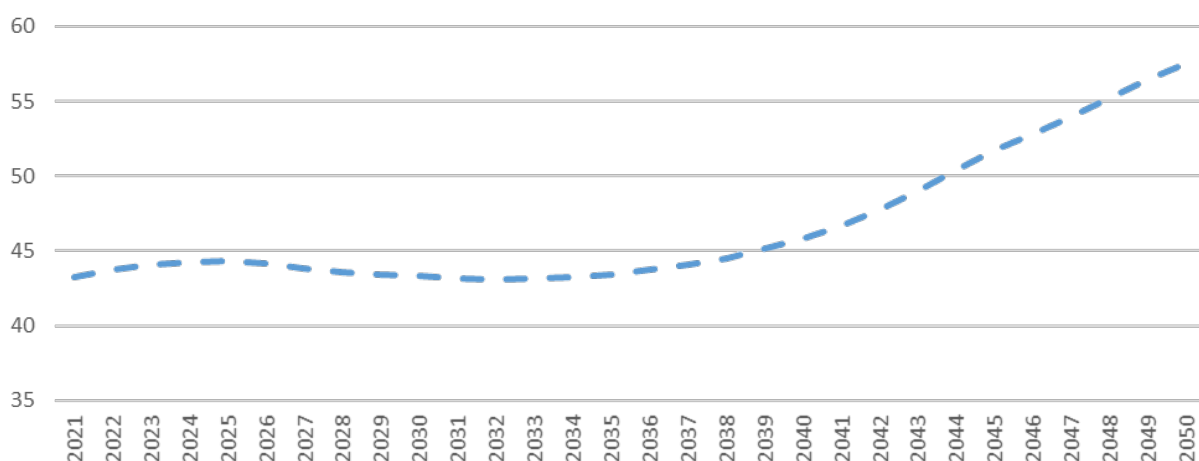
We wszystkich badanych na potrzeby diagnozy miastach systematycznie wzrasta obciążenie demograficzne mierzone liczbą ludność w wieku poprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym. Pomimo dynamicznego wzrostu wartości tego wskaźnika w latach 2016-2020 sytuacja w Krakowie wydaje się być relatywnie najlepsza spośród wszystkich badanych ośrodków. W stolicy Małopolski na 100 osób w wieku produkcyjnym w 2020 roku przypadało niespełna 41 osób w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 9. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W perspektywie 2030 roku prognozowana jest stabilizacja wartości tego wskaźnika na średnim poziomie ok. 43 osób. Niemniej jednak w perspektywie 2050 roku przewidywany jest systematyczny wzrost liczby ludności w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Wykres 10. Prognozowana liczba ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

Opracowanie własne na podstawie J. Paradysz, Hybrydowa prognoza demograficzna dla Krakowa i 18 pomocniczych dzielnic na lata 2020–2050

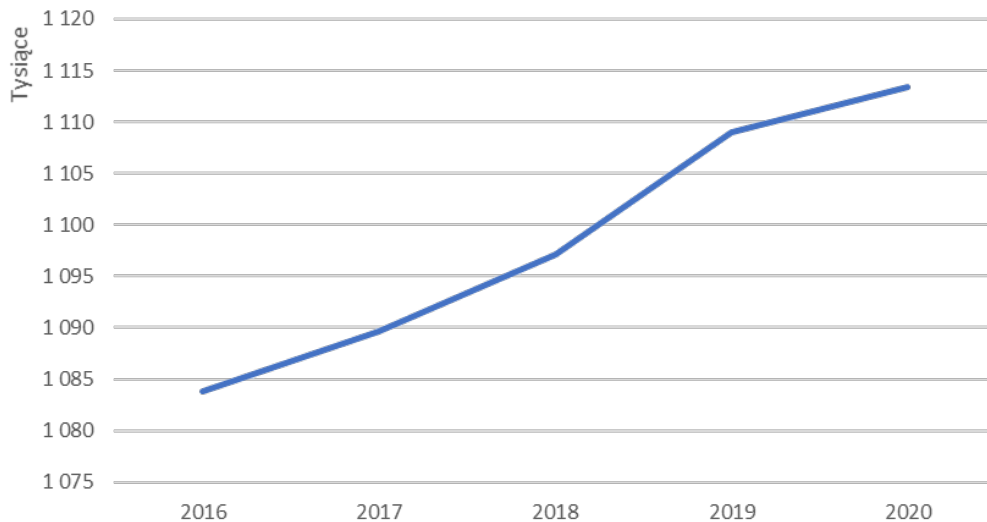
Potencjał demograficzny Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego jest jeszcze większy – ponad 1,5 mln osób.

Ponad 1,1 mln osób stanowi o potencjale demograficznym Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego

Terytorium Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (KOM) wyznaczone zostało w Uchwale Nr XLVII/732/18 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 marca 2018 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego. Zgodnie z mapą zawartą w załączniku nr 4 do wspomnianej uchwały, KOM obejmuje 17 gmin województwa małopolskiego. Jest to znaczące ograniczenie terytorium KOM w porównaniu do ustaleń zawartych w planie

zagospodarowania przestrzennego województwa małopolskiego przyjętego Uchwałą Nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r., w którym w skład KOM wchodziło 51 gmin.

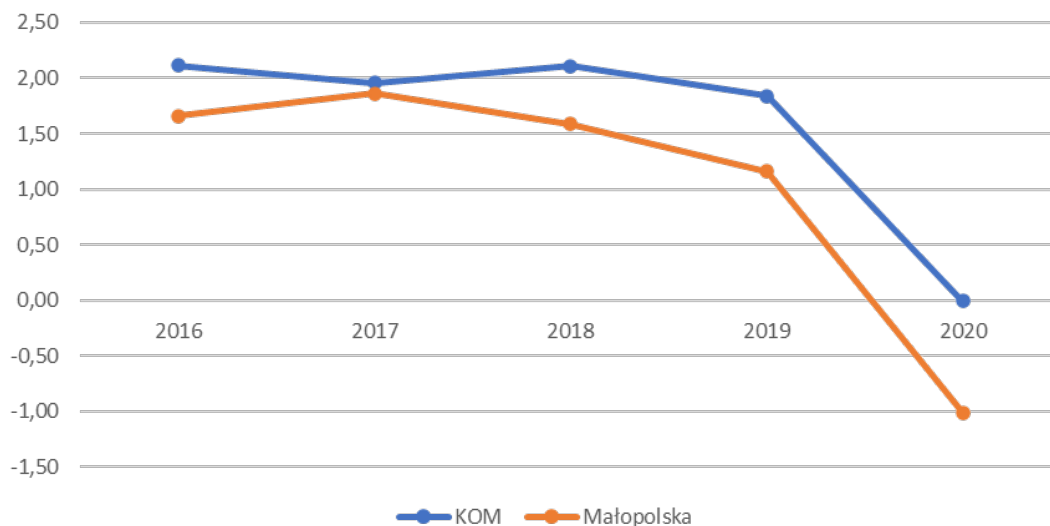
Potencjał demograficzny KOM na koniec 2020 roku wynosił 1,11 mln osób zamieszkujących obszar o powierzchni 1 463 km² (gęstość zaludnienia 761 km²).

Wykres 11. Zmiana liczby ludności KOM w latach 2016-2020

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Do roku 2019 na obszarze KOM rejestrowano dodatni przyrost naturalny. Wartości te każdego roku były wyższe od tych odnotowywanych w skali całego województwa. Dotychczasowy pozytywny trend załamał się w roku 2020, kiedy po raz pierwszy w KOM odnotowano ujemny przyrost naturalny. W tym roku podobne zjawisko, choć o większej skali, zarejestrowano na poziomie województwa.

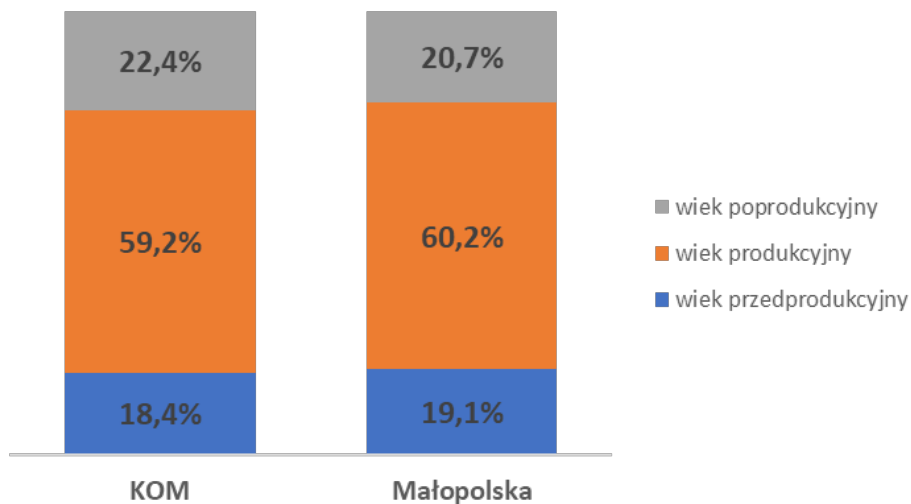

Wykres 12. Przyrost naturalny w KOM i Małopolsce w latach 2016-2020

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

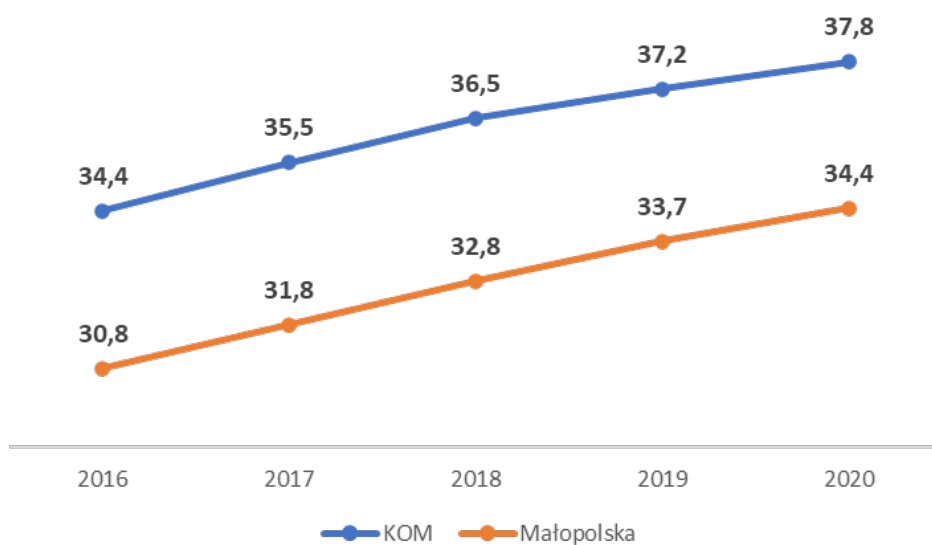
W 2020 roku niemal 60% ludności KOM, stanowiły osoby w wieku produkcyjnym. Pomimo korzystnej ekonomicznej struktury ludności na obszarze KOM rejestrowany jest systematyczny wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym przypadających na 100 osób w wieku produkcyjnym. Pomimo, iż w

przypadku KOM wartość tego wskaźnika jest niższa od tej, z którą mamy do czynienia w Krakowie, w dalszym ciągu jest ona wyższa od średniej dla całego województwa.

Wykres 13. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w 2020 roku

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 14. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym

Źródło: Bank Danych Lokalnych GU

PKB na głowę mieszkańca Krakowa w 2014 r. wyniosło ponad 72 tys. zł. Stanowiło to 109% w stosunku do średniej Unii Europejskiej. To wzrost o 27 punktów procentowych w ciągu ostatnich 8 lat.

PKB wytworzony w Krakowie w 2019 r. wyniósł 78639 mln zł, co stanowiło 42,2% PKB województwa małopolskiego i 3,4% PKB kraju. Uśredniony poziom PKB w przeliczeniu na 1 mieszkańca Krakowa wyniósł 101491 zł. Był wyższy o ponad 85% od przeciętnego w województwie i o ponad 69% od średniego w kraju⁶⁴.

Kraków pozostaje więc drugim, po Warszawie, miastem w Polsce pod względem wkładu do krajowego PKB. Jest to 4 pozycja w rankingu wielkości PKB na mieszkańca (za Warszawą, Poznaniem i Wrocławiem). Trzeba jednak zauważyć, że w opinii firmy konsultingowej PwC - właśnie Kraków jest najszybciej rozwijającą się metropolią, szczególnie z uwagi na sektor firm z sektora IT/SSC/GBS. W raporcie o polskich metropoliach PwC podkreśla się, że "W ciągu ostatnich 4 lat Kraków dokonał największego skoku rozwojowego spośród 12 największych miast w Polsce w siedmiu analizowanych przez PwC kapitałach"⁶⁵.

Kraków ma najlepszą reputację wśród dużych miast w Polsce (Ranking miast wojewódzkich 2017r.).

Kraków jest miastem rozpoznawalnym oraz cieszącym się uznaniem i dobrą reputacją zarówno w Polsce, jak i w Europie.

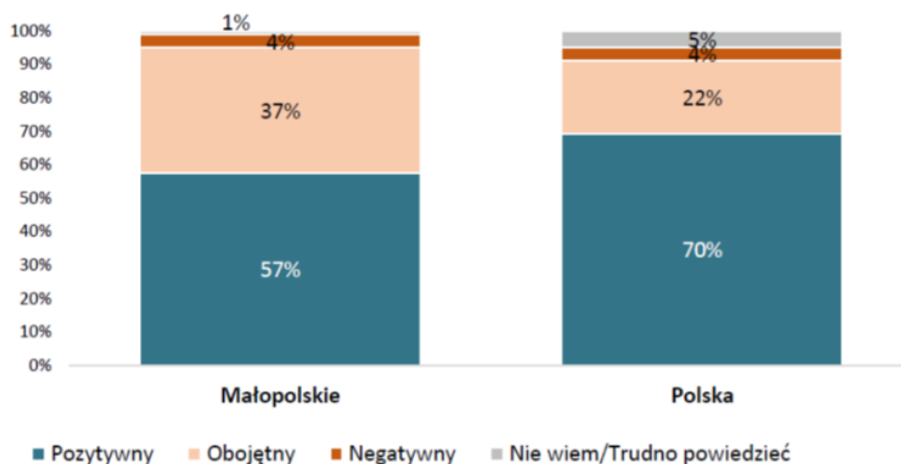
Wyniki przeprowadzonego w październiku 2021 roku badania wizerunku Krakowa wśród mieszkańców Polski oraz miast europejskich potwierdzają pozytywny wizerunek oraz dobrą reputację stolicy Małopolski⁶⁶. Wśród mieszkańców Polski, Kraków jest miastem lubianym – 69% ankietowanych wyraziło względem niego pozytywny stosunek, zaś negatywny zaledwie 4%. Pamiętać jednak należy, że w analogicznym badaniu przeprowadzonym w 2015 roku Kraków uzyskał aż 80% pozytywnych ocen. W badaniu z 2021 roku spośród Polskich miast wyższy odsetek ocen pozytywnych otrzymał jedynie Wrocław (76%).

Co ciekawe, mieszkańcy Małopolski żywią względem Krakowa mniej pozytywne uczucia, niż ma to miejsce w przypadku mieszkańców Polski.

⁶⁴ „Biuletyn statystyczny miasta Krakowa, 4 kwartał 2021”, Urząd Statystyczny w Krakowie, Kraków 2022.

⁶⁵ „Raport o polskich metropoliach 2019”, PwC, <https://www.pwc.pl/pl/publikacje/2019/raport-o-polskich-metropoliach-2019.html> [dostęp 24.5.2022].

⁶⁶ Raport z badania „Wizerunek Miasta Krakowa w Polsce i miastach Europy”, Fundacja IBRIŚ na zlecenie UMK, Warszawa 2021.

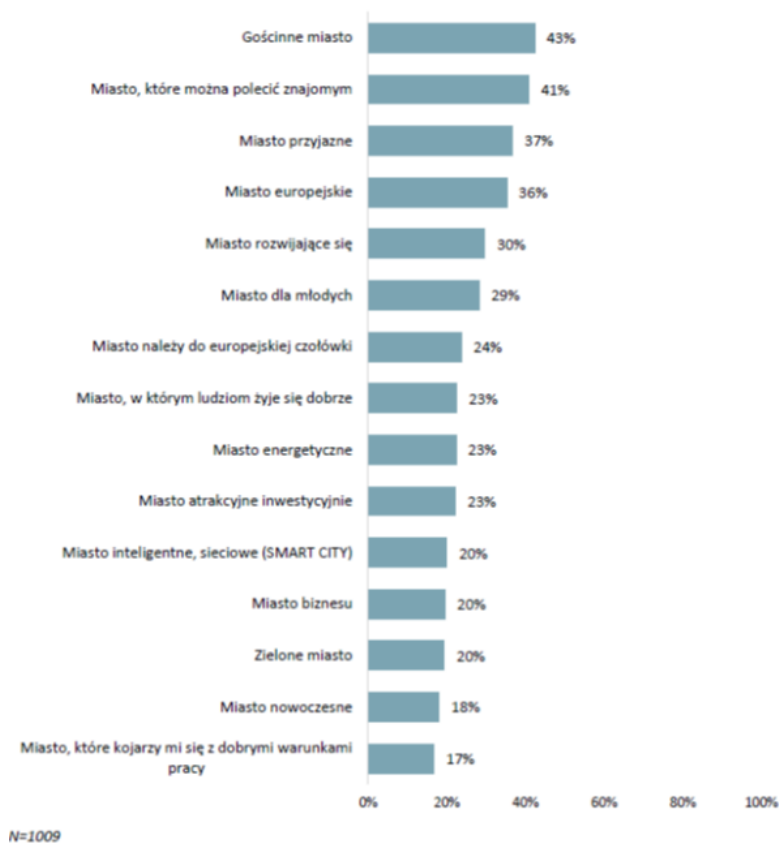
Polska, N=1009, Małopolskie, N=88

Wykres 15. Odczucia Małopolan i Polaków względem Krakowa

Źródło: Raport z badania „Wizerunek Miasta Krakowa w Polsce i miastach Europy”, Fundacja IBRiS na zlecenie UMK, Warszawa 2021, s. 15.

Kraków cieszy się również dobrą reputacją wśród Europejczyków - połowa spośród ankietowanych mieszkańców miast europejskich wyraziła przychylne opinie na jego temat.

Zdaniem 43% ankietowanych Kraków jest miastem gościnnym, zaś 41% uznaje go za miasto, które można polecić znajomym (w obu kategoriach lepsze oceny uzyskał jedynie Wrocław). Porównanie wyników z danymi uzyskanymi w 2015 roku pokazuje, że gościnność i przyjazność są cechami, które w największym stopniu kojarzone były z Krakowem w obu edycjach badania. Niemniej jednak analiza pozycji Krakowa w rankingu miast ujętych w badaniu pokazała, że w większości aspektów odnotowano spadki (8 na 12 porównywanych atrybutów). Wzrost pozycji w porównaniu z 2015 roku dotyczył jedynie następujących cech: miasto energetyczne, atrakcyjne inwestycyjnie oraz miasto biznesu.

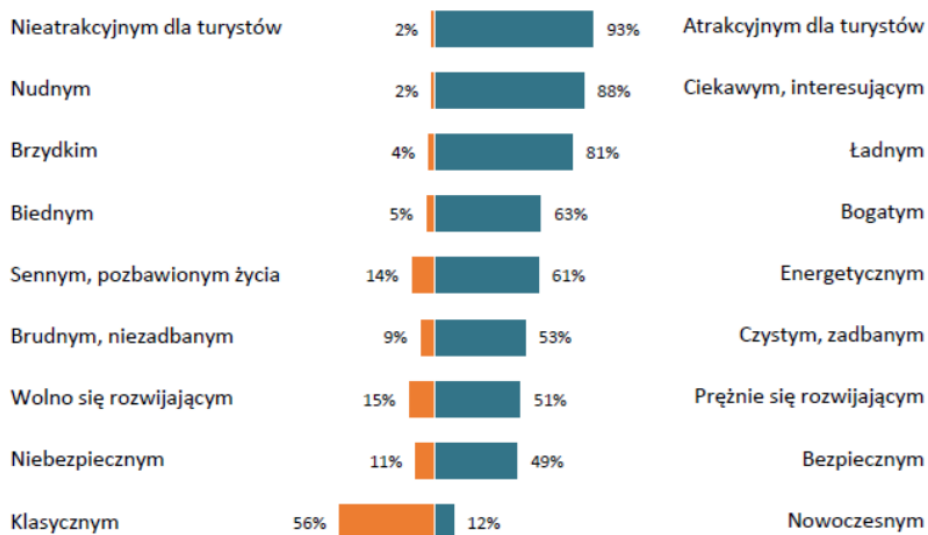
Wykres 16. Sposób postrzegania Krakowa przez mieszkańców Polski (2021 r.)

Źródło: Raport z badania „Wizerunek Miasta Krakowa w Polsce i miastach Europy”, Fundacja IBRIS na zlecenie UMK, Warszawa 2021, s. 16.

Miasto Kraków kojarzy się Polakom przede wszystkim z historią, dawną stolicą Polski oraz zabytkami – powyższe atrybuty wymienił każdorazowo częściej niż co czwarty respondent (kolejno 28% i 27%). Największym atutem Krakowa, zdaniem badanych mieszkańców Polski, są zabytki – 37% wskazań spontanicznych. W podobny sposób Kraków kojarzy się mieszkańcom europejskich miast, którzy przede wszystkim przywoływali jego historię i zabytki. Inne stosunkowo częste skojarzenia mieszkańców miast europejskich to: szczęście, piękno, miasto przyjazne, gościnne oraz energia i ciekawość.

Najczęściej wskazywaną wadą Krakowa przez mieszkańców Polski jest zanieczyszczenie powietrza (32% wskazań dotyczyło smogu).

Według badanych Polaków, Kraków jest miastem bardziej tradycyjnym/klasycznym niż nowoczesnym. W porównaniu z rokiem 2015, zarejestrowano spadek odsetka osób uznających Kraków za miasto tradycyjne/ klasyczne (z 76% do 56%). Jednocześnie zaobserwowano spadek odsetka opinii, według których Kraków pręźnie się rozwija (z 74% do 51%), a także spadek w odniesieniu do bogactwa Krakowa (z 78% do 63%). W badaniu z 2021 roku większy odsetek respondentów wskazywał, że Kraków jest miastem atrakcyjnym turystycznie (wzrost z 84% do 93%) oraz ciekawym, interesującym (wzrost z 78% do 88%).

Wykres 17. Cechy Krakowa według mieszkańców Polski (2021 r.)

Źródło: Raport z badania „Wizerunek Miasta Krakowa w Polsce i miastach Europy”, Fundacja IBRIS na zlecenie UMK, Warszawa 2021, s. 31.

W podobnym sposób kształtował się wizerunek Krakowa wśród mieszkańców miast europejskich, zgodnie z opinią których jest on miastem bardziej klasycznym/ tradycyjnym niż nowoczesnym (31% do 22%). Najczęściej mieszkańcy miast europejskich przyznawali, że Kraków jest miastem ładnym (61%), atrakcyjnym dla turystów (57%), energetycznym (54%) oraz ciekawym, interesującym (53%). W 2015 roku miasto częściej było określane jako wolno rozwijające się niż prężnie rozwijające się (38% do 18%), w 2021 roku tendencja ta była odwrotna i przeważały wskazania pozytywne nad negatywnymi (18% do 30%).

Percepcja Krakowa związana jest w dużym stopniu z kulturą – 89% badanych mieszkańców Polski przyznało, że Kraków znany jest z walorów kulturowych, zaś 71% twierdziło, że Kraków jest znany z organizacji wydarzeń kulturalnych o randzie co najmniej europejskiej. Podobne opinie formułowali mieszkańcy miast europejskich, którzy podzielali pogląd, zgodnie z którym Kraków jest znany z walorów kulturowych (54%) oraz z organizacji wydarzeń kulturalnych, religijnych i festiwali (46%).

W mniejszym natomiast stopniu Kraków był postrzegany przez ankietowanych jako miasto biznesu i rozwoju gospodarczego. Pomimo, iż 68% badanych uważało, że to dobre miejsce do spotkań biznesowych o międzynarodowym znaczeniu, to zaledwie 38% z nich twierdziło, że Kraków wspiera biznes i tworzy nowe miejsca pracy.

Kraków to także najlepsze europejskie miasto dla turystów (w 2015 r. portal turystyczny Zoover! dał nam najwyższą ocenę (8.80 pkt) i nagrodę Zoover Awards „The Best European City Trip 2015”).

Kraków jest rozpoznawalnym, popularnym i docenianym miejscem na światowej mapie destynacji turystycznych.

Pomimo wywołanego przez pandemię Covid-19 czasowego zastoju w międzynarodowym ruchu turystycznym, Kraków w dalszym ciągu cieszy się uznaniem jako atrakcyjna destynacja turystyczna. W rankingu Travellers’ Choice 2022 – Popular Destinations - Europe, organizowanego przez serwis turystyczny TripAdvisor, Kraków, jako jedyne polskie miasto, znalazł się wśród najpopularniejszych europejskich kierunków podróży. Zwycięzcą rankingu okazał się Londyn, zaś kolejne miejsca na podium zajęły Kreta oraz Rzym. Na liście 25 najpopularniejszych europejskich destynacji turystycznych, Kraków znalazł się na 24. miejscu.

W przygotowanym w 2020 roku przez TripAdvisor rankingu światowych destynacji turystycznych, których popularność wzrasta (Trending Destinations) Kraków zajął 10. miejsce, wyprzedzając m.in.

Malte, Tel Aviv, Buenos Aires czy Wiedeń. Zwycięzcą zestawienia zostało Koczi (Indie), na drugim miejscu uplasowała się wyspa Luzon (Filipiny), zaś na trzecim – Porto (Portugalia).

W 2022 roku Kraków znalazł się wśród 50 najciekawszych miast świata. W zestawieniu przygotowanym przez brytyjski serwis „Telegraph Travel” stolica Małopolski, która zajęła 40. miejsce, była jedynym polskim miastem. Zwycięzcą rankingu została Barcelona, zaś drugie i trzecie miejsca zajęły odpowiednio Sydney i Kapsztad. Na 16. miejscu uplasował się Wiedeń, na 23. Berlin, zaś na 36. Praga. Kraków wyprzedził m.in. takie miasta jak Budapeszt (44. miejsce) i Ateny (47. miejsce).

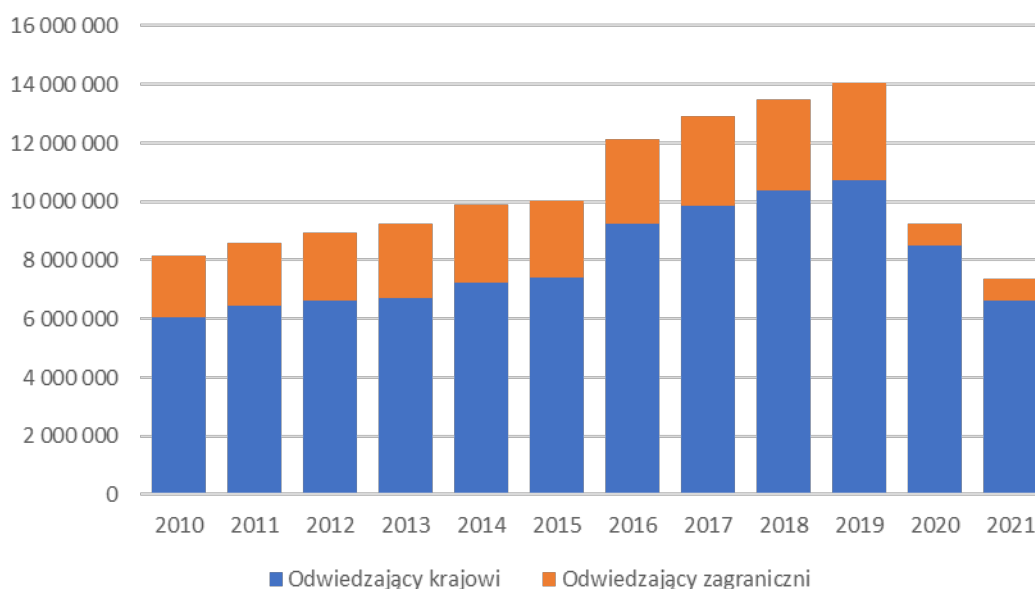
W 2021 roku Kraków zwyciężył w rankingu „Belgian Tourist Award - What’s up! 2021” zorganizowanym przez flandryjski portal turystyczne Grande.de. Było to drugie zwycięstwo Krakowa w tym zestawieniu – po raz pierwszy stolica Małopolski została wyróżniona w 2019 roku.

W 2019 roku Kraków *ex aequo* z Valencią zostały uznane przez czytelników brytyjskiego portalu „Which?” najtańszym i najlepszym miastem na krótki, turystyczny wypad (*city break*).

Kraków jest najbardziej rozpoznawalnym polskim miastem na świecie. Potwierdza to liczba odwiedzających miasto – 12,1 mln osób, w tym 8,5 mln turystów. Zagraniczni turyści stanowili 31 % tej grupy. Szacunkowe wpływy z turystyki wyniosły 5,4 mld zł (2016 r.).

Kraków niezmiennie pozostaje niezwykle popularną destynacją turystyczną przyciągając każdego roku miliony odwiedzających z kraju i zagranicy.

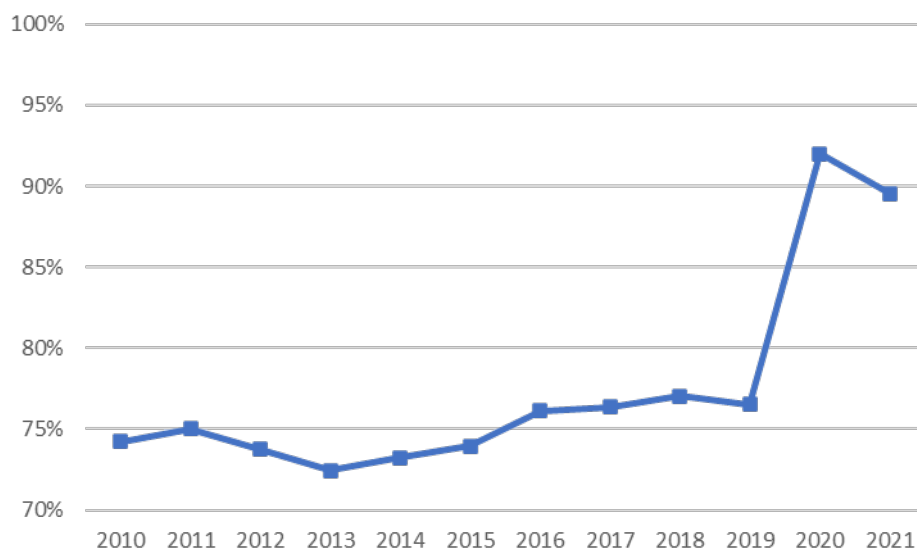
Kraków stanowi unikatową w skali Polski i Europy destynację turystyczną, która każdego roku przyciąga miliony odwiedzających. W latach 2010-2019 rokrocznie wzrastała liczba odwiedzających stolicę Małopolski. Trend ten został zatrzymany dopiero w pandemicznym 2020 roku, w którym, mimo obowiązującego stanu pandemii i wprowadzanych w związku z nim obostrzeń, Kraków w dalszym ciągu gościł 9,2 mln osób. Tendencja ta utrzymała się również w 2021 roku, w którym Kraków odwiedziło niespełna 7,4 mln gości. Spadek liczby odwiedzających miasto w latach 2020-2021 wynikał w głównej mierze z mniejszej liczby gości zagranicznych. O ile w roku 2019 do miasta zawitało ich 3,3 mln, o tyle w 2020 roku ich liczba wyniosła zaledwie 740 tys., zaś w 2021 roku – 770 tys. Stan ten wiązać należy rzecz jasna z wprowadzanymi w związku z pandemią Covid-19 ograniczeniami w przemieszczaniu się.

Wykres 18. Odwiedzający Kraków w latach 2010-2021

Opracowanie własne na podstawie: K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, Ruch turystyczny w Krakowie w 2020 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2020, Numer 4/2021, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2021; K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, Ruch turystyczny w Krakowie w 2021 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2021, Numer 2/2022, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2022.

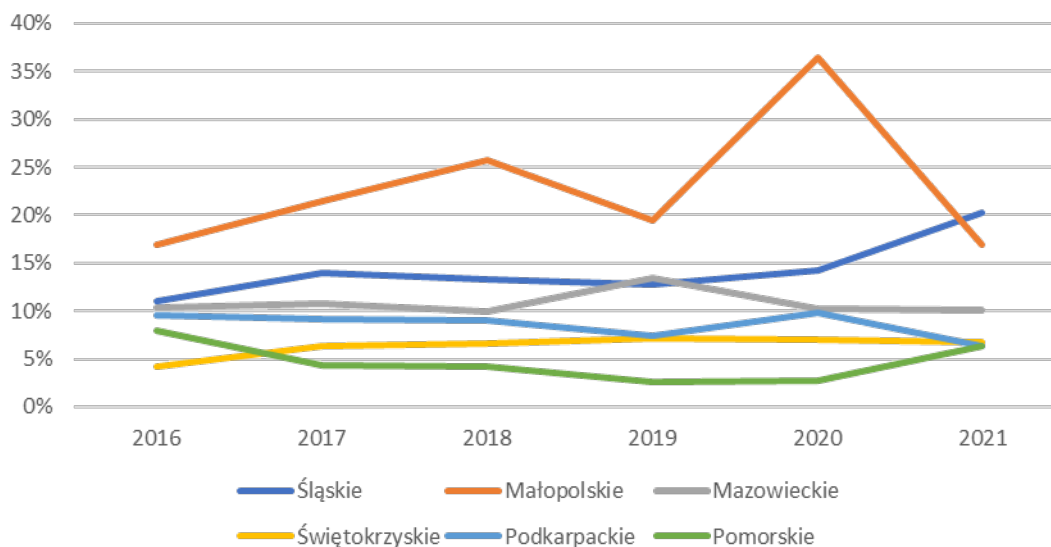
Wśród osób przybywających do Krakowa dominują goście krajowi, którzy w latach 2010-2019 każdego roku stanowili ok. 75% tej grupy. W pandemicznych latach 2020 i 2021 odsetek ten wzrósł odpowiednio do poziomu 92% i 90%.

Wykres 19. Odsetek odwiedzających krajowych w ogólnej liczbie gości przybywających do Krakowa w latach 2010-2021

Źródło: K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, *Ruch turystyczny w Krakowie w 2020 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2020, Numer 4/2021, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2021*; K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, *Ruch turystyczny w Krakowie w 2021 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2021, Numer 2/2022, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2022*.

Największą grupę wśród odwiedzających krajowych (w 2021 r.) stanowiły osoby zamieszkałe w województwie śląskim. Na kolejnych miejscach znaleźli się mieszkańcy województw małopolskiego i mazowieckiego.

Wykres 20. Odwiedzający Kraków w latach 2016-2021 według województwa zamieszkania

Źródło: K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, *Ruch turystyczny w Krakowie w 2020 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2020, Numer 4/2021, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2021*; K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, *Ruch turystyczny w Krakowie w 2021 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2021, Numer 2/2022, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2022*.

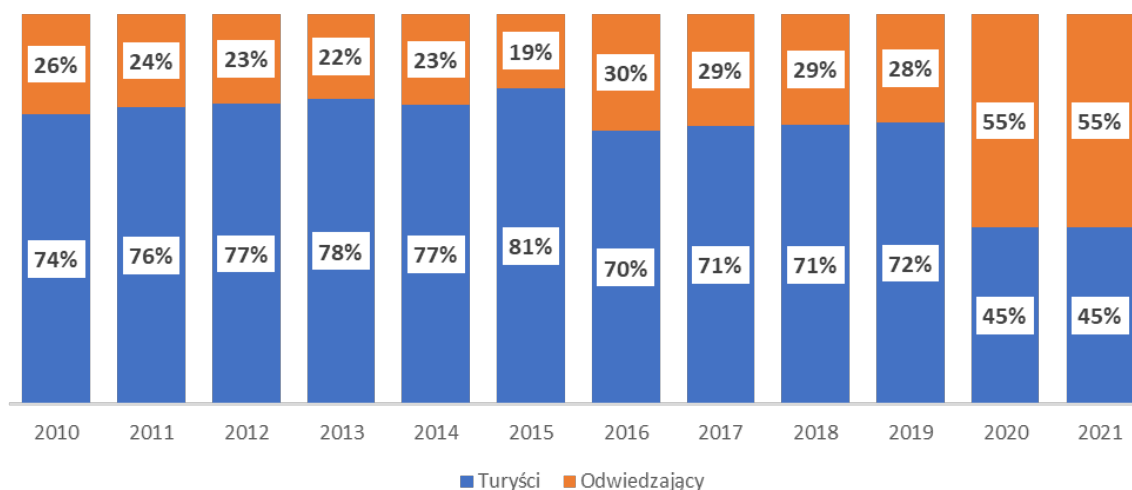
Średnio co czwarta osoba, która odwiedziła Kraków w latach 2010-2019 pochodziła z zagranicy. W latach 2020-2021 odsetek ten spadł do poziomu zaledwie do zaledwie ok. 9%. Stolica Małopolski największym zainteresowaniem cieszy się wśród obywateli Wielkiej Brytanii, Niemiec, Francji oraz Włoch.

Tabela 1. Kraj pochodzenia odwiedzających zagranicznych przybywających do Krakowa w latach 2016-2021

Kraj	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Wielka Brytania	13%	14%	16%	14%	18%	16%
Niemcy	12%	14%	12%	14%	16%	15%
Francja	7%	9%	10%	11%	12%	14%
Włochy	10%	11%	10%	12%	12%	9%
Hiszpania	9%	8%	9%	10%	6%	9%
Niderlandy	3%	2%	4%	3%	3%	11%

Źródło: K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, *Ruch turystyczny w Krakowie w 2020 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2020, Numer 4/2021, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2021*; K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, *Ruch turystyczny w Krakowie w 2021 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2021, Numer 2/2022, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2022.*

W grupie osób przybywających do Krakowa dominują turyści, tj. osoby, które skorzystały w mieście z co najmniej jednego noclegu. W latach 2010-2019 średnio ¾ osób, które przybyły do stolicy Małopolski zatrzymały się tutaj na co najmniej jeden nocleg. Sytuacja ta uległa zmianie dopiero w latach 2020-2021, kiedy to zaledwie 45% osób odwiedzających Kraków w celach turystycznych skorzystało z noclegu.

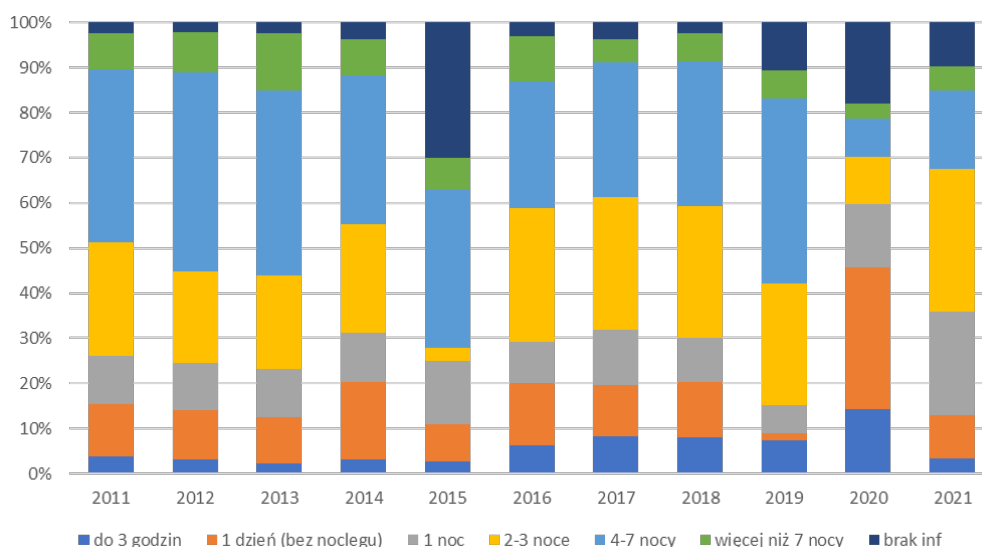

Wykres 21. Turyści i odwiedzający Kraków w latach 2010-2021

Źródło: K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, *Ruch turystyczny w Krakowie w 2020 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2020, Numer 4/2021, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2021*; K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, *Ruch turystyczny w Krakowie w 2021 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2021, Numer 2/2022, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2022.*

Pandemia Covid-19 wpłynęła na skrócenie długości pobytu gości odwiedzających Kraków. Warto jednak podkreślić, że tendencja ta dotyczy w głównej mierze 2020 roku. W latach 2010-2019 średnio 36% odwiedzających Kraków zatrzymywało się w mieście na od 4 do 7 nocy. W tym samym okresie

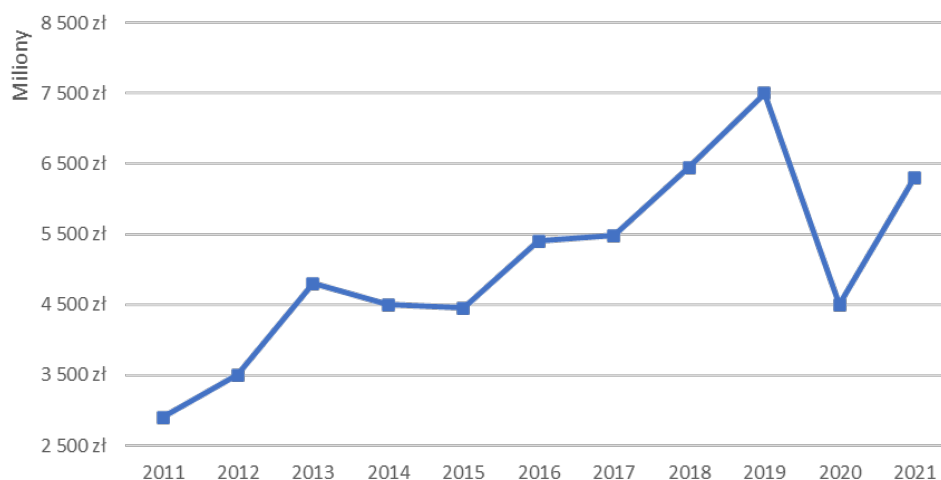
średnio 26% odwiedzających spędzało w Krakowie od 2 do 3 nocy. Na pobyty nie dłuższe niż jeden dzień (bez noclegu) decydowało się średnio 8% przybywających do stolicy Małopolski gości. Pandemia Covid-19 spowodowała zmianę w tym zakresie. W 2020 roku 45% wizyt w Krakowie odbyło się bez noclegu, zaś najpopularniejsze były pobyty jednodniowe bez noclegu (31,4%). Na dotychczas najczęstsze pobyty trwające od 4 do 7 dni zdecydowało się 8,5% przybywających do Krakowa. Sytuacja ta uległa zmianie w 2021 roku, w którym 77% odwiedzających Kraków przebywało w mieście co najmniej przez jedną noc (najpopularniejsze były pobyty trwające od 2 do 3 nocy, z których skorzystało 32% gości).

Wykres 22. Długość pobytu w Krakowie w latach 2011-2021

Źródło: K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, *Ruch turystyczny w Krakowie w 2020 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2020, Numer 4/2021, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2021*; K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, *Ruch turystyczny w Krakowie w 2021 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2021, Numer 2/2022, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2022.*

Każdego roku wpływy Krakowa (tj. podmiotów funkcjonujących w mieście, które w ten czy inny sposób obsługiwały uczestników ruchu turystycznego) szacowane są na miliardy złotych, zaś rekordowy pod tym względem był 2019, w przypadku którego ich wartość ocenia się na 7,5 mld zł.

Wykres 23. Wpływy Krakowa z turystyki w latach 2011-2021

Źródło: K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, *Ruch turystyczny w Krakowie w 2020 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2020, Numer 4/2021, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków*

2021; K. Borkowski, T. Grabiński, R. Seweryn, L. Mazanek, *Ruch turystyczny w Krakowie w 2021 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2021, Numer 2/2022, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2022.*

Co istotne, miarą atrakcyjności Krakowa jako destynacji turystycznej są nie tylko liczba odwiedzających i wartość osiąganych wpływów z turystyki, lecz także oceny oferty turystycznej miasta formułowane przez przybywających doń gości. W pięciostopniowej skali oferta turystyczna Krakowa uzyskiwała następujące oceny: 4,41 w 2019 roku; 3,97 w 2020 roku oraz 3,97 w 2021 roku. Pewien niepokój może wywoływać zarysowująca się tendencja spadkowa w zakresie formułowanych przez gości ocen. Warto również zaznaczyć, że oferta turystyczna stolicy Krakowa uzyskuje wyższe oceny wśród odwiedzających krajowych (4,43 w 2019 roku; 4,00 w 2020 roku i 4,05 w 2021 roku) niż gości z zagranicy (4,38 w 2019 roku; 3,97 w 2020 roku oraz 3,88 w 2021 roku).

W Krakowie organizowane są wielkie wydarzenia o zasięgu globalnym, takie jak „Światowe Dni Młodzieży” (2016 r., ok. 3 mln uczestników) oraz sportowe, w randze mistrzostw Europy i świata (piłka ręczna, siatkówka, kajakarstwo, kolarstwo).

W Krakowie organizowane są wielkie wydarzenia o zasięgu europejskim i światowym, w tym kulturalne (festiwale Sacrum Profanum, Misteria Paschalia, Unsound) oraz sportowe, w randze mistrzostw Europy i świata (piłka ręczna, siatkówka, kolarstwo, piłka nożna, biegi uliczne).

Kraków jest miejscem, w którym organizowane są wydarzenia kulturalne, społeczne, religijne i sportowe o międzynarodowym zasięgu oddziaływania. Wydarzeniem, które w ostatnich latach skupiło uwagę światową uwagę na Krakowie były niewątpliwie „Światowe Dni Młodzieży” (2016 rok).

W Krakowie organizowane są festiwale muzyczne o rozpoznawalnej i uznanej marce międzynarodowej, wśród których wymienić należy przede wszystkim:

- Sacrum Profanum – organizowany od 2003 r. prezentujący muzykę XX wieku;
- Misteria Paschalia – organizowany od 2004 r. europejski festiwal muzyki dawnej poświęcony muzyce renesansu i baroku;
- Unsound – zorganizowany po raz pierwszy w 2003 r. festiwal prezentujący różnorodne formy muzyki elektronicznej i eksperymentalnej oraz powiązane sztuki wizualne.

Stolica Małopolski od wielu lat jest areną międzynarodowych zmagani sportowych w takich dyscyplinach jak m.in.:

- piłka ręczna (Mistrzostwa Europy w Piłce Ręcznej Mężczyzn 2016 (213 tys. widzów); w 2023 roku Kraków będzie Gospodarzem 28. Mistrzostw Świata Mężczyzn Polska\Szwecja);
- siatkówka (w 2016 r.: Final Four Ligi Mistrzów Siatkówki (25 tys. widzów), Final Six Ligi Światowej w siatkówce męskiej (40 tys. widzów); w 2017 r.: Mistrzostwa Europy w Piłce Siatkowej Mężczyzn LOTTO Eurovolley Poland 2017 (74 tys. widzów), Klubowe Mistrzostwa Świata w Piłce Siatkowej Mężczyzn Polska 2017 faza finałowa oraz Mecz Gwiazd Plus Ligi (17,6 tys. widzów); w 2018 r.: Siatkarska Liga Narodów (15 tys. widzów); w 2019 r.: Memoriał im. Huberta Wagnera w 2014 r. oraz w latach 2016 - 2022), Mistrzostwa Europy w Piłce Siatkowej Mężczyzn 2021 (kibice na trybunach 40 482 widzów);
- koszykówka (2016 r.: Fiba Euro League Women (11,2 tys. widzów));
- kolarstwo (Tour de Pologne (2016 r.: 12 tys. widzów; 2017 r.: 500 tys. widzów; 2018 r.: 430 tys. widzów; w latach 2019-2020: impreza bez udziału publiczności);
- piłka nożna (miasto-współgospodarz EURO U21 – organizacja sześciu meczów, w tym finału imprezy (łącznie ok. 60 tys. widzów));
- kajakarstwo (Mistrzostwa Świata Juniorów w U-23 w Kajakarstwie Slalomowym (2016 r.); Puchar Świata w Slalomie Kajakowym (2018 r.), Mistrzostwa Juniorów i U-23 w Slalomie Kajakowym (2019 r.); Mistrzostwa Europy Juniorów i Młodzieżowców w slalomie kajakowym Kraków 2020); Mistrzostwa Świata Masters w Slalomie Kajakowym (2021 r.);

- biegi uliczne (Cracovia Maraton wraz z imprezami towarzyszącymi w latach 2002 - 2022 (z powodu pandemii koronawirusa nie organizowany w 2020 i 2021 r.), Cracovia Półmaraton Królewski wraz z imprezami towarzyszącymi 2014 - 2022 (z powodu pandemii koronawirusa nie organizowany w 2020 r.) Co roku oba wydarzenia przyciągają do Krakowa około 20 000 uczestników.

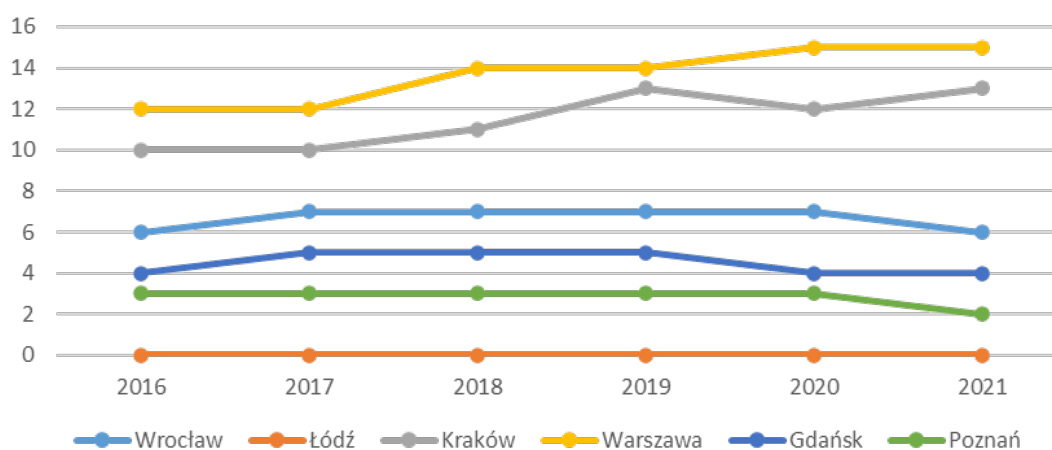
22 czerwca 2019 roku, na nadzwyczajnym posiedzeniu Zgromadzenia Ogólnego Stowarzyszenia Europejskich Komitetów Olimpijskich w Mińsku, wyłoniony został gospodarz III Igrzysk Europejskich – Kraków oraz Województwo Małopolskie. Tym samym, w 2023 roku w Krakowie będą rywalizować (w 24 dyscyplinach) najlepsi europejscy sportowcy.

Kraków, dysponując nowoczesną infrastrukturą kongresową i widowiskową, przyciąga międzynarodowe wydarzenia; uczestnikami kongresów i wydarzeń w Centrum Kongresowym ICE było niemal 250 tys. osób, w Tauron Arena – niemal 850 tys. osób (w 2016 r.).

Pandemia Covid-19 wstrząsnęła krakowskim przemysłem spotkań. Niemniej jednak w dalszym ciągu stolica Małopolski dysponuje infrastrukturą i renomą, które predestynują ją do pełnienia krajowego lidera tej branży.

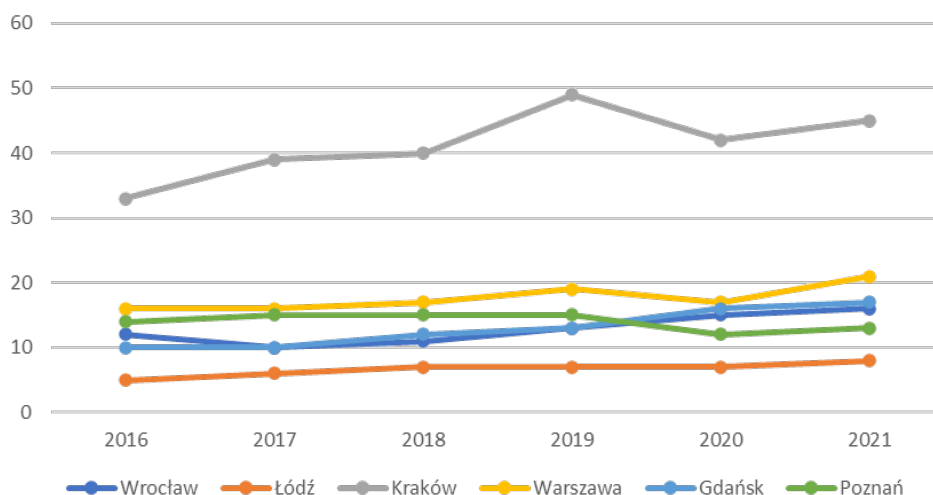
W raporcie Union of International Associations (UIA) dotyczącym przemysłu spotkań w 2020 roku, wśród 100 miast z całego świata, Kraków, jako gospodarz 12 spotkań międzynarodowych, zajął 48. pozycję. We wcześniejszej edycji rankingu stolica Małopolski zajęła 51. miejsce. W rankingu znalazła się również Warszawa, która, będąc gospodarzem 8 spotkań, zajęła 74. pozycję (w 2019 – 41. miejsce). Podobnie kształtowała się pozycja Krakowa w rankingach przygotowywanych przez International Congress and Convention Association (ICCA). W 2019 roku miasto zajęło 48. miejsce w skali świata i 29. w Europie, będąc gospodarzem 54 spotkań międzynarodowych stowarzyszeń o charakterze cyklicznym. W roku 2018 w tym samym zestawieniu Kraków zajął 45. pozycję.

Kraków dysponuje bardzo dobrą infrastrukturą stanowiącą podstawę rozwoju przemysłu spotkań. W mieście systematycznie wzrasta liczba hoteli biznesowych, tj. pięcio- i czterogwiazdkowych. Pod względem liczby hoteli pięciogwiazdkowych Kraków ustępuje miejsca jedynie Warszawie, zaś w kategorii hoteli czterogwiazdkowych Kraków jest niekwestionowanym liderem. W 2021 roku w mieście znajdowało się 16% spośród wszystkich zlokalizowanych w Polsce hoteli pięciogwiazdkowych oraz 62% tej kategorii hoteli zlokalizowanych w Małopolsce. W przypadku hoteli czterogwiazdkowych, co dziesiąty zlokalizowany w Polsce oraz co drugi w Małopolsce, znajdowały się w 2021 roku w Krakowie.

Wykres 24. Liczba hoteli pięciogwiazdkowych w największych polskich miastach w latach 2016-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 25. Liczba hoteli czterogwiazdkowych w największych polskich miastach w latach 2016-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Na początku 2020 roku w mieście funkcjonowały 174 obiekty dysponujące salami umożliwiającymi organizowanie spotkań i wydarzeń. Sale te miały łączną pojemność 98 974 miejsca. Krakowskie obiekty posiadały prawie 34 tys. m² powierzchni wystawienniczej⁶⁷.

Pandemia Covid-19 odcisnęła swoje piętno także na branży spotkań, co jest widoczne nie tylko w liczbie zorganizowanych w 2020 roku spotkań oraz ilości biorących w nich udział uczestników, ale również w sposobie wykorzystania dostępnej w Krakowie infrastruktury. W pandemicznym 2020 roku w stolicy Małopolski odbyło się 1 919 grupowych spotkań biznesowych, czyli o 77,2% mniej niż rok wcześniej i o 76,5% mniej niż w 2018 roku⁶⁸. Pandemia spowodowała powrót krakowskiego przemysłu spotkań do mniej więcej roku 2012, kiedy to zarejestrowano 1 855 spotkań (rok później było ich już 3 413)⁶⁹.

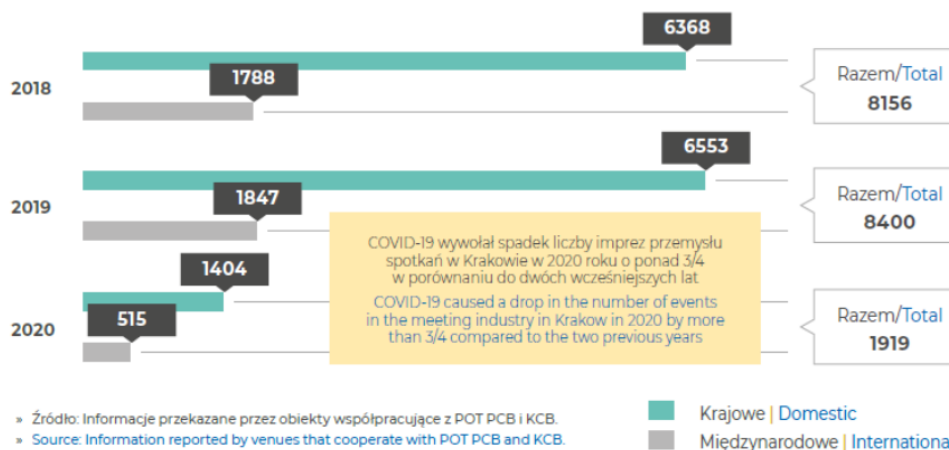
Połowa (960) spośród zorganizowanych w 2020 roku krakowskich wydarzeń miała charakter wirtualny. Co prawda, 812 spośród nich zorganizowanych zostało w formie stacjonarnej, niemniej jednak większość przeprowadzona została w pierwszym kwartale 2020 roku, tj. przed wprowadzeniem obostrzeń mających na celu zapobieżenie rozprzestrzenianiu się pandemii. Z kolei 147 (7,7%) spotkań odbyło się w formie hybrydowej⁷⁰.

⁶⁷ 12. edycja raportu Branża spotkań w Krakowie 2020, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie na zlecenie UMK, Kraków 2021, s. 62-63.

⁶⁸ W 2016 roku w Krakowie zorganizowano 5 255 wydarzeń, zaś w następnym roku było ich 6 013.

⁶⁹ Z danych UMK wynika, że w 2021 roku w Krakowie zorganizowanych zostało 2 091 spotkań biznesowych. Raport o Stanie Gminy 2021, Urząd Miasta Krakowa, Wydział Strategii, Planowania i Monitorowania Inwestycji, Kraków, 31 maja 2022, s. 136.

⁷⁰ 12. edycja raportu Branża spotkań w Krakowie 2020, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie na zlecenie UMK, Kraków 2021, s. 14-15.

Wykres 26. Liczba krajowych i międzynarodowych imprez przemysłu spotkań zorganizowanych w Krakowie w latach 2018–2020

Źródło: 12. edycja raportu Branża spotkań w Krakowie 2020, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie na zlecenie UMK, Kraków 2021, s. 14.

Około 1,4 tys. zorganizowanych w Krakowie wydarzeń (73%), miało charakter krajowy (w ubiegłych latach udział ten wynosił ok. 78%). Pozostałe spotkania – ponad 0,5 tys. – to eventy międzynarodowe⁷¹. Zarówno spotkania krajowe, jak i międzynarodowe najczęściej organizowane były w formie wirtualnej (odpowiednio 50,8% oraz 48% spotkań).

W 2020 roku największy udział wśród krakowskich grupowych spotkań biznesowych miały konferencje i kongresy (54% wszystkich spotkań). Należy przypomnieć, że w roku wcześniejszym tego typu spotkania stanowiły ponad 2/3 organizowanych w Krakowie wydarzeń biznesowych. Drugim pod względem udziału typem spotkań były wydarzenia korporacyjne i motywacyjne, które stanowiły 42,5% wszystkich zorganizowanych w 2020 roku w stolicy Małopolski wydarzeń biznesowych. W porównaniu do 2019 roku w największym stopniu zmniejszyła się liczba krakowskich konferencji/ kongresów – aż o 81,6%. Wydarzeń korporacyjnych/ motywacyjnych było o 69,2% mniej, a targi/wystawy odnotowały spadek o 49,3%⁷².

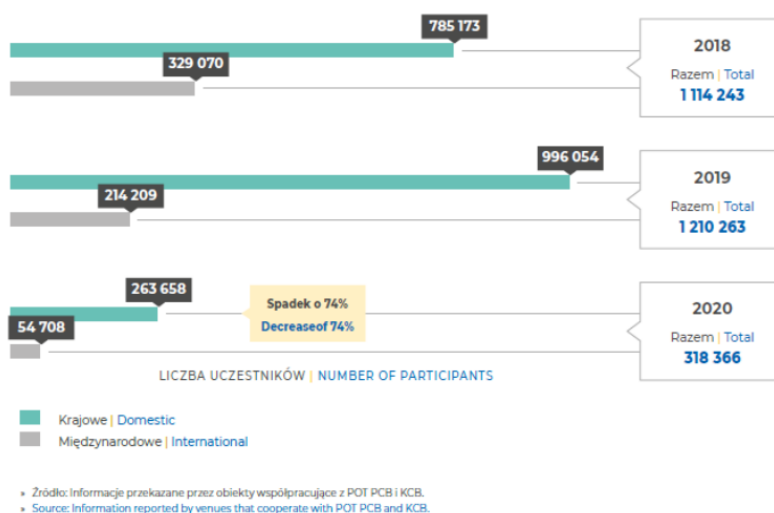
Liczba uczestników spotkań i wydarzeń w Krakowie, zarówno krajowych, jak i międzynarodowych, spadła w 2020 roku o 74% w porównaniu do roku poprzedniego i jest zdecydowanie najmniejsza w okresie obejmującym lata 2016-2020 (dotychczas najmniejszą liczbę uczestników zgromadziły wydarzenia zorganizowane w 2017 roku – 623 718 osób).

W ogólnej liczbie uczestników krakowskich spotkań i wydarzeń w 2020 roku 83% stanowili uczestnicy spotkań krajowych, a 17% międzynarodowych. Rzecz jasna, najwięcej uczestników zgromadziły zarówno krajowe, jak i międzynarodowe spotkania organizowane w formie wirtualnej⁷³.

⁷¹ Z danych UMK wynika, że w 2021 roku w Krakowie zorganizowano 1 759 spotkań biznesowych o charakterze krajowym oraz 332 spotkania biznesowe o charakterze międzynarodowym. Raport o Stanie Gminy 2021, Urząd Miasta Krakowa, Wydział Strategii, Planowania i Monitorowania Inwestycji, Kraków, 31 maja 2022, s. 136.

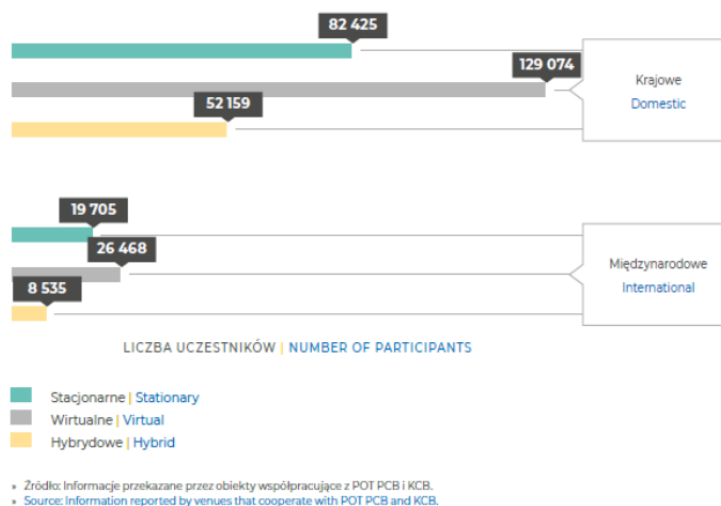
⁷² 12. edycja raportu Branża spotkań w Krakowie 2020, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie na zlecenie UMK, Kraków 2021, s. 16.

⁷³ Z danych UMK wynika, że w spotkaniach biznesowych zorganizowanych w Krakowie w 2021 roku udział wzięło 271 108 uczestników, w tym 86 231 to uczestnicy zagraniczni. 62% uczestników spotkań biznesowych z 2021 roku wzięło w nich udział w formie stacjonarnej. Raport o Stanie Gminy 2021, Urząd Miasta Krakowa, Wydział Strategii, Planowania i Monitorowania Inwestycji, Kraków, 31 maja 2022, s. 136.

Wykres 27. Liczba uczestników krajowych i międzynarodowych imprez przemysłu spotkań zorganizowanych w Krakowie w latach 2018–2020

Źródło: 12. edycja raportu Branża spotkań w Krakowie 2020, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie na zlecenie UMK, Kraków 2021, s. 23.

Wykres 28. Liczba uczestników krakowskich krajowych i międzynarodowych imprez przemysłu spotkań w 2020 roku według formy

Źródło: 12. edycja raportu Branża spotkań w Krakowie 2020, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie na zlecenie UMK, Kraków 2021, s. 24.

Dane Wydziału ds. Turystyki UMK pokazują wyraźny spadek szacunkowych przychodów generowanych przez krakowski przemysł spotkań. O ile w roku 2018 organizacja wydarzeń wygenerowała przychody na poziomie 2,23 mld zł, zaś w roku 2019 2,42 mld zł, to w pandemicznych latach 2020-2021 wynosiły odpowiedni zaledwie 0,2 mld zł oraz 0,37 mld zł⁷⁴.

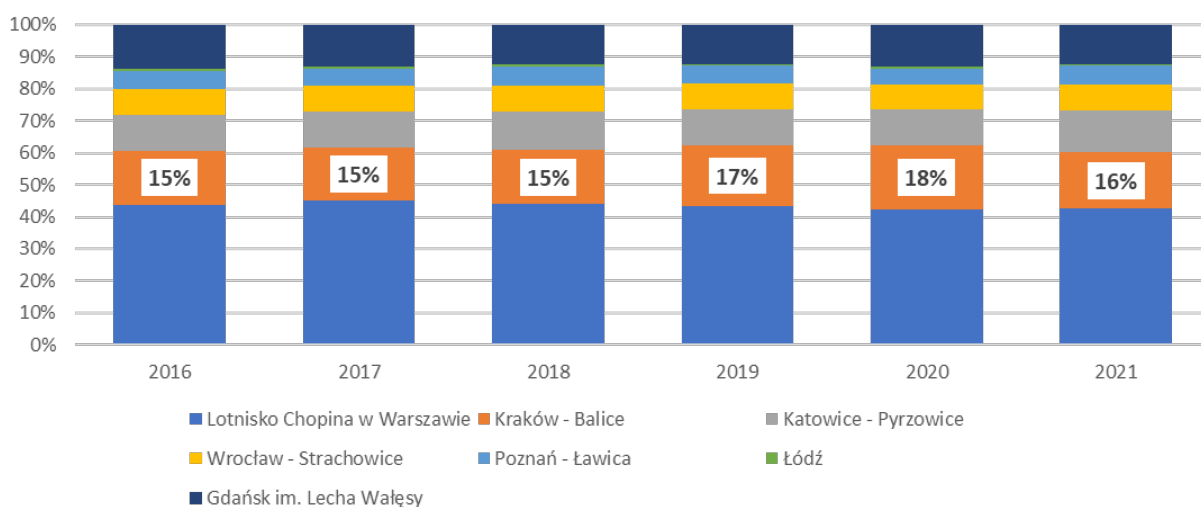
W 2022 roku Kraków będzie gospodarzem 61. Kongresu Stowarzyszenia International Congress and Convention Association (ICCA), co stanowi potwierdzenie jego wyjątkowego znaczenia dla krajowego i międzynarodowego przemysłu spotkań.

⁷⁴ Raport o stanie miasta, Kraków 2021, s. 141 oraz Raport o Stanie Gminy 2021, Urząd Miasta Krakowa, Wydział Strategii, Planowania i Monitorowania Inwestycji, Kraków, 31 maja 2022, s. 136.

Międzynarodowy Port Lotniczy Kraków-Balice – największy regionalny port lotniczy w Polsce, w 2016 r. obsłużył prawie 5 mln pasażerów.

W latach 2016-2021 Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II każdego roku obsługiwał średnio co czwartego pasażera odprawianego w polskich regionalnych portach lotniczych.

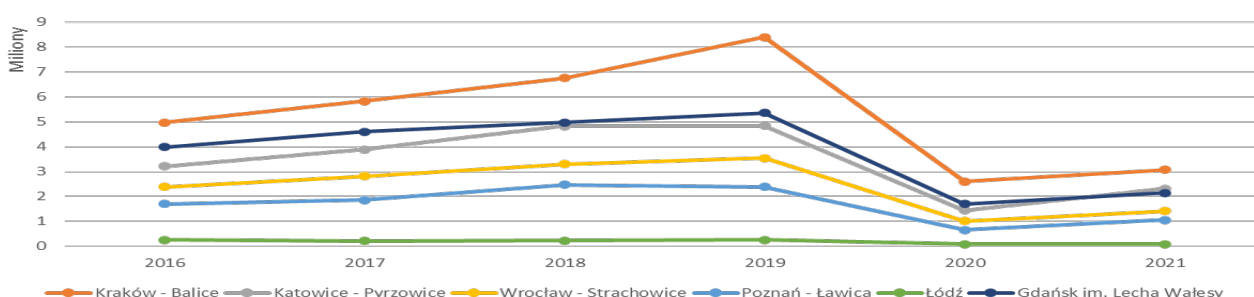
Międzynarodowy Port Lotniczy im. Jana Pawła II Kraków-Balice niezmiennie utrzymuje status największego regionalnego portu lotniczego w Polsce, odpowiadającego za obsługę ok. 16% rocznego ruchu pasażerskiego w kraju w latach 2016-2021 (z uwzględnieniem Portu Lotniczego im. F. Chopina w Warszawie). Biorąc pod uwagę pasażerów obsługiwanych wyłącznie w portach regionalnych (z pominięciem Portu Lotniczego im. F. Chopina w Warszawie) w badanym okresie Kraków Airport średniorocznie obsługiwał 25% ruchu pasażerskiego w Polsce.

Wykres 29. Udział polskich portów lotniczych w obsłudze ruchu pasażerskiego w latach 2016-2021

Źródło: Urząd Lotnictwa Cywilnego

Do roku 2019 (poprzedzającego wybuch pandemii Covid-19 oraz wprowadzenie ograniczeń w przemieszczaniu się mających na celu ograniczenie rozpowszechniania się wirusa) systematycznie wzrastała liczba pasażerów odprawianych na krakowskim lotnisku. W latach 2016-2019 średniorocznie port lotniczy obsługiwał prawie 6,5 mln pasażerów. W badanym okresie szczególne znaczenie mają: rok 2018, w którym Kraków Airport jako pierwszy regionalny port lotniczy w Polsce obsłużył ponad 6 mln pasażerów oraz rok 2019, w którym port lotniczy obsłużył rekordową liczbę pasażerów przekraczającą 8,4 mln osób (czyli więcej niż łączna liczba pasażerów obsługiwanych przez porty lotnicze Kraków-Pyrzowice i Wrocław-Strachowice). Tendencja wzrostowa w zakresie rocznej liczby pasażerów obsługiwanych w Krakowie została zatrzymana dopiero w 2020 roku, w którym osiągnęła poziom niespełna 2,5 mln osób. Sytuacja ta nie okazała się trwała, gdyż już w kolejnym roku zarejestrowano wzrost liczby obsługiwanych pasażerów (w 2021 roku było to 3,07 mln pasażerów). Z kolei zaledwie do maja 2022 roku na krakowskim lotnisku obsługiwanych zostało prawie 2,5 mln pasażerów.

Wykres 30. Liczba pasażerów obsłużonych w największych regionalnych portach lotniczych w latach 2016-2021

Źródło: Urząd Lotnictwa Cywilnego

W 2021 roku siatka połączeń obsługiwanych przez Kraków Airport obejmowała 149 regularne połączenia do 115 destynacji (portów). Dla porównania w 2018 roku port lotniczy obsługiwał 112 regularnych połączeń (do 91 destynacji), w 2019 roku 150 regularnych połączeń (do 114 destynacji), z kolei w 2020 roku 163 połączenia (do 116 destynacji).

DODATKOWO:

Kraków aktywnie działa w międzynarodowych i krajowych sieciach współpracy.

Kraków od wielu lat jest zaangażowanym uczestnikiem współpracy międzysamorządowej realizowanej zarówno w wymiarze regionalnym, jak i krajowym. Miasto jest aktywnym członkiem takich krajowych organizacji skupiających samorządy miejskie jak: Unia Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza czy Związek Miast Polskich. Również na gruncie regionalnym Kraków angażuje się w sieci współpracy międzysamorządowej, czego przejawem jest jego członkostwo w Małopolskiej Organizacji Turystycznej, Związku Gmin Jurajskich czy Stowarzyszeniu Gmin i Powiatów Małopolski.

Na szczególną uwagę zasługuje współpraca Krakowa z 14 gminami w ramach Stowarzyszenia Metropolia Krakowska. Stowarzyszenie powołane zostało do życia w czerwcu 2014 roku w związku z rozpoczęciem wdrażania tzw. zintegrowanych inwestycji terytorialnych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020. W ramach RPO WM 2014-2020 na realizację zintegrowanych inwestycji terytorialnych na obszarze Metropolii Krakowskiej przewidziano kwotę ponad 236 mln EUR, w tym 117,3 mln EUR na inwestycje w zrównoważony transport; 21,7 mln EUR na przedsięwzięcia dążące do poprawy efektywności energetycznej; 19,7 mln EUR na infrastrukturę rozwoju gospodarczego czy 18,9 mln EUR na działania w zakresie redukcji zanieczyszczenia powietrza. Na dzień 31 maja 2022 roku w ramach zintegrowanych inwestycji terytorialnych wdrażanych na obszarze Metropolii Krakowskiej ze środków RPO WM 2014-2020 realizowano (lub zrealizowano) 213 projektów o łącznej wartości prawie 1,5 mld zł w tym dofinansowanie UE w wysokości 972 mln zł.

Pamiętać należy, że współdziałanie gmin w formule Metropolii Krakowskiej nie ograniczało się wyłącznie do realizacji europejskiej celów polityki spójności. Statutowe cele Stowarzyszenia obejmują także m.in. działania ukierunkowane na reprezentowanie interesów gmin członkowskich (wyrażanie wspólnych stanowisk, opinii i wnioskowanie oraz organizowanie i prowadzenie prac) w sprawach realizacji zadań, wspieranie (również eksperckie) podejmowanych przez gminy członkowskie działań, mających na celu pozyskanie środków finansowych na realizację przedsięwzięć rozwojowych i wspólną realizację projektów oraz wspólne planowanie i inicjowanie działań na rzecz zrównoważonego rozwoju ekonomicznego, społecznego i kulturalnego członków stowarzyszenia.

W projekcie Programu Regionalnego Fundusze Europejskie dla Małopolski na lata 2021-2027 (projekt z 8 marca 2022 r.) na realizację zintegrowanych inwestycji terytorialnych na obszarze Metropolii Krakowskiej przewidziano kwotę 147,74 mln EUR, co stanowi największą globalną alokację spośród siedmiu planowanych w regionie zintegrowanych inwestycji terytorialnych. Niemniej jednak, w przeliczeniu na jednego mieszkańca Metropolia otrzyma z nowego programu niespełna 137 EUR, co z kolei stanowi najniższą wartość spośród wszystkich małopolskich ZIT (najwyższa wartość: ZIT Gorlic – 405,5 EUR na mieszkańca).

W grudniu 2021 roku Stowarzyszenie Metropolia Krakowska przyjęło pierwszą w Polsce strategię rozwoju ponadlokalnego (w myśl przepisów ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym) zatytułowaną *Strategia Metropolia Krakowska 2030*. W Strategii sformułowano siedem celów głównych, których realizacja ma uczynić z Metropolii Krakowskiej neutralny klimatycznie obszar, wyróżniający się na tle europejskim wysoką jakością życia, dostępnością i jakością usług publicznych

oraz innowacyjnością i konkurencyjnością gospodarki, dający poczucie bezpieczeństwa oraz oferujący możliwości wszechstronnego rozwoju wszystkim swoim mieszkańcom⁷⁵.

Kraków jest aktywny również na arenie międzynarodowej, gdzie realizuje współpracę zarówno w formie bilateralnej (poprzez współpracę z innymi miastami) oraz wielostronną (poprzez członkostwo w organizacjach międzynarodowych), a także na zasadach współpracy w ramach Sojuszu Miast Europejskich (nie jest on zinstytucjonalizowany), działających wspólnie na rzecz europejskiego unormowania turystycznego najmu krótkoterminowego. W skład Sojuszu wchodzi takie miasta jak: Amsterdam (lider) oraz Ateny, Barcelona, Berlin, Bolonia, Bordeaux, Bruksela, Kolonia, Florencja, Frankfurt, Helsinki, Londyn, Madryt, Mediolan, Monachium, Paryż, Porto, Praga, Utrecht, Walencja, Wiedeń, Warszawa i Kraków. Miasta dzielą się swoimi praktykami, doświadczeniem oraz podejmują wspólne decyzje dotyczące wprowadzenia zmian legislacyjnych w dyrektywach unijnych.

Na koniec 2021 roku Kraków miał podpisane umowy o współpracy z 5 miastami bliźniaczymi (Budapeszt, Kijów, Leuven, Mediolan i Norymberga) i 20 partnerskimi (Bordeaux, Bratysława, Cusco, Edynburg, Fez, Florencja, Frankfurt nad Menem, Göteborg, Innsbruck, Lipsk, Lwów, Orlean, Pecs, Rochester, Rzym, San Francisco, Sankt Petersburg, Solura, Tbilisi, Wilno). Współpracuje także z innymi miastami bez formalnej umowy o partnerstwie, w oparciu o inne dokumenty (np. listy intencyjne, porozumienia, programy współpracy na konkretne lata): Koszycami, Moskwą, Nankinem, Ołomuńcem, Strasbourgiem, Trondheim, Wiedniem, Wielkim Tyrnowem i Zagrzebiem. Z kolei Honorowymi Miastami Bliźniaczymi Krakowa są: Kurytyba, La Serena i Quito. Kraków należy do 16 organizacji międzynarodowych. Są to organizacje branżowe, których działalność koncentruje się głównie w obszarze ochrony dziedzictwa narodowego, kultury i turystyki, a także transportu i zarządzania terenami zielonymi, jak np. Organizacja Miast Dziedzictwa Światowego (OWHC), Komitet Narodowy Rady Ochrony Zabytków „ICOMOS”, Marketing Miast Europejskich (ECM), Międzynarodowe Stowarzyszenie Konferencji i Kongresów (ICCA), Związek Europejskich Metropolitalnych Zarządów Transportu (EMTA) czy Światowe Zrzeszenie Parków Miejskich (WUP).

OBSZAR II: Nowoczesna gospodarka i potencjał naukowy

CEL STRATEGICZNY II: Kraków – miasto rozwijające gospodarkę opartą na wiedzy

W rankingu atrakcyjności inwestycyjnej Kraków w 2017 r. uplasował się na 2. miejscu w Europie i 8. miejscu na świecie. (Tholons Services Globalization City Index).

Kraków od lat niezmiennie zajmuje czołowe lokaty w krajowych i międzynarodowych rankingach atrakcyjności inwestycyjnej.

W rankingu fDi's European Cities and Regions of the Future 2022/23, przygotowywanym przez prestiżowe wydawnictwo - fDi Magazine, Kraków został ponownie wyróżniony w następujących kategoriach:

- Top 10 Large European Cities of the Future 2022/2023 - kategoria: przyjazność biznesowa - pozycja 1,
- Top 10 Large European Cities of the Future 2022/2023 – kategoria: kapitał ludzki i styl życia - pozycja 2,
- Top 10 Large European Cities of the Future 2022/2023 – kategoria: potencjał gospodarczy – pozycja 6,
- Top 10 Large European Cities of the Future 2022/2023 – overall – pozycja 4,
- Top 10 Large European Cities of the Future 2022/2023 - FDI Strategy - pozycja 9.

W edycji tego samego rankingu obejmującej lata 2020/21 Kraków został doceniony w następujących kategoriach:

⁷⁵ W kontekście prac nad aktualizacją Strategii Rozwoju Krakowa pamiętać należy, iż zgodnie z przepisami ustawy z dnia 8 marca 1990 roku strategia rozwoju gminy musi być spójna ze strategią rozwoju ponadlokalnego.

- Top 10 Eastern European Cities of the Future 2020/2021 - pozycja 10,
- Top 10 Large European Cities of the Future 2020/ 2021 – pozycja 8,
- Top 10 Large European Cities of the Future 2020/ 2021 – kategoria: potencjał gospodarczy – pozycja 7,
- Top 10 Large European Cities of the Future 2020/ 2021 – kategoria: przyjazność biznesowa – pozycja 7.

W rankingu Tholons Global Innovation Index 2021 Kraków poprawił swoją pozycję w zestawieniu **TOP 100 Super Cities** zajmując 20 lokatę. W stosunku do roku poprzedniego jest to awans aż o 5 miejsc. Obok Krakowa w rankingu znalazły się jeszcze dwa polskie miasta: Warszawa (35 miejsce) oraz Wrocław (99 miejsce).

W 2021 roku Kraków został sklasyfikowany na 1. miejscu w ogólnopolskim rankingu „**Miasta przyjazne dla biznesu 2021**” przeprowadzonym przez magazyn Forbes (wśród miast od 300 tys. do 999 tys. mieszkańców). W tym samym roku Kraków został uhonorowany tytułami: „**Gmina na 5!**” oraz „**Złota Gmina na 5!**” w edycji 2020/21 rankingu przygotowanego przez Studenckie Koło Naukowe Akceleracji, działające przy Instytucie Przedsiębiorstwa Kolegium Nauk o Przedsiębiorstwie w Szkole Głównej Handlowej w Warszawie. Z kolei w 2020 roku Kraków został wyróżniony tytułem „Gmina na 5!” w rankingu „Gmina na piątkę! Dobre praktyki w obsłudze przedsiębiorców. Raport 2019/20”.

Kraków jest uznawany za doskonałe miejsce dla międzynarodowego biznesu, ze względu na dostępność dobrych specjalistów, dostępność nowoczesnych powierzchni biurowych, efektywność kosztową oraz wysoką jakość życia.

Kraków uznawany jest za doskonałe miejsce dla międzynarodowego biznesu ze względu na dostępność dobrych specjalistów, nowoczesnych powierzchni biurowych oraz jakość współpracy z lokalnymi uniwersytetami. Stolica Małopolski zdecydowanie gorzej oceniana jest przez pryzmat drogowej dostępności komunikacyjnej czy też poziomu płac.

Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych (ABSL) każdego roku przeprowadza ocenę czynników mających wpływ na prowadzenie działalności gospodarczej w polskich miastach⁷⁶. Badanie ABSL realizowane jest m.in. w oparciu o ankietę skierowaną do managerów centrów usług wspólnych, poprzez którą dokonują oni oceny (z wykorzystaniem skali Likerta) poszczególnych miast w 12 kategoriach, określających atrakcyjność lokalizacyjną rozpoczęcia i prowadzenia działalności gospodarczej. Średnia z uzyskanych ocen stanowi podstawę dla przygotowania rankingów częściowych oraz rankingu ogólnego. W edycji badania z 2021 roku od respondentów uzyskano wskazania na temat 16 miast. Ze względu na konieczność przeprowadzenia analizy w oparciu o wystarczająco dużą liczbę odpowiedzi, w 2021 roku przedmiotem oceny uczyniono siedem miast, na temat których uzyskano najwięcej informacji (299 odpowiedzi). Miastami tymi były: Warszawa, Wrocław, Kraków, Poznań, Trójmiasto, Katowice i GZM oraz Łódź.

W 2021 roku Kraków zajął pierwszą pozycję w trzech kategoriach: dostępność puli talentów/ wysoko wykwalifikowana kadra, jakość lokalnych uniwersytetów oraz dostępność do nowoczesnej powierzchni biurowej. W kolejnych dwóch kategoriach (lotnicza dostępność komunikacyjna i współpraca z lokalnymi uniwersytetami) stolica Małopolski zajęła drugie miejsce, zaś w kategorii dotyczącej kolejowej dostępności komunikacyjnej – trzecią. W kategorii jakość komunikacji miejskiej Kraków został sklasyfikowany na czwartej pozycji. W tych kategoriach, w ocenie uczestniczących w badaniu respondentów, Kraków posiada komparatywne przewagi względem innych miast.

W kategoriach odnoszących się do oceny współpracy z lokalną jednostką obsługi inwestora oraz drogowej dostępności komunikacyjnej miasta (tj. dostępności zewnętrznej) stolica Małopolski została

⁷⁶ Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Krakowie, Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych (ABSL), Kraków 2021.

sklasyfikowana na siódmy (ostatnim) miejscu. Przedostatnią (6.) pozycję Kraków zajął w kategoriach dotyczących kosztów wynajęcia powierzchni biurowej oraz poziomu płac. Na piątym miejscu Kraków uplasował się w kategorii dotyczącej percepcji ogólnej jakości życia w mieście.

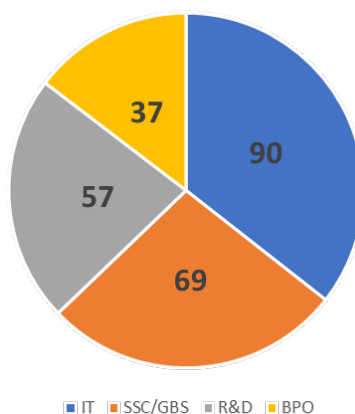
Na podstawie ocen cząstkowych w powyższych kategoriach, Kraków został sklasyfikowany na piątym miejscu wśród siedmiu badanych miast.

Trzeba dodać, że poziom obsługi inwestora – w opinii przedstawicieli stowarzyszenia ASPIRE – jest w Krakowie bardzo wysoki. Są więc rozbieżności w opiniach.

W Krakowie, w sektorze zaawansowanych usług dla biznesu (BPO), działa 76 międzynarodowych firm i zatrudnionych jest ok. 60 tys. osób, co stanowi ponad 28% z ogółu zatrudnionych w całym kraju. Co ważne, aż 41% z nich w Krakowie pracuje w branży technologii informacyjnych (IT). Szacuje się, że w 2017 r. każdego dnia przybywa tu 28 nowych miejsc pracy.

W Krakowie w sektorze zaawansowanych usług dla biznesu, działa 257 firm zatrudniających 82,6 tys. osób, co stanowi 23,1% ogółu zatrudnionych w tym sektorze w Polsce (III kwartał 2021 roku). Od 2016 roku w Krakowie powstało 79 nowych centrów usług, które stworzyły prawie 9 tys. miejsc pracy.

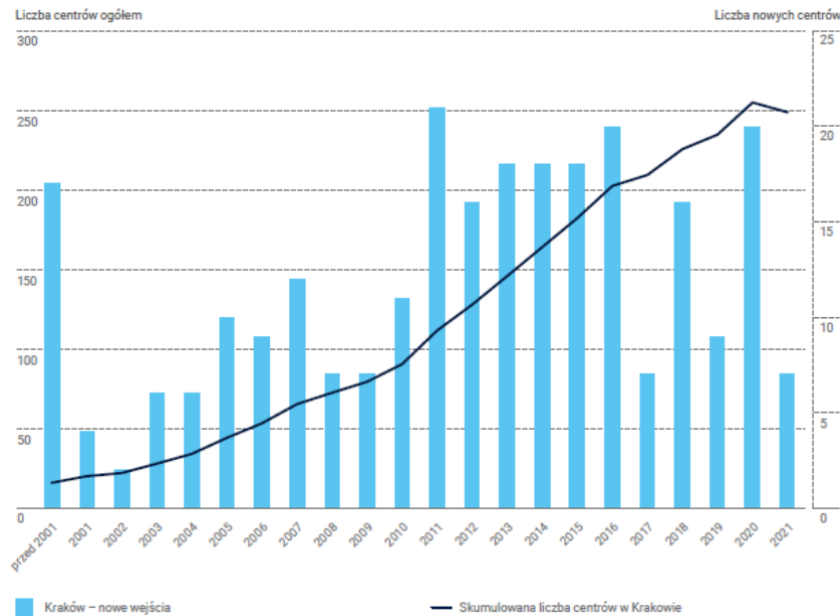
W III kwartale 2021 roku w Krakowie funkcjonowało 257 centrów usług BPO, SSC/GBS, IT oraz R&D, co stanowiło 15% ogólnej liczby centrów funkcjonujących w Polsce. W stolicy Małopolski zlokalizowane jest co czwarte centrum R&D w Polsce, około 17% centrów SSC/GBS oraz 15% centrów BPO. Zdecydowana większość (80%) centrów jest własnością podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego.

Wykres 31. Liczba centrów usług w Krakowie według typu w 2021 roku

Na podstawie danych Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Krakowie, Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych (ABSL), Kraków 2021.

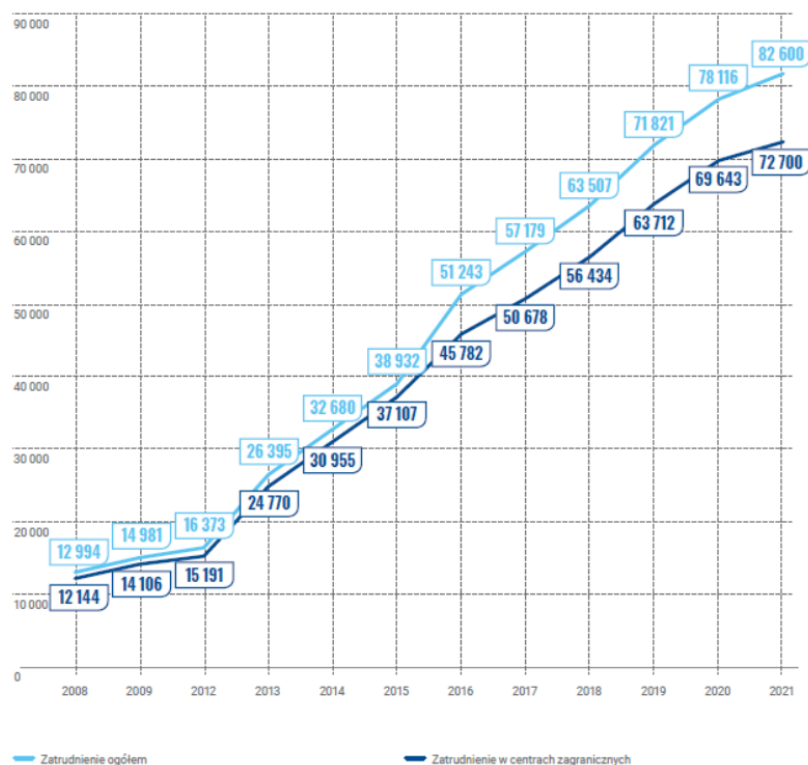
Od początku 2016 roku w Krakowie powstało 79 nowych centrów usług, w ramach których utworzono 8,9 tys. nowych miejsc pracy.

Wykres 32. Liczba nowych centrów w Krakowie

Źródło: Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Krakowie, Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych (ABSL), Kraków 2021, s. 14.

W III kwartale 2021 roku w centrach działających w Krakowie pracowało 82,6 tys. osób (o blisko 4,5 tys. więcej w porównaniu z rokiem 2020), co stanowiło 23,1% krajowego zatrudnienia w sektorze Knowledge Intensive Business Services (KIBS). Większość (88%) miejsc pracy w tym sektorze w Krakowie powstało w centrach będących własnością podmiotów zagranicznych. W latach 2016-2021 zatrudnienie w krakowskich centrach usług wzrosło o 31,4 tys. osób, co stanowiło ponad 20% wzrostu zatrudnienia w KIBS w Polsce. Niemniej jednak dynamika wzrostu zatrudnienia w Krakowie (+61,2%) była niższa niż miało to miejsce w odniesieniu do Polski (+67,2%). W strukturze zatrudnienia w Krakowie największy udział mają centra typu SSC/GBS (47,6%), następnie IT (20%) oraz BPO (17,4%).

Wykres 33. Zatrudnienie w centrach w Krakowie w latach 2008-2021

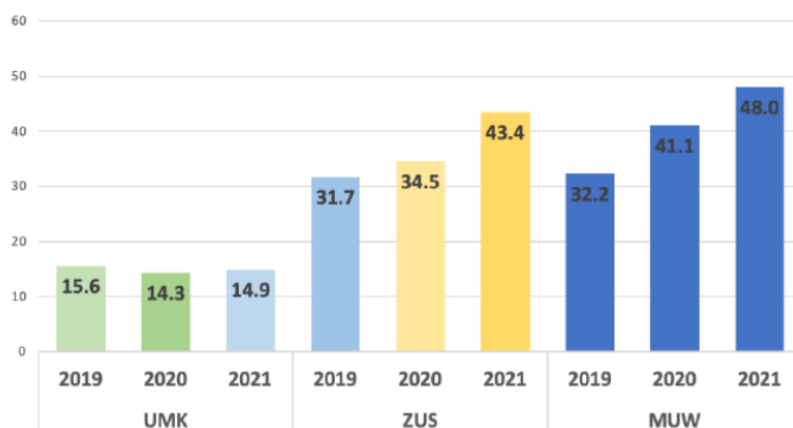
Źródło: Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Krakowie, Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych (ABSL), Kraków 2021, s. 16.

Kraków przyciąga coraz więcej cudzoziemców. Tylko w 2016 r. wydano dla nich ponad 20 tys. pozwoleń na pracę.

Kraków przyciąga coraz więcej cudzoziemców. Szacuje się, że w 2021 roku w stolicy Małopolski zamieszkiwało 50 tys. obcokrajowców, z czego ponad połowę stanowili Ukraińcy. Sytuacja ta uległa gwałtownej zmianie na początku 2022 roku, kiedy to wskutek agresji Federacji Rosyjskiej na Ukrainę, populacja Ukraińców zamieszkujących KOM wzrosła do prawie 230 tys. osób.

Analizy przeprowadzane przez Centrum Zaawansowanych Badań Ludnościowych i Religijnych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie potwierdzają systematyczny wzrost liczny obcokrajowców osiedlających się w Krakowie⁷⁷.

⁷⁷ K. Pędziwiatr, M. Stonawski, J. Brzozowski, Imigranci w Krakowie w 2021 roku, Centrum Zaawansowanych Badań Ludnościowych i Religijnych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, grudzień 2021.

Źródło: UMK (2019-2021), MUW (2019-2021), ZUS (2019-2021).

Wykres 34. Liczba obcokrajowców w Krakowie w 2019, 2020 i 2021 roku według źródła danych

Źródło: K. Pędziwiatr, M. Stonawski, J. Brzozowski, *Imigranci w Krakowie w 2021 roku*, Centrum Zaawansowanych Badań Ludnościowych i Religijnych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, grudzień 2021, s. 9.

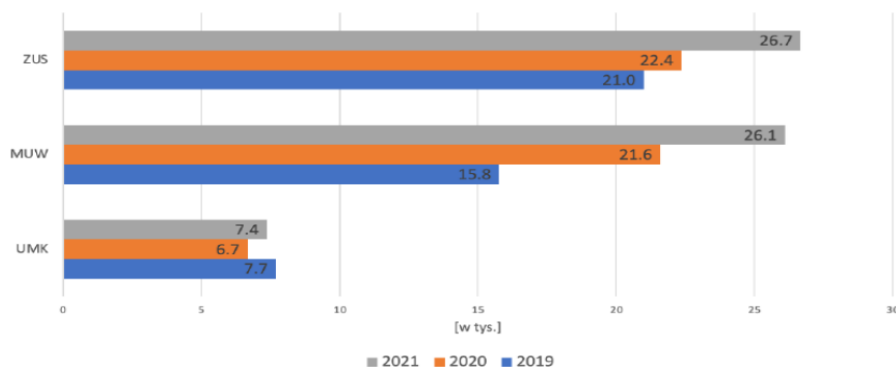
W 2021 roku najwyższą liczbę migrantów na poziomie około 48 tysięcy osób zanotował Małopolski Urząd Wojewódzki (MUW), co stanowi wzrost o prawie 7 tysięcy w porównaniu z rokiem 2020 (wzrost o 17%). Znacząco wzrosła liczba obcokrajowców płacących w Krakowie składki na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Na koniec października 2021 roku ZUS zanotował 43,4 tysiące obcokrajowców, tj. o 8,9 tysiące więcej niż rok wcześniej (wzrost o prawie 25%). W 2021 roku wzrosła również liczba imigrantów zameldowanych na terenie miasta, po okresie spadkowym w 2020 roku, do poziomu 14,9 tysiąca (2,1% ogółu mieszkańców zameldowanych w Krakowie), czyli o 600 osób więcej niż 2020 roku. Jest to jednak wynik niższy niż ten notowany w 2019 roku (15,6 tys.)⁷⁸.

Dane Centrum Zaawansowanych Badań Ludnościowych i Religijnych UEK wskazują na zachodzącą w Krakowie zmianę struktury obcokrajowców według regionu ich pochodzenia. Wzrasta udział największej grupy, tj. obywateli krajów europejskich spoza UE. Według rejestrów UMK stanowiła ona 62,4% wszystkich migrantów w Krakowie w 2021 roku. Natomiast MUW wskazuje udział tej grupy na poziomie 65,2%, zaś ZUS na 74,4%. Jednocześnie znacząco obniża się udział obywateli UE w strukturze imigrantów Krakowa. Według MUW w 2019 roku prawie 25% migrantów pochodziło z tego obszaru, zaś w 2021 roku stanowili oni już zaledwie 18,3%. Trzecią pod względem udziału jest grupa obywateli krajów azjatyckich – około 8,6 do 11,5% w zależności od rejestru.

Zdecydowanie największą grupę obcokrajowców zamieszkujących Kraków stanowią Ukraińcy. W latach 2019-2021 obserwowaliśmy systematyczny wzrost liczebności tej populacji. W 2021 roku Ukraińcy stanowili prawie 50% wszystkich zameldowanych obcokrajowców (wg UMK), 54% legalizujących pobyt na terenie RP (MUW) oraz 61% płacących składki do ZUS. W kontekście Ukraińców zamieszkujących Kraków przytoczyć należy wyniki badania ankietowego przeprowadzonego przez Centrum Zaawansowanych Badań Ludnościowych i Religijnych UEK w 2021 roku, z których wynika, że 83% przedstawicieli tej narodowości zamieszkujących w stolicy Małopolski, zamierza pozostać w Polsce na stałe⁷⁹.

⁷⁸ K. Pędziwiatr, M. Stonawski, J. Brzozowski, *Imigranci w Krakowie w 2021 roku*, Centrum Zaawansowanych Badań Ludnościowych i Religijnych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, grudzień 2021, s. 8.

⁷⁹ K. Pędziwiatr, M. Stonawski, J. Brzozowski, *Imigranci w Krakowie w 2021 roku*, Centrum Zaawansowanych Badań Ludnościowych i Religijnych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, grudzień 2021, s. 11.

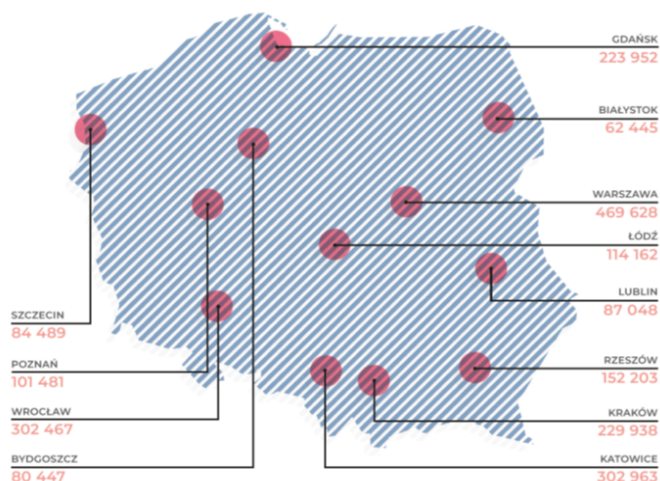
Źródło: UMK (2019-2021), MUW (2019-2021), ZUS (2019-2021).

Wykres 35. Liczba obywateli Ukrainy w Krakowie w 2019, 2020 i 2021 roku według źródła danych

Źródło: K. Pędziwiatr, M. Stonawski, J. Brzozowski, *Imigranci w Krakowie w 2021 roku*, Centrum Zaawansowanych Badań Ludnościowych i Religijnych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, grudzień 2021, s. 12.

Ukraińcy są największą grupą wśród Europejczyków spoza UE. Ich udział w tej zbiorowości wynosi 83%. Kolejnymi grupami narodowymi są Białorusini – 8% oraz Rosjanie – 6%. Wśród obywateli UE z Wielką Brytanią najwięcej osób pochodzi z Włoch (14%), Hiszpanii (11%), Wielkiej Brytanii (10%) i Francji (9%). Z kolei wśród Azjatów głównymi narodowościami są Hindusi (34%), Turcy (10%) oraz Wietnamczycy (10%).

Wyżej opisana struktura uległa dynamicznym oraz daleko idącym zmianom wskutek procesów migracyjnych wywołanych napaścią Federacji Rosyjskiej na Ukrainę (luty 2022 roku). Z danych Unii Metropolii Polskich wynika, że po wybuchu wojny populacja Ukraińców zamieszkujących Polskę uległa podwojeniu do poziomu 3,2 mln osób (dane na 1 kwietnia 2022 roku). W tej liczbie 79% stanowią osoby dorosłe (głównie kobiety), zaś 21% dzieci (osoby do 14 roku życia). Napływ uchodźców z Ukrainy sprawił, że populacja Polski po raz pierwszy w dziejach osiągnęła prawie 41,5 miliona mieszkańców⁸⁰.

Ryc. 3. Liczba Ukraińców w obszarach metropolitalnych (stan na 1 kwietnia 2022 r.)

Źródło: *Miejska Gościnność: Wielki wzrost, wyzwania i szanse. Raport o uchodźcach z Ukrainy w największych polskich miastach*, Centrum Analiz i Badań, Unia Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza, kwiecień 2022, s. 15.

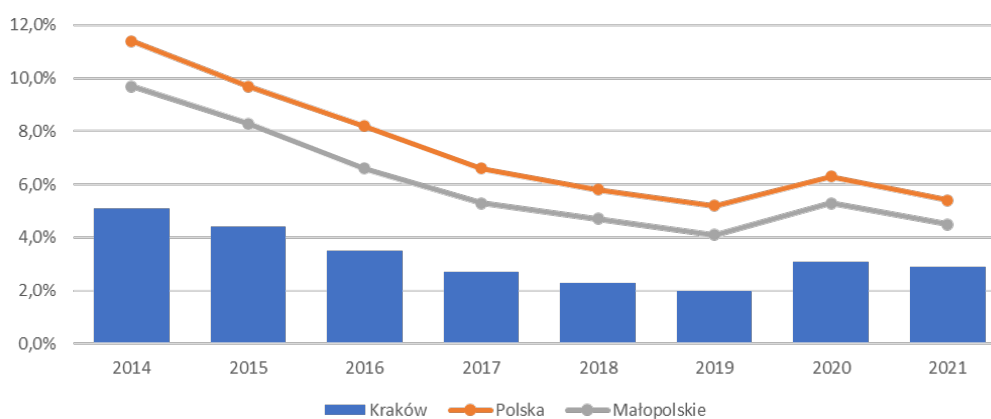
⁸⁰ *Miejska Gościnność: Wielki wzrost, wyzwania i szanse. Raport o uchodźcach z Ukrainy w największych polskich miastach*, Centrum Analiz i Badań, Unia Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza, kwiecień 2022.

Na dzień 1 kwietnia 2022 roku w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym mieszkało 229 938 Ukraińców, z czego w samym Krakowie było ich 177 565 (w tym 42 701 dzieci). Tym samym Ukraińcy stanowili aż 19% populacji Krakowa.

Stopa bezrobocia w samym Krakowie (3,3%) jest znacząco niższa od wskaźników w województwie małopolskim (6%) oraz w kraju (7,4% – 2017 r.).

Stopa bezrobocia w Krakowie na koniec 2021 roku była znacząco niższa (2,9%) od wartości tego wskaźnika rejestrowanej w województwie małopolskim (4,5%) oraz w Polsce (5,4%).

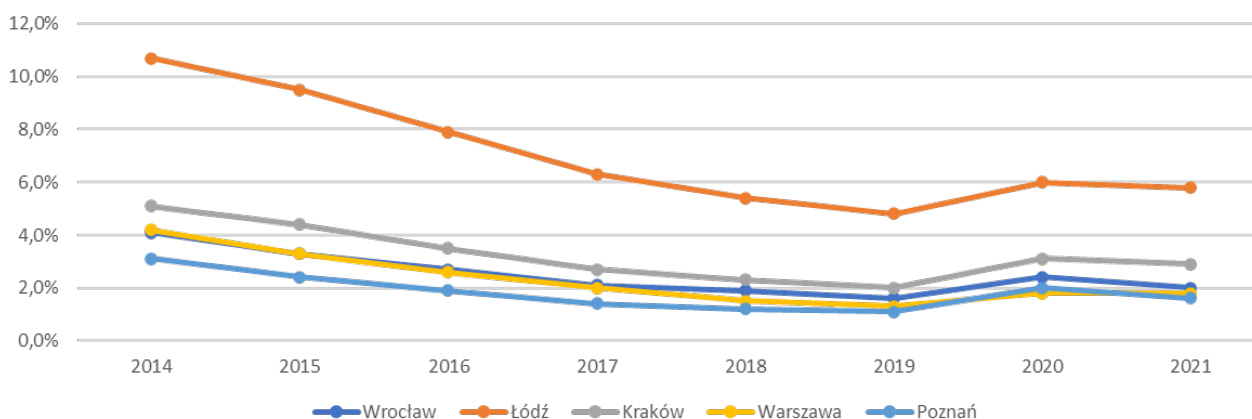
Od lat sytuacja na krakowskim rynku pracy jest lepsza niż ma to miejsce w przypadku województwa czy całego kraju. Stan ten wynika bezpośrednio ze szczególnej roli Krakowa jako ośrodka rozwoju społeczno-gospodarczego o znaczeniu nie tylko regionalnym, ale również krajowym.

Wykres 36. Stopa bezrobocia w Krakowie na tle województwa małopolskiego oraz Polski w latach 2014-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Należy jednakże pamiętać, iż na tle innych dużych miast poziom bezrobocia w Krakowie nie przedstawia się już tak korzystnie. W zasadzie w całym badanym okresie stopa bezrobocia w stolicy Małopolski była niższa jedynie od wartości tego wskaźnika rejestrowanych w Łodzi.

Wykres 37. Stopa bezrobocia w Krakowie i innych dużych miastach w latach 2014-2021

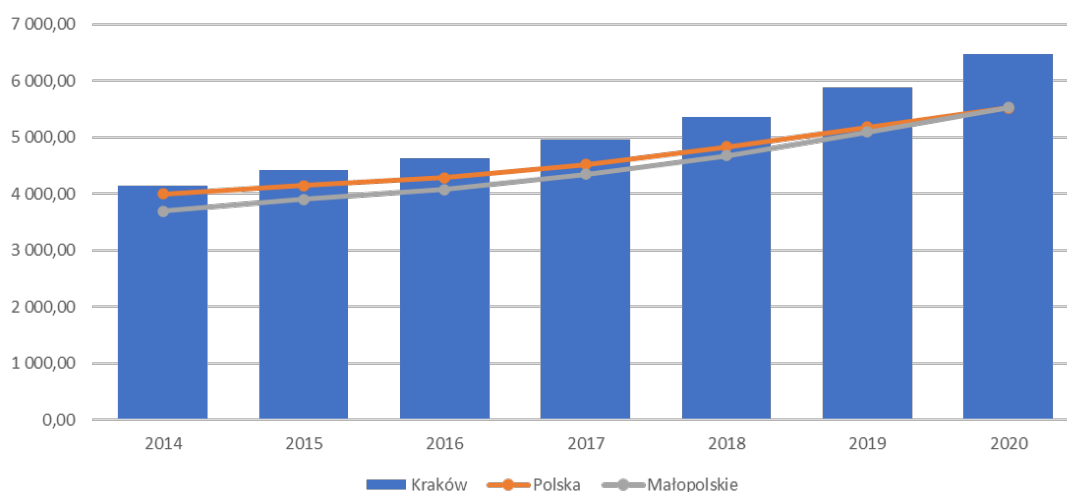
Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Z danych Grodzkiego Urzędu Pracy w Krakowie⁸¹ wynika, że na dzień 31 grudnia 2021 roku 52,6% spośród osób ujętych w rejestrze bezrobotnych stanowili mężczyźni, zaś pozostałe 47,4% kobiety. Pod względem wieku najliczniejszą grupę stanowili bezrobotni z przedziału od 35 do 45 lat (27%). Na podobnym poziomie kształtowała się sytuacja wśród bezrobotnych w wieku od 25 do 34 lat (24% osób ujętych w rejestrze bezrobotnych) oraz w wieku od 45 do 54 lat (23% osób ujętych w rejestrze bezrobotnych). Najwięcej bezrobotnych posiadało wykształcenie gimnazjalne i podstawowe. Na drugim miejscu pod względem liczności znajdowała się grupa bezrobotnych z wykształceniem wyższym, a następnie policealnym, średnim zawodowym i branżowym. Z kolei pod względem stażu pracy najwięcej bezrobotnych posiadało od 1 do 5 lat doświadczenia zawodowego, następną z najliczniejszych była grupa ze stażem pracy nie dłuższym niż 1 rok. Trzecią co do wielkości zbiorowością była grupa osób bezrobotnych bez stażu pracy.

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto – 4 431 zł – jest niższe niż w innych największych miastach Polski: Wrocławiu (4 570 zł), aglomeracji śląskiej (4 812 zł) czy w Warszawie (5 586 zł).

Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto – 6 482 zł w 2020 roku – było wyższe niż w innych dużych miastach Polski: Wrocławiu (6 140 zł), Poznaniu (6 104 zł) czy Łodzi (5 510 zł). Pod tym względem stolica Małopolski ustępowała jedynie Warszawie, w której w 2020 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto wynosiło 7 147 zł.

W 2020 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie w Krakowie było wyższe niż wartość tego wskaźnika rejestrowana w skali województwa małopolskiego oraz Polski. Tendencja ta utrzymywała się w całym analizowanym okresie.

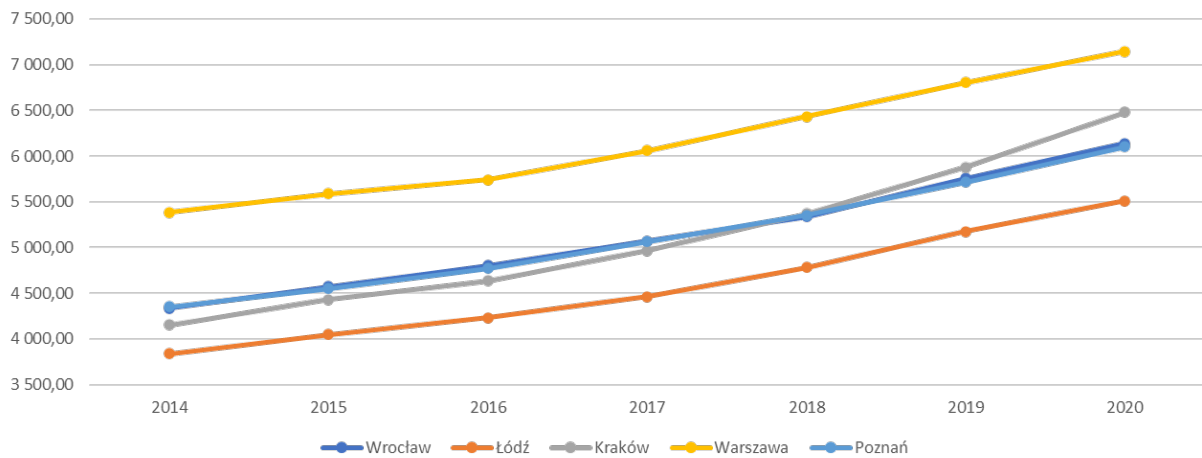
Wykres 38. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Krakowie na tle województwa małopolskiego i Polski

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Również na tle pozostałych dużych polskich miast analizowanych w diagnozie, Kraków wyróżnia się pod względem wartości tego wskaźnika, ustępując jedynie miastu stołecznemu. Co istotne, sytuacja ta nie miała dotychczas miejsca – do 2017 roku pod względem poziomu wynagrodzeń Kraków wyprzedzał jedynie Łódź, ustępując miejsca nie tylko Warszawie, ale również Wrocławowi i Poznaniu. Z tej perspektywy kluczowy był rok 2018, w którym poziom miesięcznego wynagrodzenia brutto w Krakowie wzrósł w porównaniu z rokiem 2017 aż o 8,1% (druga pod tym względem Łódź zanotowała wzrost o 7,1%, zaś trzecia Warszawa o 6,2%). Co istotne, w kolejnych dwóch latach w przypadku Krakowa dynamika wzrostu wartości tego wskaźnika systematycznie zwiększała się. W porównaniu do roku 2018,

⁸¹ Krakowskie Obserwatorium Rynku Pracy, Grodzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków, styczeń 2022.

przeciętna wartość miesięcznego wynagrodzenia brutto wzrosła w roku 2019 o 9,5%, zaś w roku 2020 w porównaniu do roku poprzedniego o 10,3% (dla porównania w drugim pod tym względem Poznaniu w 2020 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w porównaniu do roku ubiegłego wzrosło o 6,9%, zaś we Wrocławiu o 6,7%).

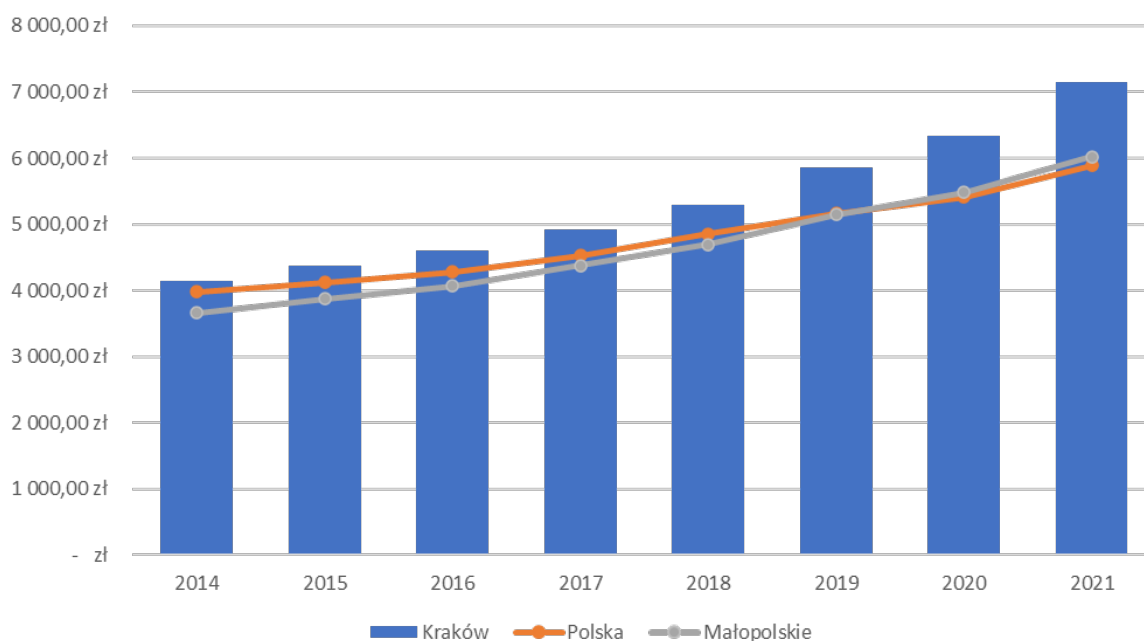

Wykres 39. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Krakowie i innych dużych miastach w latach 2014-2020

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W 2021 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw kształtowało się w Krakowie na poziomie 7 157,6 zł, co w porównaniu do 2014 roku oznacza wzrost o 73%.

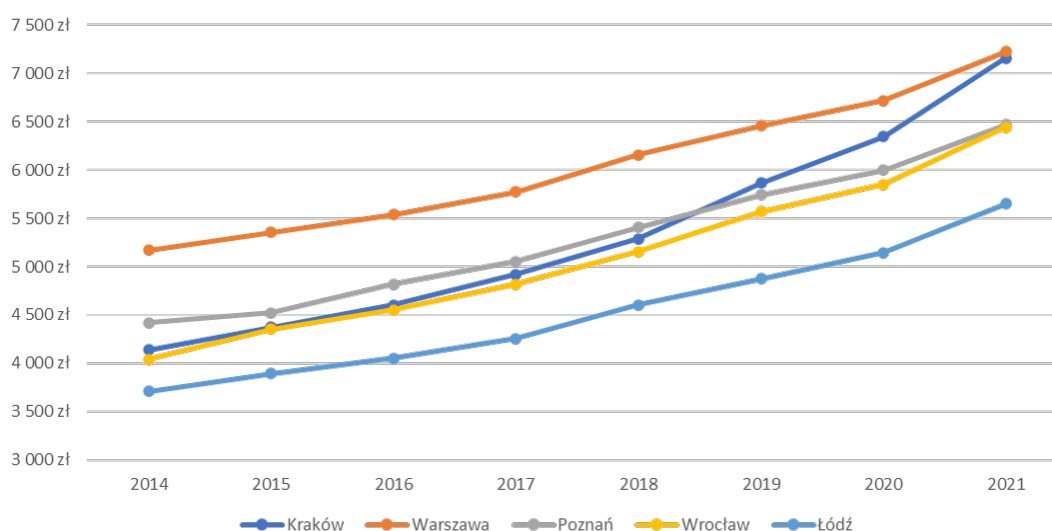
W 2021 roku przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w Krakowie było wyższe niż wartość tego wskaźnika rejestrowana w skali Małopolski oraz Polski. Tendencja ta utrzymywała się w całym analizowanym okresie.

Wykres 40. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w latach 2014-2021 (Kraków - Małopolska - Polska)

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS; Urząd Statystyczny w Krakowie

Na tle pozostałych dużych miast pod względem wartości przeciętnego wynagrodzenia brutto w sektorze przedsiębiorstw Kraków ustępuje jedynie Warszawie, w której w 2021 roku wartość tego wskaźnika zarejestrowano na poziomie 7 226,6 zł. Warto jednakże zwrócić uwagę, że w badanym okresie w stolicy Małopolski średnie wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw wzrastało w największym tempie. W porównaniu do 2014 roku, w 2021 jego wartość wzrosła aż o 73%. W drugim pod tym względzie Wrocławiu w badanym okresie zarejestrowano wzrost o 59%, zaś w trzeciej Łodzi o 52%.

Wykres 41. Przeciętne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w największych polskich miastach w latach 2014-2021

Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Statystycznego w Krakowie, Wrocławiu, Warszawie, Łodzi i Poznaniu

Szkolnictwo ponadgimnazjalne o kierunkach technicznych od lat zalicza się do ścisłej czołówki w kraju. W rankingu „Perspektyw” w pierwszej 10 znalazły się 3 technika działające w Krakowie (2017 r.).

Szkolnictwo ponadpodstawowe o kierunkach technicznych od lat zalicza się do ścisłej czołówki w kraju. Krakowskie technika regularnie klasyfikowane są w pierwszej dziesiątce rankingu „Perspektyw”.

Krakowskie technika są stale obecne na czołowych lokatach rankingu „Perspektyw”. Dotyczy to zarówno rankingu głównego, jak i rankingu maturalnego techników. W okresie obejmującym lata 2014-2022 każdego roku co najmniej jedno krakowskie technikum sklasyfikowane było w pierwszej dziesiątce najlepszych szkół technicznych w Polsce. Najlepszy pod tym względem był rok 2017, w którym wśród 10 najlepszych techników w kraju (**ranking główny**) znalazły się aż trzy szkoły z Krakowa. Z kolei w 2019 roku dwa krakowskie technika uplasowały się w pierwszej dziesiątce rankingu głównego „Perspektyw”. W badanych dziewięciu edycjach rankingu głównego techników spośród krakowskich szkół najwyższe miejsca zajmowało Technikum Łączności nr 14 im. Obrońców Poczty Polskiej w Gdańsku, które siedmiokrotnie klasyfikowane było w pierwszej trójce, pięciokrotnie zajmując drugie miejsce, zaś dwukrotnie trzecie. W rankingu głównym z 2022 roku Technikum Łączności nr 14 sklasyfikowane zostało na miejscu trzecim.

Równie dobrze krakowskie szkoły techniczne wypadają w **rankingu maturalnym** „Perspektyw”. W latach 2014-2022 w pierwszej dziesiątce najlepszych techników w Polsce każdorazowo klasyfikowana była szkoła z Krakowa. W roku 2021 oraz w latach 2017-2019 w pierwszej dziesiątce rankingu znalazły się po dwa technika ze stolicy Małopolski. Również w rankingu maturalnym techników spośród krakowskich szkół najlepsze miejsca zajmowało Technikum Łączności nr 14, które aż siedmiokrotnie (na osiem analizowanych w diagnozie edycji) klasyfikowane było w pierwszej trójce. Najlepsze pod tym względem były lata 2014-2015 oraz rok 2017, kiedy to Technikum Łączności nr 14 zwyciężyło w rankingu maturalnym „Perspektyw”. W ostatniej edycji rankingu z roku 2022 Technikum Łączności nr 14 sklasyfikowane zostało na trzecim miejscu.

Krakowskie V Liceum Ogólnokształcące im. Augusta Witkowskiego od lat zalicza się do ścisłej czołówki w kraju.

V Liceum Ogólnokształcące im. Augusta Witkowskiego jest stale obecne w pierwszej dziesiątce najlepszych liceów w Polsce według rankingu „Perspektyw”. W rankingach z lat 2014-2022 krakowska szkoła trzykrotnie sklasyfikowana była na 3. miejscu (lata 2015, 2019, 2020), czterokrotnie na 4. miejscu (lata 2014, 2018, 2021, 2022) oraz jednokrotnie na miejscach 5. (2016) oraz 6. (2017). W tym samym okresie V LO trzykrotnie znalazło się w pierwszej dziesiątce rankingu maturalnego „Perspektyw”, co dotyczy lat: 2018 (9. miejsce), 2020 (6. miejsce) oraz 2021 (4. miejsce).

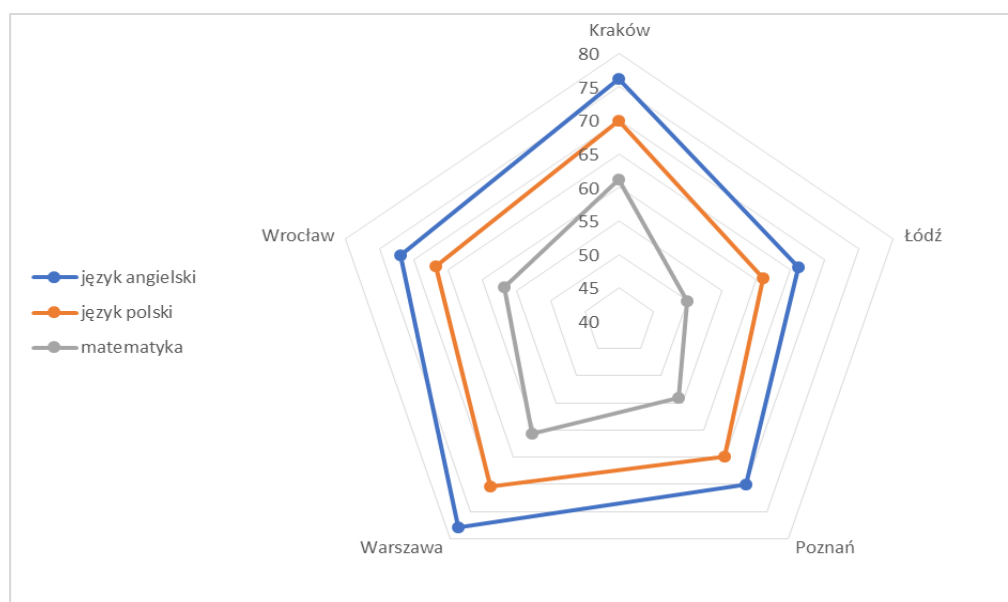
Również inne krakowskie licea ogólnokształcące klasyfikowane są na wysokich miejscach rankingu „Perspektyw”. W 2022 roku, poza V LO, w pierwszej pięćdziesiątce rankingu głównego znalazło się pięć krakowskich liceów. W okresie obejmującym lata 2016, 2020 i 2021 wśród pięćdziesięciu najlepszych polskich ogólniaków sklasyfikowano dwie krakowskie szkoły, zaś w okresie obejmującym lata 2014-2015 i 2017-2019 – jedną (bez uwzględniania V LO). Podobnie przedstawia się sytuacja krakowskich liceów ogólnokształcących w rankingu maturalnym, w którego pierwszej pięćdziesiątce (bez uwzględniania V LO) w 2022 roku sklasyfikowano pięć szkół, trzy w latach 2020 i 2016, dwie w latach 2020 i 2018 oraz jedną w latach 2014-2015, 2017 i 2019.

Z przeprowadzanych badań opinii mieszkańców, a zwłaszcza rodzin z dziećmi, wynika, że bardzo wysoko oceniany jest poziom nauczania, a także oferta krakowskich szkół, w tym tych, w których uczą się uczniowie z niepełnosprawnością.

Uczniowie krakowskich szkół podstawowych i średnich zdobywają jedne z wyższych wyników egzaminów - zarówno po szkole podstawowej jak i po maturze. Około 70% ankietowanych wyraża pozytywne zdanie o jakości edukacji w Krakowie. Od kilku lat pozytywna ocena utrzymuje się na podobnym poziomie.

W odległości odpowiadającej ok. 10 min marszu do szkoły podstawowej mieszka ok. 91%, przedszkola - 96%, a żłobka - 90% mieszkańców. Poważne skutki dla funkcjonowania oświaty miała pandemia koronawirusa, a obecnie wyzwaniem jest organizacja edukacji dla przybywających dzieci z Ukrainy.

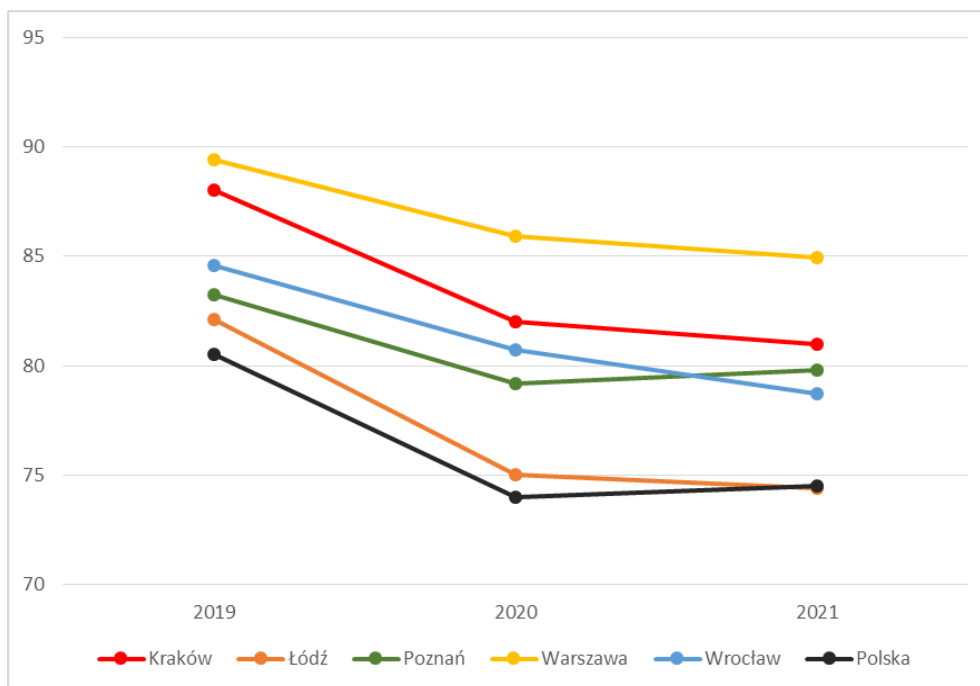
W 2019 r. po raz pierwszy przeprowadzono egzamin 8-klasisty. Przystąpienie do niego jest warunkiem ukończenia edukacji podstawowej. Wyniki egzaminu z języka polskiego, matematyki i języka angielskiego w trzech latach, w których przeprowadzono egzamin znacząco przewyższają średnią dla kraju i należą do najwyższych w miastach metropolitalnych.

Wykres 42. Średnia z wyników Wyniki egzaminu ósmoklasisty w latach 2019-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MEiN (<https://mapa.wyniki.edu.pl/>)

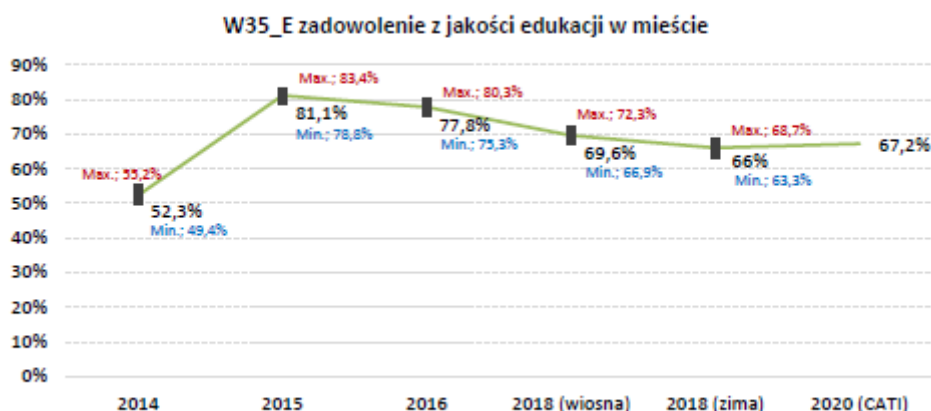
Wysoki jest także poziom zdawalności matur. W 2021 r. egzamin maturalny w sesji głównej zdało 81% uczniów. Był to wynik znacznie wyższy od średniej krajowej i drugi najwyższy spośród szkół w miastach metropolitalnych. Podobnie jak w reszcie kraju wyniki w ostatnich, pandemicznych latach były niższe niż przed pandemią.

Wykres 43. Zdawalność matur w latach 2019-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych OKE i CKE.

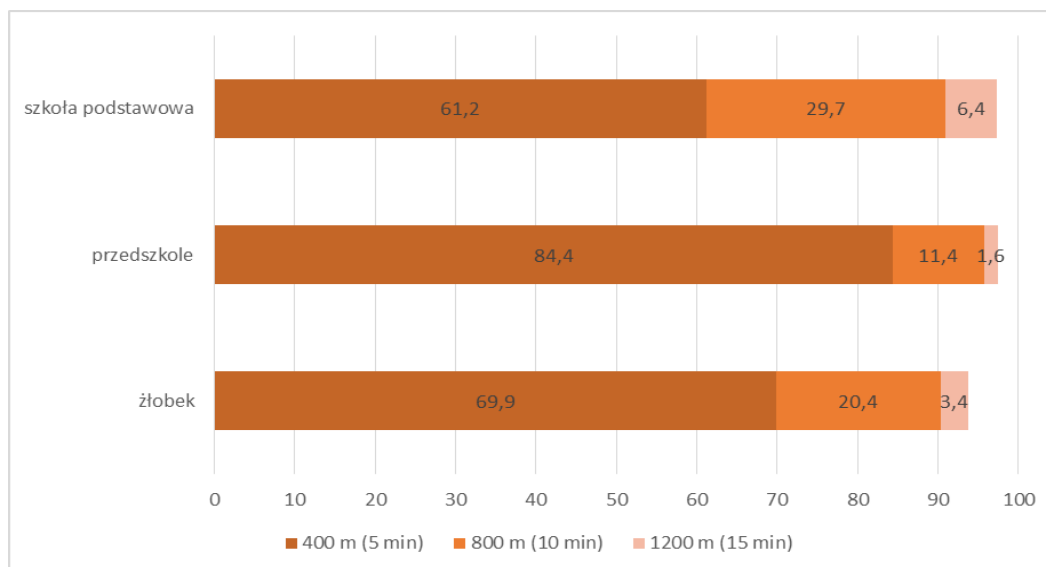
Zgodnie z wynikami badań Barometru Krakowskiego (2020 r.) zadowolenie z jakości edukacji dzieci i młodzieży w Krakowie wyrażało 67% ankietowanych, 11% było niezadowolonych z jakości edukacji. Podobny odsetek zadowolonych i wyrażających negatywną opinię ankietowanych (odpowiednio 70% i 8%) dotyczył pozaszkolnej oferty edukacyjnej i rekreacyjnej dla dzieci i młodzieży. Odsetek osób wyrażających pozytywną opinię o jakości edukacji spadł po 2015 r. gdy zadowolenie wyrażało nieco ponad 80% ankietowanych. Od 2018 roku poziom zadowolenia z jakości edukacji w tym badaniu pozostaje na podobnym poziomie. Działanie edukacji w poważny sposób zakłóciła pandemia koronawirusa, wymuszając wprowadzenie zdalnych form edukacji, powodując ograniczenie wielu form edukacji pozaszkolnej i odbijając się negatywnie zarówno na wynikach w nauce, szansach edukacyjnych jak i na kondycji psychicznej dzieci i młodzieży. W najbliższym czasie wyzwaniem dla krakowskiego systemu oświaty będzie edukacja dzieci i młodzieży z Ukrainy.

Wykres 44. Zadolenie z jakości edukacji w mieście.

Źródło: Barometr Krakowski 2020

Istotnym czynnikiem wpływającym na jakość oferty edukacyjnej jest dostępność przestrzenna przedszkoli i szkół podstawowych. W 2021 r. ok. 97% mieszkańców Krakowa mieszkało w odległości do 1200 m, odpowiadającej 15 min. dojścia osoby dorosłej do przedszkola bądź szkoły podstawowej i 93% do żłobka. To wysoki odsetek jednak w przypadku szkół i przedszkoli powinno przyjmować się mniejsze wartości - poniżej 800 m (10 min)⁸². W takiej odległości od szkoły podstawowej mieszka ok. 91%, przedszkola - 96%, a żłobka - 90% mieszkańców, Warto jednak pamiętać, że realne odległości do przejścia są większe, gdyż badanie nie uwzględniało barier terenowych.

Wykres 45. Odsetek mieszkańców Krakowa w zasięgu dojścia do szkół podstawowych, przedszkoli i żłobków.

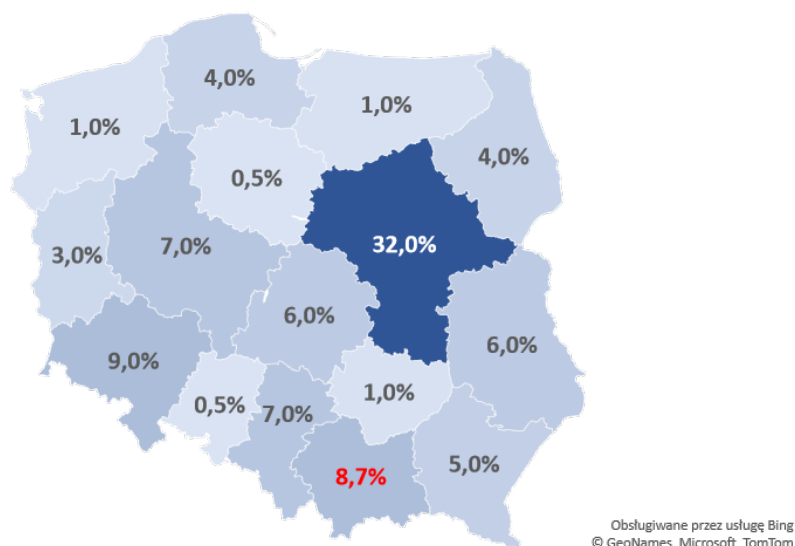
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z raportu "Czy Kraków może stać się miastem 15-minutowym", CPP UEK.

W Polsce działa 2 700 startupów, z czego blisko 300 (11%) zarejestrowanych jest w Krakowie (Raport Polskie Startupy 2016).

Kraków stwarza korzystne warunki dla rozwoju startupów – w latach 2017-2021 swoją działalność rozpoczęło niemal 60% krakowskich innowacyjnych przedsiębiorstw.

W raporcie *Polskie Startupy 2021* nie przeprowadzono analizy liczności polskich startupów w układzie największych polskich miast, ograniczając się jedynie do poziomu poszczególnych regionów. Z przytoczonych przez autorów badania danych wynika, że niemal co trzeci polski startup jest zarejestrowany bądź prowadzi swoją działalność na terenie województwa mazowieckiego. Na drugim miejscu znalazło się województwo dolnośląskie (ponad 9% polskich startupów), zaś na trzecim województwo małopolskie (8,7%). Na kolejnych miejscach w rankingu uplasowały się województwa wielkopolskie (7,3%), śląskie (6,9%), lubelskie i łódzkie (po 6%).

⁸² por. Dąbrowska-Milewska G., Standardy urbanistyczne dla terenów mieszkaniowych - wybrane zagadnienia; Architecturae et Artibus; Rocznik 2010; Tom Vol. 2, no. 1. Lokalne standardy urbanistyczne w Krakowie, zaostrożące zapisy specustawy mieszkaniowej, przyjmują odległość do szkoły lub przedszkola poniżej 750 m.

Ryc. 4. Polskie startupy wg województw

Uwaga: 4% spośród startupów objętych badaniem wskazało, że jest zarejestrowane lub prowadzi działalność poza Polską.

Źródło: *Polskie startupy 2021, Startup Poland, Warszawa 2021.*

Kraków stwarza korzystne warunki dla rozwoju startupów. W przygotowanym przez Startup Genome rankingu *Global Ecosystem Report 2021* (obejmującym 275 globalnych ekosystemów startupowych) Kraków uplasował się w pierwszej setce, zajmując 71-80 pozycję. Na tym samym poziomie sklasyfikowany został m.in. Rzym. W rankingu stolica Małopolski wyprzedziła m.in. Luksemburg, Maltę (miejsca 81-90), Pragę i Reykiawik (miejsca 91-100).

Wartościowym źródłem informacji na temat krakowskich startupów jest opublikowany na początku 2022 r. raport *Krakow Startups* (przygotowany przez OMGKRRK)⁸³. Autorzy raportu szacują, że w Krakowie funkcjonuje 250 innowacyjnych przedsiębiorstw (w badaniu ankietowym, którego wyniki przedstawione zostały w raporcie udział wzięło 140 spośród nich). 59,3% krakowskich startupów zostało założonych w przeciągu ostatnich pięciu lat (2021-2017). Pod względem liczby pracowników dominują firmy (85%) zatrudniające do 50 pracowników. Zaledwie 11% krakowskich startupów zatrudnia więcej niż 100 pracowników. Co ciekawe, niemal co trzecie krakowskie innowacyjne przedsiębiorstwo zatrudnia nie więcej niż pięć osób. Trzema najpopularniejszymi specjalizacjami, w ramach których krakowskie startupy oferują swoje usługi i produkty są: sztuczna inteligencja, automatyzacja biznesu/produktywność i aplikacje mobilne. 50% krakowskich startupów oferuje swoje usługi i produkty wyłącznie klientom krajowym, zaś 41,5% prowadzi swoją działalność wyłącznie lub w dominującym zakresie na rynkach zagranicznych.

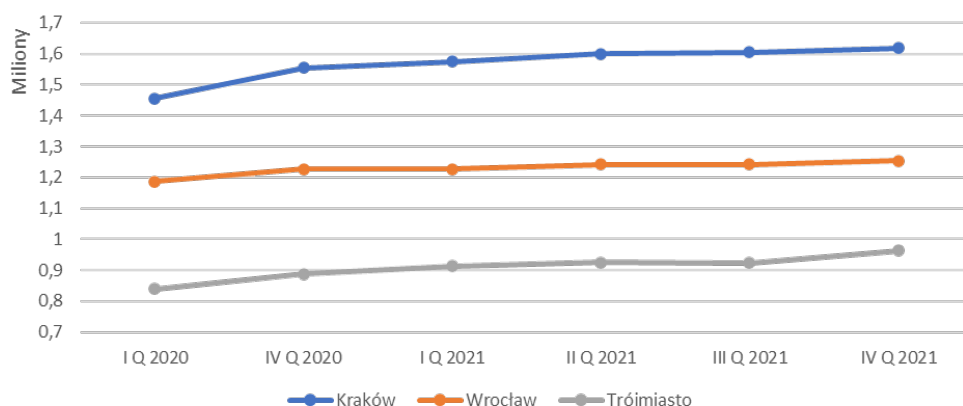
W 2017 r. Kraków przekroczył granicę 1 mln m² nowoczesnych powierzchni biurowych, jesteśmy drugim największym rynkiem biurowym (ok. 10% udziału) w Polsce.

W 2021 roku (IV kwartał) w Krakowie dostępnych było 1,62 mln m² nowoczesnych powierzchni biurowych, co czyni z miasta drugi największy po Warszawie rynek biurowy (13% udziału).

Niekwestionowanym liderem rynku biurowego w Polsce pozostaje Warszawa, która dysponuje nowoczesnymi przestrzeniami biurowymi o powierzchni przekraczającej 6 mln m² (dane za IV kwartał

⁸³ Krakow Startups. Report, OMGKRRK, Kraków 2022.

2021 roku). Kraków z kolei niezmiennie utrzymuje status najsilniejszego i dynamicznie rozwijającego się regionalnego rynku biurowego (tworzonego przez osiem miast: Kraków, Wrocław, Trójmiasto, Katowice, Łódź, Poznań, Łódź, Lublin). Powierzchnie biurowe zlokalizowane w stolicy Małopolski stanowią ok. ¼ udziałów w tym rynku. Na kolejnych miejscach uplasowały się Wrocław (1,2 mln m²; ok. 23% udziałów) oraz Trójmiasto (0,96 mln m²; ok. 17,5% udziałów).

Wykres 46. Liderzy regionalnego rynku biurowego

Opracowanie własne na podstawie danych Polskiej Izby Nieruchomości Komercyjnych

Z danych zawartych w raporcie *Rynek Nieruchomości Komercyjnych. Kraków 2022* (Kinght Frank)⁸⁴ w 2021 roku dostarczone na krakowski rynek biurowy 60 tys. m² nowej powierzchni biurowej, co stanowiło wartość ponad dwukrotnie mniejszą od średniej notowanej w ciągu ostatnich pięciu lat. Niemniej jednak pamiętać należy, że podaż powierzchni biurowych zrealizowana w Krakowie od 2016 roku w dalszym ciągu stanowiła 20% powierzchni w budowie w ośmiu największych miastach regionalnych w Polsce.

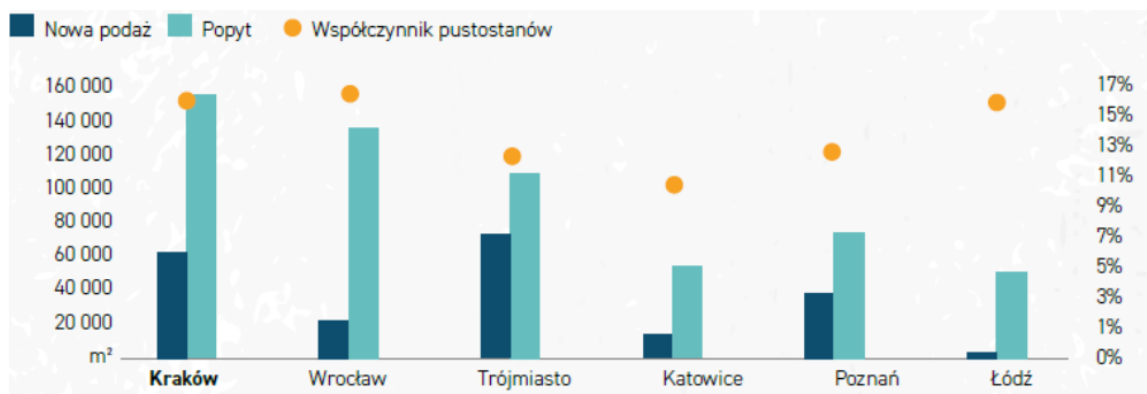
Wykres 47. Nowa podaż, roczny popyt i współczynnik pustostanów w Krakowie w latach 2014-2021

Źródło: Rynek Nieruchomości Komercyjnych. Kraków 2022, Kinght Frank, Kraków 2022, s. 6.

Zgodnie z danymi zawartymi w raporcie King Frank od 2014 do 2019 roku Kraków bił kolejne rekordy pod względem popytu na powierzchnię biurową. Jednakże pandemia COVID-19 przyniosła spadek aktywności najemców niemal na wszystkich rynkach regionalnych w Polsce. W 2021 roku popyt utrzymał się na porównywalnym poziomie jak przed rokiem, a wolumen transakcji najmu wyniósł 156 tys. m². Był to najwyższy wynik odnotowany w minionym roku w miastach regionalnych, ponieważ na Kraków przypadło ponad 25% powierzchni biurowej wynajętej w regionach. Z drugiej strony, wciąż jest to wynik o ponad 20% niższy niż średni roczny wolumen transakcji notowany w Krakowie w ciągu ostatnich 5 lat⁸⁵.

⁸⁴ Rynek Nieruchomości Komercyjnych. Kraków 2022, Kinght Frank, Kraków 2022.

⁸⁵ Rynek Nieruchomości Komercyjnych. Kraków 2022, Kinght Frank, Kraków 2022, s. 7.

Wykres 48. Nowa podaż, roczny popyt i współczynnik pustostanów na głównych rynkach regionalnych w Polsce w 2021 r.

Źródło: Rynek Nieruchomości Komercyjnych. Kraków 2022, Knight Frank, Kraków 2022, s. 7.

Utrzymujący się osłabiony popyt oraz ograniczona chłonność rynku spowodowały wzrost współczynnika pustostanów do poziomu 16,1%. W efekcie na koniec 2021 roku w Krakowie znajdowało się ponad 260 tys. m² powierzchni biurowej do wynajęcia od zaraz. Współczynnik pustostanów wzrósł o 0,9 pp. w odniesieniu do poprzedniego kwartału, natomiast w porównaniu z końcem 2020 roku odnotowano wzrost 2,1 pp. Niewątpliwie przyczyną tego stanu rzeczy jest odkładanie w czasie decyzji firm o najmie nowych powierzchni biurowych, co spowodowane jest zmieniającymi się trendami dotyczącymi modelu pracy czy też strategii miejsca pracy.

Wykres 49. Rynek biurowy w Polsce w 2021 roku

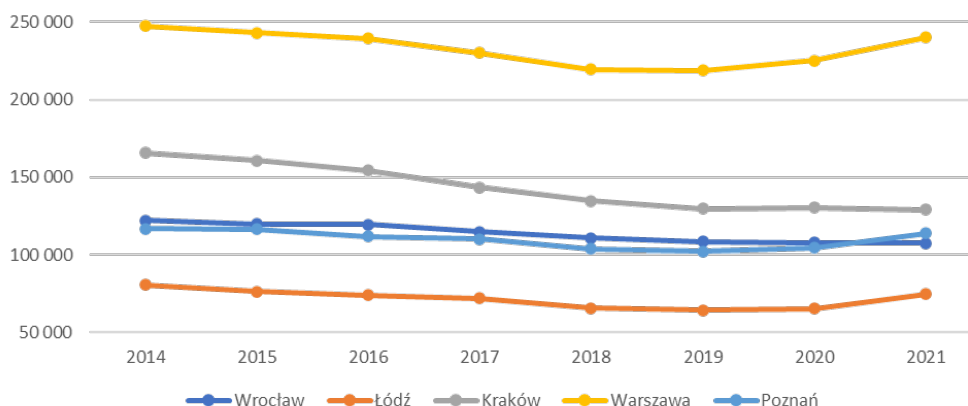
Źródło: Rynek Nieruchomości Komercyjnych. Kraków 2022, Knight Frank, Kraków 2022, s. 7.

Kraków jest największym po Warszawie miastem akademickim w Polsce – w 2016 r. Kraków na miejsce studiów wybrało prawie 172 tys. osób, w tym ponad 8 tys. obcokrajowców.

Kraków jest największym po Warszawie miastem akademickim w Polsce – w 2021 roku w stolicy Małopolski studiowało ponad 130 tys. osób, w tym prawie 8,2 tys. obcokrajowców.

W roku akademickim 2020/2021 na 23 krakowskich uczelniach naukę pobierało 130 360 studentów (stan na 31 grudnia 2021 r.). W całym objętym diagnozą okresie Kraków utrzymuje status drugiego

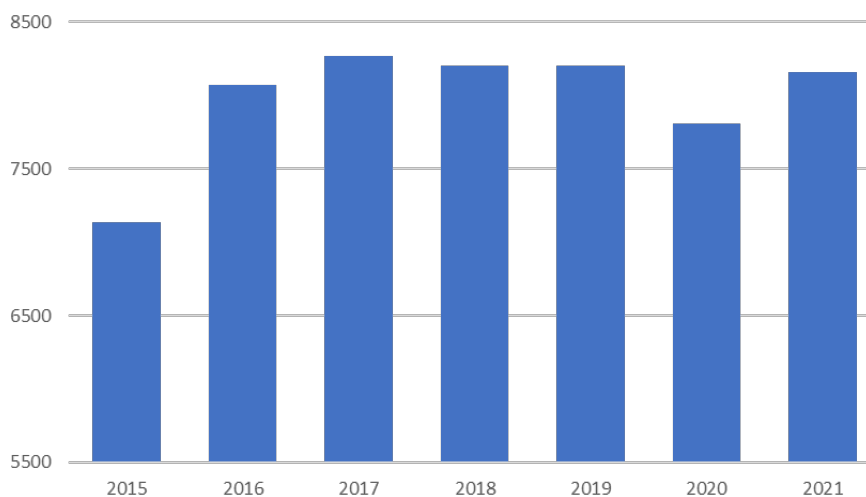
ośrodka akademickiego w Polsce. Pod względem liczby kształcących się w mieście studentów, Kraków ustępuje jedynie Warszawie, zachowując jednocześnie stosunkowo bezpieczną przewagę nad pozostałymi dużymi miastami. W kontekście analizowanego wskaźnika warto jednakże zwrócić uwagę na zmniejszającą się w latach 2014-2019 we wszystkich miastach liczbę studentów. Trend ten został zatrzymany dopiero w roku 2020, kiedy to liczba studiujących w porównaniu z rokiem poprzednim wzrosła.

Wykres 50. Liczba studentów w Krakowie i innych dużych miastach w latach 2014-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS; Szkolnictwo wyższe w roku akademickim 2021/2022 (wyniki wstępne), Urząd Statystyczny w Gdańsku, czerwiec 2022.

W 2021 roku w Krakowie studiowało 8 160 cudzoziemców. W porównaniu do roku 2020 stanowi to wartość większą o 4%. W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że 2020 był pierwszym, począwszy od 2016, rokiem, w którym liczba studiujących w Krakowie cudzoziemców spadła poniżej poziomu 8 tys.

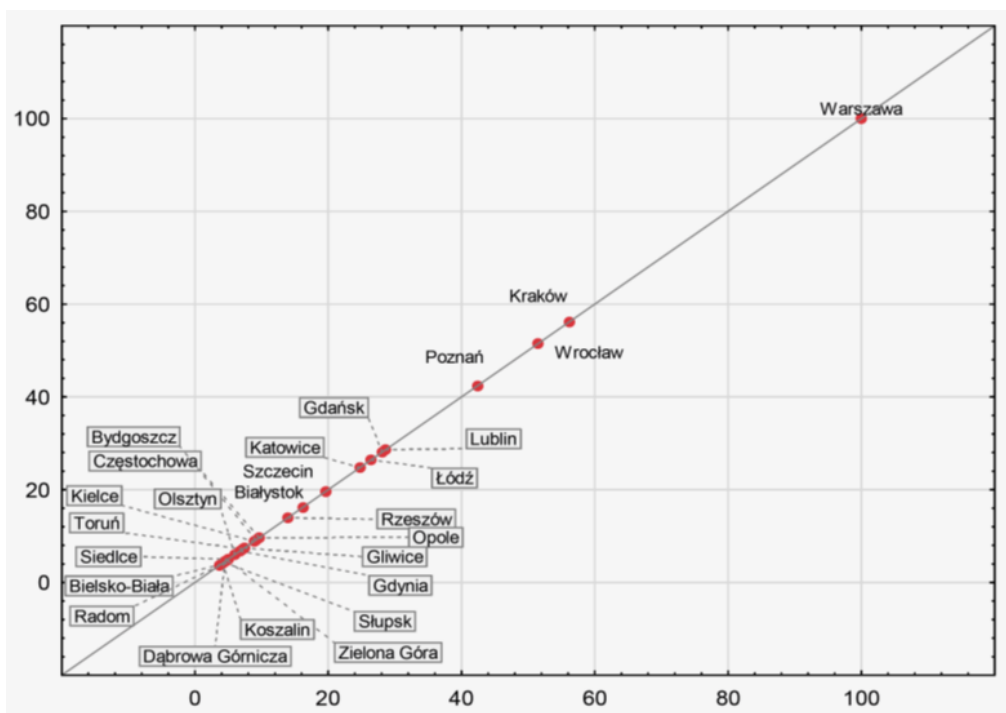

Wykres 51. Liczba studentów zagranicznych w Krakowie w latach 2015-2021

Źródło: Raporty o stanie miasta za lata 2015-2020; Urząd Statystyczny w Krakowie (dane za 2021 r.)

W opublikowanym w 2019 roku rankingu akademickości polskich miast⁸⁶ Kraków zajął drugie miejsce po Warszawie. Podstawę dla stworzenia rankingu stanowił tzw. Indeks Akademickości Miast oparty na siedmiu kryteriach odnoszących się do prestiżu, sytuacji absolwentów na rynku pracy, potencjału naukowego, efektywności naukowej, innowacyjności, warunków studiowania oraz umiędzynarodowienia studiów.

⁸⁶ Akademickość polskich miast, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, czerwiec 2019.

Wykres 52. Indeks Akademickości Miast (w pkt.)

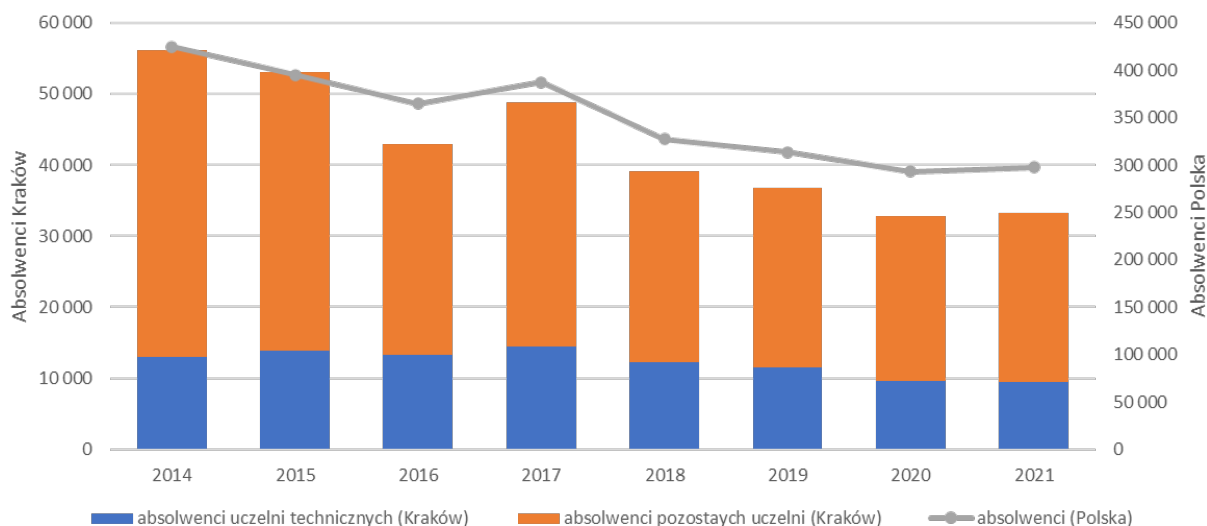
Źródło: *Akademickość polskich miast*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, czerwiec 2019, s. 25.

Zdecydowanie najwyższą pozycję pod względem akademickości posiadają uczelnie Warszawy, która tym samym uzyskała status lidera akademickości. Dystans jaki dzieli pozostałe miasta od tej pozycji jest duży, a najmniejszy w przypadku uczelni Krakowa (56 pkt.). Zaraz za Krakowem uplasowały się uczelnie Wrocławia (52 pkt.), zaś nieco dalej Poznania (42 pkt.). Te trzy miasta zostały sklasyfikowane w grupie goniących lidera.

Co roku studia w Krakowie kończy ok. 50 tys. absolwentów, z tego ponad 13 tys. stanowią absolwenci szkół technicznych (dla porównania – w Warszawie – ponad 7 tys. osób).

Każdego roku studia w Krakowie kończy ponad 30 tys. absolwentów, spośród których niemal co trzeci jest absolwentem uczelni technicznej. Jednocześnie w ostatnich latach zauważalny jest wyraźny spadek liczby osób kończących studia na krakowskich uczelniach.

Systematycznie maleje liczba absolwentów krakowskich uczelni. O ile w 2014 roku liczba absolwentów wynosiła 56 tys., to w roku 2021 mury krakowskich uczelni opuściło 33,2 tys. absolwentów, co oznacza spadek aż o 40,7%. Trend ten widoczny jest również w skali kraju, przy czym ogólnopolska dynamika tego zjawiska jest mniejsza niż ma to miejsce w Krakowie. W porównaniu z 2014 rokiem w roku 2021 w skali Polski liczba absolwentów zmniejszyła się o 30%.

Wykres 53. Liczba absolwentów w Krakowie i Polsce w latach 2014-2021.

Źródło: Raporty o stanie miasta z lat 2014-2020; Bank Danych Lokalnych GUS; Urząd Statystyczny w Krakowie (dane za 2021 r.); Szkolnictwo wyższe w roku akademickim 2021/2022 (wyniki wstępne), Urząd Statystyczny w Gdańsku, czerwiec 2022.

W dalszym ciągu wielu (średnio co trzeci) spośród absolwentów uzyskuje dyplom krakowskich uczelni technicznych (AGH i Politechnika Krakowska). Niemniej jednak również w tym przypadku widoczny jest silny trend spadkowy (w 2021 roku spadek o 27,5% w porównaniu do 2014 roku).

Uniwersytet Jagielloński od lat jest jedną z dwóch najwyżej notowanych uczelni w kraju.

Uniwersytet Jagielloński niezmiennie od lat jest jedną z najwyżej notowanych uczelni w kraju.

W opublikowanym w 2022 roku rankingu QS World University Rankings Uniwersytet Jagielloński został sklasyfikowany na najlepszym w historii 293. miejscu (na ok. 1,5 tys. sklasyfikowanych instytucji). W porównaniu z ubiegłorocznym rankingiem oznacza to awans o 16 pozycji. Zestawienie, którego autorem jest brytyjska firma Quacquarelli Symonds, powstaje w oparciu o sześć kryteriów: reputacja w środowisku akademickim, prestiż wśród pracodawców, stosunek liczby wykładowców do liczby studentów, liczba cytowań oraz liczba studentów i pracowników z zagranicy. W tegorocznej edycji rankingu znalazły się 22 uczelnie z Polski, w tym, poza UJ, dwie z Krakowa: Akademia Górniczo-Hutnicza im. S. Staszica oraz Politechnika Krakowska im. T. Kościuszki (obie sklasyfikowane w przedziale obejmującym miejsca od 801 do 1000).

W latach 2014-2022 Uniwersytet Jagielloński pięciokrotnie zwyciężał w Rankingu Uczelni Akademickich przeprowadzonym przez miesięcznik edukacyjny „Perspektywy”. W pozostałych czterech edycjach rankingu (z lat 2014, 2016, 2019 i 2022) uczelnia zajmowała drugie miejsce ustępując jedynie Uniwersytetowi Warszawskiemu. W pierwszej 10 rankingu perspektyw regularnie plasuje się również Akademia Górniczo-Hutnicza im. Stanisława Staszica (najwyższe 4. miejsce w latach 2020-2022).

W 2019 roku Uniwersytet Jagielloński jako jedna z 10 polskich uczelni, uzyskał status uczelni badawczej w ramach programu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego „Inicjatywa Doskonałości – Uczelnie Badawcze”. Status uczelni badawczej uzyskała także Akademia Górniczo-Hutnicza im. S. Staszica. Celem programu było wyłonienie i wsparcie najlepszych polskich uczelni, które będą mogły w najbliższych latach z powodzeniem konkurować z ośrodkami zagranicznymi. Uczelnie badawcze otrzymają w latach 2020-2026 subwencję wyższą o 10% z przeznaczeniem na działania podnoszące jakość badań i kształcenia. Poza Krakowem (2 uczelnie), uczelnie badawcze mają swoje siedziby także w Warszawie (2), Gdańsku (2), Wrocławiu (1), Poznaniu (1), Gliwicach (1) i Toruniu (1).

Od 2015 roku Uniwersytet Jagielloński klasyfikowany jest w ramach rankingu najlepszych szkół wyższych na świecie Academic Ranking of World Universities (ARWU), tzw. Lista Szanghajska. W tym zestawieniu Uniwersytet Jagielloński zajmuje najwyższe miejsca spośród wszystkich polskich uczelni. W edycji Listy Szanghajskiej z 2021 roku UJ, razem z Uniwersytetem Warszawskim, został sklasyfikowany w piątce setce najlepszych uczelni na świecie (miejsca 401-500). Z kolei w ósmej setce (miejsca 701-800) sklasyfikowana została AGH. Najwyższe miejsca na Liście Szanghajskiej UJ zajmował w 2015 i 2019 roku, kiedy to został sklasyfikowany w czwartej setce (miejsca 301-400).

Tabela 2. Wyniki Uniwersytetu Jagiellońskiego w ramach ARWU w latach 2015-2021

Rok	Miejsce	W. lidera	Pkt UJ	Wynik UJ	Alumni	Award	HiCi	N&S	Pub	PCP
2015	301-400	97,66	11,63	11,36	10,3	0	3,6	5,9	33,6	17,1
2016	401-500	97,92	11,13	10,9	10,3	0	0	4,7	35,6	18,1
2017	401-500	97,95	11,43	11,2	10,2	0	0	5,1	36,5	18,6
2018	401-500	97,82	11,84	11,58	10,2	0	0	5,4	37,9	19
2019	301-400	97,96	13,67	13,39	9,7	0	7,3	6,2	38,8	19,6
2020	401-500	97,93	11,45	11,21	9,4	0	0	8,5	37,7	10,3
2021	401-500	98,05	11,64	11,41	9,2	0	0	8,6	38,5	10,7

Wyjaśnienia skrótów: Quality of Education: punkty za absolwentów, którzy otrzymali Nagrodę Nobla lub Medal Fieldsa (**Alumni**); Quality of Faculty: punkty za pracowników, którzy otrzymali Nagrodę Nobla lub Medal Fieldsa (**Award**), punkty za najwyżej cytowanych naukowców (**HiCi**); Research Output: punkty za artykuły w Nature and Science (**N&S**), artykuły indeksowane w Science Citation Index-Expanded i Social Science Citation Index (**PUB**); Per Capita Performance: punkty za wydajność naukową (wyniki Uniwersytetu liczone na osobę) (**PCP**).

Źródło: <https://bair.uj.edu.pl/rankingi> (dostęp: 04.05.2022 r.)

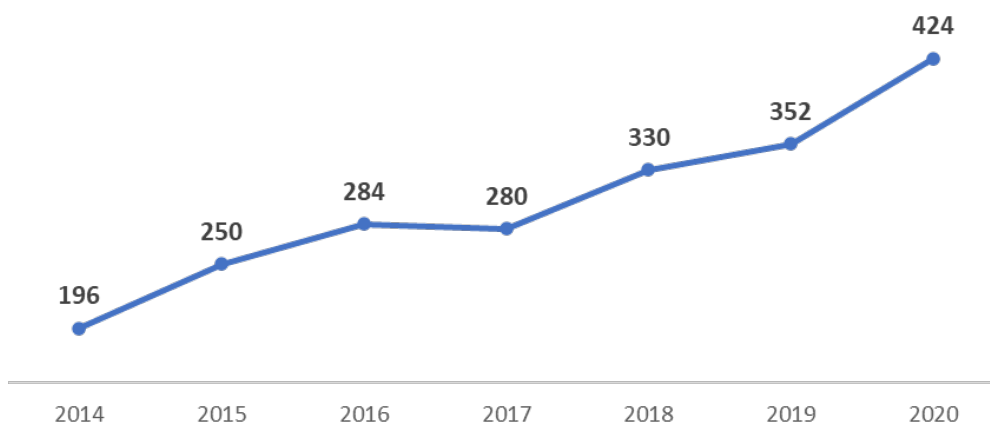
Z kolei w opublikowanym w 2022 roku rankingu The Center for World University Rankings (CWUR) Uniwersytet Jagielloński (po raz kolejny) zajął najwyższe miejsce spośród polskich uczelni. W zestawieniu ujętych zostało 2 000 szkół wyższych i instytutów z całego świata, w tym 40 z Polski. Wśród polskich uczelni najwyższe 381. miejsce zajął Uniwersytet Jagielloński. Uniwersytet Warszawski został sklasyfikowany na 402. miejscu, z kolei Akademia Górniczo-Hutnicza zajęła 590. miejsce.

We wszystkich konkursach ogłoszonych przez Narodowe Centrum Nauki w latach 2011-2020 Uniwersytet Jagielloński pozyskał łącznie kwotę 1,28 mld zł na sfinansowanie 2 457 projektów (współczynnik sukcesu na poziomie 30%) z zakresu badań podstawowych. Na drugim miejscu w tym zestawieniu uplasował się Uniwersytet Warszawski, który pozyskał środków o łącznej wartości 1,16 mld zł na realizację 2 471 projektów badawczych (współczynnik sukcesu na poziomie 34%). W pierwszej dziesiątce (na 5. miejscu) beneficjentów konkursów Narodowego Centrum Nauki znalazła się również Akademia Górniczo-Hutnicza, która pozyskała 305,5 mln zł na realizację 665 projektów (współczynnik sukcesu na poziomie 23%). W latach 2011-2020 krakowskie uczelnie pozyskały w ramach konkursów Narodowego Centrum Nauki łącznie 1,71 mld zł na realizację 3 638 projektów badawczych (współczynnik sukcesu na poziomie 25%).

Potencjał naukowo-badawczy tworzą 23 uczelnie wyższe oraz 37 instytutów badawczych i ośrodków badawczo-rozwojowych (B+R).

Potencjał B+R Krakowa tworzy 16 uczelni⁸⁷ oraz 62 instytuty badawcze i ośrodki badawczo-rozwojowe.

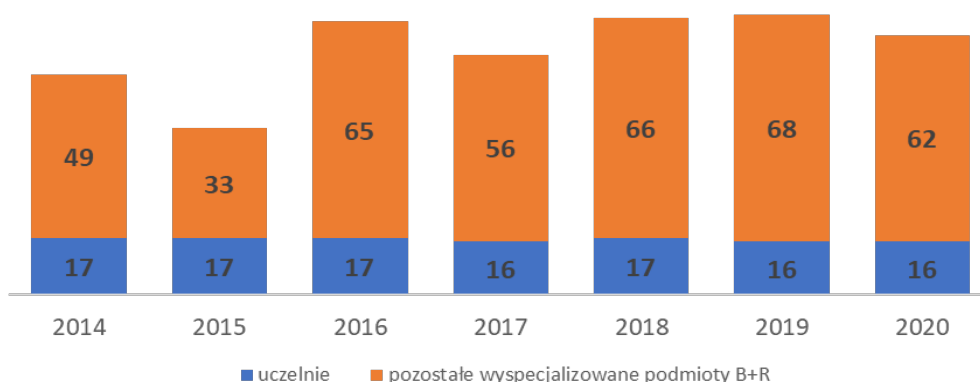
W latach 2014-2020 liczba podmiotów prowadzących działalność badawczo-rozwojową w Krakowie systematycznie wzrastała. W 2020 roku w stolicy Małopolski działalność tego typu prowadziły 424 podmioty, co oznacza, że w porównaniu z rokiem 2014 ich liczba wzrosła ponad dwukrotnie.

Wykres 54. Podmioty prowadzące działalność badawczo-rozwojową w Krakowie.

Źródło: Biuletyny Statystyczne Miasta Krakowa z lat 2015-2021, Urząd Statystyczne w Krakowie; https://www.bip.krakow.pl/?sub_dok_id=708 (dostęp: 05.05.2022 r.)

W tej grupie szczególną rolę odgrywają tzw. podmioty wyspecjalizowane badawczo, do których zalicza się uczelnie, instytuty i inne ośrodki badawczo-rozwojowe. W badanym okresie mieliśmy do czynienia ze stabilną sytuacją, jeśli chodzi o liczebność tego typu podmiotów funkcjonujących w Krakowie. Wyjątkiem był rok 2016, w którym w porównaniu z rokiem poprzednim, liczba podmiotów wyspecjalizowanych badawczo działających w stolicy regionu wzrosła o 64% (co było skutkiem niemal podwojenia liczby instytutów i innych ośrodków badawczo-rozwojowych).

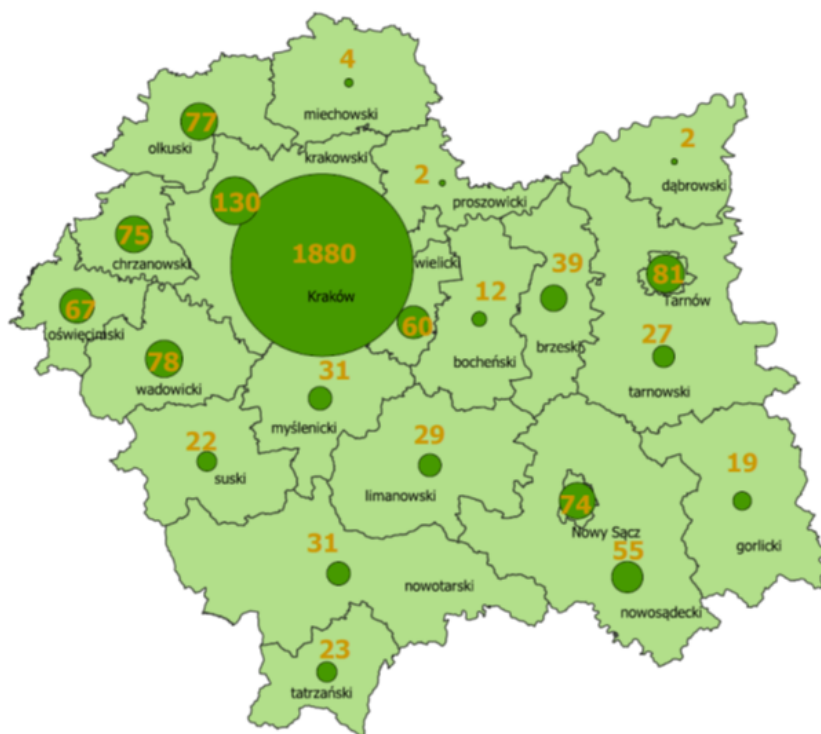
Wykres 55. Podmioty wyspecjalizowane badawczo funkcjonujące w Krakowie w latach 2014-2021

Źródło: Biuletyny Statystyczne Miasta Krakowa z lat 2015-2020, Urząd Statystyczne w Krakowie; https://www.bip.krakow.pl/?sub_dok_id=708 (dostęp: 05.05.2022 r.)

Podmioty prowadzące działalność badawczo-rozwojową na terenie Krakowa są członkami krajowych oraz międzynarodowych sieci wspierających wymianę doświadczeń oraz rozwój innowacji. W tym kontekście wspomnieć należy o udziale Akademii Górniczo-Hutniczej (od 2010 roku) w Knowledge

⁸⁷ Statystyka ta nie obejmuje wszystkich krakowskich uczelni, a wyłącznie te, które zaliczane są do tzw. podmiotów wyspecjalizowanych badawczo, tj. podmiotów, których głównym (statutowym) celem działalności jest prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych bądź ich bezpośrednie wsparcie.

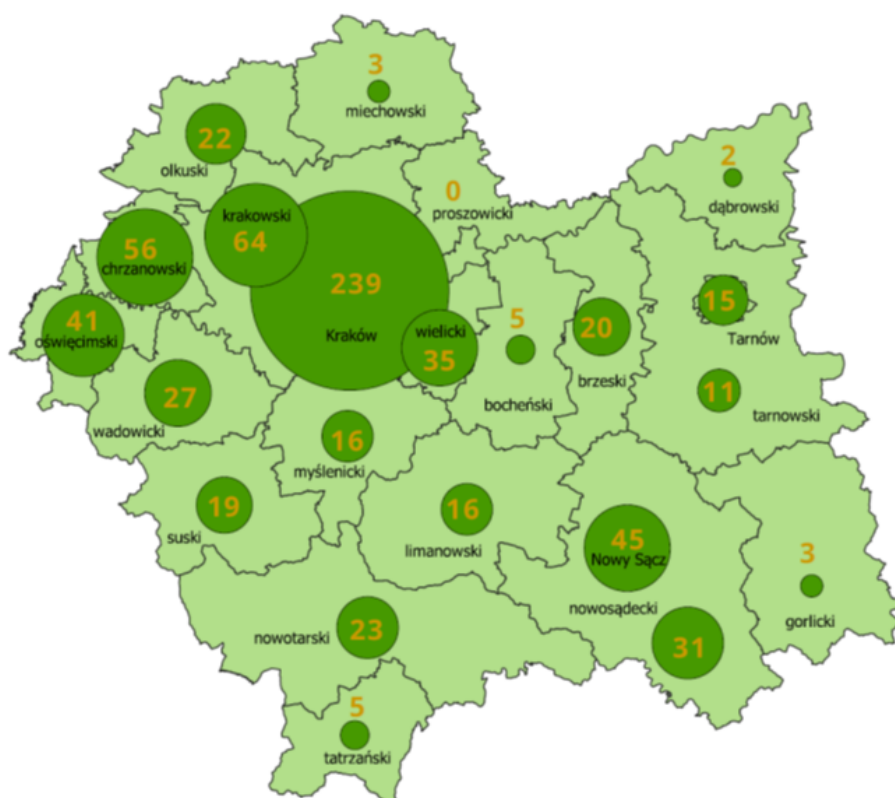
Innovation Community InnoEnergy, zrzeszającej przedstawicieli uniwersytetów, ośrodków badawczych oraz przemysłu energetycznego współpracujących na rzecz rozwoju energetyki zrównoważonej. Od 2019 roku na terenie Krakowa funkcjonuje Sieć Badawcza Łukasiewicz, prowadząca prace badawcze kluczowe z punktu widzenia polityki kraju i komercjalizacja ich wyników. Początkowo członkami Sieci były Instytut Odlewnictwa oraz Instytut Zaawansowanych Technologii Wytwarzania. Od 1 kwietnia 2020 roku w wyniku połączenia obu instytutów powstał Łukasiewicz – Krakowski Instytut Technologiczny. Z kolei Centrum Transferu Technologii Politechniki Krakowskiej i Izba Przemysłowo-Handlowa są członkami Enterprise Europe Network - największej europejskiej sieci ośrodków i instytucji wspierających innowacyjny rozwój małych i średnich przedsiębiorstw. Dzięki koncentracji na terenie Krakowa dużej liczby podmiotów o wysoce rozwiniętym zapleczu badawczo-rozwojowym oraz znaczącym potencjale innowacyjnym, w latach 2014-2020 miasto było niekwestionowanym liderem w skali Małopolski pod względem liczby zgłoszonych do Urzędu Patentowego RP wynalazków (1880, tj. ponad 2/3 w skali regionu) oraz wzorów użytkowych (239, tj. ponad 1/3 w skali regionu)⁸⁸.

Ryc. 5. Liczba wynalazków zgłoszonych do Urzędu Patentowego RP w latach 2014–2020 w przekroju na małopolskie powiaty

Źródło: Stan i struktura działalności wynalazczej w Małopolsce w latach 2014-2020, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2021.

⁸⁸ Stan i struktura działalności wynalazczej w Małopolsce w latach 2014-2020, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2021.

Ryc. 6. Liczba wzorów użytkowych zgłoszonych do Urzędu Patentowego RP w latach 2014–2020 w przekroju na małopolskie powiaty

Źródło: Stan i struktura działalności wynalazczej w Małopolsce w latach 2014-2020, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2021.

Mając na uwadze powyższe, dziwić nie powinien fakt, że w analizowanym okresie to właśnie Kraków był w skali województwa małopolskiego liderem pod względem liczby patentów (1578, tj. ¼ w skali regionu) oraz praw ochronnych na wzory użytkowe otrzymanych od Urzędu Patentowego RP (ponad 1/3 w skali regionu). Nowy Sącz, który pod względem uzyskanych patentów był drugim po Krakowie ośrodkiem w Małopolsce, uzyskał w latach 2014-2020 104 patenty (tj. 5% w skali regionu). Z kolei drugi pod względem liczby uzyskanych praw ochronnych powiat olkuski w latach 2014-2020 uzyskał ich 40 (tj. 7,2% w skali regionu)⁸⁹.

⁸⁹ Stan i struktura działalności wynalazczej w Małopolsce w latach 2014-2020, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2021.

Kraków posiada wyjątkową w skali kraju infrastrukturę badawczo – rozwojową (Prometeusz – najszybszy superkomputer w kraju i Europie Środkowej, Solaris – pierwszy polski synchrotron, jedyne takie wielofunkcyjne laboratorium w Polsce).

Kraków posiada wyjątkową skali kraju infrastrukturę badawczo-rozwojową (superkomputery Athena, Ares i Prometheus, Solaris – pierwszy polski synchrotron).

Podmioty mające swoją siedzibę w Krakowie zaangażowane są w realizację 20 (spośród 70) przedsięwzięć z zakresu infrastruktury badawczej ujętych na Polskiej Mapie Infrastruktury Badawczej (styczeń 2020 r.). Przedsięwzięcia ujęte na Mapie sklasyfikowane zostały według sześciu obszarów:

- nauki techniczne i energetyka (14 projektów, w tym 5 z Krakowa);
- nauki o Ziemi i środowisku (5 projektów);
- nauki biologiczno-medyczne i rolnicze (16 projektów, w tym 4 z Krakowa);
- nauki fizyczne i inżynierskie (23 projekty, w tym 9 z Krakowa);
- nauki społeczne i humanistyczne (6 projektów)
- cyfrowe infrastruktury badawcze (6 projektów, w tym 2 z Krakowa).

W kontekście funkcjonującej na terenie miasta infrastruktury badawczo-rozwojowej szczególną uwagę należy zwrócić na:

- ACK CYFRONET AGH – na ogłoszonej w 2022 roku kolejnej edycji listy TOP 500 po raz pierwszy w historii znalazły się jednocześnie trzy superkomputery z jednego polskiego centrum obliczeniowego. Są to działające w Akademickim Centrum Komputerowym Cyfronet AGH: Athena, Ares i Prometheus. Athena jest obecnie najszybszym superkomputerem w Polsce i zajmuje 105. pozycję w zestawieniu. Na 290. pozycji uplasował się Ares (po raz drugi w zestawieniu; w poprzedniej edycji rankingu na 217. miejscu), zaś 476. miejsce zajął Prometheus (po raz czternasty w zestawieniu; w poprzedniej edycji rankingu na 374. miejscu). Na liście znalazły się jeszcze dwa polskie superkomputery: Altair (Poznańskie Centrum Superkomputerowo Sieciowe) na miejscu 145. oraz Tryton Plus (Centrum Informatyczne Trójmiejskiej Akademickiej Sieci Komputerowej PG) na miejscu 462.;
- Małopolskie Centrum Biotechnologii UJ, będące interdyscyplinarnym ośrodkiem badawczym, koncentrującym się na prowadzeniu innowacyjnych badań z zakresu nauk biologicznych i medycznych;
- Narodowe Centrum Promieniowania Synchrotronowego SOLARIS - dysponujące jedynym synchrotronem w Europie Środkowo-Wschodniej;
- Centrum Cyklotronowe Bronowice (CCB) - będące częścią Instytutu Fizyki Jądrowej Polskiej Akademii Nauk. Ośrodek jest przeznaczony do prowadzenia zaawansowanej radioterapii protonowej i badań z użyciem wiązek protonowych.

Infrastruktura badawczo-rozwojowa zlokalizowana na terenie Krakowa jest systematycznie rozbudowywana, w tym zwłaszcza przy udziale funduszy europejskich. Przykładowo ze środków Polityki Spójności przyznanych Polsce na lata 2014-2020 współfinansowanie uzyskały m.in. następujące projekty:

- ATOMIN 2.0 - Centrum badań materiałowych w skali ATOMowej dla INnowacyjnej gospodarki (Uniwersytet Jagielloński) - celem projektu jest wzmocnienie potencjału istniejącego parku aparaturowego zespołu laboratoriów Wydziału Chemii oraz Wydziału Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej do realizacji przełomowych programów badawczych w dziedzinie projektowania zaawansowanych materiałów o dedykowanych właściwościach. Wartość projektu: 97,1 mln zł (Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020);
- CePTE Centrum Proekologicznych Technologii Energetycznych (politechnika Krakowska) – celem projektu utworzenie najwyższej jakości, wyspecjalizowanej, kompleksowej infrastruktury badawczej w dziedzinie energetyki i odnawialnych źródeł energii. Wartość projektu: 68,7 mln zł (Program Operacyjny Inteligentny Rozwój na lata 2014-2020);
- Utworzenie Regionalnego Zespołu Akredytowanych Laboratoriów Badawczych i Wzorcujących Wydziału Mechanicznego Politechniki Krakowskiej (Politechnika Krakowska) – w ramach którego świadczone będą

usługi badawcze na najwyższym, światowym poziomie, dotyczące m.in. oceny jakości wytwarzania, koniecznego wzrostu dokładności pomiarów, opracowywania procedur badawczych wzorcujących wraz z ich wdrażaniem, badań technoklimatycznych maszyn, urządzeń i materiałów, badań wpływu środowiska na stan zdrowia, badań właściwości fizycznych i wytrzymałościowych materiałów i paliw stosowanych w energetycznej. Usługi badawcze będą prowadzone w obszarze wysoko zaawansowanych materiałów oraz technologii dla przemysłu. Wartość projektu: 14,6 mln zł (Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020);

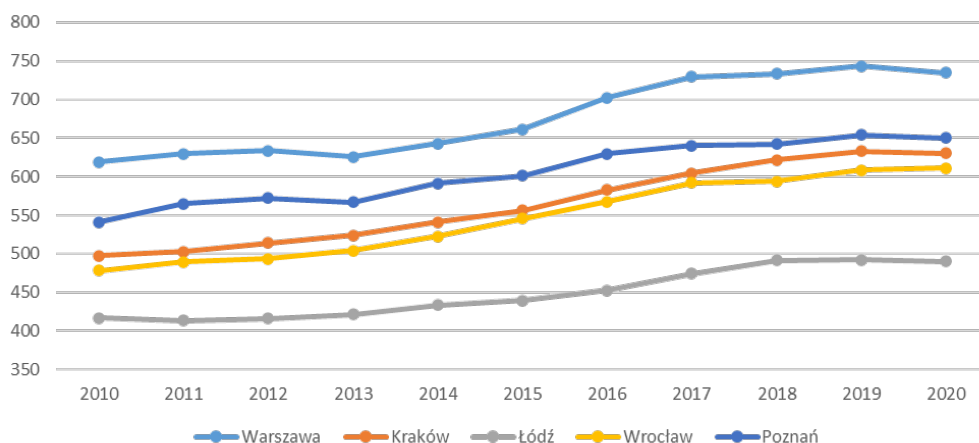
- Centrum Zrównoważonej Gospodarki Surowcami i Energią (Instytut Gospodarki Surowcami Mineralnymi i Energią PAN) – celem projektu jest budowa konsorcjum naukowego dla realizacji idei partnerstwa na rzecz tworzenia nowoczesnych rozwiązań naukowych i technologicznych oraz transferu wiedzy do przedsiębiorstw, jak również budowa ośrodka laboratoryjno-biurowego, który będzie realizował w jednym miejscu cele naukowo-badawcze i gospodarcze. Wartość projektu: 27,6 mln zł (Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020);
- Budowa Centrum Innowacji oraz Badań Prozdrowotnej i Bezpiecznej Żywności (Uniwersytet Rolniczy w Krakowie) - Centrum ma być ośrodkiem z najnowocześniejszą w południowej Polsce infrastrukturą pozwalającą na koncentrację i intensyfikację działalności badawczo-rozwojowej i wdrożeniowej w zakresie innowacyjnych technologii produkcji bezpiecznej żywności. Przyczyni się też do rozwoju nowych produktów, poprawy jakości produktów żywnościowych na rynku, a także optymalizacji warunków przechowywania i zagospodarowania odpadów. Wartość projektu: 65,5 mln zł; (Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020);
- Budowa Laboratorium Aerodynamiki Środowiskowej Politechniki Krakowskiej (Politechnika Krakowska) - projekt zakłada stworzenie unikatowego w skali Europy laboratorium prowadzącego badania z zakresu aerodynamiki środowiskowej, m.in. badania modelowe i symulacje komputerowe dot. dynamicznego oddziaływania na smog i przewietrzania miast. Wartość projektu: 24,8 mln zł (Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020).

DODATKOWO:

Krakowski rynek pracy to niemal 0,5 mln pracujących.

Na koniec 2020 roku w Krakowie pracowało 491,6 tys. osób. Spośród największych polskich miast lepszy wynik zarejestrowano jedynie w Warszawie (1,32 mln pracujących). Na trzecim miejscu uplasował się Wrocław, w którym na koniec 2020 roku pracowało 392,2 tys. osób (o prawie 100 tys. mniej niż w stolicy Małopolski). Warto również zwrócić uwagę, że w ciągu minionej dekady (tj. w latach 2010-2020) liczba pracujących w Krakowie wzrosła o 30,5%. Na drugim miejscu pod względem dynamiki uplasował się Wrocław (wzrost o 30%), zaś na trzecim Warszawa (wzrost o 25,3%). Porównanie rok do roku pokazuje jednak, że w 2020 roku liczba pracujących w Krakowie zmniejszyła się o 0,2% w stosunku do roku 2019. W tym samym okresie we Wrocławiu zarejestrowano wzrost o 0,3%, zaś w Warszawie spadek o 0,9%. Największy spadek liczby pracujących w latach 2019-2020 zarejestrowano w przypadku Łodzi (-1,6%).

W Krakowie wzrasta również liczba pracujących w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców. W 2020 roku wartość tego wskaźnika w przypadku stolicy Małopolski wynosiła 630 osób, co w porównaniu z rokiem 2010 stanowi wzrost o 26,8%. Większą liczbę pracujących na 1 000 mieszkańców w 2020 roku zarejestrowano jedynie w Warszawie (735 osób; wzrost o 18,8% w stosunku do 2010 roku) oraz Poznaniu (650 osób; wzrost o 20,3% w stosunku do 2010 roku).

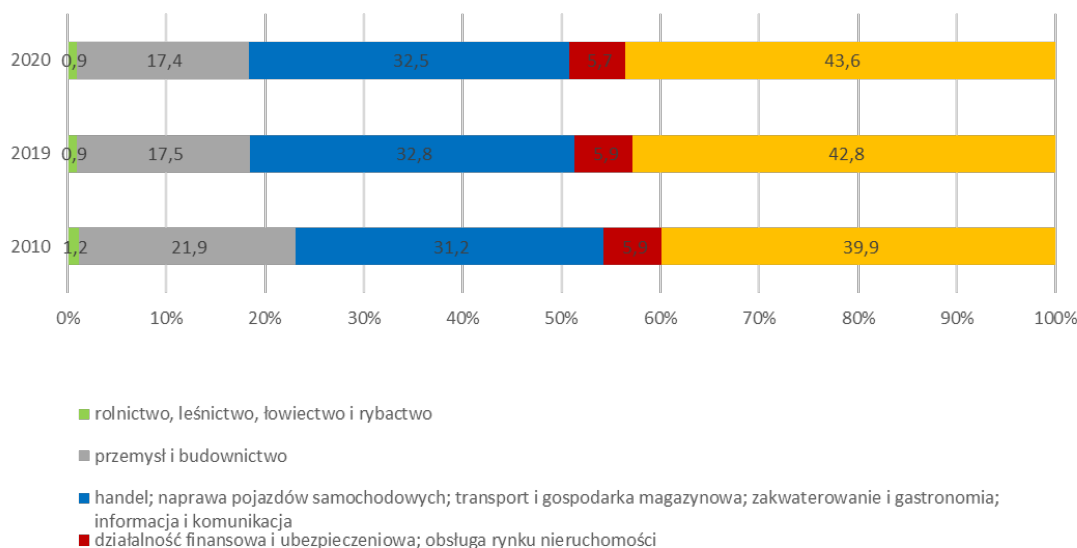

Wykres 56. Zmiana liczby pracujących na 1 000 mieszkańców w największych polskich miastach w latach 2010-2020

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

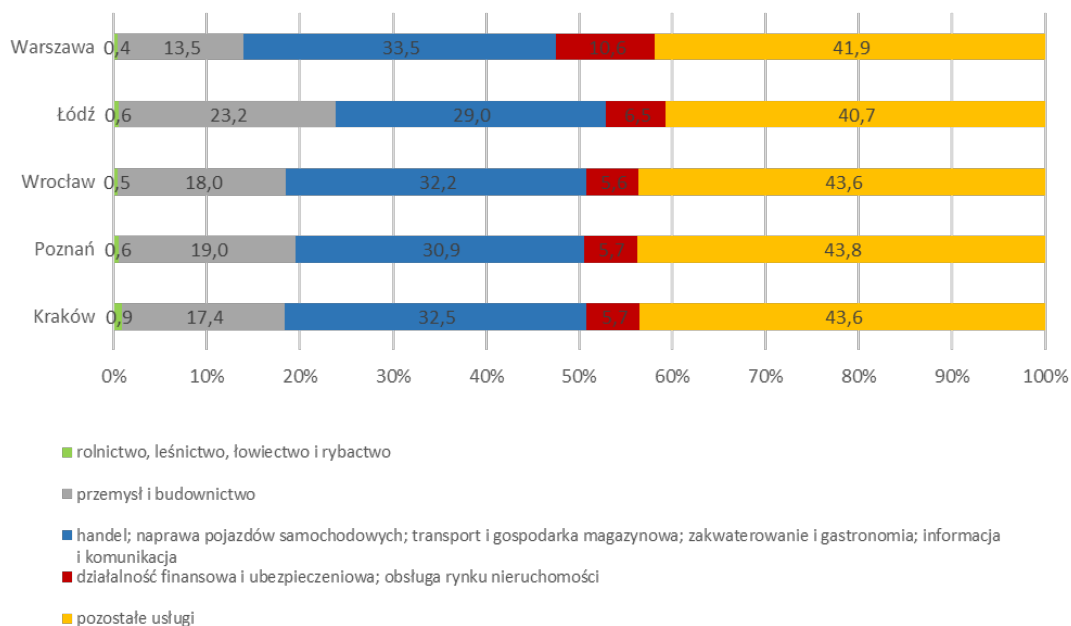
Co trzecia osoba (33,3%) pracująca w Małopolsce, pracowała w 2020 roku w Krakowie. Zresztą przez całą minioną dekadę udział ten utrzymywał się na zbliżonym poziomie (najniższa wartość: 2010 rok: 30,7%; najwyższa wartość 2019 rok: 33,4%). W skali kraju osoby pracujące w stolicy Małopolski stanowią 3% rynku pracy.

Większość osób pracujących w Krakowie zatrudniona była w sekcji „pozostałe usługi” (w 2020 roku 43,6% pracujących w Krakowie; wzrost o 3,7 p.p. w porównaniu do 2010 roku). W 2020 roku w sekcji „handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja” zatrudnionych było 32,5% pracujących w stolicy Małopolski (wzrost o 1,3 p.p. w porównaniu z rokiem 2010). W badanym okresie największy spadek udziału pracujących zarejestrowano w przypadku sekcji „przemysł i budownictwo” (z 21,9% w 2010 roku do 17,4% w 2020 roku).

Wykres 57. Udział pracujących w Krakowie w latach 2010, 2019 i 2020 wg sekcji

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wykres 58. Udział pracujących w największych polskich miastach 2020 roku wg sekcji

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Dane odnoszące się do zatrudnienia (z pominięciem pracujących w podmiotach gospodarczych o liczbie pracujących powyżej 9 osób oraz pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie) wskazują na wzrost udziału pracujących w sektorze prywatnym w Krakowie. O ile w 2010 roku w krakowskim sektorze prywatnym zatrudnionych było 65% pracujących, w 2020 roku wartość ta wzrosła do poziomu 71,8%.

W sektorze prywatnym w 2020 roku największą liczbę pracujących odnotowano w sekcjach „Handel; naprawa pojazdów samochodowych”, „Edukacja” i „Przemysł”. Niemniej jednak w latach 2010-2020 w Krakowie najdynamiczniej wzrastało zatrudnienie w sekcjach „Informacja i komunikacja” (wzrost o 169%) oraz „Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna” (wzrost o 109%). W badanym okresie największy spadek (- 11%) zarejestrowano w sekcji „Budownictwo”.

Tabela 3. Zatrudnienie w Krakowie w sektorze prywatnym* w latach 2010, 2018 oraz 2020

Sekcja PKD	2010	2018	2020
Handel; naprawa pojazdów samochodowych	42537	53958	53890
Edukacja	38256	42898	44770
Przemysł	43328	45753	44488
Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	19343	34241	40445
w tym przetwórstwo przemysłowe	36416	39171	37462
Informacja i komunikacja	13110	31141	35281
Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	23177	28530	28427
Administrowanie i działalność wspierająca	16847	23565	26045
Pozostałe	18537	21374	21371
Budownictwo	23033	21543	20466
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	12774	17040	16538
Transport i gospodarka magazynowa	13881	14016	14031
Zakwaterowanie i gastronomia	9598	10834	9178
Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	5585	5276	5418
Obsługa rynku nieruchomości	4445	4597	4533

Sekcja PKD	2010	2018	2020
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	282	351	315

• Według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie.

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

OBSZAR III: Kultura i dziedzictwo kulturowe

CEL STRATEGICZNY III: Kraków – kreatywna i korzystająca z potencjału kulturowego nowoczesna metropolia

Kraków to miasto Jana Pawła II, Kopernika, Wyspiańskiego, Wajdy, Lema, Szymborskiej, Pendereckiego i Miłosza.

W 2000 r. Kraków uzyskał jako podkreślenie wkładu w osiągnięcia kultury i cywilizacji światowej, tytuł „Europejskiego Miasta Kultury 2000”, wraz z m.in.: Awinionem, Bolonią, Brukselą i Pragą.

Kultura, powiązana z nią branża kreatywna, a także dziedzictwo kulturowe (materialne, niematerialne i przyrodnicze) są ważnymi elementami marki Krakowa w Europie i w świecie. Dziedzictwo kulturowe i bogactwo zabytków Krakowa to ważny powód atrakcyjności turystycznej miasta. Ważnym komponentem postrzegania międzynarodowego jest status pierwszego europejskiego miasta na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO. Mieszkańcy doceniają ofertę kulturalną swojego miasta należy ona do najlepiej ocenianych aspektów mieszkania w Krakowie – w kolejnych edycjach „Barometru Krakowskiego” pozytywnie oceniało je ponad ¾ espondentów.

Kultura i talenty rozlicznych dziedzin budują przewagę Krakowa w kraju i za granicą. Wyróżnieniem Krakowa i podkreśleniem jego roli było przyznanie mu tytułu „Europejskiego Miasta Kultury 2000”. Rangę kultury, budującej też wizerunek miasta, podkreśla raportu o polskich metropoliach⁹⁰, analizującego poziom siedmiu kapitałów rozwojowych polskich ośrodków metropolitalnych – w tym Kapitał Kultury i Wizerunku. W kolejnych edycjach raportu Kraków jest liderem w poziomie tego kapitału, co wynika przede wszystkim z jego rozpoznawalności międzynarodowej oraz bogatej oferty kulturalnej.

Jednym z najważniejszych elementów kultury miasta, sprzyjającym rozwojowi kreatywności jest jej zakorzenienie w materialnym i niematerialnym dziedzictwie kulturowym i jego unikalne *genius loci*. Kraków jest kreatywną metropolią o europejskim znaczeniu, w której zabytki i przestrzeń miasta, tradycje, instytucje, uczelnie, wydarzenia, a także wybitne postaci kultury związane z Krakowem tworzą środowisko szczególnie sprzyjające eksperymentowi, innowacjom, rozwojowi sektora kulturalnego. Ważnym komponentem postrzegania międzynarodowego jest status pierwszego europejskiego miasta na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO, a także efektywne zarządzanie i monitoring stanu Dobra Światowego Dziedzictwa, jakim jest Kraków od 1978 r.

Marka Krakowa jest istotnym elementem prowadzonych przez miasto działań promocyjnych, które dotyczą nie tylko sfery kultury, ale także innych dziedzin życia. Działania te realizowane są w oparciu Program Strategiczny Promocji Krakowa na lata 2016-2022. Zgodnie z badaniami prowadzonymi na

⁹⁰ Raport o stanie polskich metropolii: Kraków. Edycja 4, 2019, PWC, <https://www.pwc.pl/pl/pdf/raport-pwc-polskie-metropolie-krakow-2019.pdf>

potrzeby Programu Strategicznego Komunikacji Marki Kraków na lata 2023-2030 marka Krakowa pozostaje bardziej rozpoznawalna i wyróżniająca w Polsce niż w Europie, choć jest ona dobrze postrzegana także przez mieszkańców miast europejskich. Kraków jest oceniany jako miasto warte polecenia, gościnne, rozwijające się, europejskie i nowoczesne. Przede wszystkim Kraków posiada silne skojarzenia z kulturą. W percepcji Polaków Kraków widziany jest praktycznie głównie przez pryzmat historia, zabytków, kultura – wydarzeń kulturalnych.⁹¹

Mieszkańcy doceniają ofertę kulturalną swojego miasta – oferta kulturalna i rozrywkowa należy do najlepiej ocenianych aspektów mieszkania w Krakowie w badaniach „Barometru Krakowskiego”. W 2018 r. pozytywnie oceniło go 77% respondentów, w 2020 r. aż 89% ankietowanych. Do wybuchu pandemii miejskie instytucje kultury notowały rosnącą frekwencję – liczba osób ogółem korzystających z oferty miejskich instytucji kultury, w stosunku do liczby mieszkańców Krakowa wzrosła z 5,5 w 2017 r. do 7,1 w 2019 r. Pandemia drastycznie obniżyła ten wskaźnik – do 3,9 w 2020 i 2021 r.

W 1978 r. Stare Miasto oraz dzielnica Kazimierz zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO, jako pierwsze obiekty w Polsce. Na liście UNESCO znajdują się także, położone w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym: kopalnie soli w Wieliczce i Bochni oraz zespół architektoniczny w Kalwarii Zebrzydowskiej. W rejestrze zabytków znajduje się 1 207 obiektów.

Status Miasta Światowego Dziedzictwa przyczynił się do globalnej rozpoznawalności Krakowa i do procesu wieloletniej odnowy i rewaloryzacji. Atrakcyjność miasta spowodowała rozwój masowej turystyki, w tym niekorzystne przekształcenia funkcjonalne i wypierania funkcji ogólnomiejskich i mieszkaniowych z historycznego centrum miasta. Jednym z największych wyzwań jest zrównoważone zarządzanie tym zasobem, nieprzyczyniające się do jego wyeksploatowania i degradacji, ale w harmonijny sposób uzupełniające je o nowe wartości. Największym wyzwaniem w obszarze dziedzictwa materialnego pozostaje utrzymanie jego wartości oraz autentyczności i integralności historycznego kształtu miasta, a także zwiększanie obszarów ochrony, także w obliczu rozlicznych presji i ryzyk: modernizacji, urbanizacji, katastrof naturalnych i wojennych, zmiany klimatu, zmian demograficznych. W zakresie rewaloryzacji zabytków miasto posiada uprzywilejowaną pozycję na tle innych ośrodków w Polsce ze względu na istnienie Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa. Od 2021 r. trwają prace nad Planem Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa, który podejmuje kwestie ochrony i zintegrowanego zarządzania dobrem UNESCO.

Zgodnie z danymi Narodowego Instytutu Dziedzictwa (stan na 31.01.2022)⁹² w rejestrze zabytków nieruchomości z terenu gminy Kraków znajdują się 1277 obiektów (indywidualnych wpisów do rejestru), ok. 2,5% wszystkich obiektów wpisanych do rejestru w Polsce. Ponadto w gminnej ewidencji zabytków znajdowało się ponad 6 300 obiektów. Na obszarze miasta zidentyfikowano 89 obiektów zaliczonych do dóbr kultury współczesnej. Historyczne centrum Krakowa jest jednym z najwybitniejszych przykładów urbanistyki europejskiej, charakteryzujący się harmonijnym rozwojem i nawarstwieniami elementów reprezentujących wszystkie style architektoniczne od wczesnej fazy romańskiej po modernizm i czasy współczesne. Kraków ze względu na swoje położenie na granicy kilku regionów fizycznogeograficznych o odmiennym charakterze oraz znacznym zróżnicowaniu rzeźby terenu posiada także wybitne walory krajobrazowe i widokowe.

W 1978 r. historyczne centrum miasta, obejmujące Stare Miasto wraz ze Wzgórzem Wawelskim, Stradom i Kazimierz znalazło się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO. W bezpośredniej bliskości

⁹¹ Górski J.; Mikołajczyk A. Raport z ewaluacji pozycji marki Krakowa oraz skuteczności i efektywności działań promocyjnych. Fundacja Best Place Europejski Instytut Marketingu Miejsc dla Urzędu Miasta Krakowa, 2021

⁹² Wykaz obiektów i miejsc wpisanych do księgi A rejestru zabytków, <https://dane.gov.pl/pl/dataset/1130> (dostęp 12. 07. 2022)

Krakowa znajdują się ponadto inne obiekty wpisane na Listę UNESCO: Królewskie Kopalnie Soli w Wieliczce i Bochni, Auschwitz-Birkenau. Niemiecki nazistowski obóz koncentracyjny i zagłady, Kalwaria Zebrzydowska: manierystyczny zespół architektoniczny i krajobrazowy oraz park pielgrzymkowy. Ponadto w województwie położone są cztery z sześciu drewnianych kościołów południowej Małopolski (w Binarowej, Dębnie, Lipnicy Murowanej i Sękowej)⁹³ oraz cztery obiekty wpisane na Listę w ramach wpisu drewnianych cerkwi w polskim i ukraińskim regionie Karpat (w Powroźniku, Owczarach, Kwiatoniu, Brunarach Wyżnych). W 2017 r. Kraków był gospodarzem 41. Sesji Komitetu Światowego Dziedzictwa Kulturowego UNESCO, natomiast w 2019 r. gospodarzem 15. Światowego Kongresu Organizacji Miast Światowego Dziedzictwa, do której należy ponad 300 miast, w których znajdują się obiekty wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. W latach 2019-2022 Prezydentem Organizacji Miast Światowego Dziedzictwa jest Prezydent Krakowa Jacek Majchrowski.

Historyczny zespół miasta Krakowa (w granicach rdzenia Twierdzy Kraków) został uznany w 1994 r., zarządzeniem Prezydenta RP⁹⁴ za Pomnik Historii. Na liście pomników historii figurują także Kopiec Kościuszki z otoczeniem oraz zespół opactwa Benedyktynów w Tyńcu (oba od 2017 r.). Poza historycznym centrum Krakowa znajdują się także cenne obiekty zabytkowe m.in. kościoły i klasztory, zespoły dworskie i pałacowe, obiekty poindustrialne i inne. Do największych należą forty i inne konstrukcje Twierdzy Kraków, które stanowią obecnie jeden z największych niezagospodarowanych i w znacznej części niszczących zespołów zabytkowych miasta. Poza centrum miasta, zwłaszcza w dzielnicach nowohuckich znajdują się także zespoły dworskie i pałacowe, z których niektóre podlegają nadal degradacji. Wyzwaniem jest także ochrona dziedzictwa postindustrialnego (w tym nowohuckiego kombinatu) oraz nie zawsze docenianego dziedzictwa II połowy XX wieku, a także dóbr kultury współczesnej. Ważnym zadaniem jest organizacja skansenu w Nowej Hucie, zabezpieczającego resztki dziedzictwa architektury drewnianej dawnych podkrakowskich wsi. Ważnym zagadnieniem jest ochrona i popularyzacja dziedzictwa II poł. XX w. w Nowej Hucie: układów urbanistycznych (Plac Centralny i „stara Nowa Huta”, Bieńczyce Nowe, Wzgórza Krzesławickie, Mistrzejowice) i architektury Nowej Huty. Obecnie trwają starania o uznanie obszaru „starej” Nowej Huty i Opactwa Cystersów w Mogile wraz z kościołem św. Bartłomieja za Pomnik Historii.

Wokół obszaru historycznego centrum Krakowa wpisanego na Listę wytyczona została strefa buforowa, zatwierdzona w 2010 r. W 2022 opracowany został „Plan Zarządzania Miejscem Światowego Dziedzictwa UNESCO dla Historycznego Centrum Krakowa”. W dokumencie oceniono stan zachowania wartości obszaru wpisu, system ochrony, stan udostępniania oraz stan użytkowania. Zgodnie z wnioskami z dokumentu, wpisany na Listę obszar nie utracił istotnych atrybutów wyjątkowej uniwersalnej wartości, w stosunku do czasu, gdy był wpisywany na Listę. Stan zachowania zasadniczych składowych zespołu w Krakowie z punktu widzenia autentyzmu i integralności jest odpowiedni na poziomie całego obszaru. Jednak na poziomie poszczególnych obiektów tworzących zespół zabytkowy zidentyfikowano zagrożenia, dotyczące przekształcenia kamienic wynikające z narastającej presji modernizacyjnej. W wyniku tego zagrożenia, w dłuższej perspektywie, może nastąpić masowe przekształcenie tej grupy składowych. Zidentyfikowano zagrożenia w postaci dogęszczenia zabudowy w rejonie ul. Stradomskiej lub fasadyzacji kwaterału przy ul. Sławkowskiej, św. Tomasza, Św. Jana, sygnalizujące potencjalny kierunek negatywnych przeobrażeń miasta historycznego, które w przypadku kontynuowania tej tendencji mogą zagrozić jego autentyczności.

W Planie pozytywnie oceniono system ochrony i jego składowe. Oceniono jednak, że brak koordynacji tych działań różnych instytucji – organizacyjnej, merytorycznej, finansowej, z czego wynika brak synergii działań. Pozytywnie oceniono też stan udostępniania zasobu, zwłaszcza – kluczowych elementów składowych reprezentujących największą wartość zabytkową. Oceniono jednak, że obszar dobra światowego dziedzictwa jest użytkowany w sposób bardzo intensywny i monofunkcyjny. Użytkownie zostało ukierunkowane i dostosowane do potrzeb obsługi wielomilionowego ruchu turystycznego, prowadząc do przekształceń zespołu, przede wszystkim funkcjonalnych, polegających

⁹³ Pozostałe znajdują się w woj. podkarpackim

⁹⁴ Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 1994 r. w sprawie uznania za pomnik historii..

na rozbudowie funkcji hotelowych, gastronomicznych, rozrywkowych, ograniczonych handlowych, kosztem wyparcia tradycyjnych funkcji ogólnomiejskich, w tym mieszkaniowych. Nadmierna turystyfikacja (overtourism) centrum miasta, rozszerzająca się także na obszary sąsiednie, Pomnika Historii, a nawet poza II obwodnicę, wiążąca się z procesem wyludniania dzielnic centralnych, zwłaszcza Dzielnicy I, stanowi jeden z najczęściej definiowanych problemów funkcjonalnych Krakowa. W 2021 r. została przyjęta „Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028”. Dokument formułuje dziewięć obszarów rekomendacji działań wspierających proces odbudowy turystyki w sposób zrównoważony. Rekomendacje powstały na bazie diagnozy, konsultacji społecznych i zostały poprzedzone badaniami opinii mieszkańców i obejmują także zagadnienia przeciwdziałania hipertrofii turystycznej.⁹⁵

Jednym z narzędzi ochrony krajobrazu historycznego jest park kulturowy. Od 2010 r. funkcjonuje w Krakowie park kulturowy obejmujący Stare Miasto lokacyjne wraz z Plantami i Wzgórzem Wawelskim. W 2019 r. przyjęto uchwałę obejmującą ochroną w postaci parku kulturowego „starą” Nową Hutę, wraz z klasztorem cystersów w dawnej Mogile, dworem Jana Matejki w Krzesławicach oraz budynkami centrum administracyjnego kombinatu metalurgicznego. W 2022 r. objęto ochroną w tej formie Kazimierz wraz ze Stradomiem, a także fragment Bulwarów Wiślanych. Obecnie trwają przygotowania do utworzenia Parku Kulturowego Stare Podgórze z Krzemionkami. Uchwały wprowadziły na obszarach parków przepisy regulujące prowadzenie robót budowlanych, działalności handlowej i usługowej, funkcjonowanie ogródków gastronomicznych oraz zasady dotyczące możliwości umieszczania szyldów, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych.

Kraków na tle innych miast zabytkowych w Polsce posiada uprzywilejowaną pozycję ze względu na funkcjonowanie Narodowego Funduszu Rewaloryzacji Zabytków Krakowa, który – poprzez Społeczny Komitet Odnowy Zabytków Krakowa, dysponuje kwotą ok. 30 mln rocznie na rewaloryzację obiektów wpisanych do rejestru zabytków (od 2023 r. – także ujętych w gminnej ewidencji zabytków, położonych w granicach pomnika historii oraz w granicach układu urbanistycznego chronionego wpisem do rejestru zabytków). Ponadto Gmina Kraków corocznie udziela dotacji na prace konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach nie będących jej własnością. Miasto przeznacza na ten cel 5 mln zł rocznie.

W 2019 r. Najwyższa Izba Kontroli stwierdziła nieprawidłowości związane z brakiem przyjęcia przez Gminę, po 2014 r. kiedy przestał obowiązywać program na lata 2010-2014 gminnego programu opieki nad zabytkami, pomimo obowiązku określonego w art. 87 ust. 1 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami⁹⁶. Pomimo zaleceń pokontrolnych program nie został uchwalony do dnia dzisiejszego.

Ważnym czynnikiem rozwojowym jest zachowane i nieustannie żywe wielokulturowe dziedzictwo niematerialne Krakowa. Spośród tradycji krakowskich na Liście reprezentatywnej niematerialnego dziedzictwa kulturowego UNESCO od 2018 r. znajduje się szopkarstwo krakowskie (pierwszy polski wpis). Na Krajowej liście niematerialnego dziedzictwa kulturowego, tworzonej przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego figurują pochod łajkonika i krakowska koronka klockowa. Do ważnych elementów dziedzictwa niematerialnego należą min. intronizacja Króla Kurkowego, Rękawka, Emaus i wiele innych. Od 2020 r. w Domu pod Krzyżem funkcjonuje Centrum Interpretacji Niematerialnego Dziedzictwa Krakowa, oddział Muzeum Krakowa. Centrum realizuje projekty i działania mające na celu ochronę, dokumentację i popularyzację zjawisk niematerialnego dziedzictwa kulturowego z obszaru Krakowa.

⁹⁵ Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028. Uchwała Rady Miasta Krakowa 24 marca 2021 r. https://www.bip.krakow.pl/?sub_dok_id=20667

⁹⁶ Wystąpienie pokontrolne LKR.410.006.03.2019, https://www.nik.gov.pl/kontrolne/wyniki-kontroli-nik/pobierz,lkr~p_19_023_201907041350541562241054~id2~01,typ,kj.pdf

To właśnie w Krakowie znajduje się niemal jedna trzecia (ok. 4,3 mln) wszystkich muzealiów w Polsce. Tutaj możemy oglądać obraz Leonardo da Vinci „Dama z Gronostajem”.

4,5 mln osób z kraju i z zagranicy zwiedziło krakowskie muzea (dane za 2016 r.).

Kraków dysponuje największym zasobem muzealiów w Polsce, zgromadzonym w 117 muzeach i innych instytucjach prowadzących działalność muzealną. Jego ofertę wzbogacają dodatkowo instytucje znajdujące się w bezpośrednim sąsiedztwie. Miasto dysponuje obiektami i zbiorami o randze międzynarodowej. Większość muzeów to placówki o profilu historycznym oraz muzea sztuki. Mniej rozwinięty jest sektor muzeów przyrodniczych. Krakowskie muzea i instytucje prowadzące działalność muzealną odwiedzało do 2019 r. ok. 5 mln gości rocznie. Najczęściej odwiedzane muzea to Zamek na Wawelu, Muzeum Krakowa i Muzeum Narodowe. Pandemia znacznie ograniczyła liczbę odwiedzających muzea, jednak już w 2021 r. nastąpił istotny wzrost odwiedzających.

Nowelizacja ustawy o muzeach z 2016 r. wprowadziła zmiany w statystyce muzeów i muzealiów, a od 2020 r. dane o muzeach dotyczą jedynie placówek w oparciu o uzgodniony z ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego statut bądź regulamin, zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach. Zgodnie z Wykazem Muzeów prowadzonym przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w Krakowie (stan na 6 lipca 2022) działały 22 muzea (w tym dwa w organizacji).⁹⁷ Zgodnie z danymi GUS w Krakowie w 2021 r. funkcjonowały natomiast 43 muzea i oddziały muzealne. Dane te nie obejmują więc placówek określanych jako instytucje paramuzealne⁹⁸ lub podmioty prowadzące działalność muzealną nie będące muzeami⁹⁹. Wg danych UMK w Krakowie funkcjonuje 117 muzeów i innych jednostek prowadzących działalność muzealną.

Zbiory krakowskich muzeów należą do największych w Polsce i obejmują 1,4 mln pozycji inwentarzowych tj, ok. 15% wszystkich zbiorów polskich muzeów. Większymi zbiorami dysponują jedynie muzea stołeczne (1,7 mln, 17% zbiorów). Zmiany w definicji muzeum spowodowały też znaczące zmiany w stosunku do wcześniejszych danych. W 2016 r. wg statystyk GUS muzea krakowskie (60 w tamtym roku) posiadały w pozycjach inwentarzowych ponad 4,2 mln pozycji (27% zasobów w Polsce). Brak obecnie szczegółowych danych dotyczących podmiotów paramuzealnych, którymi są przede wszystkim instytucje prowadzone przez kościoły i związki wyznaniowe oraz uczelnie i instytuty naukowe, a także organizacje pozarządowe i inne podmioty prywatne i publiczne¹⁰⁰. Warto jednak zwrócić uwagę, że nie wszystkie z tych obiektów i zbiorów muzealnych są udostępniane zwiedzającym lub też są udostępniane jedynie po wcześniejszym umówieniu.

Bardzo zasobne w tej kwestii jest całe województwo małopolskie – w 2021 r. w regionie (łącznie z Krakowem) funkcjonowało 105 takich instytucji (11% wszystkich polskich muzeów), gromadzących 1,7 mln muzealiów (17% polskich zbiorów). Jest to o tyle ważne, że muzea położone w otoczeniu Krakowa stanowią istotne uzupełnienie jego oferty kulturalnej i turystycznej. Największa liczba muzeów w regionie to placówki o profilu historycznym (37% muzeów) i muzea sztuki (8%) oraz muzea specjalistyczne (18%). Zwraca natomiast uwagę brak muzeów o profilu przyrodniczym (historii naturalnej) w Krakowie i województwie – działające w Krakowie podmioty obecnie nie mają statusu muzeum. Poza wymienionymi działały także w województwie małopolskim 52 instytucje paramuzealne (statystyka publiczna zalicz tu także ogrody botaniczny i zoologiczny w Krakowie).

⁹⁷ Wykaz muzeów działających w oparciu o statut bądź regulamin uzgodniony z ministrem właściwym do spraw kultury i dziedzictwa narodowego <https://bip.mkidn.gov.pl/pages/rejestry-ewidencje-archiwa-wykazy/wykaz-muzeow.php> (dostęp 20. 07. 2022)

⁹⁸ Informacja dla muzeów i instytucji paramuzealnych. Narodowy Instytut Dziedzictwa i Ochrony Zbiorów <https://www.nimoz.pl/aktualnosci/informacja-dla-muzeow-i-instytucji-paramuzealnych.html>

⁹⁹ Por. Muzea w 2020 roku, NIMOZ, <https://statystykamuzeow.pl>

¹⁰⁰ Por. Muzea w 2020 roku, NIMOZ, <https://statystykamuzeow.pl>

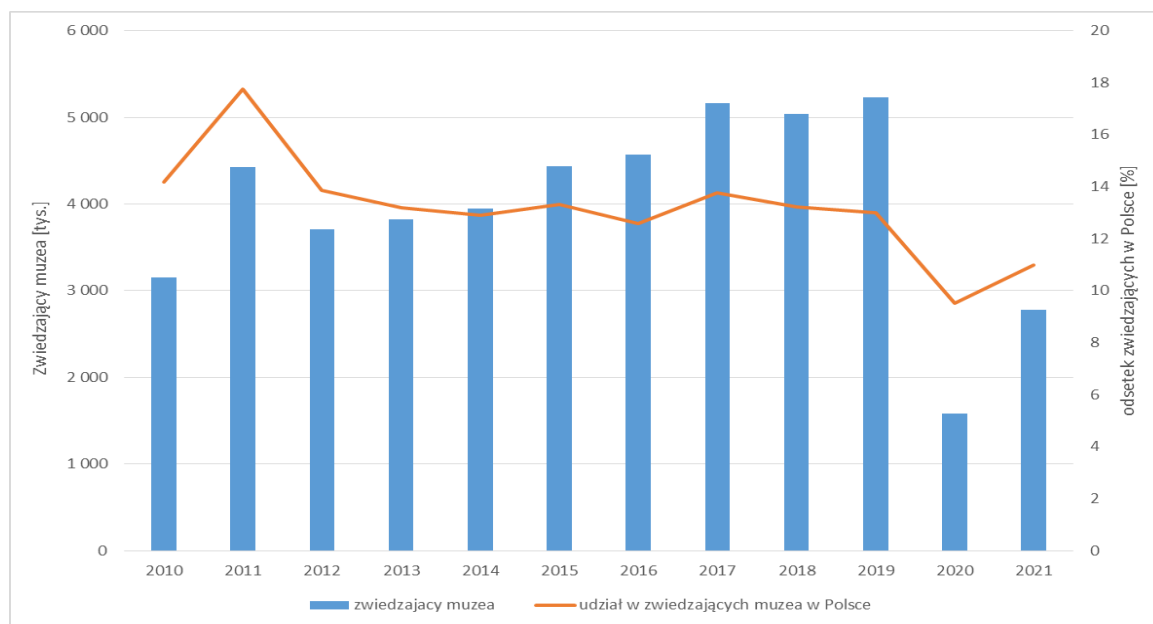
Niezależnie od kwestii ilościowych muzea krakowskie, a także inne instytucje gromadzące zbiory (instytucje paramuzealne, kościoły, klasztory, uczelnie, instytuty naukowe) dysponują zbiorami o randze ogólnopolskiej lub międzynarodowej. Dotyczy to zarówno dzieł sztuki, rzemiosła, techniki, pamiątek historycznych jak i zbiorów przyrodniczych.

W ostatnich dekadach baza infrastrukturalna muzeów krakowskich instytucji prowadzących działalność muzealną znacznie się powiększyła. Do największych należą zrealizowane lub trwające inwestycje (budowy nowych obiektów lub modernizacje istniejących): Muzeum Narodowego w Krakowie wraz z oddziałami, Muzeum Krakowa z oddziałami, Muzeum Lotnictwa Polskiego, Muzeum Inżynierii i Techniki (wraz z oddziałem Hangar w Czyżynach), 3 oddziałów Muzeum Fotografii, Muzeum Sztuki Współczesnej (wraz z oddziałem w dworku Kossakówka), Muzeum Tadeusza Kantora „Cricoteka”, Muzeum Armii Krajowej, Muzeum „Manggha”, Muzeum Archeologicznego. W przygotowaniu jest Planeta Lem z wystawą poświęconą uniwersum wyobraźni filozoficznej i technicznej Stanisława Lema. Znaczne inwestycje prowadzone były także przez muzea kościelne (np. Muzeum Katedralne, Muzeum Archidiecezjalne, muzea klasztorne min. dominikanów, benedyktynów w Tyńcu, cystersów w Mogile). Najmniejszy zakres inwestycji dotyczył muzeów przyrodniczych – w ostatnich latach otwarto Centrum Edukacji Przyrodniczej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Niewykorzystany jest natomiast potencjał zbiorów (w niektórych przypadkach unikatowych) zgromadzonych w muzeach przyrodniczych instytutów Polskiej Akademii Nauk (w znacznej części pochodzące z rozproszonego po II Wojnie Światowej Muzeum Przyrodniczego Polskiej Akademii Umiejętności). W budowie jest natomiast Małopolskie Centrum Nauki Cogiteon. Wielkim wyzwaniem jest przygotowanie kwartału muzealnego przy Błoniach – obejmującego przebudowę d. hotelu Cracovia na potrzeby Muzeum Architektury i Designu (o. Muzeum Narodowego), modernizację Gmachu Głównego Muzeum Narodowego oraz urządzenie muzeum w Domu Piłsudskiego. Warto także wspomnieć o rozwijającym się sektorze muzeów (formalnie instytucji paramuzealnych) rozwijające się w oparciu o kolekcje należące do prywatnych podmiotów, prowadzących bardzo zróżnicowaną merytorycznie działalność – m.in. Żydowskie Muzeum Galicja, Muzeum Komiksu, Muzeum Twierdzy Kraków, Muzeum ARCADE historycznych flipperów, Muzeum Zabawek z kolekcji Rodziny Sosenków. W odróżnieniu od instytucji muzealnych o niezaprzeczalnej wartości dla kultury Krakowa pojawiają się także rozliczne pseudo-muzea będące jednym z najbardziej charakterystycznych znaków gwałtownej turystyfikacji Krakowa, w tym Muzeum, Motyli, Iluzji czy Figur Woskowych.

Liczba zwiedzających muzea w Krakowie wzrastała od 2010 r. i w ostatnich trzech latach przed pandemią osiągała liczbę ok. 5 mln rocznie. Kraków pod względem liczby zwiedzających jest drugim ośrodkiem po Warszawie. W 2019 r. udział zwiedzających krakowskie muzea wynosił ok. 13%, warszawskie – 30%. Udział pozostałych dużych miast sięgał zaledwie kilku procent. Pandemia w 2020 r. znacząco ograniczyła możliwości zwiedzania muzeów, a także ograniczyła ruch turystyczny w mieście. Ocenę skutków utrudniają wspomniane wyżej zmiany metodologiczne (od 2020 r. uwzględniane tylko muzea w rozumieniu ustawy, brak natomiast danych na poziomie miasta o zwiedzających instytucje paramuzealne). W następnym roku liczba zwiedzających wzrosła już do poziomu 3 mln (11% zwiedzających polskie muzea). Kraków w 2021 r. utrzymał drugą pozycję, jednak po pandemii stracił w stosunku do Warszawy (37% zwiedzających muzea w Polsce). Krakowskie muzea należą do najliczniej odwiedzanych atrakcji turystycznych województwa małopolskiego. Wg danych Polskiej Organizacji Turystycznej w 2018 r. liczba odwiedzających najważniejszej muzea krakowskie (ujętych w 10 najczęściej odwiedzanych atrakcjach regionu) wyniosła:

- Zamek Królewski na Wawelu, Państwowe Zbiory Sztuki 1,4 mln osób,
- Muzeum Historyczne Miasta Krakowa (wszystkie oddziały) 1,3 mln osób,
- Muzeum Narodowe w Krakowie (wszystkie oddziały) 1,1 mln osób.

Ponadto w bezpośrednim sąsiedztwie miasta znajdują się muzea, należące do najczęściej odwiedzanych w Polsce tj. Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce i Państwowe Muzeum Auschwitz-Birkenau w Oświęcimiu.

Wykres 59. Zwiedzający muzea w Krakowie w latach 2010-2021 oraz udział zwiedzających krakowskie muzea w ogóle zwiedzających muzea w Polsce

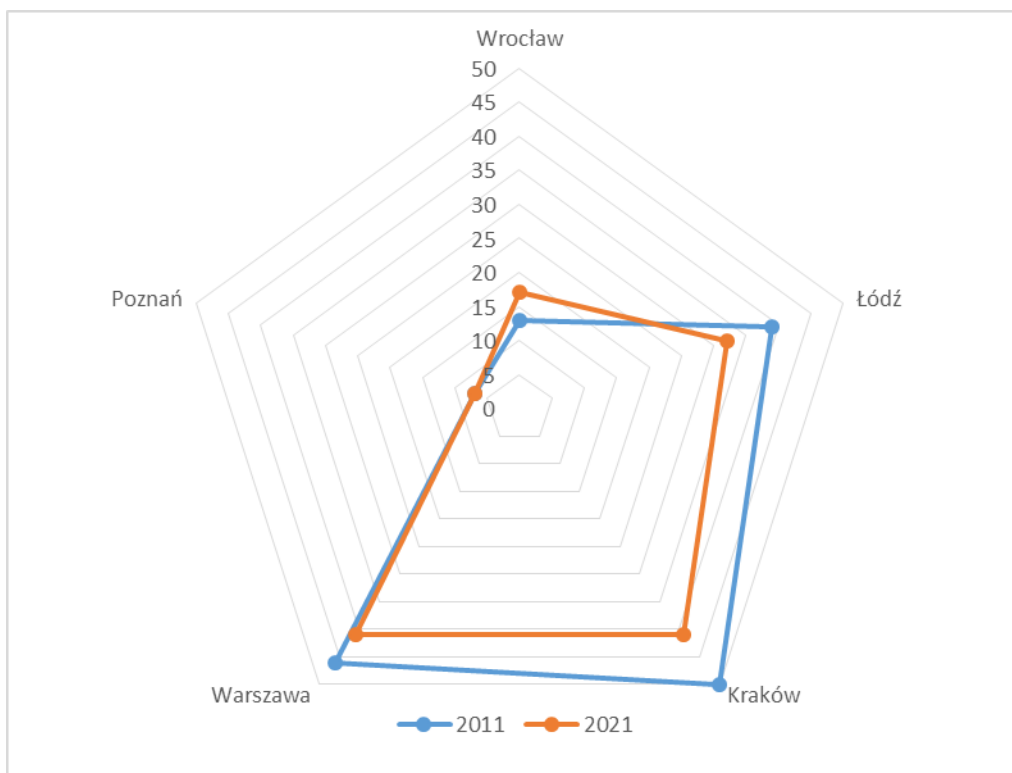
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wyzwaniem pozostaje stworzenie wspólnego portalu muzealnego oferującego zakup biletów muzealnych w jednym miejscu, a także informowanie o setkach wystaw stałych i czasowych z jednego miejsca. Założenia tego portalu zostały zarysowane przy powstaniu portalu Kraków Culture. Równie istotne jest wydłużenie czasu pracy muzeów do godzin wieczornych, aby umożliwić zwiedzanie muzeów turystom, ale i mieszkańcom po godzinach ich pracy (wnioski opracowane w Alertach dla Kultury).

DODATKOWO:

Kraków obok Warszawy pozostaje silnym ośrodkiem sztuk wizualnych i audiowizualnych, z rozbudowanym ekosystemem wszystkich odmian tego sektora i powiązanych z nim branż wizualnych. Sztuki wizualne powiązane w dużej mierze z oddziaływaniem najstarszej w Polsce Akademii Sztuk Pięknych przeżywają gwałtowny rozwój w dziedzinach projektowych, w tym design, grafika użytkowa i artystyczna, animacja, sztuka filmowa, immersja, fotografia. Istotne jest tworzenie warunków, mechanizmów, infrastruktury, klimatu dla rozwoju sztuk wizualnych i audiowizualnych w Krakowie.

Wg danych GUS w Krakowie działało w 2021 r. ok. 41 galerii sztuki (13% wszystkich galerii w kraju). Większość z nich to galerie prywatne, 8 należała do sektora publicznego. Jednak to galerie publiczne gromadziły większość z prawie 680 tys. zwiedzających w 2021 r. Liczba galerii zmniejszyła się w ciągu dekady o 9, jednak Kraków pozostaje wciąż drugim pod względem liczebności galerii sztuki ośrodkiem po Warszawie, gdzie liczba galerii i zwiedzających je widzów jest podobna.

Wykres 60. Galerie sztuki w miastach metropolitalnych w latach 2011 i 2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kraków wspiera funkcjonowanie prywatnych galerii sztuki poprzez program mecenatu, umożliwiając najem lokali użytkowych w budynkach komunalnych podmiotom prowadzącym galerie sztuki oraz wsparcie i promocję działalności wystawienniczej. W 2016 r. przyjęto Program mecenatu artystycznego i usług publicznych w zakresie kultury - galerie sztuki. W latach 2018-2021 wsparciem w ramach programu obejmowano 12 galerii sztuki, a także realizowano od kilkunastu do 20 projektów wystawienniczych¹⁰¹

W 2021 r. opracowana została Diagnoza obszaru sztuki w Krakowie¹⁰². Autorzy diagnozy zwracają uwagę na ogólny problem marginalności obszaru sztuk wizualnych w kontekście szeroko rozumianego uczestnictwa w kulturze i samorządowych polityk kulturalnych oraz silnej pozycji Krakowa w Polsce, jako drugiego centrum sztuk wizualnych po stolicy.

Raport wśród silnych stron miasta wymienia rozbudowany ekosystem sztuk wizualnych – obejmujący uczelnie i szkoły artystyczne, aktywnych artystów i osób zawodowo zajmujących się działalnością artystyczną oraz znaczną liczbę osób, które można zaliczyć do klasy kreatywnej, duża liczba inicjatyw oddolnych i niezależnych podmiotów aktywnych w obszarze kultury oraz duże, profesjonalne publiczne instytucje sztuki ze skonkretyzowaną misją, w tym kilka ważnych w skali ogólnopolskiej i branżowe wydarzenia w obszarze sztuki. Diagnoza zwraca także uwagę na słabe strony miasta – takie jak brak rozwiniętego rynku sztuki (który koncentruje się w stolicy) i płytki ekosystem finansowy dla sztuki w mieście. Problemem są także niedostatki lokalowe dla inicjatyw związanych ze sztuką, w tym wysokie ceny wynajmu lokali na rynku komercyjnym i mała pula pracowni z przydziału miejskiego. Nie istnieje

¹⁰¹ Sprawozdanie z realizacji uchwały nr CXV/1187/06 Rady Miasta Krakowa z dnia 30 sierpnia 2006 r. w sprawie przyjęcia programu mecenatu artystycznego i usług publicznych w zakresie kultury - galerie sztuki. https://www.bip.krakow.pl/?sub_dok_id=24375

¹⁰² Miodyńska A., Knaś P., Waciąga S, Diagnoza obszaru sztuki w Krakowie. Raport z badań pilotażowych w Krakowie. <https://mik.krakow.pl/wp-content/uploads/Diagnoza-obszaru-sztuki.pdf>

także system opieki i dokumentacji spuścizny krakowskich artystów i artystek. Problemem jest także brak prestiżowego, międzynarodowego wydarzenia kształtującego widoczność sztuk wizualnych.

Wśród najważniejszych rekomendacji raportu można wymienić:

- Edukację i osvajanie osób dorosłych w Krakowie ze sztuką wizualną, uzupełnienie systemu edukacji formalnej w zakresie odbioru sztuki współczesnej oraz rozwinięcie metodyki uczenia kontaktu ze sztuką a także wzmocnienie profesjonalnej krytyki sztuki i dziennikarstwa krytycznego;
- Zabezpieczenie potrzeb lokalowych – zwiększenie liczby miejsc udostępniających sztukę oraz umożliwiających jej tworzenie, zapewnienie pracowni twórczych – potrzeba zwiększenia przejrzystości i rotacyjności;
- Zwiększenia dostępnego wsparcia, zabezpieczenia podstawowych spraw bytowych artystów/ek (zwłaszcza młodych), by odblokować proces twórczy oraz zatrzymanie odpływu młodych osób z pola sztuki;
- Umiędzynarodowienie Krakowa jako miasta sztuki i stworzenie w Krakowie rynku sztuki o co najmniej krajowym zasięgu,
- Utrzymanie wielości i różnorodności aktorów pola sztuki;
- Wzmocnienie widoczności sztuk wizualnych w Krakowie, w tym rozszerzenie pola sztuki o dzielnice peryferyjne Krakowa.

Autorzy raportu zaznaczają, że wsparcie rozumiane jest nie jako bezpośrednie zapewnienie środków na realizację działań, ale przede wszystkim jako stworzenie warunków, mechanizmów, infrastruktury, klimatu dla rozwoju sztuk wizualnych w Krakowie.

Wśród 84 bibliotek działających w Krakowie – najstynniejsza Biblioteka Jagiellońska pełni funkcję Biblioteki Narodowej; w Krakowie działa około 70 scen i grup teatralnych oraz 30 muzeów.

W Krakowie działa ponad 60 bibliotek publicznych oraz 140 bibliotek naukowych i specjalistycznych, w tym największa Biblioteka Jagiellońska. Zasoby biblioteczne miasta stanowią 6% polskich zasobów. Poziom czytelnictwa w Krakowie – mierzony liczbą aktywnych czytelników bibliotek jest wysoki na tle największych miast, choć aktywność czytelnicza – podobnie jak w całym kraju – spada.

Kraków jest jednym z najważniejszych ośrodków bibliotecznych w Polsce. Wg danych GUS w mieście w 2021 r. działały 61 biblioteki i filie bibliotek publicznych oraz, 10 punktów bibliotecznych. Ponadto w Krakowie działa 140 bibliotek innych niż publiczne.¹⁰³ Zasoby biblioteczne Krakowa obejmowały (2021) 1 815,1tys. wolumenów bibliotek publicznych oraz tys. wolumenów w bibliotekach innych niż publiczne. Łącznie zasoby biblioteczne Krakowa stanowią ok. 6% zasobu bibliotecznego kraju i ustępują jedynie stołecznym. Największa - Biblioteka Jagiellońska, o statusie biblioteki narodowej – gromadzi ponad 8,5 mln woluminów, w tym 2,2 mln zbiorów specjalnych.

Miasto finansowało w 2021 roku działalność 65 placówek bibliotecznych, w tym 58 oddziałów, filii oraz punktów bibliotecznych Biblioteki Kraków oraz 5 ogólnodostępnych bibliotek prowadzonych przez inne miejskie instytucje kultury i 2 biblioteki naukowe funkcjonujące w miejskich muzeach -Muzeum Krakowa oraz Muzeum Fotografii MUFO.¹⁰⁴

Od lutego 2019 mogą być użytkowane w Bibliotece Kraków terminale ADEMICA –Cyfrowa wypożyczalnia międzybiblioteczna książek i czasopism naukowych. Udostępnia ona zasoby cyfrowe, w tym współczesne książki i czasopisma naukowe ze wszystkich dziedzin wiedzy. W końcu 2021 r. było to

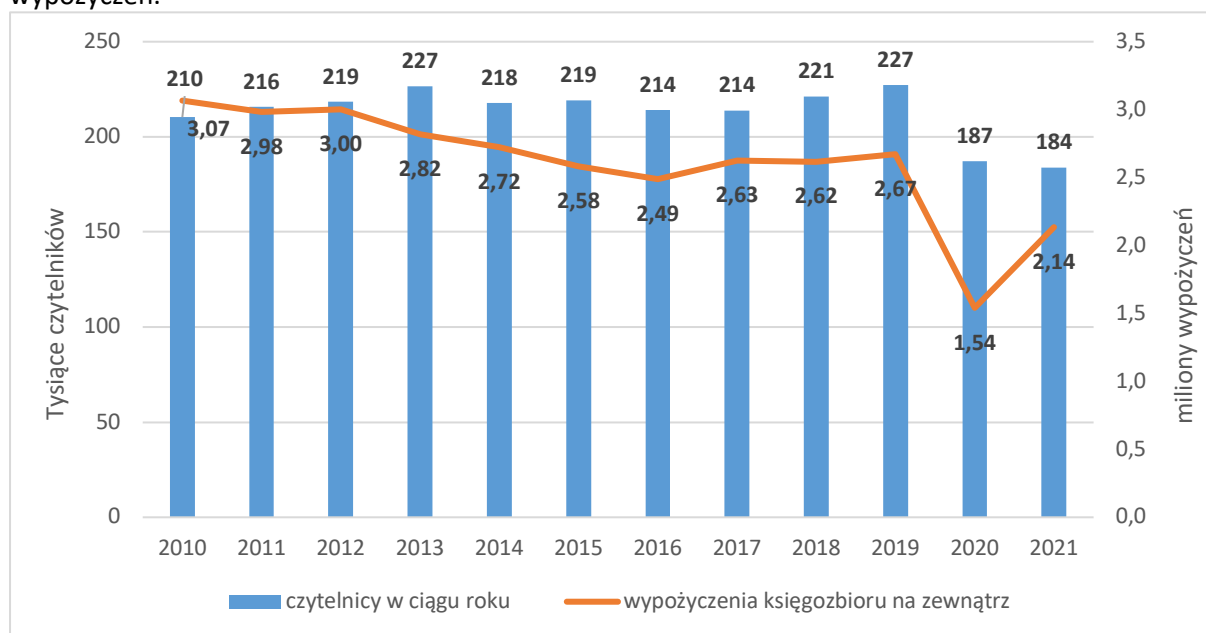
¹⁰³ Dane BDL GUS. Biblioteki inne niż publiczne dotyczą placówek pedagogicznych, naukowych (łącznie z bibliotekami o statusie naukowym wykazanymi również w grupie bibliotek publicznych), fachowych, fachowo-beletrystycznych, ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej (INTE), towarzystwa naukowego

¹⁰⁴ Raport o Stanie Gminy 2021

3,1 mln dokumentów. W roku 2021 Biblioteka Kraków uruchomiła 3 książkomaty. Biblioteka Kraków jest pierwszą biblioteką publiczną w Polsce oferującą usługę zdalnego zapisywania się do biblioteki z wykorzystaniem profilu zaufanego. W 2021 r. wydano blisko 14 tys. kodów do platformy Legimi (wzrost 52,71 % w porównaniu z 2020 r.), czytelnicy przeczytali prawie 37 tys. książek. Odnotowano wyraźny wzrost ilości wydanych kodów, które zakupiono z dotacji Gminy Miejskiej Kraków, projektów budżetu obywatelskiego środków rad dzielnic oraz Biblioteki Narodowej w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa 2.0.

Ponad 70% mieszkańców mieszkało w zasięgu 10-minutowego, a 83% mieszkańców Krakowa w zasięgu 15 minutowego dojazdu do biblioteki publicznej, filii lub punktu bibliotecznego¹⁰⁵.

Liczba czytelników bibliotek publicznych w Krakowie utrzymywała się na poziomie 210-220 tys. Znaczący spadek nastąpił w pandemicznym 2020 r., kiedy odnotowano zaledwie 187 tys. czytelników. Jeszcze drastyczniejszy był spadek wypożyczeń – z przeciętnego poziomu powyżej 2,5 mln rocznie do 1,5 mln. W 2021 r. liczba czytelników nadal spadała, jednak nastąpił znaczący wzrost liczby wypożyczeń.

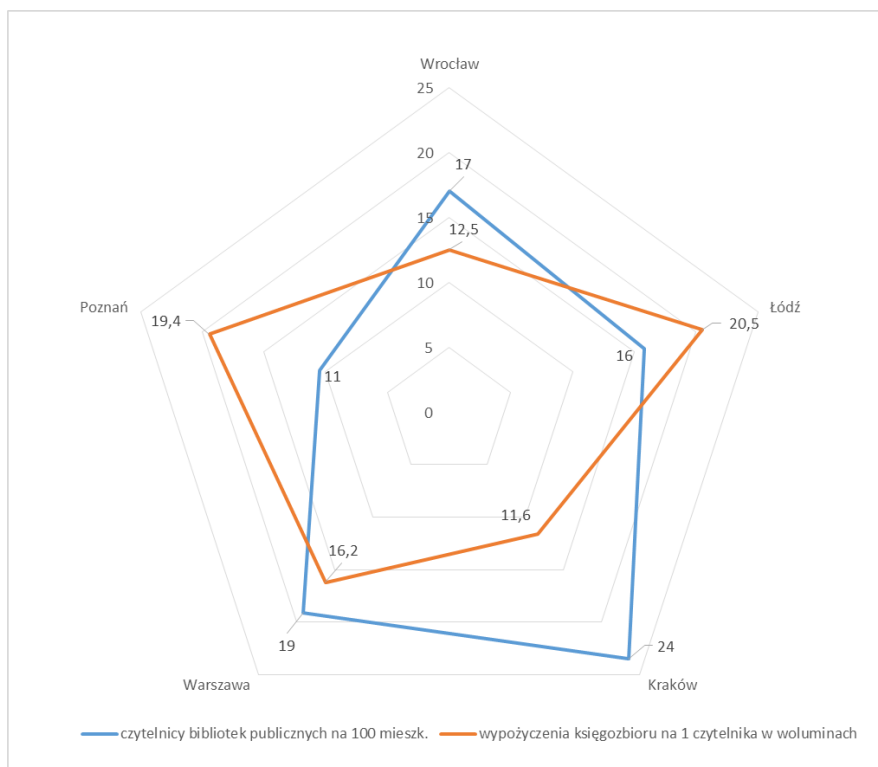

Wykres 61. Czytelnicy bibliotek publicznych oraz liczba wypożyczeń księgozbioru krakowskich bibliotek w latach 2010-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pomimo spadku czytelnictwa Kraków w 2021 r. cechował, podobnie jak w latach poprzednich, najwyższy wskaźnik liczby czytelników bibliotek – na każdych 100 mieszkańców przypadało 24 czytelników bibliotek. Jednocześnie aktywność czytelnicza osób korzystających z bibliotek, mierzona liczbą wypożyczeń, należała do niskich. Na jednego czytelnika przypadało średnio 12 wypożyczeń rocznie, najmniej spośród dużych miast.

¹⁰⁵ Raport "Czy Kraków może stać się miastem 15-minutowym", MSAP UEK, <https://politykipubliczne.pl/nowy-raport-centrum-polityk-publicznych-czy-krakow-moze-stac-sie-miastem-15-minutowym/>

Wykres 62. Czytelnicy bibliotek publicznych na 100 mieszkańców miasta oraz liczba wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Strategicznymi wyzwaniami związanymi z rozwojem bibliotek jest utworzenie siedziby głównej Biblioteki Kraków w kompleksie budynków przy ul. Kopernika, w tym utworzenie nowoczesnej Mediateki i miejsca spotkań. Funkcję mediateki cyfrowej ma także pełnić przestrzeń wspólna Planety LEM na Zabłociu. Wyzwaniem jest także rozwój kompetencji cyfrowych i cyfryzacja bibliotek, rozwój infrastruktury bibliotecznej we współpracy z deweloperami osiedli powstających na obrzeżach miasta, a także dążenie do większej dostępności bibliotek dla osób ze specjalnymi potrzebami.

Tworzący i żyjący w Krakowie Stanisław Lem jest najczęściej tłumaczonym polskim pisarzem. W Krakowie powstała najczęściej tłumaczona na świecie polska książka – „Dzienniczek” św. Siostry Faustyny.

Kraków jest 7 miastem na świecie, któremu przyznano tytuły „Miasta Literatury” (UNESCO) oraz „Światowego Miasta Festiwalu i Wydarzeń Kulturalnych 2016”.

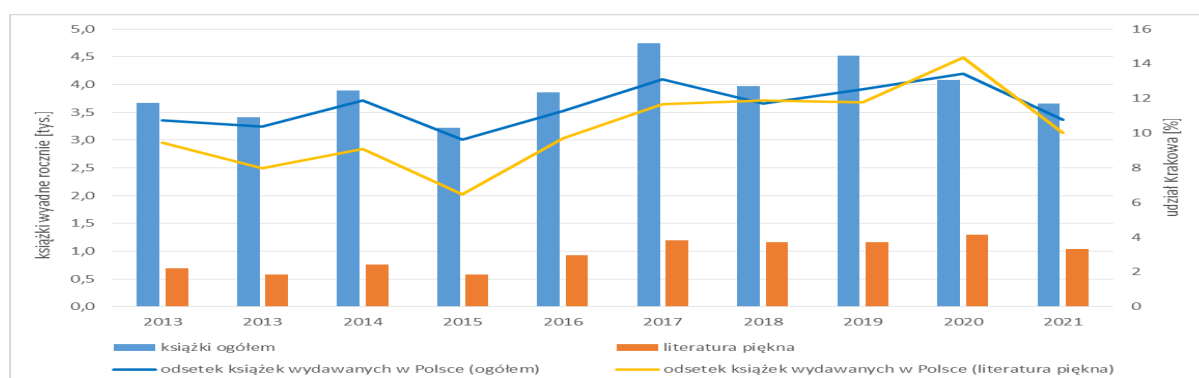
Kraków jest jednym z najważniejszych ośrodków literackich kraju i Europy Środkowej, skupiających ogromną liczbę wydawnictw, instytucji, festiwalu literackich i wydarzeń związanych z literaturą. W Krakowie mieszkali znani na całym świecie autorzy – nobliści Wisława Szymborska, Czesław Miłosz oraz Stanisław Lem. Od 2013 r. Kraków jako pierwsze miasto w Polsce wszedł do sieci Miast Kreatywnych UNESCO, otrzymując tytuł Miasta Literatury.

Kraków jest jednym z najważniejszych ośrodków wydawniczych w Polsce. W ujęciu ilościowym jest to 867 podmiotów gospodarczych z działu 58 PKD obejmującego działalność wydawniczą¹⁰⁶ (2021), co

¹⁰⁶ Dział ten obejmuje także wydawanie oprogramowania

stanowiło niemal 7% wszystkich takich podmiotów w Polsce. Kraków ustępował tu jedynie Warszawie, skupiającej niemal 30% wydawnictw. Wg danych miasta w Krakowie funkcjonuje ok. 100 wydawnictw regularnie publikujących książki¹⁰⁷.

Wg danych pochodzących z opracowań Biblioteki Narodowej w Krakowie w ciągu ostatniej dekady publikowano rocznie od 3 do 4 tys. tytułów książkowych, w tym od kilkuset na początku analizowanego okresu do ponad tysiąca tytułów literatury pięknej (dla dorosłych i dzieci). Było to ok. 10% tytułów książkowych (ogółem i literatury pięknej) wydawanych w Polsce. Podobnie jak w przypadku liczny wydawnictw Kraków w liczbie tytułów publikowanych książek ustępował Warszawie (ok. 30% rynku wydawniczego) i mniej więcej dwukrotnie przewyższał liczbę książek publikowanych w innych dużych ośrodkach. Warto tu jednak wspomnieć, że wg opracowań Biblioteki Narodowej Polska należy do krajów o najniższej liczbie tytułów wydawanych rocznie na mieszkańca. W 2021 r. była to najniższa liczba spośród krajów UE.

Wykres 63. Liczba książek wydawanych w Krakowie oraz udział Krakowa w rynku wydawniczym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Biblioteki Narodowej (Ruch Wydawniczy w Liczbach)

W Krakowie od 2004 r. funkcjonuje Instytut Książki – narodowa instytucja kultury, której zadaniem jest promocja książki i czytelnictwa w kraju, a także popularyzacja polskiej literatury na świecie, w tym poprzez programy stypendialne dla tłumaczy literatury. W 2019 r. Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego powołał w Krakowie Instytut Literatury, którego zadaniem jest realizacja mecenatu państwa nad środowiskiem twórców i badaczy polskiej literatury współczesnej oraz krytyki literackiej. Od kilku lat działają zatem w Krakowie dwie narodowe instytucje literackie o bardzo zbliżonym profilu działania. Ważnym aspektem tożsamości literackiej Krakowa jest środowisko związane z jedną z najstarszych polonistyk w Polsce na Uniwersytecie Jagiellońskim, z której wyszło wielu najważniejszych polonistów, krytyków, tłumaczy i językoznawców. Kraków jest silnym ośrodkiem przekładowym i filologicznym. Działa tutaj Katedra ds. Przekładu UNESCO UJ, a także szereg pracowni lingwistycznych i translacyjnych. Ponadto w Krakowie działa Polskie Wydawnictwo Muzyczne – od 2016 r. narodowa instytucja kultury specjalizująca się w wydawaniu materiałów nutowych oraz książek z zakresu muzyki klasycznej, muzykologii, eseistyki, jazzu i muzyki filmowej. W Krakowie wydawane są ważne pisma o tematyce humanistycznej i literackiej, m.in. Dekada Literacka, Czas Literatury, Popmoderna, Kontent, Miesięcznik Kraków i Świat, Ruch Muzyczny, Kraków Culture, i in.

Kraków jest gospodarzem blisko 10 festiwali literackich – z czego najstarsze: Conrada i Festiwalu Miłosza uzyskały pozycję najważniejszych polskich wydarzeń tego typu. W 2019 r. festiwal Conrada uzyskał Nagrodę Europejskiego Stowarzyszenia Festiwali EFA jako jeden z 7 najlepszych festiwali Europy. Corocznie w Krakowie przyznawane są nagrody literackie. Najważniejsze z nich to: Transatlantyk – nagroda Instytutu Książki, Nagroda im. Jana Długosza, Nagrody Krakowa Miasta Literatury UNESCO, Nagroda Krakowska Książka Miesiąca, Nagroda im. Kazimierza Wyki, Nagroda Poetycka im. Wisławy Szymborskiej, Nagroda Złotej Cizemki, Ferdynanda Wspaniałego, i Nagroda

¹⁰⁷ <http://miastoliteratury.pl/miasto-literatury/przemysly-kreatywne/wydawnictwa-krakowa/>

Conrada dla debiutujących twórców. W Krakowie przyznawane są także stypendia literackie min. dla pisarzy, którzy ze względu na swoją twórczość są prześladowani, organizowane są w Krakowie w ramach programu ICORN – Międzynarodowej Sieci Miast Uchodźstwa. Kraków pełni funkcję zarządczą w sieci ICORN i reprezentant Prezydenta zasiada w Radzie Dyrektorów organizacji. Miasto dołączyło także do sieci Scholars at Risk goszcząc naukowców i naukowczynie prześladowane ze względu na charakter prowadzonych badań. Z Krakowem związanych było i jest wielu pisarzy, w tym laureaci literackiej Nagrody Nobla. W Krakowie mieszkali Wisława Szymborska i Czesław Miłosz, a w krakowskich wydawnictwach (Wydawnictwo Literackie i Znak) opublikowała większość swoich powieści Olga Tokarczuk. W Krakowie tworzył także Stanisław Lem – najczęściej tłumaczony polski pisarz, którego książki wydano w 41 mln egzemplarzy w 52 językach.¹⁰⁸

Ważnymi instytucjami są księgarnie i antykwariaty. Realia rynkowe, zarówno dotyczące kosztów nieruchomości jak i wzrost znaczenia e-handlu powodują, że wiele znanych księgarni zniknęło z rynku. Dotyczy to zwłaszcza centrum miasta. Jest to problem ogólnopolski – wg prowadzonej przez MKDniS Ogólnopolskiej Bazy Księgarń od 2019 r. do początku 2022 r. liczba księgarni w Polsce (zarejestrowanych w Bazie) zmniejszyła się o 200.¹⁰⁹ Wg tejże bazy w Krakowie (stan na czerwiec 2022) znajdowało się 97 księgarni i antykwariatów (ok. 6% zarejestrowanych w bazie, połowa księgarni w województwie małopolskim). Od 2016 r. działa program wspierania działalności kulturalnej prowadzonej w księgarniach stacjonarnych funkcjonujących na obszarze Krakowa, a w 2020 r. uruchomiono program Księgarnie Odporne, w którym wzięły udział 22 krakowskie księgarnie i antykwariaty. Dodatkowo w trosce o lokalny rynek książki Miasto powołało specjalny program wsparcia dla branż chronionych, w której oferowane są preferencje czynszowe, a także system wsparcia działalności kulturalnej w księgarniach i antykwariatach. Co roku organizowany jest plebiscyt na najlepszą księgarnię Roku, a także organizowane targi bukinistów na placu św. Marii Magdaleny i św. Ducha.

W 2013 r. Kraków otrzymał tytuł Miasta Literatury UNESCO, tym samym stając się jednym z pierwszych członków Sieci Miast Kreatywnych UNESCO, która obejmuje siedem dziedzin kreatywności: literaturę, muzykę, film, rzemiosło artystyczne i sztukę ludową, wzornictwo, gastronomię oraz sztukę mediów. Na program Kraków Miasto Literatury UNESCO składają się inicjatywy łączące partnerów międzynarodowych, krajowych i lokalnych. Operatorem Programu Kraków Miasto Literatury UNESCO jest Krakowskie Biuro Festiwalowe. W 2019 r. Kraków pełniący rolę lidera sekcji miast literackich w UCCN był współgospodarzem (wraz z Katowicami) Kongresu Miast Kreatywnych UNESCO. Jednym z najważniejszych aspektów strategii rozwoju Miasta Literatury jest budowa Planety LEM, centrum literackiej kreatywności, miejsca opowiadania przyszłości, włączenia społecznego i miejsca festiwalowego, poszerzonego o mediatekę, wystawę podziemną o Stanisławie Lemie. W 2019 r. rozstrzygnięto Międzynarodowy konkurs na budynek Centrum.

DODATKOWO:

Jednym w najważniejszych elementach kultury Krakowa są teatry, należące do najbardziej rozpoznawalnych instytucji kulturalnych miasta. Kraków jako jedyne miasto niestołeczne posiada teatr dramatyczny o statusie sceny narodowej. Poza teatrami prowadzonymi przez podmioty publiczne w Krakowie funkcjonowało szereg teatrów prywatnych i nieinstytucjonalnych. Od 2021 r. teatry powoli odbudowują utraconą w czasie pandemii publiczność.

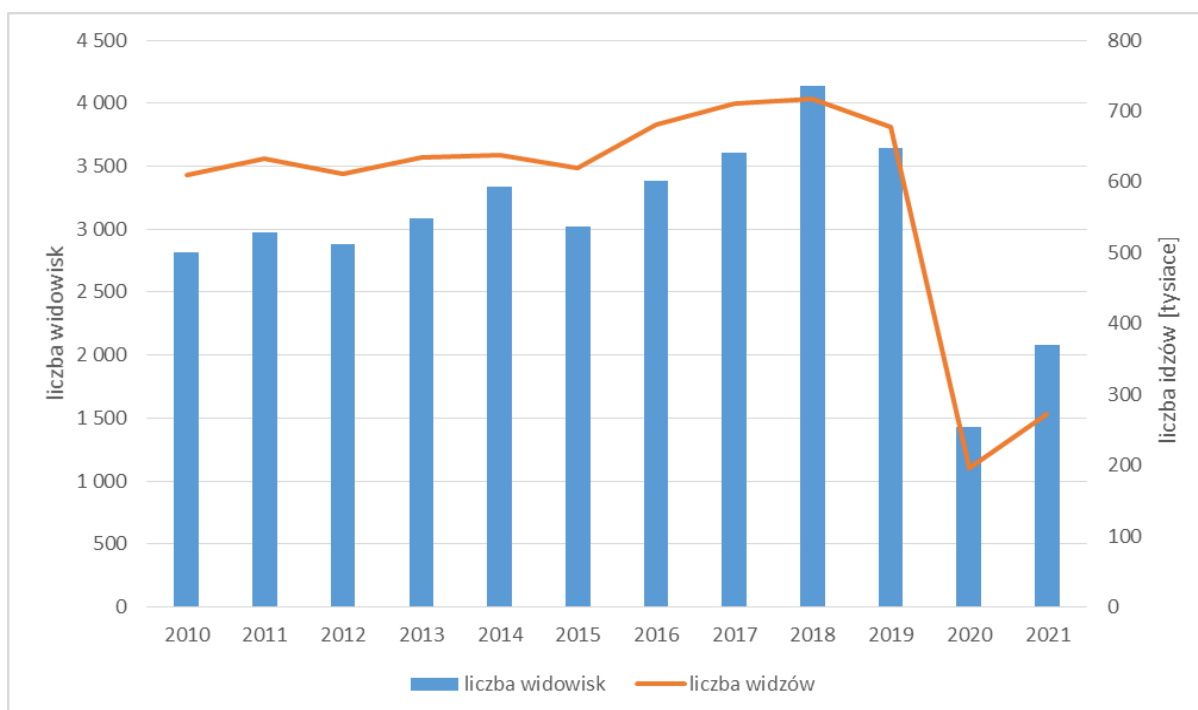
Jednym w najważniejszych elementach kultury Krakowa są zjawiska z obszaru teatru, a do najbardziej rozpoznawalnych instytucji – obok muzeów – należą właśnie krakowskie teatry. W opinii autorów

¹⁰⁸ <https://www.polskieradio.pl/7/178/Artykul/2804939,Stanislaw-Lem---najpoczytniejszy-na-swiecie-polski-pisarz>

¹⁰⁹ <https://obk.pik.org.pl/news/report>

raportu o krakowskiej kulturze¹¹⁰ mogą one stanowić jądro marki krakowskiej kultury. Kraków jako jedyne miasto niestołeczne posiada teatr o statusie sceny narodowej – Narodowy Stary Teatr, a także szereg instytucjonalnych teatrów publicznych prowadzonych przez samorząd województwa małopolskiego oraz Gminę Kraków. W Krakowie przyznawana jest od 2010 r. Nagroda Teatralna im. Stanisława Wyspiańskiego.

Wg danych GUS w 2021 r. w Krakowie działało 11 instytucjonalnych teatrów dramatycznych, 2 instytucje klasyfikowane jako teatr muzyczny rozrywkowy (operetka – teatr tańca, baletu, musicalu), 1 teatr operowy i 2 teatry lalkowe – łącznie 16 teatrów, o cztery więcej niż dekadę wcześniej. W polskiej skali większą liczbę instytucji teatralnej posiadał jedynie Warszawa (26 teatrów, przy czym w stolicy liczba teatrów zmniejszyła się w ciągu dekady), a krakowskie teatry stanowią aż 12% wszystkich takich instytucji w kraju (w 2010 r. – 8%). Podobna przewaga zaznacza się w przypadku liczby przedstawień teatralnych i ich widzów. W 2021 w ponad 2 tysiącach przedstawień teatralnych w Krakowie (11% wszystkich przedstawień) wzięło udział 271,5 tys. widzów (10% widowni ogólnopolskiej). Zdecydowanie najważniejszym nurtem działalności teatralnej w Krakowie (przynajmniej w świetle danych statystycznych) jest teatr dramatyczny. Aż 83% przedstawień gromadzących 70% widowni teatralnej organizowały takie właśnie teatry. Dla porównania w skali kraju przedstawienia teatrów dramatycznych (2021) stanowiły ok. 58%, a ich widzowie – 60% wszystkich widowisk teatralnych. Krakowskie teatry odbudowują widownie po pandemii, która gwałtownie ograniczyła możliwości organizacji przedstawień. W 2020 r. liczba widowisk spadła z poziomu ponad 3,5 tys. rocznie do niespełna 1,5 tys. a liczba widzów spadła trzykrotnie. W 2021 r. liczba zorganizowanych przedstawień wzrosła do ok. 58% liczby sprzed pandemii (średniej z lat 2016-19), liczba widzów natomiast osiągnęła zaledwie 40% stanu z tego okresu.

Wykres 64. Liczba widowisk teatralnych i widzów w Krakowie w latach 2010-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

¹¹⁰ Raport końcowy z badania sektora kultury „Krakowska kultura – stan obecny i perspektywy rozwoju”, Agrotec Polska Spółka z o.o., Kraków 2015, s. 26.

Poza publicznymi teatrami instytucjonalnymi funkcjonują w Krakowie teatry nieinstytucjonalne. Zgodnie z raportem dotyczącym działalności teatralnej w Krakowie w 2018 r.¹¹¹. (a zatem przed pandemią) funkcjonowało co najmniej 66 aktywnych artystycznie teatrów (włączając w to wymienione wyżej publiczne teatry dramatyczne). Ponad połowa z badanej zbiorowości – 36 jednostek to teatry prywatne (fundacje, stowarzyszenia, podmioty gospodarcze). Wśród pozostałych, poza wspomnianymi instytucjonalnymi teatrami publicznymi, wyróżniono teatry nieposiadające osobowości prawnej, działające w ramach instytucji kultury (1), placówki oświatowo-wychowawczej (3), organizacji pozarządowej (4), uczelni wyższej (4), szkoły (1), agencji artystycznej (1) oraz teatry nieformalne (5). Jak twierdzą autorzy raportu – 83% teatrów w Krakowie w tamtym okresie to sceny nieinstytucjonalne, a scen niepublicznych było sześciokrotnie więcej niż teatrów publicznych. Badane sceny niepubliczne są bardzo różnorodne artystycznie i realizują wszystkie nurty teatru – od dominującego dramatycznego, przez teatry muzyczne (operowe i operetkowe), tańca, pantomimy, teatr lalkowy po rewię i teatr kabaretowy. W wielu przypadkach są scenami interdyscyplinarnymi, a także prowadzą kulturalną działalność nieteatralną (warsztaty, koncerty, wystawy). Brak systematycznych danych na temat przedstawień i publiczności teatrów nieinstytucjonalnych, natomiast autorzy raportu dla lat 2016 i 2017 odpowiednio 73 i 89 premier. W obu badanych latach była to liczba przewyższająca premiery w teatrach publicznych (ok. 50 rocznie). Większość z analizowanych teatrów organizowała jednak nie więcej niż 50 spektakli rocznie, a tylko dwa największe teatry więcej niż 150 przedstawień w roku. Połowa ankietowanych teatrów nie posiadała własnej sceny i najczęściej występowały na scenach, za które są zmuszone zapłacić. Specyfika działania teatrów nieinstytucjonalnych, zwłaszcza prywatnych stawia je w jeszcze trudniejszej sytuacji w obliczu pandemii od teatrów finansowanych przez samorządy czy państwo.

Istotnym wzbogaceniem oferty są także festiwale teatralne. Przed pandemią festiwale Boska Komedia, Teatrów Ulicznych i Materia Prima gromadziły po 10 tys. widzów.

W ostatnich latach zakończono lub trwają nade inwestycje wspierane ze środków unijnych w miejskich teatrach - Dom Utopii Łaźni Nowej, nowa siedziba Teatru KTO, przebudowa na potrzeby zwiększenia oferty budynku Stołarnia Teatru Ludowego.

Tylko w 2016 r. w Krakowie zorganizowano niemal 100 festiwali, w tym wiele o znaczeniu międzynarodowym, np.: Festiwal UNSOUND, Festiwal Kultury Żydowskiej, Międzynarodowy Festiwal Teatrów Ulicznych, Misteria Paschalia, Conrad Festival, Boska Komedia, Materia Prima.

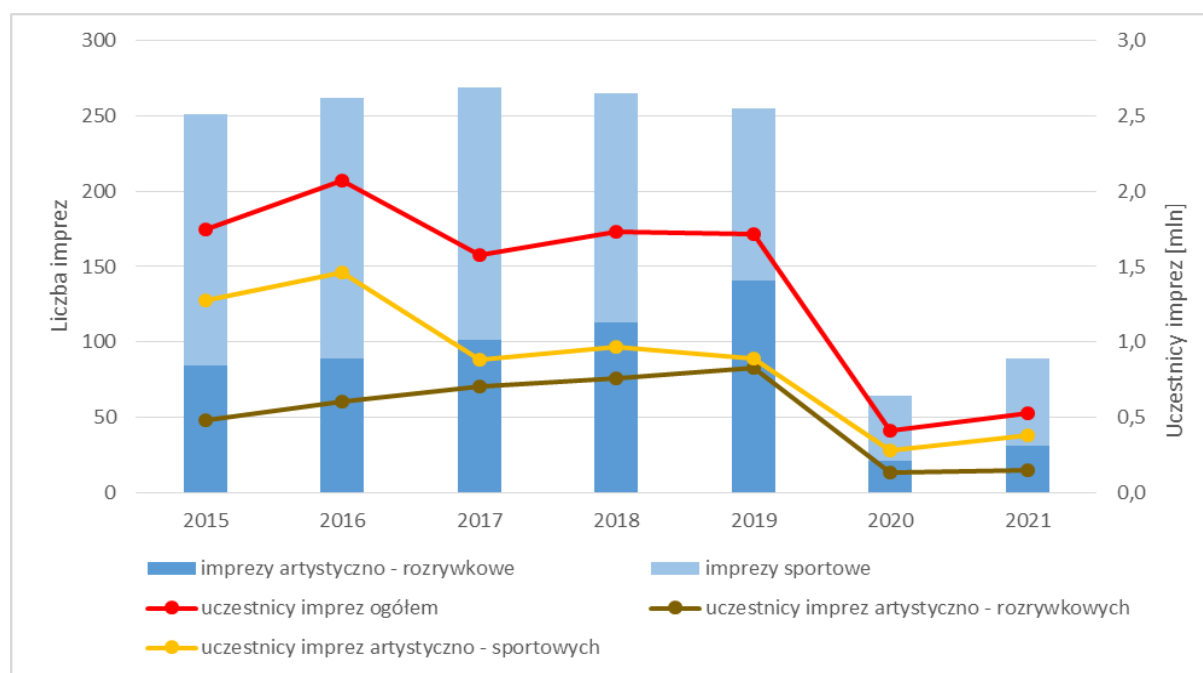
Jedną z ważniejszych marek Krakowa są festiwale, w tym wiele o znaczeniu międzynarodowym. Kraków w ostatniej dekadzie umacniał pozycję miasta dużych wydarzeń kulturalnych, min. dzięki rozbudowanej w tym okresie infrastrukturze widowiskowej. Kraków uczestniczy w prestiżowych, międzynarodowych sieciach miast festiwalowych. Pandemia jednak bardzo mocno odbiła się na krakowskich festiwalach i wydarzeniach masowych, co przełożyło się istotnie na całą branżę muzyczną, kreatywną, podwykonawców wydarzeń, sektor usług powiązanych..

Od lat 90. XX wieku rozwijana jest marka Krakowa jako miasta festiwali i dużych wydarzeń artystycznych. Wg Raportu o stanie miasta z 2019 r. w Krakowie przed pandemią odbywało się średnio 3 000 wydarzeń miesięcznie, a w skali roku co najmniej 300 dużych kilkudniowych wydarzeń cyklicznych o charakterze festiwali i przeglądów, organizowanych miejskie instytucje kultury, w tym Krakowskie Biuro Festiwalowe, organizacje pozarządowe, a także prywatne przedsiębiorstwa i spółki. Najlepiej rozpoznawalne przez respondentów produkty krakowskiej kultury to Krakowskie Noce i

¹¹¹ Kędziora A., Krakowskie sceny nieinstytucjonalne – diagnoza. Tatrzy w Krakowie 2016-2017, <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/233426/karta>

Festiwal Kultury Żydowskiej oraz Parada Smoków. Wysoką rozpoznawalność mają także Festiwal Miłozsa, Festiwal Conrada, Festiwal Muzyki Filmowej oraz Festiwal Boska Komedia¹¹². Obok Edynburga, Adelajdy, Montrealu i Singapuru Kraków funkcjonuje w prestiżowej sieci Festival Cities Network, a wraz z Edynburgiem, Bergen, Rotterdamem, Belgradem – współtworzy grupę sterującą dla EFA i powstającego obecnie EFFE Seal, zbioru wartości dla europejskich miast festiwalowych. Kraków jest aktywnym członkiem sieci Festival Cities Association. We wrześniu 2016 r. został uhonorowany przez międzynarodowe jury tytułem Światowego Miasta Festiwalu i Wydarzeń Kulturalnych IFFEA 2016 r.

Przełomowymi dla działalności festiwalowej wydarzeniami było otwarcie największych obiektów służących wydarzeniom – Centrum koncertowo-Kongresowego ICE i Tauron Areny Kraków. Nie udało się natomiast do działalności kulturalnej w szerszym zakresie wykorzystać miejskich stadionów, zwłaszcza większego stadionu im. Reymana. Otwarcie miejskich obiektów spowodowało także wycofanie się z organizacji wydarzeń festiwalowych w przemysłowych obiektach Huty ArcelorMittal. Zgodnie z danymi GUS w Krakowie do pandemii odbywało się rocznie ok. 250 imprez klasyfikowanych jako masowe (ok. 4% wszystkich imprez w Polsce), w których uczestniczyło od półtora do dwóch milionów osób rocznie (od 6-8,5% uczestników imprez masowych w kraju). W ostatnich latach przed pandemią wzrastał, do niemal połowy, udział imprez kulturalnych i rozrywkowych. W 2020 r. nastąpiło gwałtowne załamanie tego wzrostu, można też zauważyć, że imprezy kulturalne zanotowały w roku następnym mniejszy wzrost niż imprezy sportowe. Krakowski rynek wydarzeń masowych odbudowywał się w 2021 r. wolniej niż krajowy oraz najwolniej spośród pozostałych dużych miast. Liczba uczestników wydarzeń w Polsce wzrosła w tym okresie o 123%, w pozostałych dużych miastach był to wzrost od 94% w Łodzi, 116% w Poznaniu, 154% w Warszawie do 210% we Wrocławiu. W Krakowie liczba uczestników imprez masowych w stosunku do 2020 r. wzrosła zaledwie o 27%.

Wykres 65. Liczba imprez masowych i ich uczestników w Krakowie w latach 2015-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Organizacją i promocją dużych wydarzeń kulturalnych i rozrywkowych zajmuje się miejska instytucja kultury – Krakowskie Biuro Festiwalowe. Syntetyczne podsumowanie działalności KBF w ostatnich latach przedstawiono w poniższej tabeli. Liczba wydarzeń oraz ich uczestników wzrastała w ostatnich

¹¹² Program Rozwoju Kultury w Krakowie do roku 2030.

latach. Po 2017 r. zwiększyła się także znacznie (blisko 10 mln zł) dotacja podmiotowa do KBF, a w 2020 r. dotacja do Biura stanowiła ok. 1/5 wydatków na funkcjonowanie miejskich instytucji kultury w Krakowie¹¹³. Wyzwaniem dla krakowskiej kultury festiwalowej była pandemia COVID-19. W 2020 r. w wydarzeniach organizowanych przez KBF stacjonarnie uczestniczyło jedynie 37 tys. osób, a większość wydarzeń w Centrum ICE została odwołana. Uruchomiono portal PLAY KRAKÓW – miejską platformę VOD (wideo na życzenie) i Live Stream (transmisja na żywo). Od otwarcia 2014 r. do 2021 r. KBF był operatorem Centrum Kongresowego ICE. W 2021 r. została powołana spółka Kraków 20.50, która ma zarządzać Centrum ICE.

Tabela 4. Działalność KBF.

	2017	2018	2019	2020
liczba wydarzeń organizowanych lub współorganizowanych	210	519	bd.	228 (+222 online)
liczba uczestników wydarzeń [tys.]	500	628	657	37 (+889 on line)
dotacja podmiotowa miasta kraków na działalność kbf [mln zł]	36,3	45,2	44,5	41,7
liczba wydarzeń w ICE Kraków	179	200	161	58 (174 odwołane)
liczba uczestników wydarzeń w ICE Kraków	231 000	255 000	210 000	b.d.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Raportów o stanie miasta za lata 2017-2020

W celu integracji i lepszej promocji ekosystemu festiwali w 2020 r. miasto uruchomiło portal Kraków Culture i powiązane z nim kampanie sezonowe kierowane do branży turystycznej i obcojęzycznych odbiorców. Portal powstał w obliczu istotnego problemu: pomimo sporych nakładów na festiwale i mnogości ważnych marek kultury, Kraków nie jest postrzegany jako miasto festiwalowe, a 80-90% odbiorców festiwali to przede wszystkim mieszkańcy miasta i regionu. Oznacza to, że przy znaczącej liczbie odwiedzających potencjał festiwali jako narzędzia dla turystyki kulturowej nie został w pełni wykorzystany. Kraków Culture to polityka integracji treści, promocji parasolowej sezonowych wydarzeń i festiwali, to narzędzie wspólnej sprzedaży i budowania wizerunku Krakowa w oparciu o ofertę festiwalową.

W strukturach KBF działa Krakow Film Commission, której zadaniami są systemowe wsparcie przemysłu filmowego w mieście, obsługa planów filmowych, promocja twórców i wydarzeń filmowych. W ramach wsparcia RFF powstało blisko 100 tytułów filmowych nagradzanych na światowych festiwalach, a także dokumenty, animacje i seriale. Poza mechanizmami finansowymi, KFC wspiera produkcje rzeczowo i organizacyjnie, budując wizerunek miasta sprzyjającego filmowi.

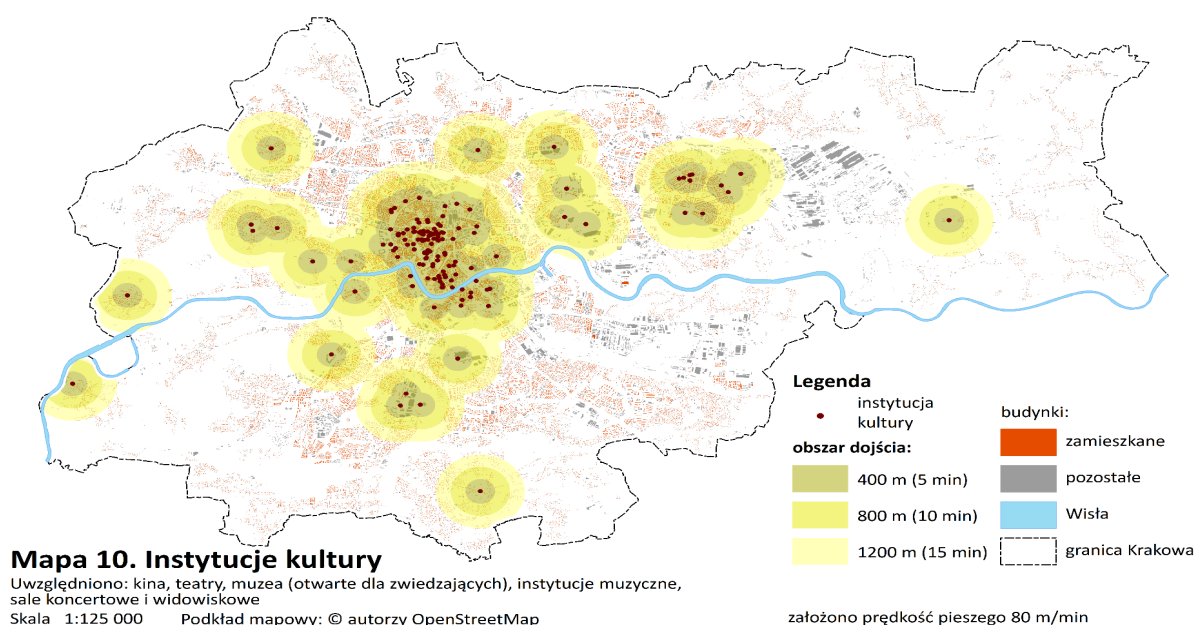
Kraków nie posiada swojego centrum filmowego, w którym można by rozwijać potencjały środowiska opierającego się na ważnych postaciach polskiego kina: Wajda, Hass, Polański, ale także nowe ważne nazwiska polskiego kina. Dodatkowo krzyszys kina związany z rozwojem platform VOD, prywatyzacją doświadczenia filmowego, a także rozwój nowych kierunków i zawodów filmowych powodują, że miasto pilnie potrzebuje postawić na nowoczesne centrum filmowe, łączące funkcje żywego kontaktu z publicznością, informacji na temat dziedzictwa filmowego Krakowa, wreszcie centrum rozwoju nowych kompetencji w kierunku animacji, gier video, immersji, wirtualnych scenografii, i in.

¹¹³ Raport o stanie gminy 2020 , s. 145

DODATKOWO:

Istnieje potrzeba większej deglomeracji oferty kulturalnej miasta i wysokiej jakości wydarzeń kulturalnych w dzielnicach Krakowa pozbawionych takiej oferty.

Ważne jest zwiększenie obecności kultury w przestrzeni publicznej, nie tylko w śródmiejskiej części Krakowa, gdzie koncentruje się większość postulatów wzbogacania przestrzeni obiektami sztuki oraz inicjatyw artystycznych. Istotne jest też budowanie współpracy w obszarze kultury, która należy do słabych stron tej dziedziny życia miasta. Instytucje kultury w Krakowie (włączając to wszystkie publicznie dostępne placówki) w Krakowie są wyjątkowo skoncentrowane w centrum miasta, w zasięgu 15 minutowego dojazdu do jakiegokolwiek instytucji kulturalnej, innej niż biblioteka i dom kultury, mieszka zaledwie nieco ponad połowa (51%) mieszkańców Krakowa. Szczególnie widoczne są tu braki na gęsto zaludnionych osiedlach mieszkaniowych w południowo-wschodniej części miasta. Także w przypadku podstawowych instytucji – bibliotek i domów kultury – istnieją znaczne braki w dostępności, sięgające 20% populacji miasta, w tym również zamieszkałych w dużych, gęsto zaludnionych osiedlach zabudowy wielorodzinnej.

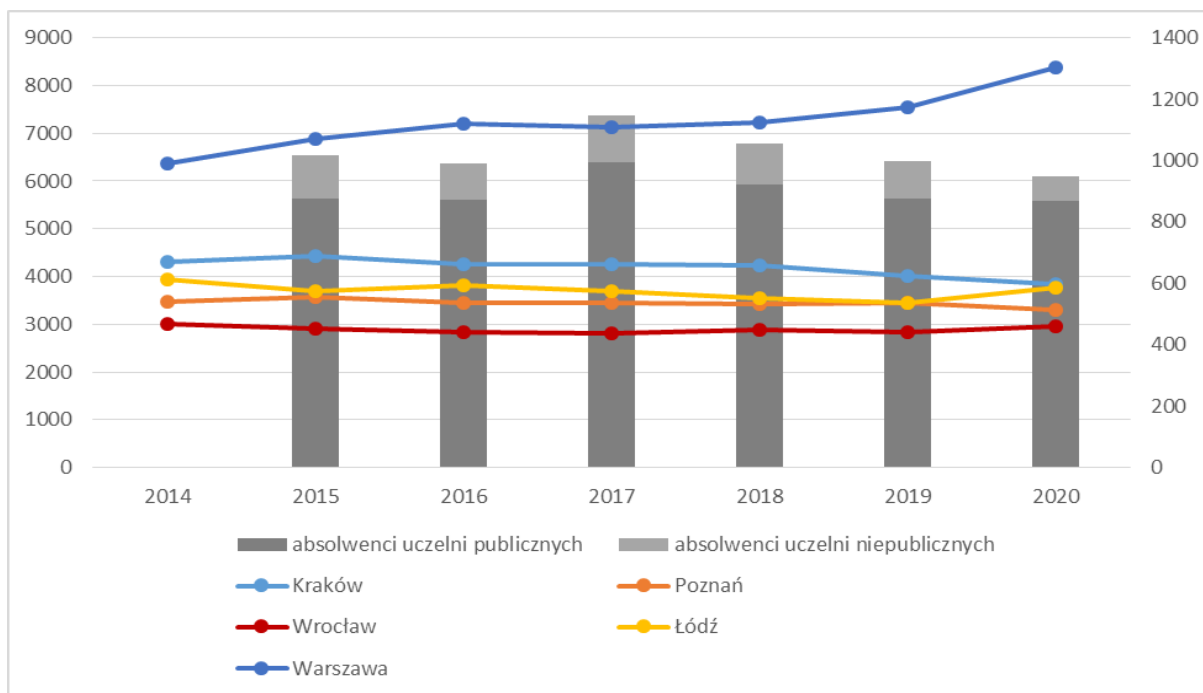
Ryc. 7. Instytucje kultury oraz obszar miasta w zasięgu 15 minutowego dojazdu do nich.

Źródło: Raport "Czy Kraków może stać się miastem 15-minutowym", CPP UEK.

3 100 absolwentów kierunków kreatywnych opuszcza co roku krakowskie uczelnie.

Kraków jest jednym z najważniejszych ośrodków kształcenia artystycznego w Polsce. Corocznie krakowskie uczelnie artystyczne opuszcza ok. tysiąc absolwentów. W ostatnich latach spada jednak liczba studentów kierunków artystycznych w Krakowie.

Kraków jest jednym z najważniejszych ośrodków kształcenia artystycznego w Polsce. Corocznie na kierunkach artystycznych w Krakowie studiuje ok. 4 tys. osób, a mury uczelni opuszcza ok. tysiąc absolwentów. Od 2018 r. liczba studentów i absolwentów krakowskich uczelni artystycznych spada. W stosunku do 2014 r. liczba studentów zmniejszyła się o 11%. Warto tu zauważyć, że trend spadkowy nie jest zjawiskiem ogólnopolskim, w analizowanym okresie liczba studentów kierunków artystycznych w Polsce wzrosła o 7%. Wiązało się to przede wszystkim z rozwojem niepublicznego szkolnictwa artystycznego, głównie w Warszawie i Łodzi.

Wykres 66. Studenci kierunków artystycznych w miastach metropolitalnych (uczelnie publiczne i niepubliczne) oraz absolwenci tych kierunków w Krakowie.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W „Programie rozwoju kultury” stwierdzono, że słabą stroną miasta w odniesieniu do kadr i twórców kultury jest odpływ części kadr do innych miast w Europie i na świecie. Odczuwalna jest potrzeba tworzenia narzędzi – zachęt do pozostawiania artystów i twórców w Krakowie (osiedlanie się i praca). Zdiagnozowano brak opieki nad młodymi twórcami, którzy po studiach opuszczają Kraków w poszukiwaniu lepszych perspektyw zawodowych. Wnioski te powtarza „Diagnoza obszaru sztuki w Krakowie”¹¹⁴, podkreślając słabość krakowskiego rynku i mały zasięg ekosystemu finansowego sztuki, co powoduje odpływ aktorów i podmiotów związanych z obszarem sztuki do miast o bardziej zasobnym i zróżnicowanym ekosystemie finansowym (głównie Warszawy) oraz do innych miast w Polsce, które proponują więcej dostępnej przestrzeni i łatwiejszy dostęp do (większych) środków finansowych. Rekomendacją tej diagnozy jest tworzenie dogodnych warunków w trzech obszarach: dostępności przestrzeni spotkań i działań twórczych, zabezpieczenia bytowego oraz widoczności stworzonych dzieł.

Trwają obecnie prace Programem edukacji kulturowej. Badania diagnostyczne¹¹⁵ w ramach programu wskazały cztery główne przesłanki będące podstawą dla rekomendacji:

- obszar kultury w Krakowie charakteryzuje się wielkim potencjałem w zakresie prowadzonej działalności, liczby aktywnych podmiotów kultury (sektor publiczny, sektor NGO, sektor kreatywny) oraz twórców_czyń, edukatorów_ek i animatorów_ek, co przekłada się na bogactwo oferty edukacyjnej w obszarze kultury,
- wskazano na potrzebę równowagi i subsydiarności w zakresie zarządzania strategicznego obszarem kultury,
- edukacja kulturalna i artystyczna to silna strona działań w obszarze kultury Krakowa, a słabością jest horyzontalne powiązanie działań edukacyjnych skierowanych do dzieci i młodzieży – w oświacie, kulturze i polityce społecznej,

¹¹⁴ Miodyńska A., Knaś P., Wacęga S, *Diagnoza obszaru sztuki w Krakowie. Raport z badań pilotażowych w Krakowie.* <https://mik.krakow.pl/wp-content/uploads/Diagnoza-obszaru-sztuki.pdf>

¹¹⁵ Jaki program edukacji kulturowej w Krakowie? Diagnoza edukacji w obszarze kultury. Streszczenie raportu z badania. Dokument udostępniony przez UMK

- punktem wyjścia dla niniejszego programu powinno być maksymalne otwarcie się na wszelką aktywność edukacyjną, animacyjną, obywatelską i społeczną, wykorzystującą zasoby kultury, aby beneficjent(k)ami programu mogły być różnorodne podmioty i osoby pracujące z dziećmi i młodzieżą.

Zarekomendowano działania, których celem jest:

- Wsparcie rozwoju kompetencji osób oraz rozwoju potencjału placówek;
- Wspomaganie realizacji działań w obszarach łączących kulturę, sztukę, animację, edukację;
- Kooperacja środowiska i tworzenie sieci osób pracujących z dziećmi i młodzieżą;
- Docenienie dorobku i zaangażowania tego środowiska.

W 2021 r. ustanowiona została nagroda Nagroda Miasta Krakowa „Animator Roku”. Przynawana będzie – od 2022 r. za wyróżniające się działania osób i podmiotów na rzecz edukacji kulturowej i upowszechniania kultury, sprzyjające rozwijaniu kompetencji kulturowych lokalnej społeczności, mające na celu poprawę jakości i standardów inicjowanych i realizowanych programów edukacji kulturowej, wzmocnienie umiejętności w czytaniu oraz interpretacji kodów kulturowych.

DODATKOWO:

Pandemia spowodowała znaczące zmiany w krakowskiej (i nie tylko) kulturze. Dotyczyły one zarówno stabilności finansowej podmiotów kultury, zmiany realiów pracy i braku stabilności finansowej ludzi kultury, spadku liczebności odbiorców, negatywnych skutków psychologicznych.

Pandemia spowodowała także wzrost znaczenia wydarzeń on-line. Z perspektywy krakowskich instytucji jest to wyzwanie, ale też szansa na znaczące poszerzenie zasięgu odbiorców i wzrost dostępności kultury. W świetle obecnych badań nie można jednak jednoznacznie stwierdzić czy hybrydowy model uczestnictwa w kulturze się utrwali.

Pandemia spowodowała ogromne straty w instytucjach kultury w całym kraju, także w Krakowie o czym świadczą przytaczane wyżej statystyki uczestnictwa w kulturze. W 2020 r. i 2021 r. Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego Urzędu Miasta Krakowa we współpracy z Małopolskim Instytutem Kultury i Miejskim Centrum Dialogu przeprowadził badania, których wynikiem jest raport przedstawiający sytuację kultury i sektora kreatywnego w Krakowie w warunkach pandemii¹¹⁶. Pandemia wywołała daleko idące skutki w zatrudnieniu w podmiotach sektora kultury – jedynie ¼ organizacji zachowała strukturę zatrudnienia sprzed zatrudnienia lub nieznacznie ją podwyższyła. W najgorszej sytuacji znalazły się osoby pracujące w ramach umów cywilnoprawnych. 83% badanych podmiotów prawnych ucierpiało finansowo w obostrzeń wywołanych pandemią, a jedynie połowa badanych osób fizycznych zadeklarowała stabilność finansową. Długotrwałe efekty dla organizacji to przede wszystkim zdalna praca, obniżone przychody i zmniejszona liczba odbiorców. Zmieniły się realia pracy, przede wszystkim z powodu pracy zdalnej i przeniesienie działalności do przestrzeni wirtualnej. Dokonały się także zmiany artystyczne w zakresie nowych form wyrazu i nowego odbiorcy. Psychologiczne skutki pandemii dotyczą takich emocji jak strach, niepewność, brak poczucia bezpieczeństwa. Ankietowani deklarowali, że współpraca wewnątrzsektorowa wzbudziła wzmożone poczucie solidarności oraz pozwoliła na wymianę informacji, doświadczeń oraz wzajemne wsparcie. Wśród innowacji jakie wg ankietowanych konieczne są do wdrożenia wskazano wsparcie psychologiczne, usprawnienie działalności informacyjnych platform internetowych oraz wsparcie eksperymentalnych cyfrowych form sztuki. Niemalże połowa badanych nie otrzymała wsparcia publicznego na pokrycie strat wywołanych pandemią. Doceniano fakt pojawienia się pomocy publicznej dla kultury, zwracano jednak uwagę, że była ona niewystarczająca. W odpowiedzi na pytanie

¹¹⁶ Alicja Kędziora, Działalność sektora kultury i sektora kreatywnego w Krakowie w warunkach pandemii covid-19. Raport z badań

o przyszły kształt kultury podkreślano konieczność adaptacji do warunków pandemicznych, wzrost aktywności sektora kultury po okresie załamania oraz równoległe rozwijanie działalności online i stacjonarnej (hybrydowy model kultury).

Wydział Kultury i Dziedzictwa Narodowego przygotował w 2020 roku pakiet działań wspierających sektor kultury i twórców w pandemii pn. „Kultura Odporna”. Interwencją i wsparciem objęci zostali zarówno indywidualni twórcy i animatorzy, jak i organizacje pozarządowe, instytucje, przedstawiciele najważniejszych sektorów kreatywnych, w tym, m.in.: producenci muzyczni i audiowizualni, sektor sztuk wizualnych, sektor filmowy i branża książki.

Pandemia wywołała znaczące zmiany w sposobie uczestniczenia w kulturze, pogłębiając diagnozowany już w 2017 r. w Programie rozwoju kultury „*odpływ widzów od realnego uczestnictwa w kulturze na rzecz uczestnictwa on-line, za pośrednictwem nowych technologii, sieci.*” Jednym z kluczowych pytań pozostaje na ile te zmiany będą trwałe po całkowitym ustąpieniu ograniczeń pandemicznych.

Wg badań Narodowego Centrum Kultury (NCK) przeprowadzonych w grudniu 2021 r., czyli w czwartej fali pandemii 56% użytkowników internetu deklaruje uczestniczenie w kulturze online regularnie, a publiczność wydarzeń on-line rośnie wraz z ewolucją samej oferty, a kultura online może być – ze względu na brak bariery ekonomicznej i geograficznej bardziej dostępna i inkluzywna niż stacjonarna¹¹⁷. Mimo rosnącej popularności, kultura online nie była jednak w stanie w pełni zastąpić badanym kultury stacjonarnej, ponad połowa badanych uczestniczących regularnie w wydarzeniach on-line uważała, że wydarzenia kulturalne online są mniej angażujące niż doświadczenia „na żywo”.

Przywołane badania NCK wskazują, że większość Polaków deklaruje tęsknotę za osobistym odwiedzaniem instytucji kultury. Jednocześnie pomimo otwarcia instytucji kultury w warunkach reżimu sanitarnego, aż 61% ogółu respondentów (i 70% zamieszkujących miasta powyżej pół miliona mieszkańców) deklaruje, że nadal rzadziej bierze udział w wydarzeniach stacjonarnych. Większość z ankietowanych deklaruje mniejszą aktywność z powodu obawy przed chorobą lub uciążliwości restrykcji, a tylko 3% twierdziło, że przyzwyczało się do braku możliwości wyjścia z domu. Badania pokazują jednak zmiany postaw i nawyków wobec niektórych form uczestnictwa w kulturze – np. już 22% ankietowanych deklaruje w grudniu 2021 r. że nie odczuwa potrzeby wychodzenia do kina. Autorzy raportu wyrażają przypuszczenie, że z końcem pandemii sytuacja odwróci się znów na korzyść kultury stacjonarnej. Jednocześnie zwracają uwagę, że inkluzywność kultury on-line, przełamującej bariery uczestnictwa w kulturze jest jej ogromnym plusem, co skłania do wniosku, że hybrydowy model uczestnictwa w kulturze się utrwali. Z perspektywy krakowskich instytucji może to także oznaczać znaczące poszerzenie zasięgu odbiorców. Jak stwierdzają autorzy raportu „Kultura w pandemii”¹¹⁸ stała się ona okazją do eksperymentowania, często z powodzeniem, z nowymi formatami działań. Wykorzystanie narzędzi on-line powoduje jednak konieczność wsparcia instytucji w definiowaniu profilu swoich odbiorców online i rozwoju publiczności online, tak by tworzyć atrakcyjną a jednocześnie niewykluczającą niektórych grup ofertę.

¹¹⁷ Zmiany w obszarze aktywności kulturalnych podczas ograniczeń epidemicznych Komunikat z badania Narodowego Centrum Kultury. <https://www.nck.pl/badania/aktualnosci/trzecia-edycja-sondazu-o-kulturze-w-pandemii>.

¹¹⁸ A. Buchner, A. Urbańska, M. Wierzbicka, A. Janus, N. Cetera, 2021, Kultura w pandemii. Doświadczenie polskich instytucji kultury. https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/sites/16/2021/04/Raport_Kultura_w_pandemii.pdf.

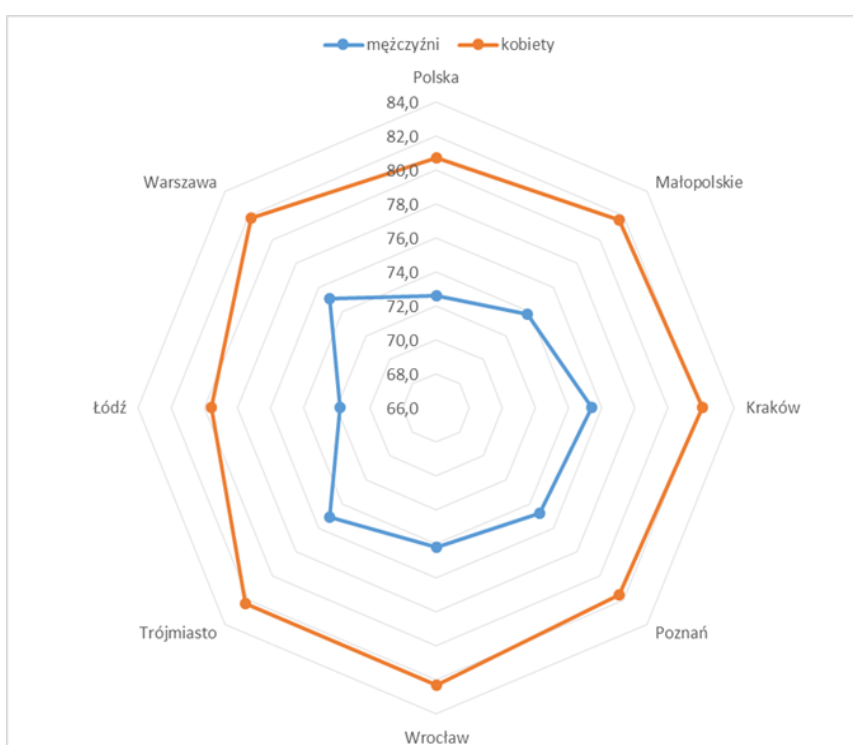
OBSZAR IV: Jakość życia

CEL STRATEGICZNY IV: Kraków – miasto przyjazne do życia

Przeciętny wiek życia, który przeżyją dzieci urodzone w Krakowie w 2016 r. należy do najwyższych w Polsce. Dla kobiet jest to 82,6 lat, dla mężczyzn 76,8 lat. Ponad 25% mieszkańców to osoby powyżej 60 roku życia.

Przeciętna oczekiwana długość życia dzieci urodzonych w Krakowie należy do najwyższych w Polsce, choć podobnie jak w całym kraju spadła po 2019 r. W ostatnich latach pogłębia się różnica w oczekiwanej długości życia mężczyzn i kobiet. Osoby w wieku poprodukcyjnym stanowią ok. 24% mieszkańców miasta, co jest najniższym odsetkiem wśród metropolii. Podobnie jak w całym kraju systematycznie rośnie udział osób starszych.

Przeciętna oczekiwana długość życia dzieci urodzonych w Krakowie utrzymuje się na wysokim poziomie na tle kraju, regionu i województwa małopolskiego. W 2020 r. było to odpowiednio 82,1 lat dla kobiet i 75,4 lat dla mężczyzn.

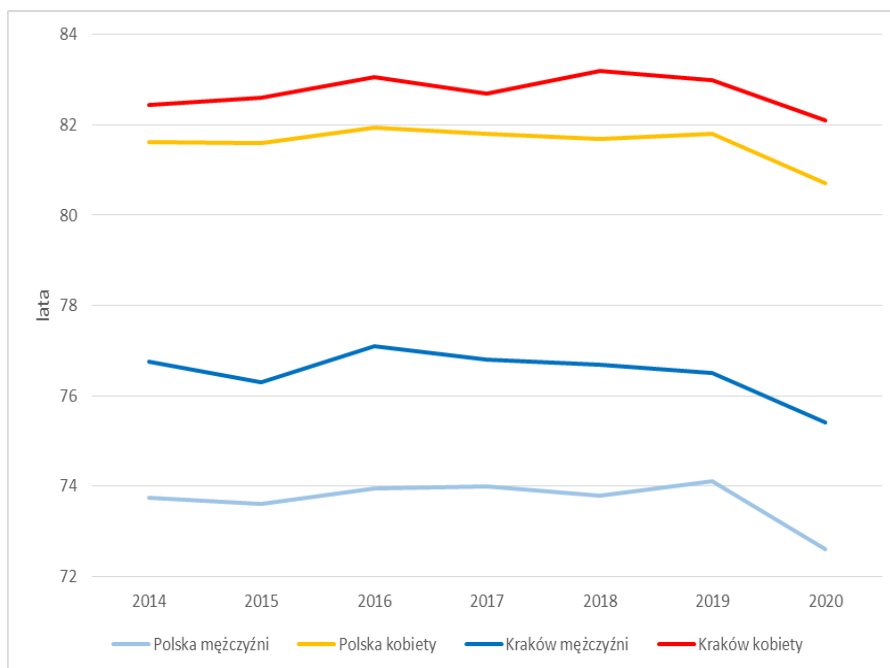

Wykres 67. Przekrojowe dalsze trwanie życia osób urodzonych w 2020 r.¹¹⁹

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Podobnie jak w całej Polsce po 2019 r., ze względu na pandemię Covid19 i związaną z nią śmiertelność nastąpił znaczny spadek oczekiwanej długości życia nowonarodzonych. Jeszcze w 2019 r. wynosiła ona odpowiednio 83 i 76,5 roku. Różnica w oczekiwanej długości życia mężczyzn i kobiet jest mniejsza niż średnia dla kraju (ok. 8 lat w ostatnich latach), jednak w Krakowie różnica ta się pogłębia. Jeszcze w 2014 r. wynosiła ona 5,7 roku, w ostatnich latach już powyżej 6,5 roku.

¹¹⁹ W BDL GUS brak prognozy dla 2021

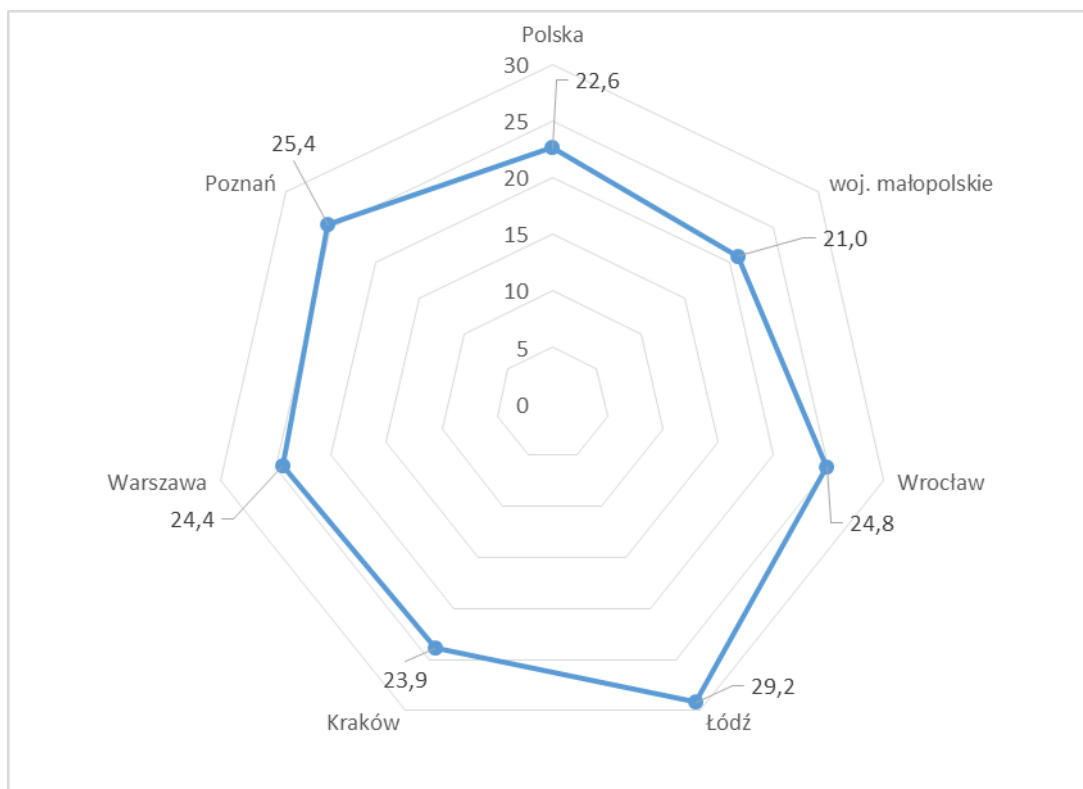
Wykres 68. Przeciętne dalsze trwanie życia osób urodzonych w latach 2014-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Miasto aktywnie wspierało programy szczepień przeciwko wirusowi COVID19, w tym organizowało mobilne zespoły szczepień, wakacyjne akcje weekendowe szczepień, prowadziło specjalną miejską infolinię COVID-ową, prowadziło miejskie Punkty Szczepień Powszechnych i organizowało transport dla osób z niepełnosprawnościami.

Liczba mieszkańców Krakowa zaszczepionych przynajmniej jedną dawką szczepionki przeciw COVID19 w końcu 2021 r. wynosiła 547 807 osób, co stanowiło 70,2% populacji miasta.

Osoby w wieku poprodukcyjnym w 2021 r. stanowiły 23,9 % mieszkańców Krakowa. Był to najniższy odsetek spośród największych miast w Polsce, jednak nieco wyższy niż w Polsce i województwie małopolskim. Podobnie jak w całym kraju udział osób starszych systematycznie rośnie – w 2010 roku odsetek mieszkańców w wieku poprodukcyjnym wyniósł zaledwie 19,4%.

Wykres 69. Udział osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni powyżej 65 lat., kobiety powyżej 60 lat.) w 2021 r.

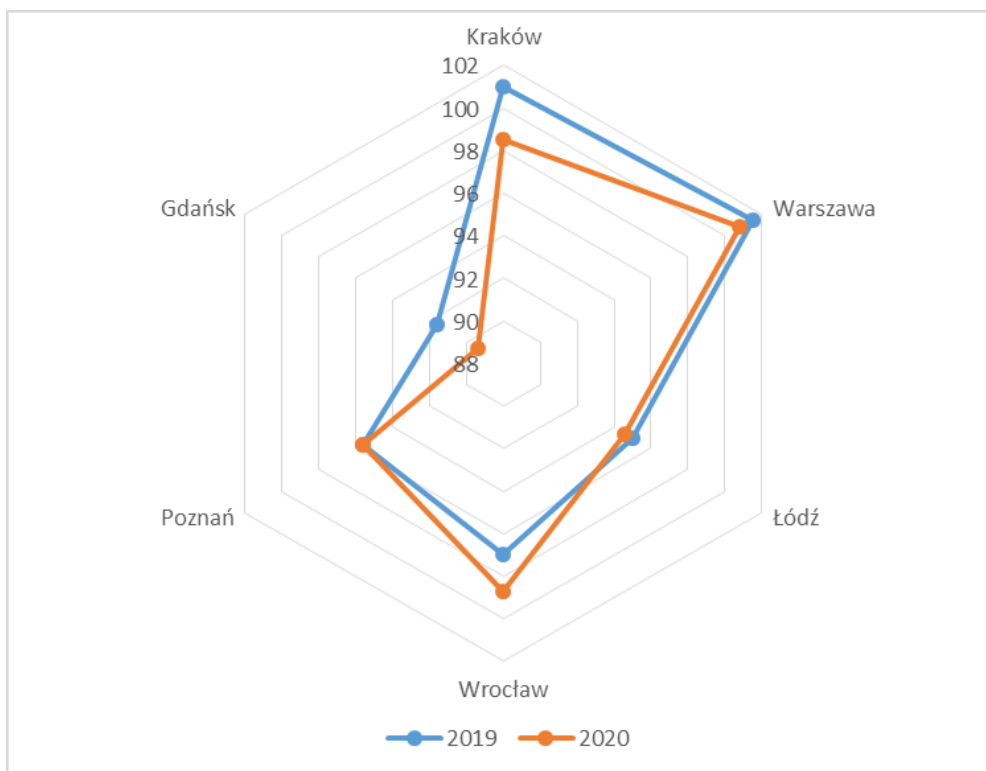
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Blisko 97,5% dzieci objętych jest opieką przedszkolną; średnia dla Polski to tylko 84,2%. Dzieci uczęszczające do przedszkoli mają większe szanse edukacyjne i, w konsekwencji, w przyszłości lepszy start na rynku pracy.

Ponad 98% dzieci w wieku 3-6 lat objętych jest wychowaniem przedszkolnym. Na tle kraju i innych metropolii udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym jest bardzo wysoki. W niektórych dzielnicach miasta utrzymują się problemy z rekrutacją do przedszkoli. W najbliższych latach utrzymywał się będzie wysoki popyt na miejsca w przedszkolach, zwłaszcza że do przedszkoli krakowskich uczęszczają dzieci ze strefy podmiejskiej.

Liczba dzieci w wieku przedszkolnym w Krakowie zwiększyła się z 26 tys. w 2010 r. do 33 tys. w 2020 r. Prognoza demograficzna na najbliższe lata wskazuje, że liczba dzieci w Krakowie w wieku 3-6 lat będzie się zwiększać do roku 2022, po czym zacznie następować jej nieznaczny spadek.

W 2020 r. 98,5% dzieci w Krakowie było objętych wychowaniem przedszkolnym (w placówkach publicznych i niepublicznych), przy średniej ogólnokrajowej na poziomie ok. 90%. W roku poprzednim wskaźnik ten przewyższał 100% co wskazuje, że do przedszkoli krakowskich uczęszczały dzieci spoza miasta. Na tle innych metropolii udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym jest bardzo wysoki.

Wykres 70. Udział dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w metropoliach w latach 2019-2020¹²⁰

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Podczas rekrutacji do przedszkoli samorządowych w ostatnich trzech latach szkolnych największe problemy związane z przyjęciem dzieci pojawiły się w przedszkolach na terenie Dzielnic: XI, XII, XIII, XIV i XV.¹²¹

Kraków posiada najbardziej rozbudowaną, spośród największych miast (obok Poznania i Wrocławia), sieć placówek świadczących opiekę nad dziećmi do lat 3 (żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie). Jednocześnie od 2012 r. działalność placówek świadczących taką opiekę jest dofinansowywana przez Miasto. Rocznie w mieście przybywa ok. 1000 miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3.

Kraków dysponuje jedną z najbardziej rozbudowanych sieci placówek świadczących opiekę nad dziećmi do lat 3 (żłobki, kluby dziecięce, dzienni opiekunowie). Liczba miejsc znacząco wzrosła w ostatniej dekadzie. Liczba miejsc opieki w żłobkach systematycznie wzrastała – z poziomu ok. 2,4 tys. w 2012 r. do ponad 11 tys. w 2021 r. Większość z miejsc zapewniają podmioty niepubliczne, których działanie jest objęte dofinansowaniem gminy.

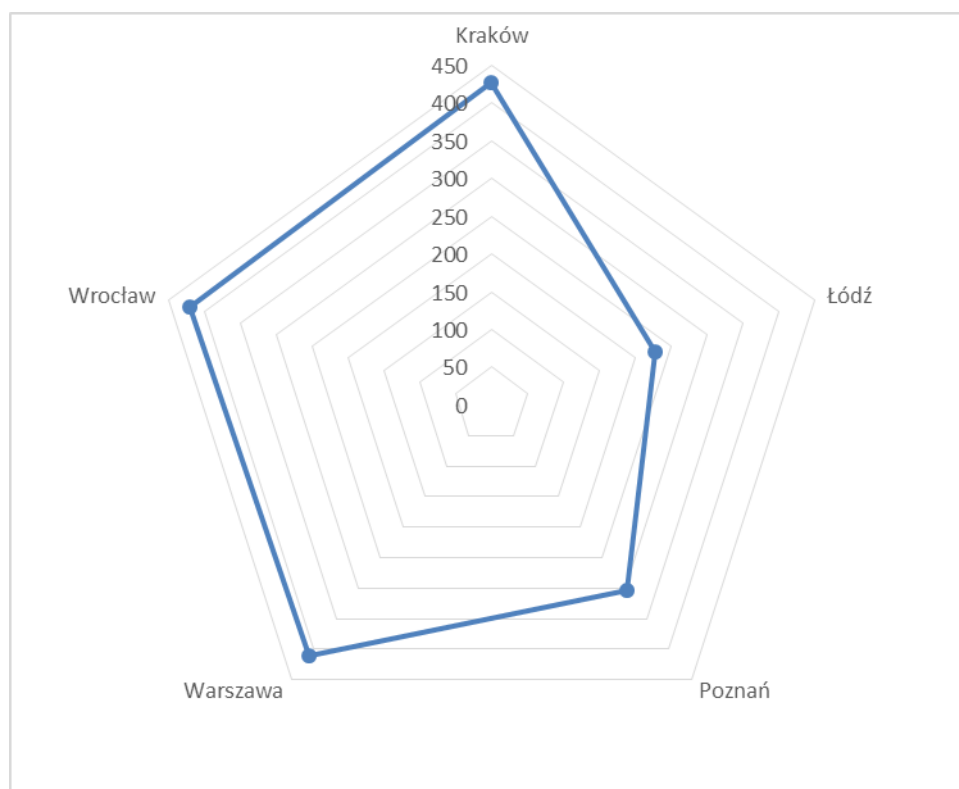
Liczba miejsc opieki w żłobkach i klubach dziecięcych systematycznie wzrastała – z poziomu ok. 2,4 tys. w 2012 r. do prawie 11,3 tys. w końcu 2021 r. Ponadto w Krakowie zarejestrowanych było w 2021 r. 58 opiekunów dziennych, dysponujących 316 miejscami dla dzieci¹²².

¹²⁰ W BDL GUS brak danych dla 2021 r.

¹²¹ Oświata krakowska w roku szkolnym 2018/2019, 2019/2020, 2020/2021 – Sprawozdania z realizacji zadań oświatowych.

¹²² Wg danych z Rejestru żłobków i klubów dziecięcych oraz Wykazu dziennych opiekunów prowadzonych przez MPIPS, przekazanych przez Urząd Miasta Krakowa.

W tym samym okresie liczba dzieci w wieku żłobkowym wzrosła z 23 tys. do 28 tys. w 2020 r. W 2021 r. liczba dzieci w tym wieku spadła do 27 tys. Spośród największych miast Kraków dysponuje największą bazą żłobkową (miejsca w żłobkach, klubach dziecięcych i u opiekunów dziennych) w przeliczeniu na tysiąc dzieci w wieku do 3 lat (428 miejsc na 1000 dzieci). Większość miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 zapewniają podmioty niepubliczne. Ponad 95% miejsc w tych podmiotach jest objęte dofinansowaniem gminy Kraków, która nieprzerwanie od roku 2012 wspiera rozwój prywatnych żłobków, klubów dziecięcych i dziennych opiekunów udzielając im ofinansowania do opieki nad dziećmi.

Wykres 71. Miejsca w żłobkach, klubach dziecięcych oraz zapewniane przez dziennych opiekunów na 1000 dzieci w wieku do lat 3 w metropoliach w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych MPiPS i GUS

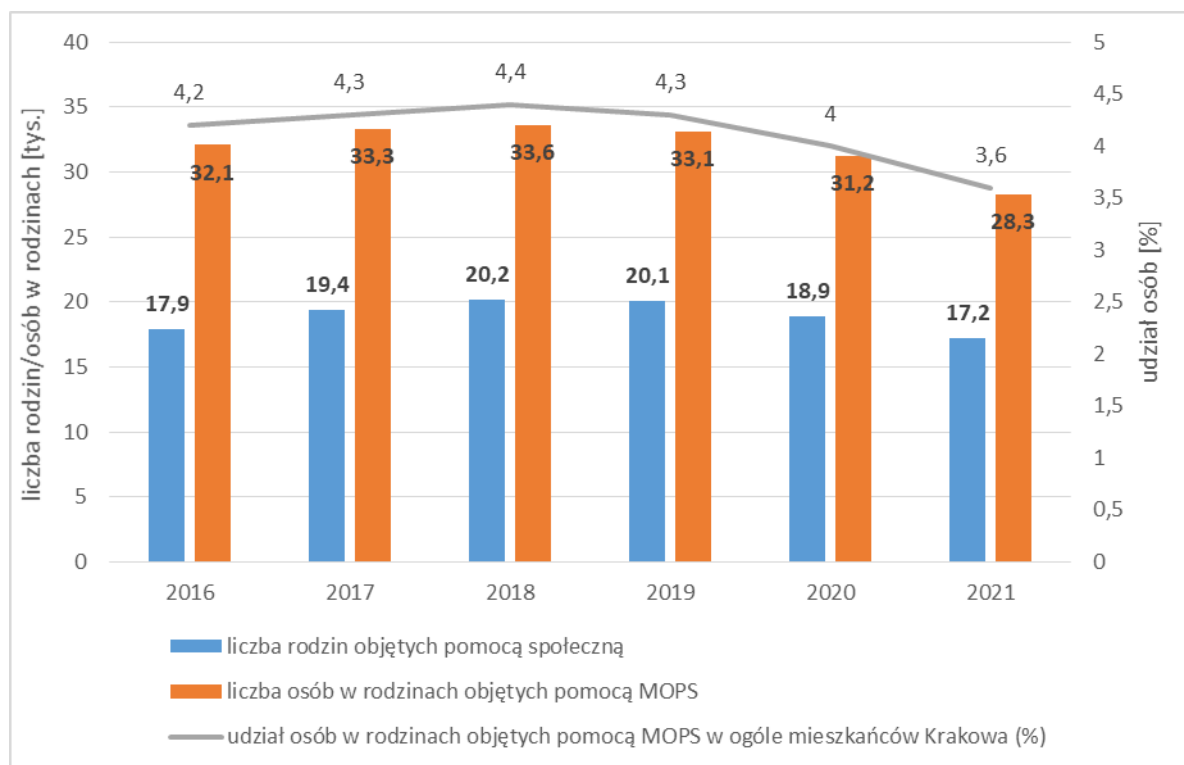
DODATKOWO:

W ostatnich sześciu latach liczba rodzin i osób korzystających z pomocy społecznej utrzymuje się w Krakowie na podobnym poziomie. Zmianie ulega struktura wiekowa beneficjentów – szybko rośnie liczba i udział korzystających z pomocy osób starszych.

Wg danych z Raportów o Stanie Miasta liczba rodzin objętych wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej wzrosła po 2016 r. do ok. 20 tys. W ostatnich dwu latach ponownie spadła – do 17 tys w 2021 r. Liczba osób w rodzinach objętych wsparciem utrzymywała się do 2020 r. na poziomie ponad 30 tys. (powyżej 4% mieszkańców Krakowa) W 2021 r. spadła do 28 tys. tj. pomocą objęto 3,6% mieszkańców miasta.

Wg informacji z MOPS głównymi powodami sytuacji życiowej osób korzystających z pomocy społecznej w Krakowie w roku 2021 należy wymienić: długotrwałą lub ciężką chorobę (8,6 tys. rodzin), ubóstwo (5,6 tys. rodzin), niepełnosprawność (5,2 tys. rodzin), bezrobocie (3,7 tys. rodzin), bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego (1,5 tys rodzin),

alkoholizm (1 tys. rodzin), potrzebę ochrony macierzyństwa, w tym wielodzietności (ok. 0,5 tys. rodzin), przemoc w rodzinie (77 rodzin).

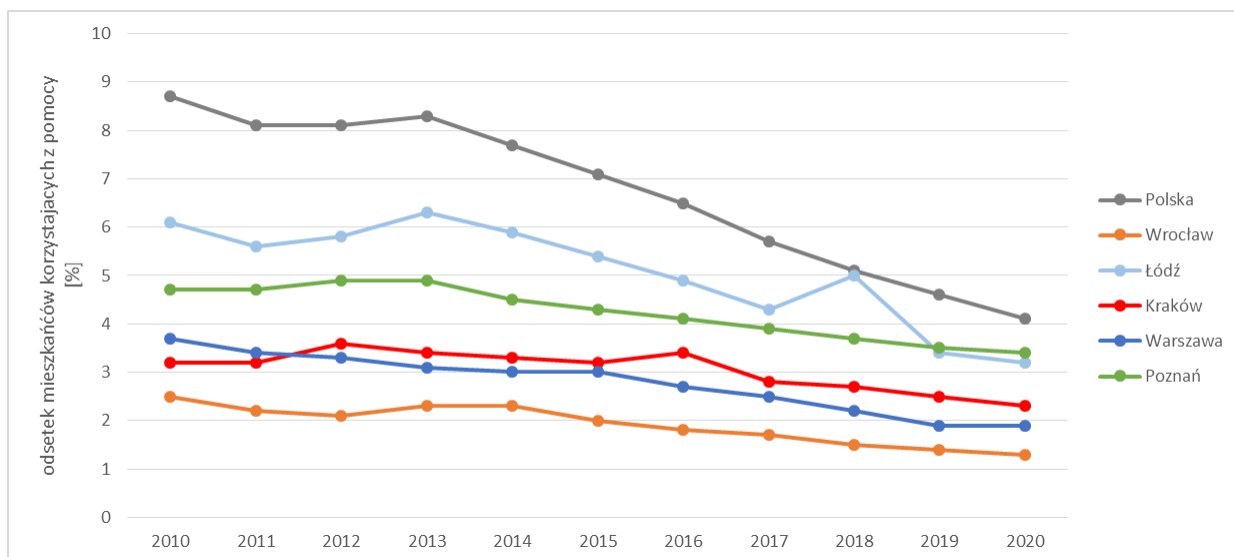

Wykres 72. Liczba rodzin i osób w rodzinach o korzystających z pomocy MOPS w latach 2016-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów o Stanie Gminy

Sytuację Krakowa na tle kraju i pozostałych dużych ośrodków pozwalają prześledzić dane GUS¹²³, monitorujące m.in. zasięg pomocy społecznej czyli udział mieszkańców korzystających z pomocy w ogóle mieszkańców. Zgodnie z danymi GUS w dłuższym okresie, po 2010 r. udział osób korzystających z pomocy spada systematycznie, zarówno w skali kraju jak i największych miast. W Krakowie udział osób korzystających z pomocy w 2020 r. wynosił 2,3% i był na tle innych dużych miast przeciętny – wyższy niż w Warszawie i Wrocławiu gdzie udział w ostatnim czasie spadł poniżej 2%, niższy niż w Poznaniu i Łodzi (powyżej 3%). Warto pamiętać jednak, że dane dotyczące pomocy społecznej nie obejmują najnowszego okresu – kiedy nałożyły się problemy związane z drastycznym wzrostem cen (w tym kosztów mieszkania) oraz kryzys uchodźczy związany z wojną w Ukrainie.

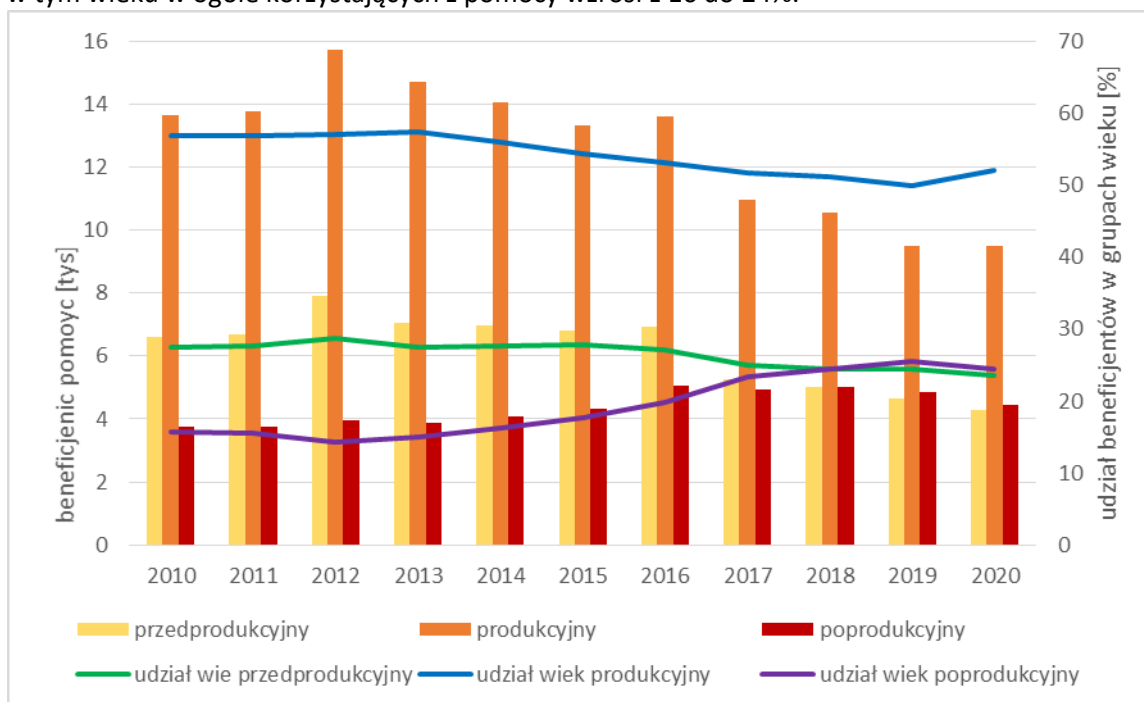
¹²³ Szacunki na podstawie Zbioru Centralnego Krajowego Systemu Monitoringu Pomocy Społecznej Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, zawierającego informację o zrealizowanych świadczeniach środowiskowej pomocy społecznej i odbiorcach tej pomocy - gospodarstwach domowych i ich członkach oraz osobach bezdomnych. Zbiór jest zasilany informacjami uzyskanymi w rodzinnym wywiadzie środowiskowym, przeprowadzanym przez pracowników socjalnych gminnych ośrodków pomocy społecznej (Źródło opisu: BDL GUS)

Wykres 73. Zasięg pomocy społecznej w miastach metropolitalnych i w Polsce

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zmianie ulega struktura wiekowa beneficjentów pomocy społecznej. W ostatnich latach spadła liczba beneficjentów pomocy w wieku produkcyjnym (o 30%) i przedprodukcyjnym (o 35%). Jediną grupą, gdzie tendencja była wzrostowa są osoby w wieku poprodukcyjnym (o 18%). Tym samym udział osób w tym wieku w ogóle korzystających z pomocy wzrósł z 16 do 24%.

Wykres 74. Liczba i udział beneficjentów pomocy społecznej w grupach wiekowych w Krakowie w latach 2010-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Krakowie działają Centra Aktywności Seniora (CAS) tworząc, jedyną taką w kraju, sieć miejsc organizujących możliwość wszechstronnej aktywności osób starszych.

Ze względu na procesy starzenia się społeczeństwa rozbudowy wymaga system zapewniający wszechstronną opiekę dla osób starszych, pomoc w opiece dla ich rodzin oraz integrację seniorów. Całodobowe ośrodki pomocy społecznej zapewniały w Krakowie ponad tysiąc sto miejsc. Pandemia spowodowała – zapewne przejściowy – spadek popytu na ich usługi. Istotnym aspektem jest także wsparcie dzienne dla osób wymagających asysty - sieć tego typu ośrodków jest skromniejsza i obejmuje ponad 20 placówek.

Pomimo relatywnie młodej struktury demograficznej w Krakowie podobnie jak w całej Polsce zachodzi proces starzenia się lokalnej społeczności. W ciągu dekady liczba osób w wieku pow. 70 lat wzrosła z 86 tys. (11% mieszkańców) do 108 tys. - 14% mieszkańców miasta. Osoby w wieku powyżej 80 roku życia stanowiły w 2020 r. już ponad 5% mieszkańców Krakowa. Czynniki demograficzne przyczyniają się z jednej strony do większego zaawansowania procesu starzenia się, a z drugiej strony do zmniejszenia potencjału pielęgnacyjnego rodziny. Istotnym zagadnieniem jest zapewnienie wszechstronnej opieki nad osobami starszymi, działania na rzecz poprawy oraz integracji seniorów. Kluczowe w przyszłości będzie dostosowywanie systemu pomocy społecznej do potrzeb tej grupy odbiorców.

Usługi opiekuńcze są monitorowane za pomocą wskaźników wymiarujących liczbę tychże usług finansowanych ze środków Gminy Miejskiej Kraków świadczonych na rzecz osób w zaawansowanym wieku lub obłożnie chorych oraz liczby osób, które skorzystały z tych usług. Monitorowana jest także średnia tygodniowa liczba godzin usług przypadająca na jedną osobę objętą opieką. W ostatnich latach spadła zarówno liczba godzin usług opiekuńczych jak i liczba osób, które korzystały z tej formy pomocy. Nieznacznie zwiększyła się średnia liczba godzin przypadających tygodniowo na jedną osobę objętą pomocą.

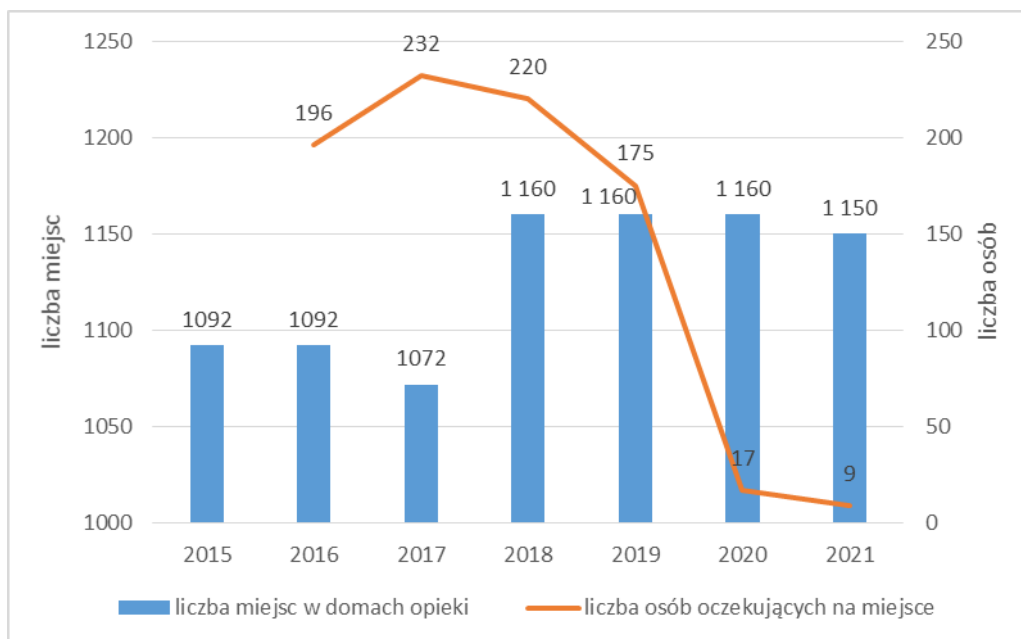
Tabela 5. Poziom wsparcia w formie usług opiekuńczych w Gminie Miejskiej Kraków

Wskaźnik	2018	2019	2020	2021
liczba godzin opiekuńczych rocznie [tys.]	829,9	829,8	759,1	714,6
liczba osób, które skorzystały z usług	2 463	2 365	2 125	1 945
Średnia, tygodniową liczbę godzin usług/osobę	6,48	6,75	6,87	7,07

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów o Stanie Gminy

Podstawową formą całodobowego wsparcia instytucjonalnego są domy pomocy społecznej. Liczba miejsc w domach opieki dla osób starszych uległa w ostatnich latach relatywnie niewielkiemu wzrostowi (o ok. 5%). Liczba osób oczekujących na miejsce w domu opieki wynosiła przed pandemią ok. 200 osób. W 2020 r. spadła drastycznie, w związku z mniejszą ilością wniosków osób ubiegających się o skierowanie do DPS oraz rezygnacjami z umieszczenia w placówkach, wynikającymi w znacznej części z obawy przed zakażeniem wirusem. W 2021 r. na miejsce w DPS dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych oczekiwało 9 osób.

Ponadto w Krakowie działają 24 dzienne ośrodki wsparcia, udzielają pomocy seniorom, którzy nie wymagają opieki całodobowej, ale ze względu na swoje problemy potrzebują asysty w codziennym funkcjonowaniu.

Wykres 75. Liczba miejsc w domach pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych oraz liczba osób oczekujących na miejsce w domu pomocy społecznej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportu o Stanie Gminy

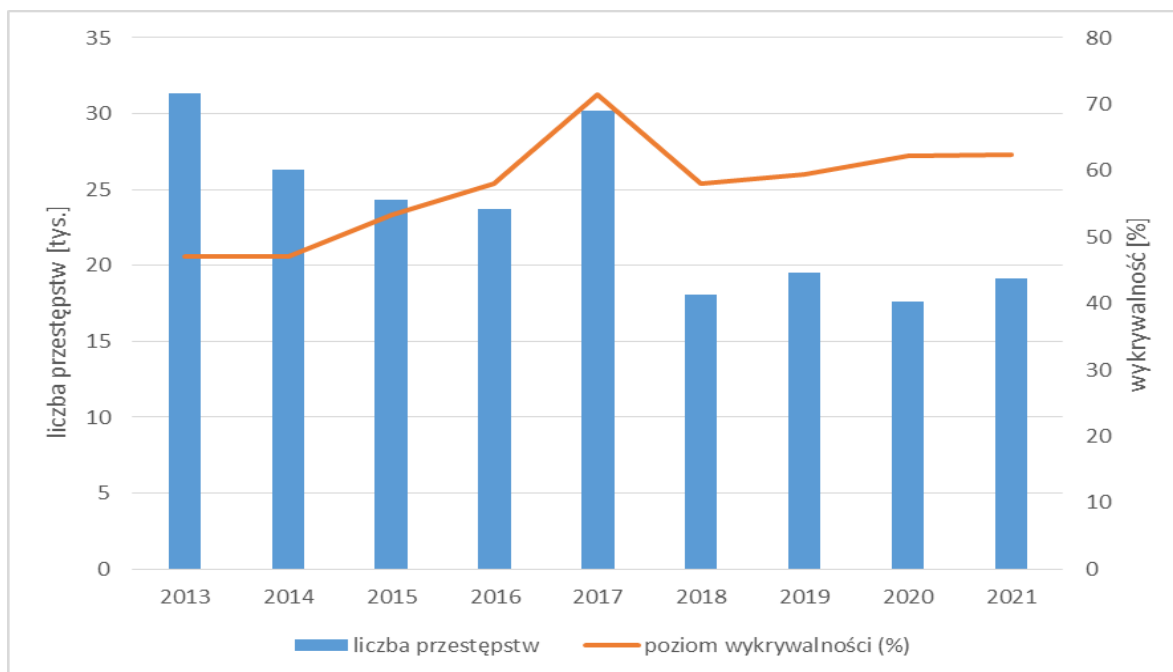
Poza kwestiami opieki nad seniorami niesamodzielnymi istotna jest aktywizacja osób starszych, przyczyniająca się do poprawy jakości ich życia. W Krakowie działa 52 Centrów Aktywności Seniora (CAS) tworząc, sieć miejsc organizujących możliwość wszechstronnej aktywności osób starszych. Z oferty CAS korzysta rocznie ok. 5 tys. seniorów.

W celu włączenia w życie społecznej i aktywizacji osób starszych, a tym samym podnoszenia jakości ich życia, miasto realizowało Gminny Program Aktywności i Integracji Osób Starszych (PASIOS) na lata 2021-2025, w ramach którego między innymi rozwijano sieć Centrów Aktywności Seniorów (CAS) na którą składają się 52 placówki (stan na lipiec 2022). W 2019 r. (stan na grudzień) z oferty CAS korzystało 4 613 seniorów, w 2020 r. - 5 088 seniorów, w 2021 r. 4 990 osób. W ramach programu PASIOS realizowane jest także szereg inicjatyw aktywizacyjnych, pomocowych, działa Miejskie Centrum Informacji dla Seniorów oraz portal Kraków dla seniora. Jako ciało doradcze i opiniotwórcze została powołana Rada Krakowskich Seniorów.

W 2016 r. popełniono 23 704 przestępstwa, co stanowi 31 przestępstw w przeliczeniu na 1 000 mieszkańców.

Poziom przestępczości w Krakowie jest stosunkowo niski, a wykrywalność sprawców przestępstw wysoka na tle miast metropolitalnych. Wskaźniki w tym zakresie poprawiły się w ostatnich latach. Zdecydowana większość mieszkańców Krakowa uważa miasto za bezpieczne.

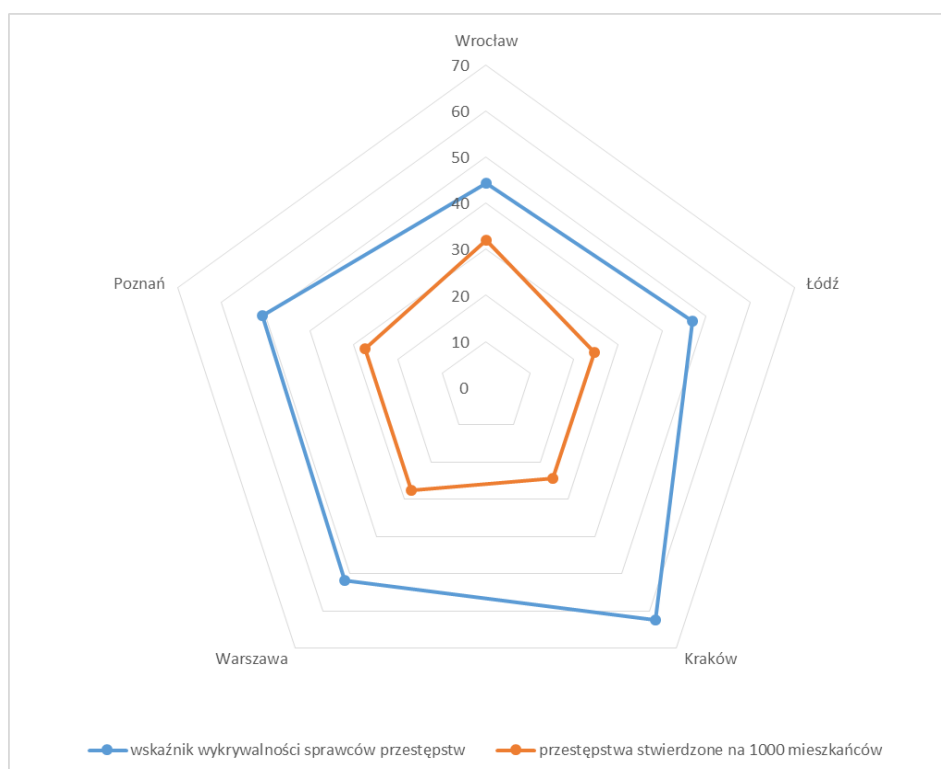
W 2021 r. odnotowano w Krakowie 19,1 tys. przestępstw. Od kilku lat notowany jest spadek liczby przestępstw w Krakowie. Wykrywalność przestępstw w ostatnich latach kształtuje się na poziomie ok. 60%.

Wykres 76. Liczba przestępstw i poziom wykrywalności w Krakowie w latach 2013-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

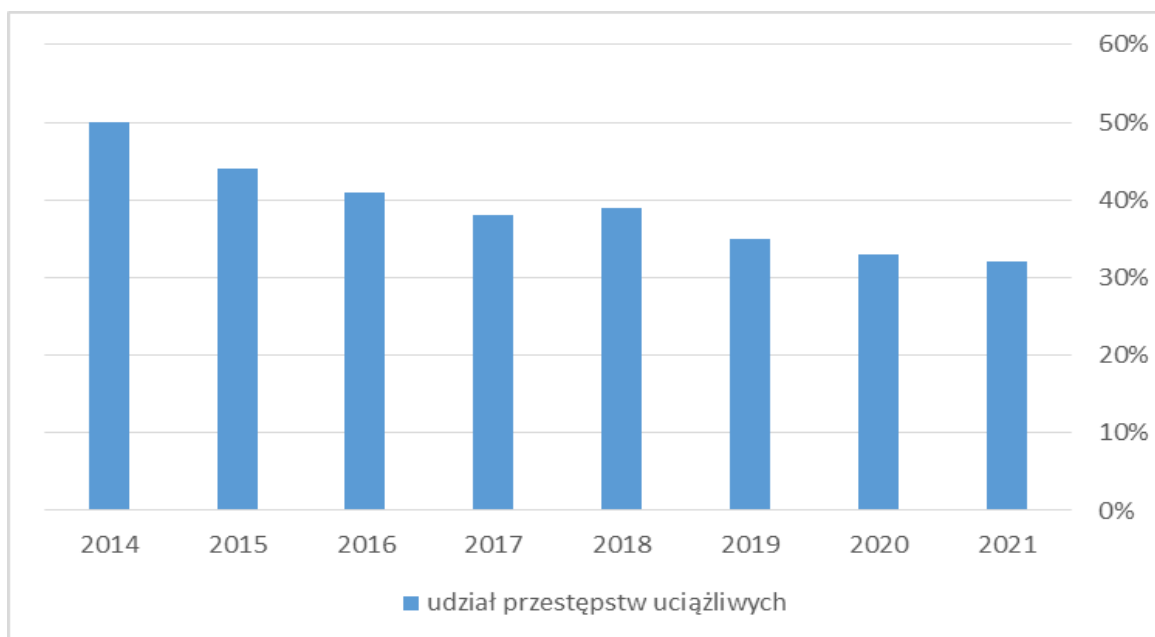
Poziom bezpieczeństwa publicznego w Krakowie, mierzony liczbą przestępstw w przeliczeniu na tysiąc mieszkańców należy do najwyższych spośród miast metropolitalnych. Najwyższy jest poziom wykrywalności przestępstw, sięgający 62% (2021 r.).

Wykres 77. Wskaźniki bezpieczeństwa publicznego w miastach metropolitalnych w 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Udział przestępstw najbardziej uciążliwych dla mieszkańców (kradzieże z włamaniem, rozboje, wymuszenia rozbójnicze, bójki i pobicia, kradzieże samochodów) w liczbie przestępstw ogółem wynosił w 2021 r. 31% wykazuje trend malejący lub stały nieprzerwanie od 2014.

Wykres 78. Udział przestępstw uciążliwych dla mieszkańców (kradzieże z włamaniem, rozboje, wymuszenia rozbójnicze, bójki i pobicia, kradzieże samochodów) w liczbie przestępstw ogółem

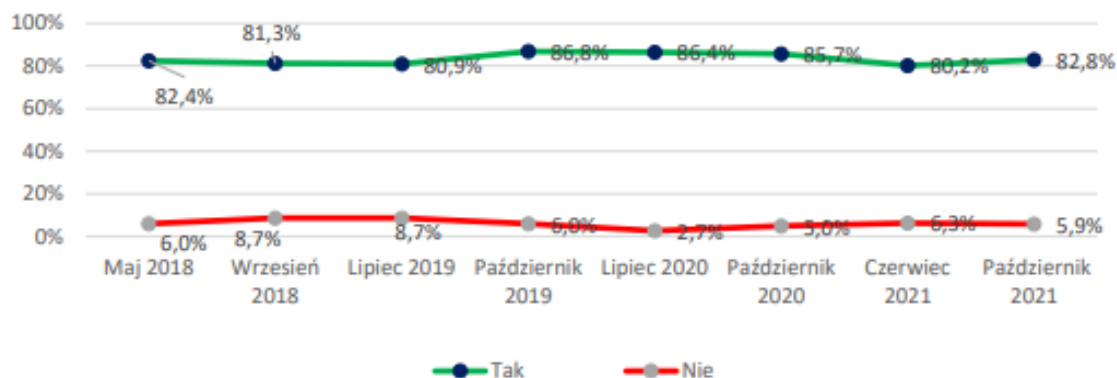
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych UMK

Straż Miejska Miasta Krakowa odnotowała w 2021 roku 114 049 wykroczeń, znacząco więcej niż w 2020 r. (85 649). Wzrost liczby wykroczeń może być związany z większą liczbą służb patrolowych w terenie oraz z wzrostem o ponad 60% (w stosunku do 2019 roku) liczby interwencji podjętych przez służby w wyniku oglądu monitoringu.

W Krakowie od 2018 r. funkcjonuje miejski system monitoringu wizyjnego. Jest on oparty o sieć światłowodową. W skład monitoringu wchodzi ponad 200 cyfrowych kamer. Obraz z nich oglądany jest na bieżąco przez operatorów Straży Miejskiej. Niezależnie, w różnych miejskich jednostkach organizacyjnych zbudowano i oddano do użytku (wg stanu na 20 kwietnia 2022 r.) 21 080 kamer. W zależności od potrzeby mogą być oglądane przez operatorów Straży Miejskiej.

Wydział Bezpieczeństwa i Zarządzania Kryzysowego UMK rozwija Mapę Bezpieczeństwa Miasta Krakowa, która jest narzędziem informatyczny wspomagającym realizację zadań związanych z bieżącą analizą stanu bezpieczeństwa i poczucia bezpieczeństwa w Krakowie. Narzędzie to umożliwia integrację i obrazowanie danych z obszaru bezpieczeństwa i przestępczości, z uwzględnieniem ich przestrzennego i czasowego zróżnicowania, na tle innych zjawisk w przestrzeni miasta. Mapa może być przydatnym narzędziem dla wszystkich podmiotów odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i inne problemy społeczne.

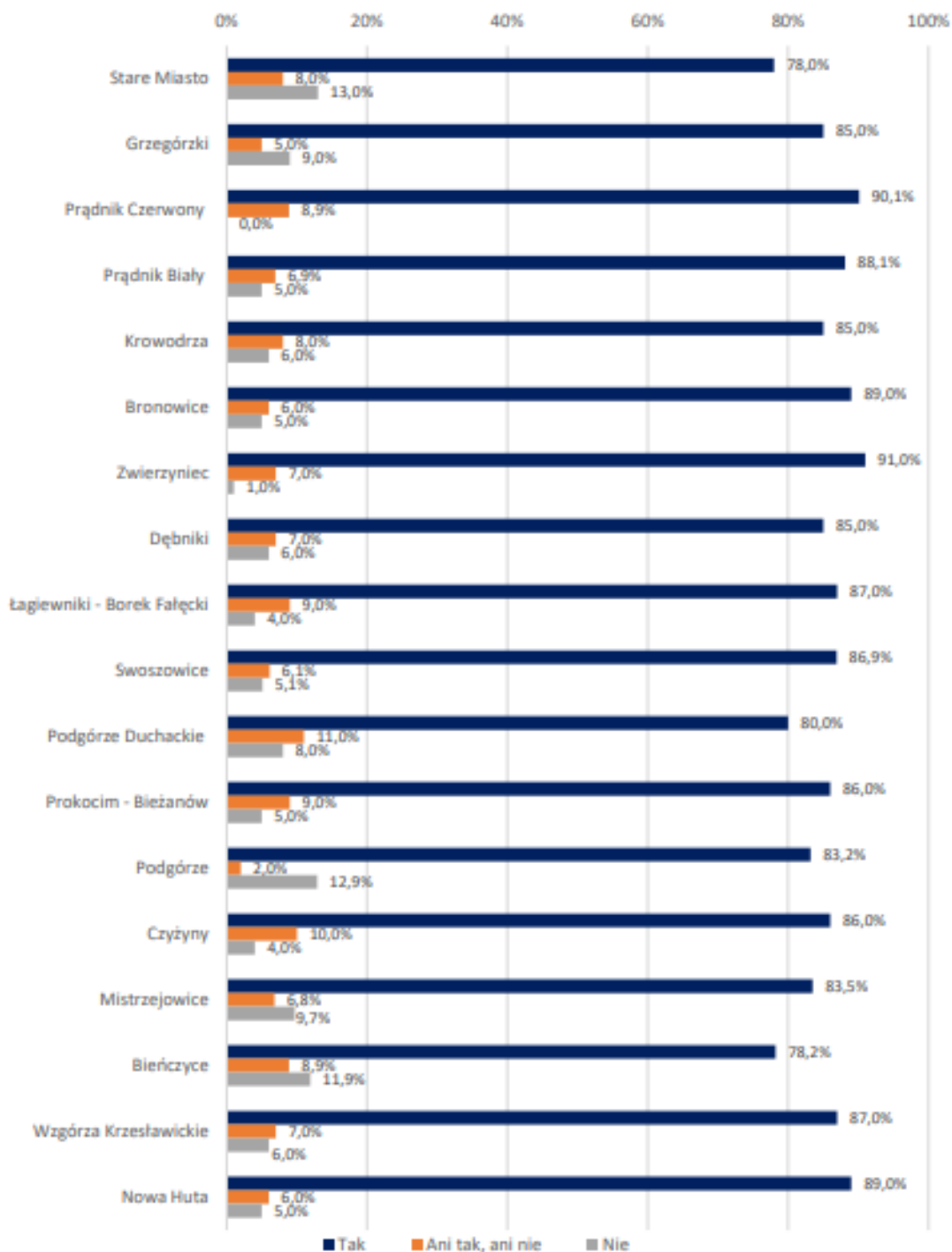
Większość mieszkańców Krakowa, ponad 80% w kolejnych edycjach badania, deklaruje, że uważa Kraków za miasto bezpieczne. Deklarowane poczucie bezpieczeństwa ulegało niewielkim zmianom w ostatnich latach, niemniej warto zauważyć, że w ostatniej edycji badań było stosunkowo najniższe.

Wykres 79. Opinia na temat bezpieczeństwa w Krakowie w latach 2018-2021 (Czy według Pana(i) Kraków jest bezpiecznym miastem?)

Źródło: Badanie dotyczące poczucia bezpieczeństwa mieszkańców Krakowa. Raport z badania zrealizowanego przez BBS Obserwator (październik 2021)

Poczucie bezpieczeństwa nieco różni się w zależności od dzielnicy zamieszkania. Największe poczucie bezpieczeństwa deklarowali w październiku 2021 r. mieszkańcy Zwierzyńca, najmniejsze - dzielnic stare Miasto i Bieńczyce. Najczęściej wymieniane zagrożenie zdarzające się w okolicy miejsca zamieszkania badanych to osoby pijane (58,6%), następnie wandalizm (56,6%) oraz niebezpiecznie jeżdżący kierowcy (47,7%).

Wykres 80. Poczucie bezpieczeństwa w dzielnicy zamieszkania

Źródło: Badanie dotyczące poczucia bezpieczeństwa mieszkańców Krakowa. Raport z badania zrealizowanego przez BBS Obserwator (październik 2021)

W Krakowie użytkowanych jest prawie 360 tys. mieszkań. Aż 70% osób mieszka w budynkach 4 i więcej kondygnacyjnych.

W Krakowie w końcu 2020 r. użytkowano 412,5 tys. mieszkań, o blisko jedną czwartą więcej niż dekadę wcześniej. Pod względem wskaźników mieszkaniowych Kraków plasuje się na średniej pozycji wśród metropolii, z jedną z najniższych wśród nich powierzchnią mieszkalną na mieszkańca.

W ostatnich latach spada dostępność finansowa mieszkań w Krakowie. Kraków cechuje się najniższym stanem zasobu komunalnego spośród miast metropolitalnych, z wskaźnikiem liczby lokali komunalnych na mieszkańca ponad 2-krotnie niższym niż większość z pozostałych analizowanych ośrodków.

W Krakowie w końcu 2020 r. użytkowano 412,5 tys. mieszkań (dane GUS), a do końca 2021 r. ich liczba wzrosła do 422,6 tys.¹²⁴. W ciągu dekady liczba mieszkań wzrosła o 24%. Był to jeden z najwyższych przyrostów zasobu mieszkaniowego spośród metropolii. Średnia powierzchnia mieszkania w Krakowie wynosi 57,6 m² i w analizowanym okresie nie zmieniła się znacząco. Na jednego mieszkańca przypadało 30,5 m² powierzchni mieszkalnej. Wskaźniki zasobu mieszkaniowego w Krakowie wzrosły w ostatniej dekadzie, jednak wciąż są one nieco gorsze niż w pozostałych metropoliach. Co prawda liczba mieszkań na mieszkańca plasuje Kraków w środku stawki wśród miast metropolitalnych jednak średnia powierzchnia mieszkania i powierzchnia mieszkalna przypadająca na mieszkańca należy do najniższych. Warto tu zauważyć, że wskaźniki dostępności mieszkań w Krakowie są nieco zawyżone ze względu na brak wiarygodnych danych dotyczących całkowitej liczby osób mieszkających lub przebywających czasowo w Krakowie.¹²⁵ Dotyczy to zarówno stale mieszkających osób niezameldowanych, wynajmujących mieszkania studentów, a w ostatnich miesiącach - uchodźców. W funkcjonalnym śródmieściu Krakowa problemem jest także zjawisko gentryfikacji, które na Starym Mieście i Kazimierzu rozpoczęło się po 1989 r., a w ostatniej dekadzie objawia się min. turystyfikacją zasobów mieszkaniowych – przekształcaniem mieszkań w obiekty noclegowe na krótkoterminowy wynajem¹²⁶. Na problem wynajmu krótkoterminowego ten zwraca uwagę także „Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028”¹²⁷

Tabela 6. Wskaźniki zasobu mieszkaniowego¹²⁸

Jednostka	Liczba mieszkań na 1000 mieszk. (2020)	Średnia powierzchnia mieszkania (2020)	
		m ²	m ² /na mieszk.
Kraków	529	57,6	30,5
Warszawa	569	59,0	33,5
Łódź	549	54,6	30,0
Wrocław	547	68,4	37,4

¹²⁴ Raport o Stanie Gminy 2021.

¹²⁵ Por. „Analiza relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem”, Komponent 1. Potencjał społeczno-gospodarczy i funkcje miast. Województwo małopolskie. Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, 2019.

<https://www.obserwatorium.malopolska.pl/raporty/potencjal-spoeczno-gospodarczy-i-funkcje-miast-komponent-1-dla-malopolski/>

¹²⁶ Kowalczyk-Anioł J., Turystyfikacja zasobów mieszkaniowych historycznych dzielnic śródmiejskich. Przykład Krakowa. Studia Miejskie 2019, nr 35

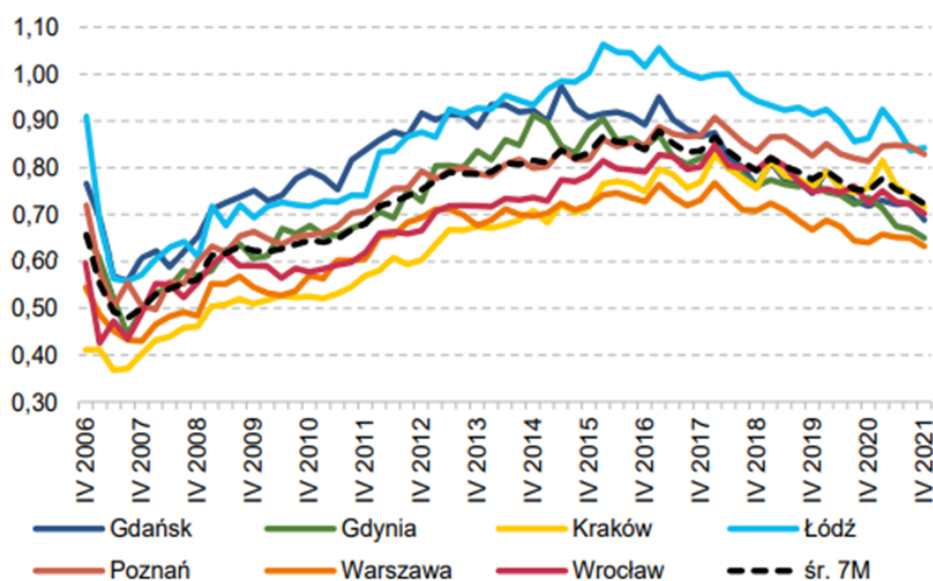
¹²⁷ Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028, przyjęta Uchwałą nr LIV/1497/21 Rady Miasta Krakowa z dnia 24 marca 2021 r.

¹²⁸ Brak danych dla 2021 w BDL GUS

Jednostka	Liczba mieszkań na 1000 mieszk. (2020)	Średnia powierzchnia mieszkania (2020)	
		m ²	m ² /na mieszk.
Poznań	510	64,4	32,8
woj. małopolskie	363	79,0	28,7
Polska	392	74,5	29,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Problemem jest także spadająca dostępność finansowa mieszkań. Wg raportu NBP Szacowana dostępność mieszkania¹²⁹ w Krakowie za przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw jest zbliżona do średniej dla największych miast w Polsce, jednak od 2017 r. sukcesywnie spada. W ostatnim kwartale 2021 r. wzrastały także stawki najmu mieszkań. Wg danych NBP w ostatnich latach obserwowany był wzrost zainteresowania nabywaniem mieszkań na wynajem przez fundusze inwestycyjne, w tym zagraniczne, w największych miastach, również w Krakowie. Wzrost zainteresowania inwestycją w mieszkania na wynajem z jednej strony jest szansą na wzrost podaży mieszkań w Krakowie, z drugiej - może rodzić problemy z gentryfikacją atrakcyjniejszych dzielnic oraz powstawaniem niespełniających norm mieszkalnych "lokali inwestycyjnych". Wybuch wojny w Ukrainie i spowodowany nim kryzys uchodźczy stanowi także wyzwanie dla mieszkalnictwa. W pierwszym kwartale 2022 r. oferta mieszkań na wynajem skurczyła się o ok. 70%, a wzrosły także ceny najmu¹³⁰

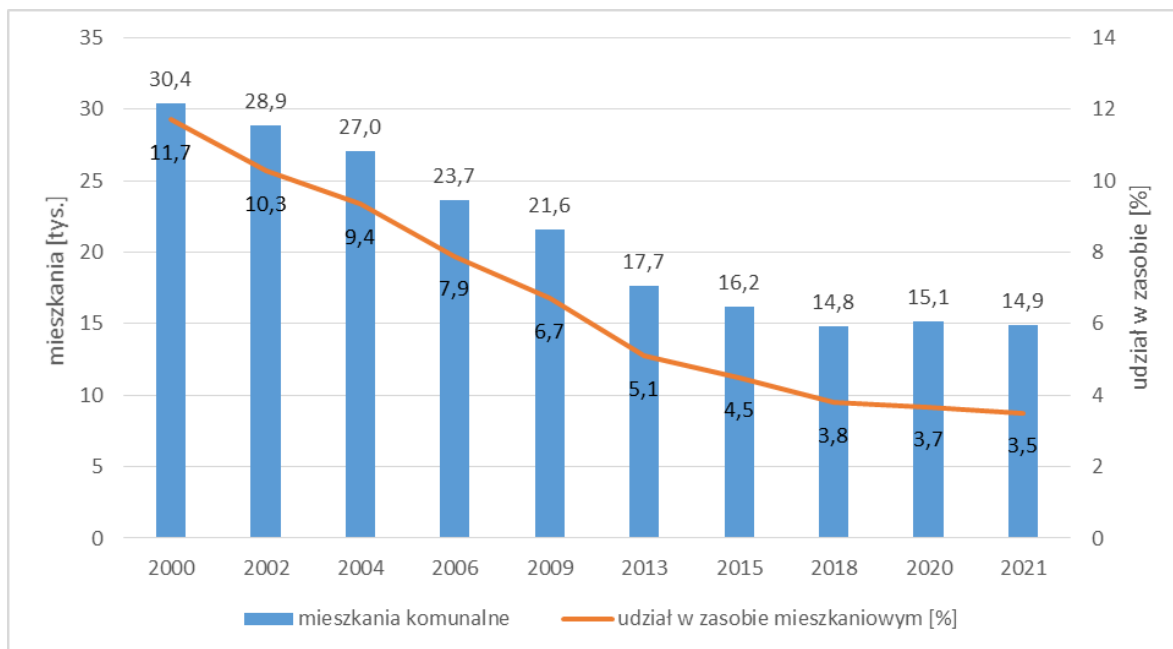
Wykres 81. Szacowana dostępność mieszkania za przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw

Źródło: Informacja o cenach mieszkań i sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w IV kwartale 2021 r.; NBP, marzec 2022

¹²⁹ Dostępność mieszkania – miara potencjalnej możliwości zakupu powierzchni mieszkania w cenie transakcyjnej za przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w danym mieście. Wyraża liczbę metrów kwadratowych mieszkania możliwych do nabycia przy przeciętnym wynagrodzeniu w sektorze przedsiębiorstw w danym mieście (GUS), oraz przeciętnej cenie transakcyjnej na danym rynku (40% z RP i 60% z RW według bazy NBP).

¹³⁰ Puls Nieruchomości. Analizy Nieruchomości Banku PKO BP; https://www.pkobp.pl/media_files/9df4519c-1270-4b8a-8643-493100fbdea4.pdf

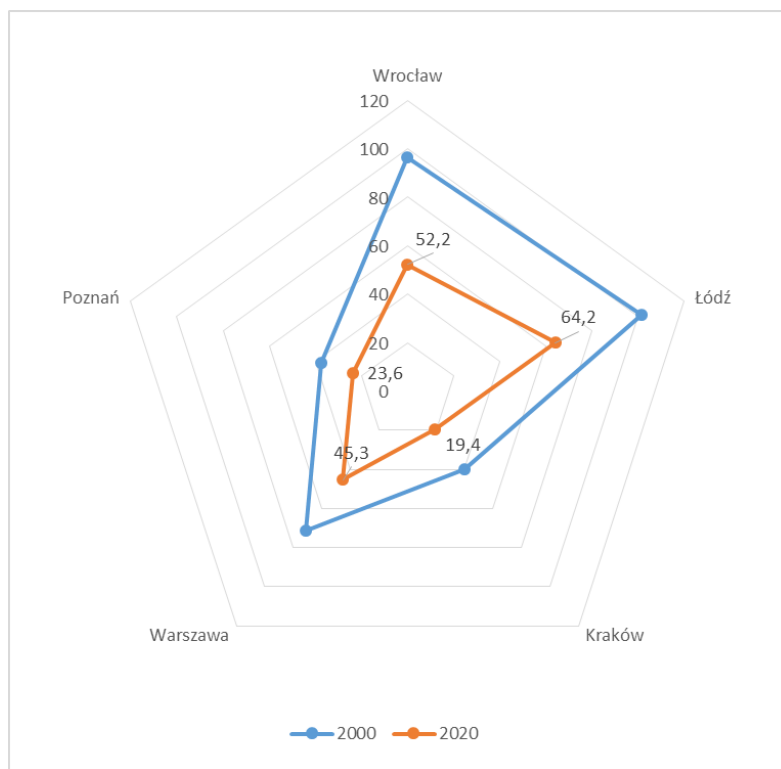
W ciągu ostatnich dwu dekad systematycznie spadała liczba mieszkań komunalnych w Krakowie i ich udział w zasobie mieszkaniowym miasta. Spadek ten został zahamowany dopiero po 2018 r. W 2000 r. Gmina była właścicielem 30 tys. mieszkań, w 2021 r. – połowy tej liczby. Okres ten jak wyżej wspomniano charakteryzował się dużą dynamiką budowy nowych mieszkań, stąd udział mieszkań komunalnych w zasobie spadł z 12% do zaledwie 3,5%.

Wykres 82. Liczba mieszkań komunalnych i ich udział w zasobie mieszkaniowym miasta

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS (do 2020), Raport o Stanie Gminy 2021

Podobna tendencja zachodziła we wszystkich miastach metropolitalnych, jednak zasób komunalny w Krakowie jest zdecydowanie najmniejszy. Wskaźnik mieszkań komunalnych na tysiąc mieszkańców w miastach takich jak Łódź, Wrocław czy Warszawa jest 2-3 krotnie wyższy niż w Krakowie. Porównywalnie niskim, choć także wyższym niż Kraków, wskaźnikiem cechuje się jedynie Poznań.

Wykres 83. Liczba mieszkań komunalnych na tysiąc mieszkańców w miastach metropolitalnych w 2000 i 2020 r.¹³¹

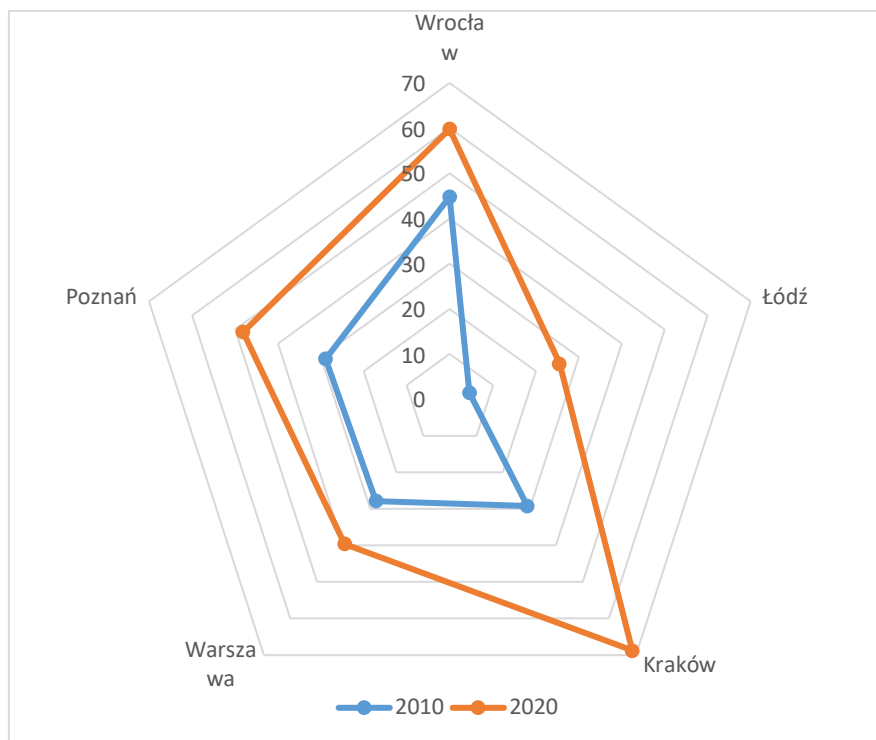
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS.

Na koniec 2016 r. miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmowały swoim zasięgiem aż 48,7% powierzchni miasta.

W końcu 2021 r. udział powierzchni pokrytej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w Krakowie sięgnął 71,4%. Pomimo wysokiego obecnie wskaźnika znaczne obszary miasta zostały zagospodarowane na podstawie decyzji WZiZT, często w sposób niezgodny z ustaleniami Studium SUIKZP, co wprowadziło w praktyce nieodwracalne zmiany w przestrzeni miasta.

Kondycja przestrzeni w Polsce i kryzys planowania przestrzennego od wielu lat jest przedmiotem analiz. Powszechnie krytykowana jest zwłaszcza realizacja zespołów zabudowy na podstawie decyzji administracyjnych w sprawie zabudowy i zagospodarowania terenu (WZiZT) poza obszarami objętymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego (MPZP), co skutkuje chaotyczną zabudową, nie zapewniającą koniecznych usług i połączeń transportowych. W 2004 r. wygasły z mocy ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym plany ogólne, zastąpione MPZP. Kraków w tym okresie pokryty MPZP jedynie na mniej niż 3% powierzchni miasta, a po 10 latach – w około połowie. W 2020 r. udział powierzchni miasta pokrytej planami miejscowymi wynosił niemal 70%, a w końcu 2021 r. – 71,4%. Niski odsetek pokrycia MPZP skutkowało ogromną liczbą inwestycji realizowanych w oparciu o WZiZT, które nie musiały być zgodne z ustaleniami Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania przestrzennego miasta. W latach 2004-2014 wydawano średnio 2,8 tys. decyzji rocznie. W latach 2015-20 liczba WZiZT spadła do średnio 1,2 tys., przy czym po 2018 r. spadła do poniżej tysiąca. Zjawisko to było typowe dla większości polskich miast. W 2010 r. Kraków miał podobny udział terenów pokrytych MPZP, a w 2020 r. Kraków cechował najwyższy stopień pokrycia na tle innych miast metropolitalnych.

¹³¹ Brak danych dla 2021 w BDL GUS.

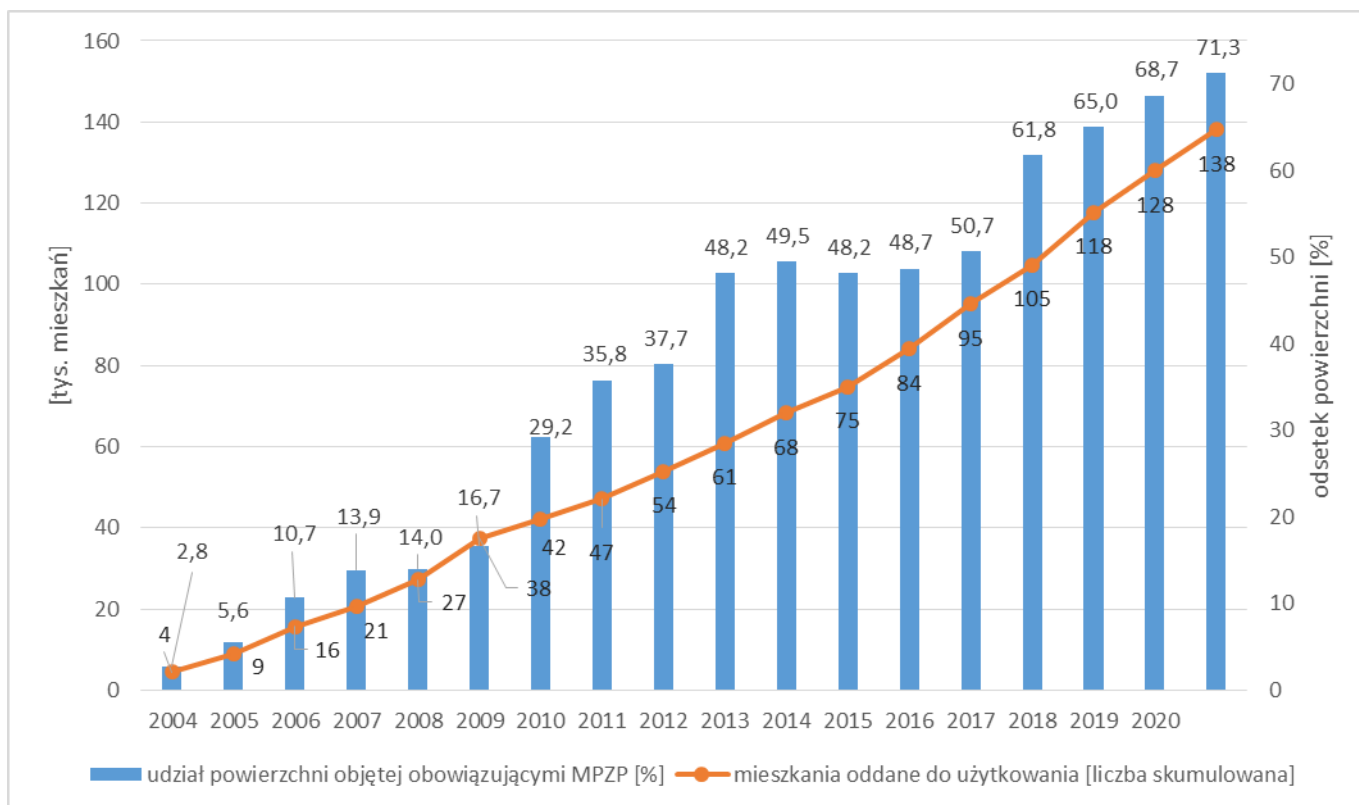

Wykres 84. Udział powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w miastach metropolitalnych¹³²

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Warto jednak zauważyć, że długotrwała realizacja zabudowy w warunkach braków planistycznych wywołała nieodwracalne zmiany, także w terenach, które obecnie są już pokryte MPZP. Między 2004 i 2013 r., kiedy Kraków osiągnął blisko połowę pokrycia planistycznego wybudowano aż 61 tys. mieszkań – czyli 44% mieszkań oddanych w całym okresie do 2021 r. Znaczna część nowych osiedli, kształtujących krajobraz nowych części miasta powstała zatem w oparciu o decyzje WZiZT, często w krótkim okresie przed wejściem MZPZ lub po jego uchyleniu przez organy kontrolne lub sądy. Co więcej – uchwalane z opóźnieniem, po zabudowaniu części terenu plany musiały uwzględniać zaistniałe zagospodarowanie, które ogranicza możliwości kształtowania ładu przestrzennego, połączeń pieszych, równowagi przyrodniczej. Skutkuje to min. sytuacjami, w których obszar ujęty w SUIKZP, a nawet MPZP jako teren zielony w rzeczywistości jest terenem zabudowanym. Problemy te dotyczą zarówno dużych zespołów zabudowy poza centrum miasta (min. Ruczaj, Górka Narodowa, Czyżyny) jak i mniejszych inwestycji w strefie śródmiejskiej (np. na Kazimierzu czy w sąsiedztwie bulwarów Wiślanych na Grzegórkach).

¹³² Brak danych dla 2021 w BDL GUS.

Wykres 85. Udział powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego oraz skumulowana liczba mieszkań oddanych do użytkowania od 2004 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS oraz Raportów o Stanie Miasta

Dodatkowym zagrożeniem dla ładu przestrzennego jest przyjęta w 2018 r. tzw. specustawa mieszkaniowa, która daje możliwość realizacji zespołów zabudowy mieszkaniowej z pominięciem ustaleń planu miejscowego. Od przyjęcia ustawy Rada Miasta przyjęła cztery uchwały w sprawie odmowy lokalizacji inwestycji mieszkaniowej, a także uchwałę o lokalnych standardach urbanistycznych.

Od 1 lipca 2020 r. obowiązuje w Krakowie uchwała krajobrazowa, określająca zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń. Wszystkie instalacje reklamowe umieszczane po tej dacie muszą być zgodne z zapisami uchwały, natomiast 30 czerwca 2022 r. mija 24-miesięczny okres dostosowawczy. W trakcie pierwszego roku działania uchwały usunięto ponad 200 nośników. Wg szacunków nawet do 90% nośników wielkoformatowych obecnych w przestrzeni publicznej w dniu wejścia w życie uchwały powinno zostać usunięte jako niezgodne z jej zapisami.

47 parków miejskich zajmuje ponad 4,4% powierzchni całego miasta (ok. 473 ha). Co szczególnie ważne, aż 75% mieszkańców ma do nich dostęp pieszo w czasie do 15 minut. Obecnie powstają kolejne parki np. Zakrzówek i Reduta.

Kraków cechuje się ponadprzeciętnymi warunkami przyrodniczymi i bioróżnorodnością. Walory te podlegają znaczącej presji urbanizacyjnej. Miasto cechuje się bardzo niską lesistością, jednak znaczny jest udział cennych przyrodniczo terenów pokrytych zbiorowiskami nieleśnymi. Ochrona terenów zielonych jest jedną z najbardziej nośnych kwestii społecznych, zwłaszcza w obliczu postępujących zmian klimatu.

Położenie Krakowa na granicy kilku jednostek geograficznych, o zróżnicowanej budowie geologicznej i morfologii (także form pochodzenia antropogenicznego np. kamieniołomów) powoduje, że pomimo iż Kraków jest ośrodkiem o charakterze wielkomiejskim na jego obszarze znajduje się znaczna liczba terenów cennych przyrodniczo, odznaczającym się wysoką bioróżnorodnością (w tym występowaniem gatunków chronionych flory i fauny) oraz walorami krajobrazowymi. Do cennych obszarów należą zarówno naturalne jak i półnaturalne zbiorowiska roślinne: leśne (w tym łęgowe), łąkowe, murawy i zarośla kserotermiczne, zbiorowiska związane z zalanyymi wodą wyrobiskami, terenami podmokłymi a także ciekami wodnymi, pełniącymi rolę jednych z najważniejszych korytarzy ekologicznych miasta. Ważnymi dla bioróżnorodności obszarami są także tereny zieleni urządzonej – w tym parków, również historycznych, zieleni fortecznej, przyklasztornej, ogródków działkowych. Ponadto na terenie Krakowa jako jedyne z dużych miast znajdują się tereny uzdrowiskowe – w Swoszowicach (z Parkiem Zdrowjowym Swoszowice) i na Matecznym.

Postępująca, często niekontrolowana urbanizacja, powoduje stopniową utratę wielu z tych walorów, a także jest jednym z najważniejszych przyczyn konfliktów społecznych w mieście. Wzrost wartości gruntów i panujący w Polsce paradygmat prymat własności prywatnej, a także niedocenywanie roli terenów przyrodniczych jako podstaw zachowania równowagi ekologicznej miasta powoduje, że ochrona walorów przyrodniczych miasta jest utrudniona.

Jednocześnie w ostatnich latach zwiększyła się świadomość społeczna w zakresie ochrony przyrody, a także roli obszarów przyrodniczych w zapobieganiu oraz adaptacji do zmian klimatycznych. Ma to wyraz w coraz liczniejszych inicjatywach – formalnych i nieformalnych, domagających się objęcia ochroną obszarów przyrodniczych w Krakowie. Zwiększa się także świadomość konieczności dostosowania istniejących przestrzeni publicznych, także w obszarach zabytkowych, do zmian klimatu, w tym zwiększanie liczby drzew na placach i ulicach, likwidowanie nadmiernej powierzchni utwardzonej oraz wprowadzanie elementów zielono-błękitnej infrastruktury. Dużą rangę tego tematu potwierdza także fakt, że w Budżecie Obywatelskim kategoria „Zieleń i ochrona środowiska” jest najczęściej wybieraną przez wnioskodawców.¹³³

Jedną z możliwości ochrony jest ustanawianie obszarów chronionych na mocy ustawy o ochronie przyrody. Wg Centralnego Rejestru Form Ochrony Przyrody¹³⁴ w Krakowie znajdowały się przyrodnicze tereny chronione:

- 3 obszary Natura 2000 o łącznej powierzchni (na terenie Krakowa) 384,39 ha;
- 5 rezerwatów przyrody o łącznej powierzchni 48,6 ha;
- 3 parki krajobrazowe o łącznej powierzchni (na terenie Krakowa) 4 739 ha;
- 16 użytków ekologicznych o łącznej powierzchni 150,44 ha;
- 358 pomników przyrody.

Udział terenów chronionych w Krakowie wynosi ok. 16% (przy średniej krajowej - i spośród największych miast jest drugim po Warszawie, gdzie objęte ochroną przyrodniczą jest 23% powierzchni miasta. W pozostałych ośrodkach wielkomiejskich udział ten wynosił nie więcej niż kilka procent.

¹³³ Raport nr 2 końcowy z ewaluacji procesu wdrażania VII edycji Budżetu Obywatelskiego Miasta Krakowa w roku 2020. https://budzet.krakow.pl/twoje_bo/247487,artykul,budzet_obywatelski_2020.html

¹³⁴ <https://crfop.gdos.gov.pl>

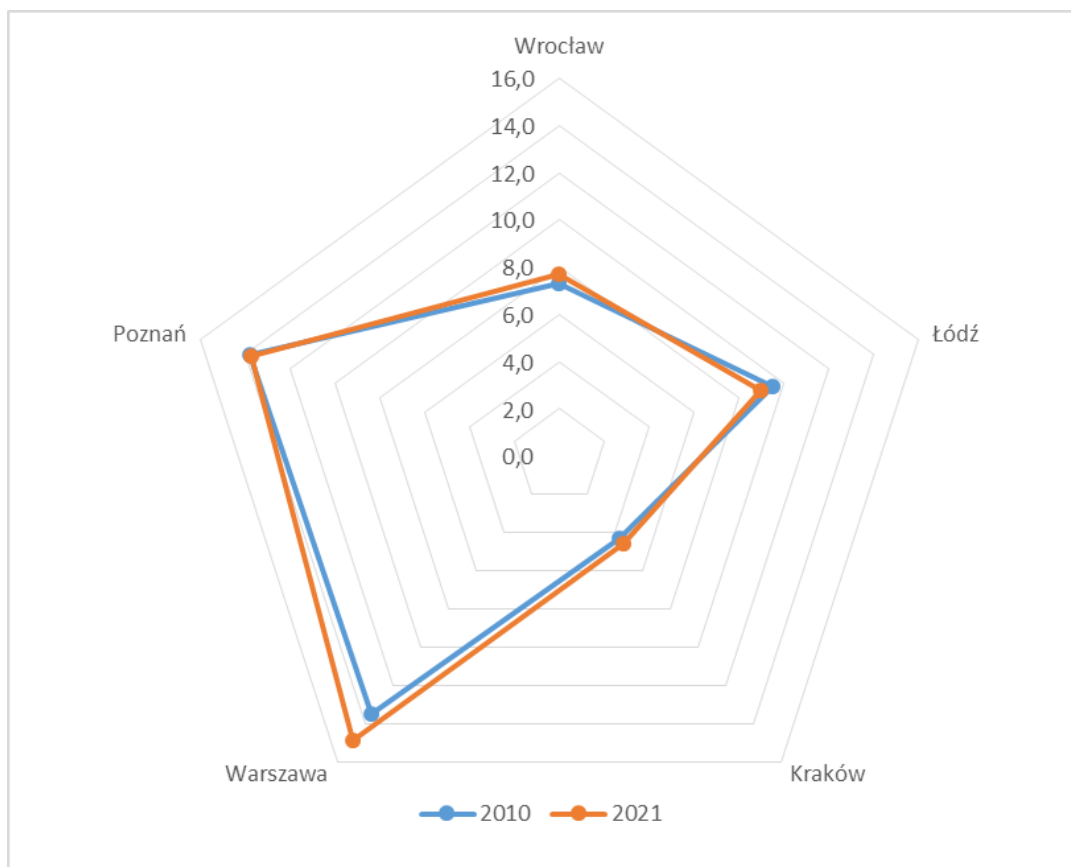
Do najważniejszych narzędzi ochrony terenów przyrodniczych należą miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (opisane we wcześniejszej części diagnozy). Szczególną rolę odgrywają uchwalane od 2018 r. plany miejscowe „Dla wybranych obszarów przyrodniczych miasta Krakowa”, podzielone na etapy. Łączna powierzchnia objętych kolejnymi etapami terenów wynosi 2973 ha. Do 2020 r. uchwalono etapy obejmujące 1990 ha.

Od 2019 r. obowiązuje Zarządzenia Prezydenta Miasta Krakowa wprowadzające. Jest to jedyny kompleksowy dokument dotyczący zarządzania terenami zieleni w polskich miastach. Nadrzędnym celem dokumentu jest określenie spójnej, planowej i długoterminowej polityki rozwoju terenów zieleni, w tym waloryzacja potencjalnych terenów zielonych pod kątem ich wykupu przez gminę. W dokumencie dokonano identyfikacji i waloryzacji terenów zielonych. Opisana w dokumencie struktura systemu terenów zieleni publicznej Krakowa opiera się na dwóch filarach:

- zieleni urządzonej w postaci tradycyjnie rozumianych, istniejących i planowanych parków, skwerów, kopców z otoczeniem, zieleńców, zieleni przyulicznej i rozmieszczonej w przestrzeniach publicznych,
- zieleni ekologiczno-krajobrazowej w postaci obszarów objętych i wskazanych do objęcia formami ochrony przyrody oraz częściowo urządzonych terenów zieleni o charakterze półnaturalnym.

Zgodnie z założeniami dokumentu należy chronić wszystkie elementy systemu przyrodniczego, które mają wysoką wartość i zostały zachowane, pomimo obserwowanej w ostatnich dekadach żywiołowej urbanizacji. „Kierunki...” proponują kształtowanie w odniesieniu do aktualnej struktury funkcjonalno-przestrzennej i topografii miasta mieszany model sieciowy struktury zieleni, z czytelnymi klinami w postaci Parków Rzecznych i zwartych zadrzewień.

Historyczne uwarunkowania sprawiają, że Kraków cechuje się bardzo niską lesistością. Grunty leśne zajmują 4,7% miasta (wzrost z 4,3% w 2010 r.) – co jest wartością najniższą spośród ośrodków metropolitalnych. W dniu 4 grudnia 2019 roku Rada Miasta Krakowa przyjęła Powiatowy program zwiększenia lesistości miasta Krakowa na lata 2018-2040, którego celem jest zwiększenie lesistości miasta tak, by do roku 2040 osiągnąć poziom lesistości nie mniejszy niż 8% jego powierzchni.

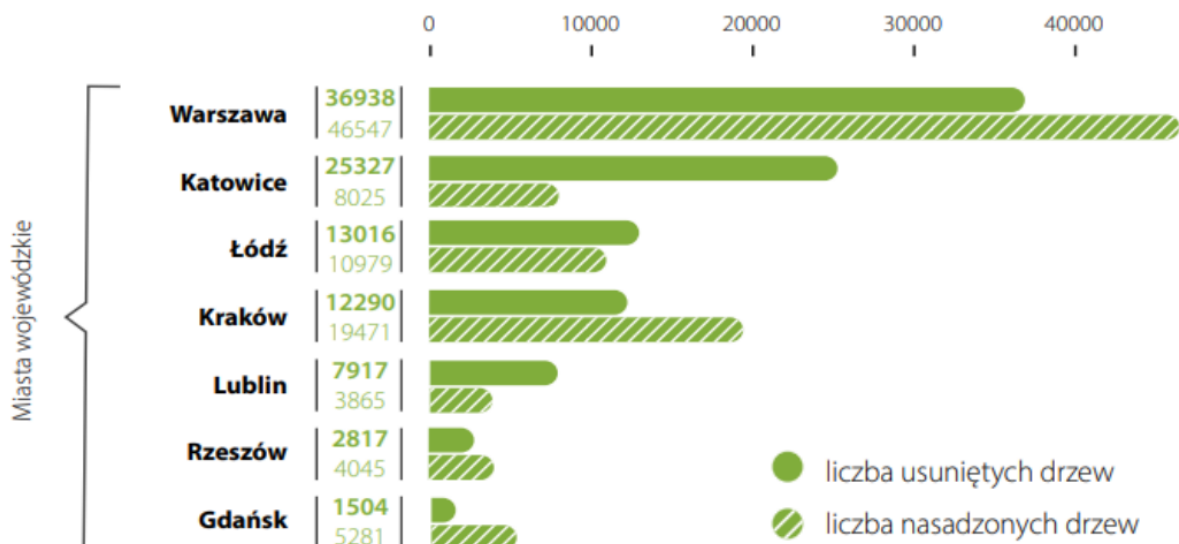
Wykres 86. Lesistość (udział gruntów leśnych w ogóle powierzchni miasta) w metropoliach w 2010 i 2021 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

W tym kontekście niepokojące są zestawienia dotyczące liczby wycinanych drzew w mieście. W latach 2015-2020 zostały zliberalizowane przesłanki umożliwiające wycinkę drzew, co doprowadziło do usunięcia na masową skalę wielu drzew na obszarze całej gminy.¹³⁵ Skala usuwania drzew w miastach była w 2021 r. przedmiotem kontroli NIK¹³⁶. W latach 2015-2020 z gminnych terenów w Krakowie usunięto ponad 12 tys. drzew, natomiast nasadzono w ramach rekompensaty ok. 19,5 tys.

¹³⁵ Decyzje w przedmiocie wycinki drzew są decyzjami związanymi. W efekcie czego organ nie ma podstaw do odmowy wydania decyzji pozytywnej, jeżeli wnioskodawca spełnił przesłanki przewidziane przepisami prawa.

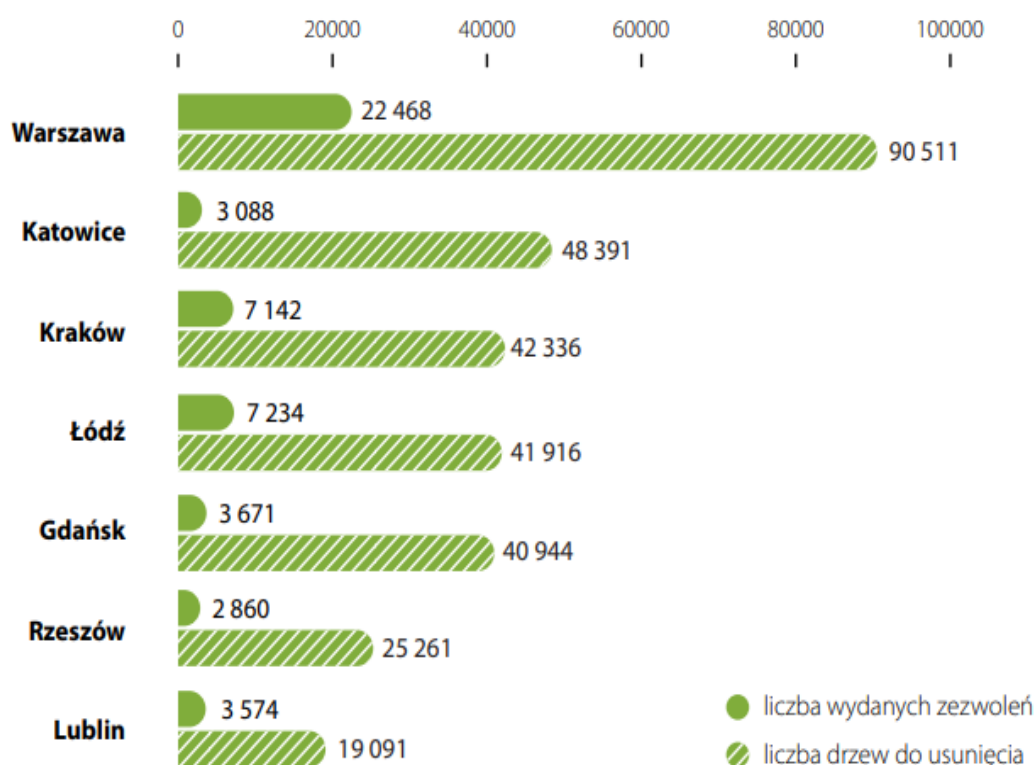
¹³⁶ Najwyższa Izba Kontroli. Informacja o wynikach kontroli LLU.410.003.03.2021. Zachowanie i zwiększanie terenów zielonych w miastach. <https://www.nik.gov.pl/plik/id,25648,vp,28421.pdf>

Wykres 87. Liczba drzew faktycznie usuniętych i nasadzonych na terenach nieruchomości gminnych w latach 2015–2020

Źródło: Najwyższa Izba Kontroli. *Zachowanie i zwiększanie terenów zielonych w miastach*

Zdecydowanie większa jest skala wycinek na gruntach innych niż gminne. W tym samym okresie wydano pozwolenia na wycinkę ponad 42 tys. drzew z terenów prywatnych. Wartości te należy odnieść do liczby drzew z terenu miasta, oszacowanej w ramach programu MONIT-AIR w roku 2015 oszacowano że w Krakowie w tym czasie rosło 1,2 mln drzew. Drzewa usunięte stanowiły zatem ok. 1% ogółu drzew w mieście. Zgodnie z informacjami Wydziału Kształtowania Środowiska ponad połowa z usuwanych drzew jest wycinana z powodów ich zamierania, bądź pogorszenia się stanu fiosanitarne. Wycinane drzewa są zastępowane większą liczbą nowych nasadzeń jednak wielkość nowych drzew nie zawsze rekompensuje utratę istniejących okazów. Na jakość nowych nasadzeń wpływa relacja ceny zakupu nowego materiału szkółkarskiego, usługi posadzenia oraz kosztów pielęgnacji nasadzeń w stosunku do wysokości opłat wyliczanych w decyzjach zezwajających na usunięcie drzew w oparciu o stawki zawarte w Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 3 lipca 2017 r. w sprawie wysokości stawek opłat za usunięcie drzew i krzewów. Nie zmieniane od 5 lat stawki opłat oraz równocześnie znaczny wzrost cen materiału i usług powodują, że beneficjenci decyzji zarówno tych wydawanych obecnie jak i sprzed kilku lat, coraz częściej wolą wnieść opłatę i nie są zainteresowani wykonywaniem nasadzeń.

Wykres 88. Liczba zezwoleń udzielonych przez prezydentów miast w latach 2015–2020 na usunięcie drzew z nieruchomości innych niż gminne oraz liczba ujętych w nich drzew

Źródło: Najwyższa Izba Kontroli. *Zachowanie i zwiększanie terenów zielonych w miastach*

Tereny zielone, zwłaszcza publicznie dostępne, stanowią jeden z podstawowych warunków wysokiej jakości życia mieszkańców. Powierzchnia terenów zieleni urządzonej (parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej) przypadająca na 1 mieszkańca w Krakowie była przeciętna na tle innych metropolii. Wysoki, choć bardzo zróżnicowany w dzielnicach jest natomiast udział terenów aktywnej wegetacji. Pięciominutowy dostęp pieszy do terenów zielonych ma 80% mieszkańców, a o powierzchni większej niż 0,5 ha blisko 69% mieszkańców.

Tereny zielone, zwłaszcza publicznie dostępne, stanowią jeden z podstawowych warunków wysokiej jakości życia mieszkańców, zwłaszcza wobec postępującej zmiany klimatu i związanych z nią zagrożeń. Zgodnie z danymi przekazanymi przez Zarząd Zieleni Miejskiej parki miejskie zajmowały powierzchnię 481 ha. Ponadto w Krakowie funkcjonowało w końcu 2021 r. 29 parków kieszonkowych.¹³⁷ Ważną rolę pełnią także tereny zieleni osiedlowej. Od 2017 r. zakładane są także łąki kwietne – jako alternatywa dla często koszonych trawników – ich powierzchnia wynosi 30 ha.¹³⁸

Kwantyfikacja zaopatrzenia miasta w tereny zielone, zwłaszcza w ujęciu porównawczym, nie jest prosta, gdyż powinna objąć zróżnicowane obszary zielone służące rekreacji mieszkańców (tereny zieleni urządzonej i nieurządzonej). Wśród wskaźników jakie stosuje się w ewaluacji wymienić można oparte na danych ze statystyki publicznej, obejmujące tereny zieleni urządzonej.¹³⁹ Tereny publicznie

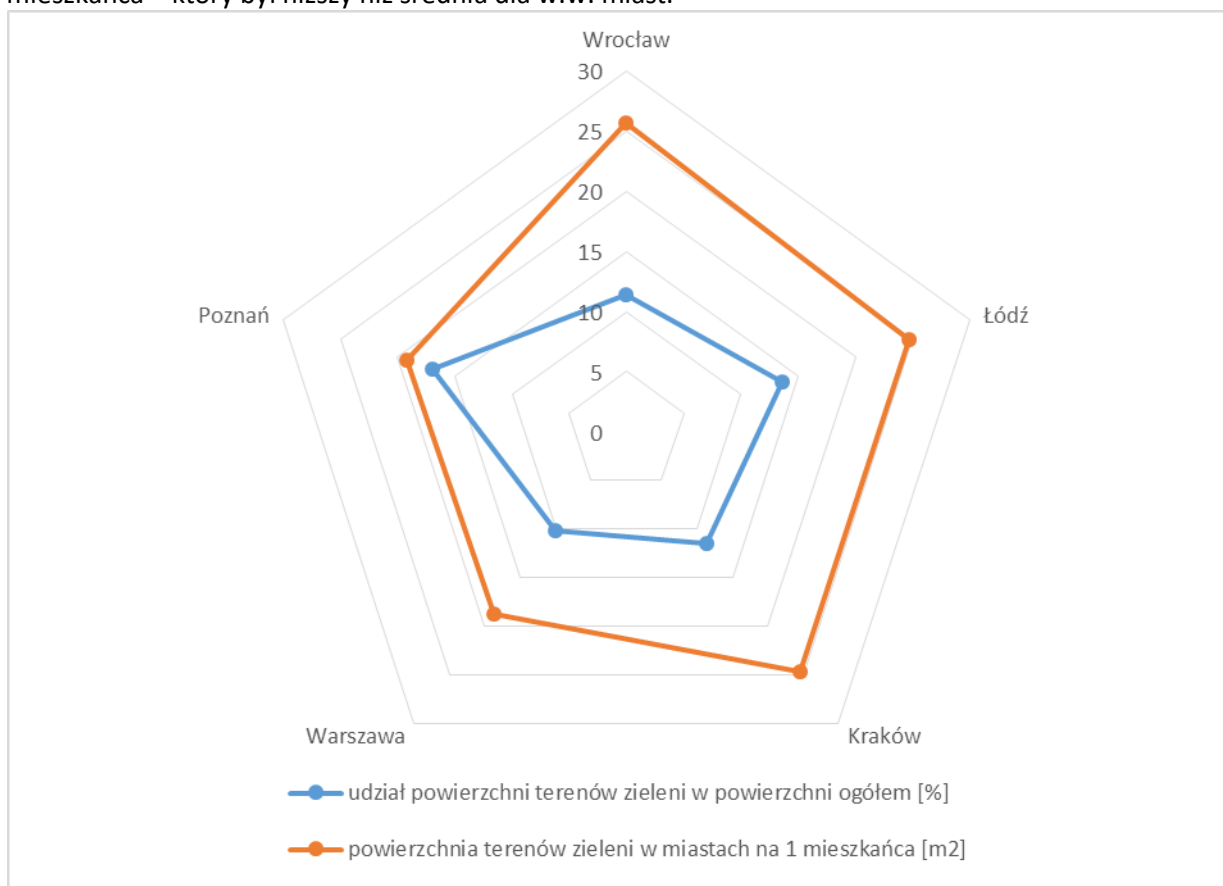
¹³⁷ Raport o Stanie Gminy 2021

¹³⁸ <https://zsm.krakow.pl/zielone-innowacje/laki-kwietne.html>

¹³⁹ Statystyka publiczna obejmuje także opisane wyżej tereny leśne i przyrodnicze tereny chronione.

dostępnej zieleni urządzonej obejmują (w ujęciu statystyki publicznej) parki, zieleńce, zieleni osiedlową oraz inne tereny (np. zieleni przyuliczną). Powierzchnię terenów zieleni można odnieść do powierzchni ogólnej gminy (wskaźnik nasycenia terenami zielonymi) lub do liczby mieszkańców ($m^2/mieszkańca$), oddający stopień zaopatrzenia w zieleni rekreacyjną. W przypadku tego drugiego wskaźnika uwzględnia się zwykle tylko parki, tereny zieleni osiedlowej i zieleńce.¹⁴⁰

Udział terenów zieleni urządzonej w powierzchni miasta wynosił w Krakowie niespełna 11,5% i należał do wyższych wśród ośrodków metropolitalnych. Wskaźnik odniesiony do liczby mieszkańców jednego mieszkańca – który był niższy niż średnia dla w.w. miast.

Wykres 89. Udział terenów zieleni ogółem w powierzchni miasta oraz powierzchnia terenów zieleni (parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej) [$w m^2$] przypadająca na 1 mieszkańca w 2020 r. w Krakowie i metropoliach – wg danych GUS

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL GUS

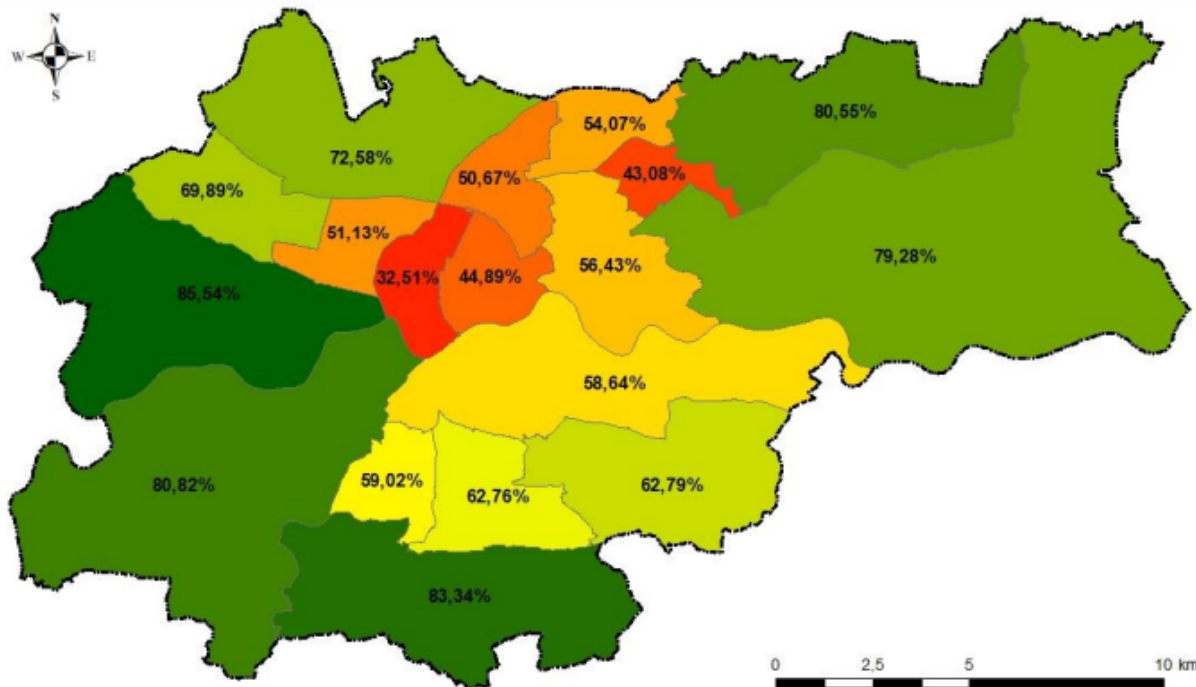
Wadą tych wskaźników jest brak ujęcia terenów zieleni nieurządzonej, w tym lasów i przyrodniczych terenów nieleśnych pełniących funkcje rekreacyjne. W 2021 r. wykonano Mapę obszarów aktywnej wegetacji roślin (na podstawie zobrazowań satelitarnych z sezonu wegetacyjnego 2020 r.)¹⁴¹. Według wykonanych w ramach aktualizacji analiz wskaźnik powierzchni biologicznie czynnej¹⁴² na terenie

¹⁴⁰ Por. Oficjalne statystyki Sustainable Development Goals – wskaźniki dla priorytetów krajowych. Cel 11 - Zrównoważone miasta i społeczności. https://sdg.gov.pl/statistics_nat/11-2-b/

¹⁴¹ Mapa Obszarów Aktywnej Wegetacji Roślin - opracowana na podstawie wielospektralnych zobrazowań satelitarnych dla obszaru miasta Krakowa w sezonie wegetacyjnym 2020 roku. Konsorcjum ProGea dla Gminy Kraków. <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/317159/karta>

¹⁴² Wykorzystano znormalizowany wskaźnik wegetacji – NDVI

Krakowa wyniósł 72% powierzchni Miasta. Największy udział stanowiły obszary niskiej roślinności, stanowiące 44,5% powierzchni miasta¹⁴³, roślinność średnia¹⁴⁴ w granicach miasta stanowiła niespełna 19% powierzchni miasta natomiast powierzchnia terenów zieleni wysokiej (drzew > 15m) wynosiła zaledwie niecałe 7% powierzchni miasta. Udział terenów aktywnej vegetacji wykazywał znaczne zróżnicowanie przestrzenne - od ponad 32% w dzielnicy Stare Miasto do ponad 85% w dzielnicy Zwierzyniec.

Ryc. 8. Udział Powierzchni Obszarów Aktywnej Vegetacji Roślin w granicach dzielnic

Źródło: Mapa Obszarów Aktywnej Vegetacji Roślin

Nieco inne wyniki przynosi zestawienie udziały terenów zielonych w największych miastach dokonane przez zespół IRMiR na podstawie analizy zdjęć satelitarnych dla lat 2018-2019¹⁴⁵. Oszacowano na ich podstawie udział terenów zieleni wysokiej jakości¹⁴⁶ w powierzchni miast, wskaźnik fragmentacji terenów zieleni (stosunek krawędzi obszarów zielonych do ich powierzchni¹⁴⁷) oraz udział ludności zamieszkałej nie dalej niż 5 minut¹⁴⁸ od terenu zieleni. W tym ujęciu Kraków stanowi lidera spośród największych miast, cechując się wskaźnikami lepszymi od średniej dla badanych 38 miast, a także najlepszymi spośród największych ośrodków.

Warto zauważyć, że zarówno Mapa aktywnej vegetacji roślin jak i badanie IRMiR uwzględniło wszystkie tereny aktywnej vegetacji, w tym tereny prywatne i zamknięte, niedostępne do celów rekreacyjnych.

¹⁴³ Zakwalifikowano tu zielen niską, tereny rolne (pola orne, łąki, pastwiska), zielen towarzysząca, ogródki przydomowe

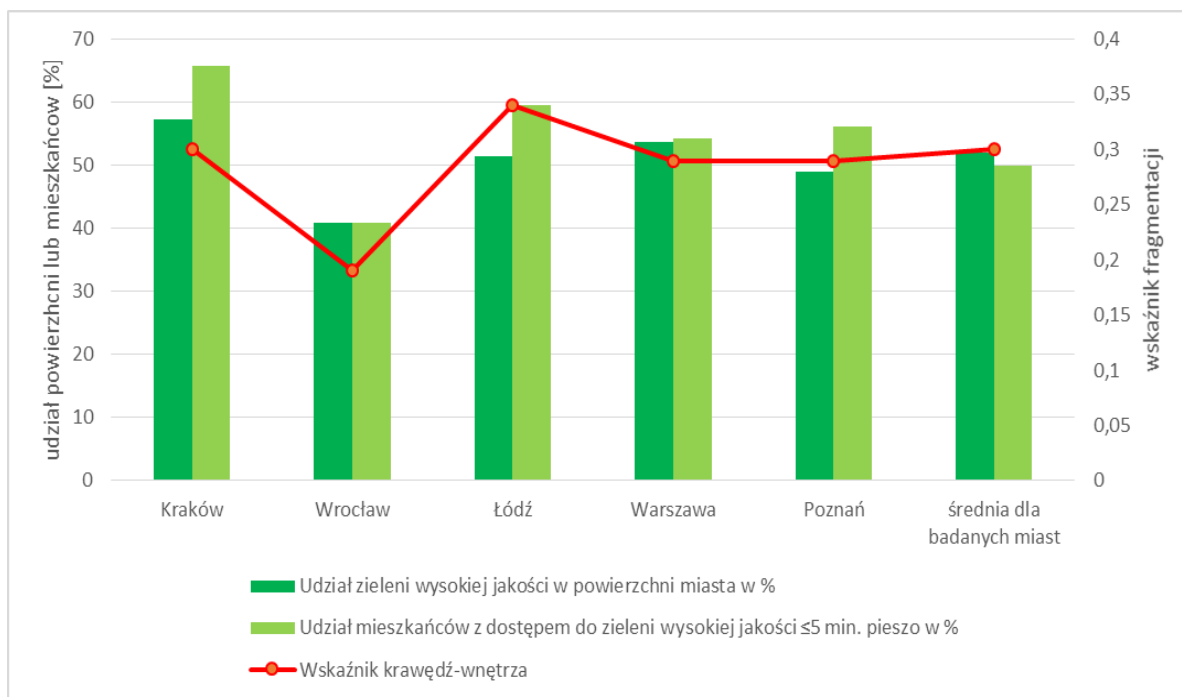
¹⁴⁴ drzewa o wysokości <15 m, tereny porośnięte krzewami, obszary objęte sukcesją o charakterze zbiorowisk leśnych i roślinności ruderalnej

¹⁴⁵ Łachowski W., Łęczek A., 2020, Tereny zielone w dużych miastach Polski. Analiza z wykorzystaniem Sentinel 2, Urban Development Issues, vol. 68(1), 77–90.

¹⁴⁶ Wykorzystano znormalizowany wskaźnik vegetacji – NDVI

¹⁴⁷ Wartości powyżej 1 świadczą o bardzo dużym rozdrobieniu terenów zieleni, natomiast poniżej 1 o bardziej zwartej strukturze

¹⁴⁸ Odległość realna z prędkością ok. 5 km/h.

Wykres 90. Wskaźniki terenów zielonych w miastach – na podstawie analizy zdjęć satelitarnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Łachowski W., Łęczek A., 2020

W Raporcie o Stanie Gminy sprecyzowano wskaźnik dostępności istniejących publicznych terenów zieleni dla mieszkańców Krakowa¹⁴⁹, wyrażony jako odsetek mieszkańców mających dostęp do urządzonych terenów publicznych, zarządzanych przez Gminę Miejską Kraków. W 2021 r. wynosił 80,4 % dla terenów zieleni ogółem i 67,8 % dla terenów powyżej 0,5 ha. Wskaźniki te w 2015 r. wynosiły odpowiednio 75% i 65,4%.¹⁵⁰ Powierzchnia gminnych terenów zielonych sukcesywnie się zwiększa dzięki wykupowi terenów dla rozwoju obszarów zielonych. W 2015 r. szacowano deficyt terenów zielonych w skali całego miasta na 126-141 ha.¹⁵¹ W latach 2015-2020 miasto pozyskało 105 hektarów działek z przeznaczeniem pod zielenią za kwotę ponad 135 mln zł.¹⁵² W 2021 r. pozyskano 16,5 ha.¹⁵³ Zgodnie z Raportem o stanie gminy w końcu 2020 roku tereny zielone będące w posiadaniu Gminy Miejskiej Kraków stanowiły 11,3% powierzchni miasta.¹⁵⁴ Wg raportu pokontrolnego NIK Kraków należy do miast o najwyższych wydatkach na zachowanie i zwiększenie terenów zielonych.

¹⁴⁹ Według kryteriów i definicji zieleni publicznej zawartych w „Kierunkach rozwoju i zarządzania terenami zieleni w Krakowie na lata 2019 – 2030”

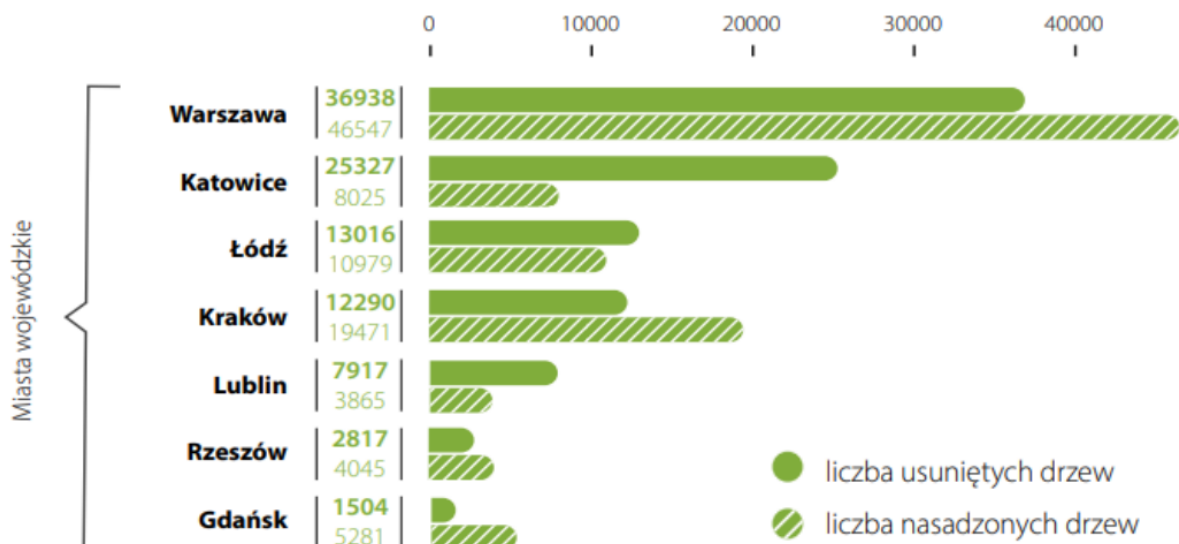
¹⁵⁰ Dane zawarte w „Kierunkach rozwoju i zarządzania terenami zieleni w Krakowie na lata 2019 – 2030”

¹⁵¹ „Kierunki rozwoju i zarządzania terenami zieleni w Krakowie na lata 2019–2030”

¹⁵² Kraków zapewnia dostępność do terenów zielonych. ZZM. <https://zzm.krakow.pl/aktualnosci/856-krakow-zapewnia-dostepnosc-do-terenow-zielonych.html>

¹⁵³ Raport o stanie Gminy 2021

¹⁵⁴ Brak informacji o udziale takich terenów w Raporcie o stanie gminy 2021.

Wykres 91. Wydatki miast wojewódzkich objętych kontrolą NIK na zachowanie i zwiększanie terenów zielonych w latach 2015–2020 i ich udział w wydatkach ogółem (w tys. zł)

Źródło: Najwyższa Izba Kontroli. Zachowanie i zwiększanie terenów zielonych w miastach

Problemem pozostaje zaopatrzenie w tereny rekreacyjne nowopowstających osiedli, które w odróżnieniu od starych zespołów zabudowy pozbawione są większych powierzchni zieleni urządzonej, a w znacznej części tereny zieleni osiedlowej powstają na nich na stropach parkingów podziemnych, co obniża ich wartość ekologiczną i użytkową.

Dopuszczalne normy dobowe pyłu zawieszonego PM10 były wielokrotnie przekraczane w 2016 r.

Jakość powietrza w Krakowie stopniowo się poprawia. W ostatnich trzech latach na większości stacji monitoringowych stężenia średnioroczne dla pyłu zawieszonego PM10 wykazały wartości zgodne z normą. Pomimo znaczącego spadku wciąż przekraczane są dopuszczalne normy stężeń dobowych zanieczyszczenia pyłem zawieszonym. W przypadku tlenków azotu przekroczenie rocznych dopuszczalnych stężeń notowane jest przede na stacji położonej na Alejach Trzech Wieszców.

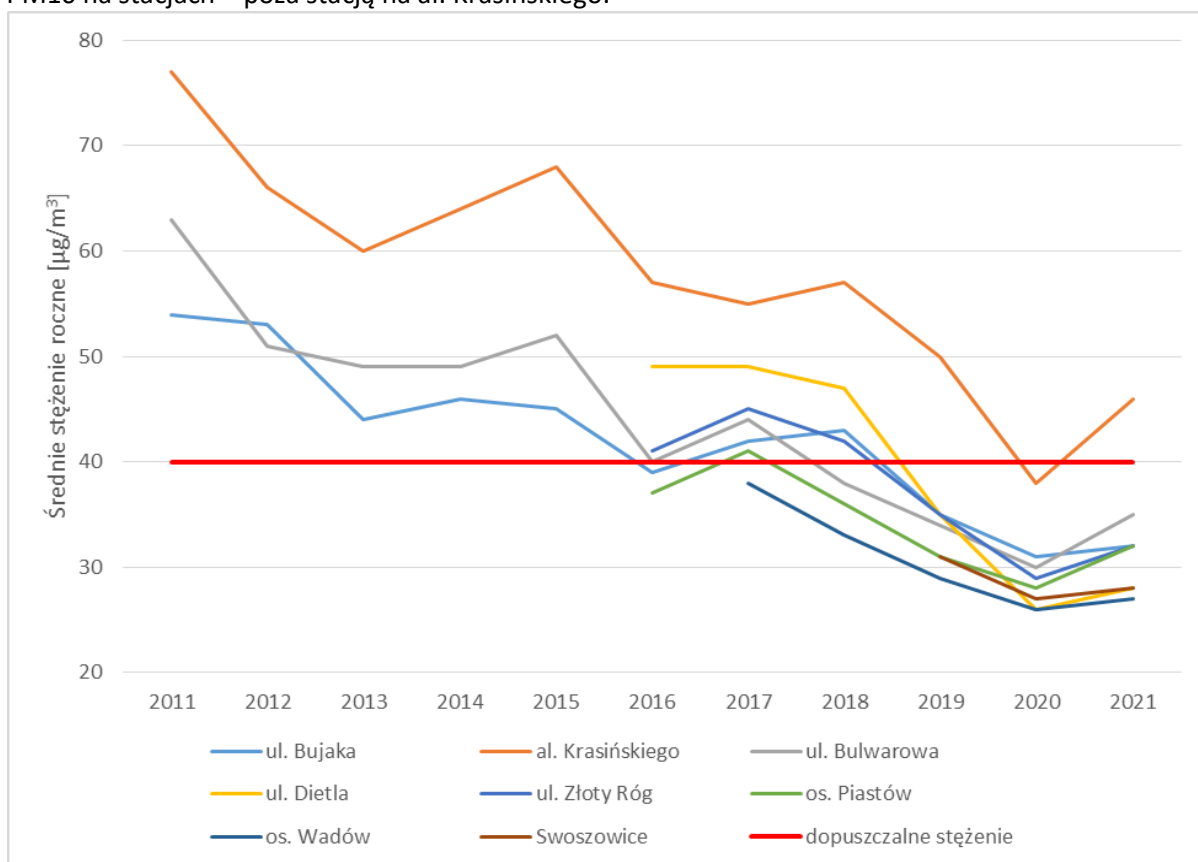
Dzięki konsekwentnej realizacji przez miasto uchwały antysmogowej znacząco zmniejszył się problem zanieczyszczenia ze źródeł bytowo-komunalnych. Największy udział w emisji zanieczyszczeń z terenu Krakowa mają transport i źródła punktowe (przemysłowe). Ponadto znaczący jest problem zanieczyszczeń napływających spoza obszaru miasta, zwłaszcza z gmin ościennych.

Na jakość powietrza w Krakowie mają wpływ uwarunkowania naturalne – położenie miasta w dolinie i związane z nim występowanie zjawiska inwersji termicznej, słabe przewietrzaniem i duża wilgotność, potęgowane przez użytkowanie terenu, zwłaszcza budynki i budowle zakłócające przepływ powietrza. Miasto realizuje obowiązki wynikające z Programu ochrony powietrza, polegające na przeciwdziałaniu blokowania klinów napowietrzających miasta.

Na terenie Krakowa zainstalowanych jest osiem stacji monitoringowych, tj. przy al. Krasińskiego, ul. Bulwarowej, ul. Bujaka, ul. Dietla, ul. Złoty Róg, os. Piastów, os. Wadów i ul. Lusińskiej. Stacja przy ul. Bujaka jest stacją tła miejskiego i jest reprezentatywna dla terenu całego Krakowa.

Najpoważniejsze problemy wywołane są przez zanieczyszczenia powietrza pyłami zawieszonymi oraz tlenkiem azotu. Średnie roczne stężenia pyłów zawieszonych w ciągu ostatniej dekady spadły na

wszystkich stacjach pomiarowych. Wyraźna tendencja spadkowa utrzymuje się zwłaszcza od 2017 r., choć po gwałtownym spadku w „pandemicznym” 2020 r. poziom stężeń średnich w 2021 r. powrócił do stanu z 2019 r. Niemniej w 2021 r. nie odnotowano przekroczenia poziomu średniego stężenia PM10 na stacjach – poza stacją na al. Krasińskiego.

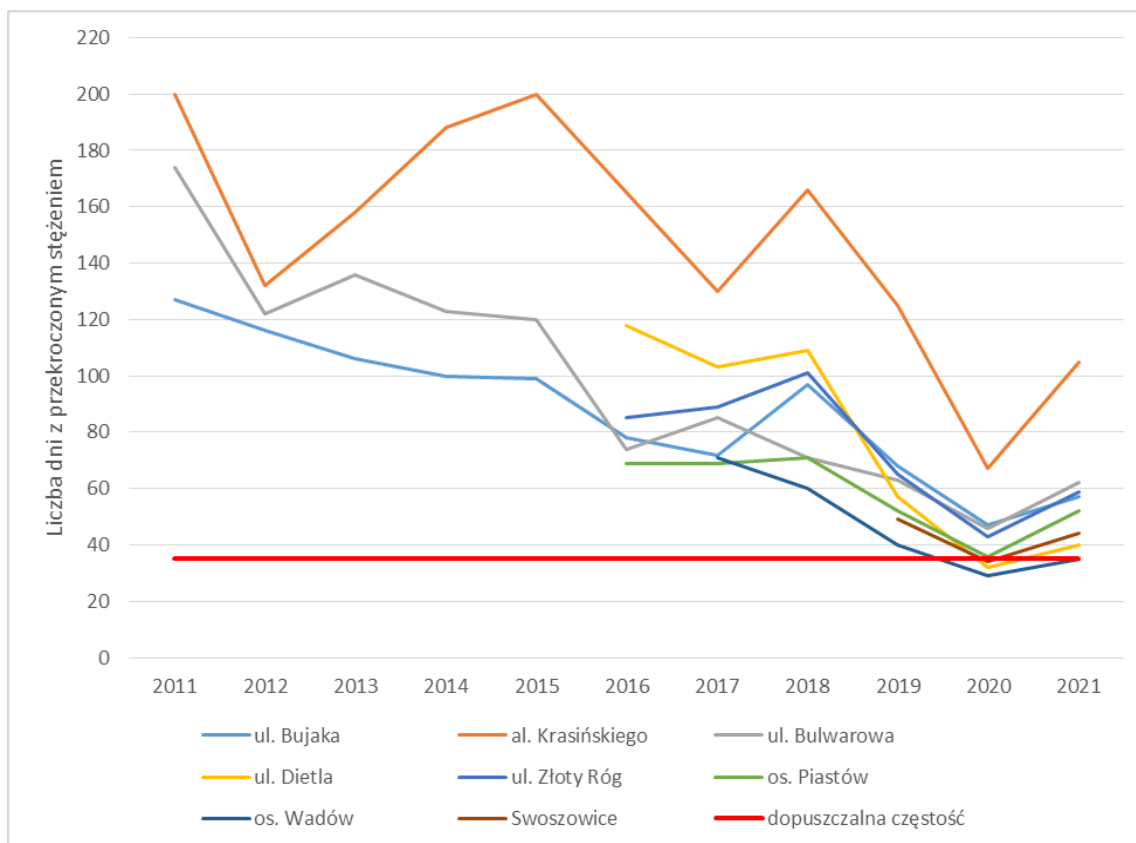

Wykres 92. Średnie roczne stężenie pyłu PM10 na stacjach pomiarowych w Krakowie w latach 2011–2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Raportów o Stanie Miasta oraz Rocznej oceny jakości powietrza w województwie małopolskim za 2021 r.

W ostatnich latach sukcesywnemu obniżeniu ulega także liczba dni, w których przekraczane są dopuszczalne średniodobowe stężenia PM10 ($50 \mu\text{g}/\text{m}^3$). Także w tym wypadku liczba dni, w których notowane są przekroczenia spadła na wszystkich stacjach. Jednakże liczba dni z przekroczeniami stężeń pyłu PM10 wciąż jest większa od dopuszczalnej, tj. 35 dni w roku.

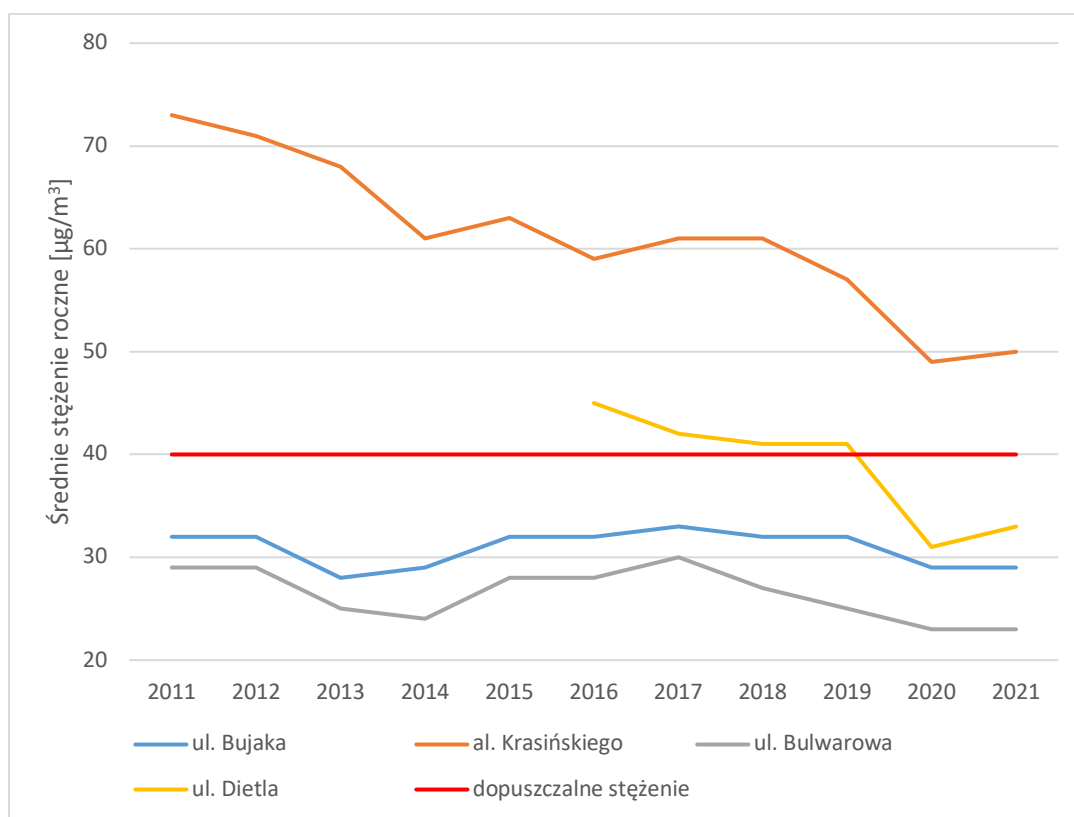
Najgorsza sytuacja notowana jest na stacji na al. Krasińskiego, gdzie w 2021 r. odnotowano ponad 100 dni z ponadnormatywnym zanieczyszczeniem PM10. Przekroczenia stężeń na stacji komunikacyjnej Al. Krasińskiego warunkowane są położeniem stacji w zwartym, wysokim kanionie ulicznym, pomiędzy sześcioma pasami ruchu, w niekorzystnym miejscu z punktu widzenia przewietrzania.

Wykres 93. Częstość przekraczania poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10 na stacjach pomiarowych w Krakowie w latach 2011–2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Raportów o Stanie Miasta oraz Rocznej oceny jakości powietrza w województwie małopolskim za 2021 r.

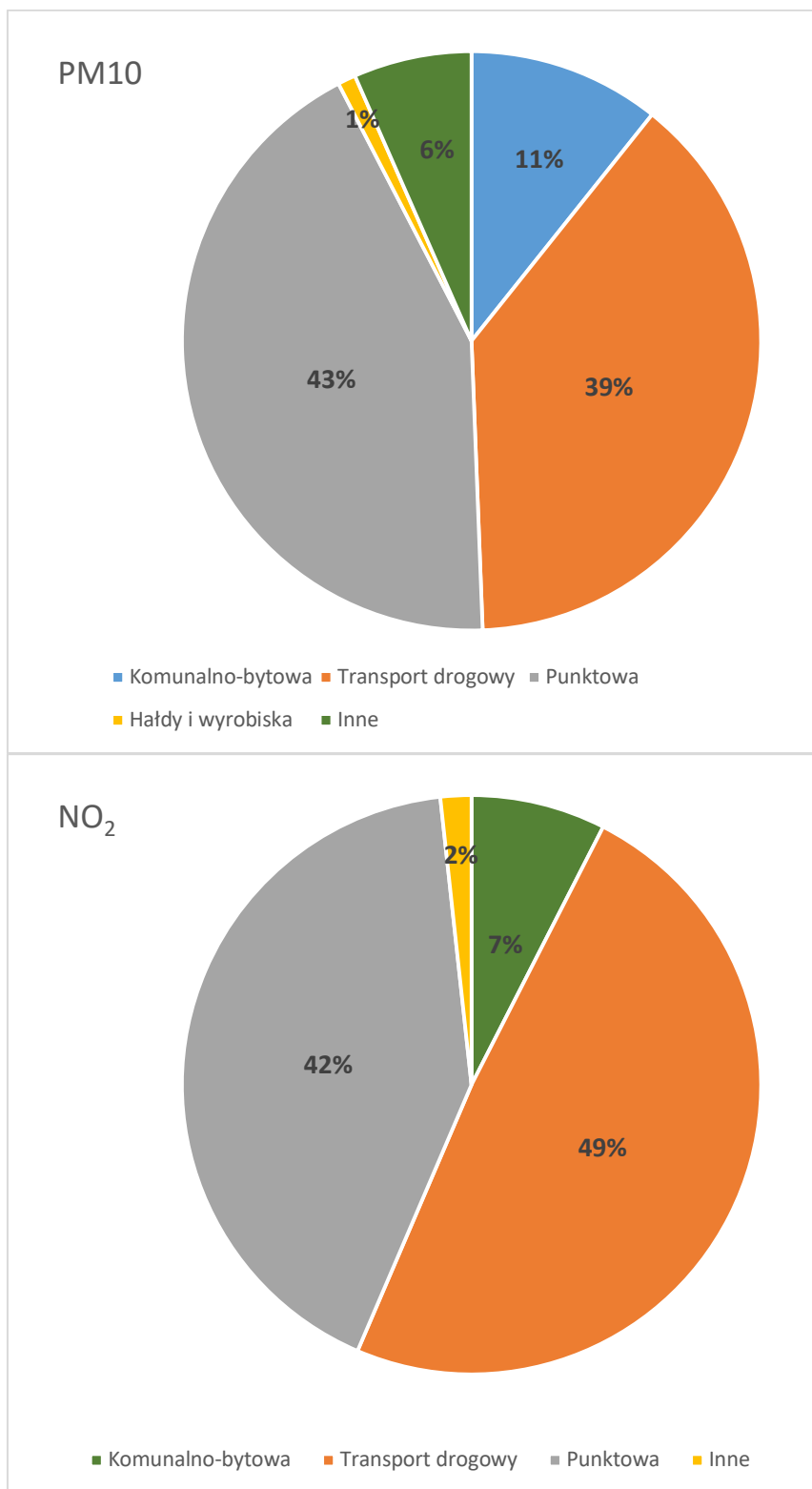
W przypadku tlenków azotu przekroczenie rocznych dopuszczalnych stężeń notowane jest przede wszystkim na stacji położonej na Alejach Trzech Wieszców, choć sytuacja po 2018 r. uległa pewnej poprawie. W ostatnich dwóch latach spadło natomiast znacząco średnie stężenie na drugiej stacji w centrum miasta – przy ul. Dietla.

Wykres 94. Średnie roczne stężenie tlenku azotu (NO₂) na stacjach pomiarowych w Krakowie w latach 2011–2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Raportów o Stanie Miasta oraz Rocznej oceny jakości powietrza w województwie małopolskim za 2021 r.

Głównymi źródłami zanieczyszczeń jakie występowały w Krakowie były niska emisja, emisja z transportu, emisja z przemysłu oraz emisja napływowa, spoza granic miasta. Zgodnie z Uchwałą antysmogową dla Krakowa od 1 września 2019 r. na terenie miasta w instalacjach spalania paliw dopuszczone jest stosowanie wyłącznie paliw gazowych lub lekkiego oleju opałowego. W ramach Programu Ograniczania Niskiej Emisji zlikwidowano w Krakowie w latach 2012-2019 ok 25 tys. kotłów i pieców węglowych. Obecnie duże znaczenie dla kształtowania się stężeń pyłów zawieszonych w Krakowie ma napływ zanieczyszczeń spoza miasta, a także emisja transportowa i punktowa emisja z przemysłu. Zgodnie z danymi z najnowszej oceny jakości powietrza w woj. małopolskim największy udział w emisji ze źródeł lokalnych w Krakowie, inaczej niż w regionie (gdzie 84% emisji pochodzi z emisji bytowo-komunalnej), ma emisja transportowa oraz emisja ze źródeł punktowych (przemysłowych). Znacznie mniejszy jest natomiast obecnie udział sektora bytowego. W przypadku tlenków azotu udział transportu był większy i wynosił blisko 50%.

Wykres 95. Zestawienie udziały emisji pyłu zawieszonego PM10 i tlenku azotu NO₂ z poszczególnych źródeł w 2021 r. na obszarze Krakowa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznej oceny jakości powietrza w województwie małopolskim za 2021 r.

DODATKOWO:

Jednym z największych wyzwań dla funkcjonowania miasta są zmiany klimatu, adaptacja do nich i wzmocnienie odporności miasta na zjawiska pogodowe. W czterech sektorach wrażliwych: zdrowie publiczne/grupy wrażliwe, gospodarka wodna, transport, tereny zabudowy mieszkaniowej o wysokiej intensywności z uwzględnieniem terenów zieleni, a także zdiagnozowano występowanie wysokiego ryzyka wynikającego ze zmian klimatycznych.

Jednym z największych wyzwań dla funkcjonowania miasta są zmiany klimatu i adaptacja do nich. Zgodnie z „Planem Adaptacji Miasta Krakowa do zmian klimatu do roku 2030” główne zagrożenia związane ze zmianami klimatu w Krakowie dotyczą:

- fali upałów (trend wzrostu liczby dni w falach),
- długotrwałych okresów bezopadowych w połączeniu z temp. maksymalną powyżej 25C (trend wzrostu liczby dni w okresach),
- deszcze nawalnych (krótkotrwały opad deszczu o dużej wydajności) powodujące lokalne zalanie lub podtopienie terenu (powodzie miejskie), (trend wzrostu),
- powodzi od strony rzek,
- fale zimna,
- burz, w tym burz z gradem oraz związanych z nimi silnych porywów wiatru i deszczy nawalnych.

Określono także cztery wrażliwe sektory: zdrowie publiczne/grupy wrażliwe, gospodarka wodna, transport, tereny zabudowy mieszkaniowej o wysokiej intensywności z uwzględnieniem terenów zieleni, a także zdiagnozowano natężenie ryzyka związane ze zjawiskami klimatycznymi dla poszczególnych komponentów sektorów wrażliwych. Bardzo wysokie ryzyka zdiagnozowano w sektorze zdrowie publiczne - dla osób starszych oraz przewlekle chorych, związane z wystąpieniem fali upałów w związku z bardzo dużym prawdopodobieństwem wystąpienia zjawisk oraz ich wysokimi konsekwencjami. W pozostałych sektorach nie zdiagnozowano bardzo wysokich ryzyk, jednak w odniesieniu do szeregu zjawisk występuje wysokie ryzyko w każdym z sektorów.

Tabela 7. Ocena ryzyka w poszczególnych sektorach.

Sektor/ o bszar	Komponent	Zjawiska klimatyczne i ich pochodne									
		Termika					Opady			Powietrze	
		Temperatura maksymalna	Fale upałów	Fale zimna	Temperatura przejściowa	Liczba dni z T _{sr} -5 do 2,5°C i opadem	MWC	Deszcze nawalne	Powódź od strony rzek	Powodzie nagle/ powodzie miejskie	Koncentracja zanieczyszczeń powietrza
Zdrowie publicznej grupy wrażliwe	Populacja miasta	II	III	II	II	II	II	II	II	II	II
	Osoby > 65 roku życia	III	IV	II	II	II	II	II	II	II	II
	Dzieci < 5 roku życia	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
	Osoby przewlekłe chore (ChUK i ChUO)	III	IV	II	II	II	II	II	II	II	II
	Osoby niepełnosprawne z ograniczoną mobilnością	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
	Osoby bezdomne	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
	Infrastruktura ochrony zdrowia	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
	Infrastruktura opieki społecznej	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
Transport	Podsystem szynowy	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
	Podsystem drogowy	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
	Podsystem lotniczy	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
	Podsystem wodny: śródlądowy, morski	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
	Podsystem - transport publiczny miejski	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
Gospodarka wodna	Podsystem zaopatrzenia w wodę	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
	Podsystem gospodarki ściekowej	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
	Infrastruktura przeciwpowodziowa	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
Tereny zabudowy	Zwarta zabudowa historyczna (stare miasto)	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
	Zwarta zabudowa śródmiejska (kwartałowa)	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II
	Osiedla mieszkaniowe - współczesna zabudowa blokowa	III	III	II	II	II	II	II	II	II	II

Ryzyko [brak, niskie, średnie, wysokie, bardzo wysokie]

Źródło: Plan Adaptacji Miasta Krakowa do zmian klimatu do roku 2030

W 2021 r. odbywał się Krakowski Panel Klimatyczny, poświęcony zmianom klimatu i neutralności klimatycznej miasta. Celem panelu była odpowiedź na pytanie: jak władze i mieszkańcy mogą ograniczyć zużycie energii i zwiększyć wykorzystanie energii odnawialnej. Efektem panelu są 32 wiążące dla Prezydenta Miasta Krakowa rekomendacje¹⁵⁵. Rekomendacją panelu jest min. opracowanie Strategii Klimatycznej Krakowa, zakładającej co najmniej 30% redukcję emisji gazów cieplarnianych do 2030 roku względem 2018 roku, co najmniej 80% redukcję emisji do roku 2040 oraz osiągnięcie neutralności klimatycznej nie później niż do 2050 roku.

¹⁵⁵ https://www.bip.krakow.pl/?sub_dok_id=142244

W 2016 r. ponad 33% materiałów odpadowych poddano ponownemu wykorzystaniu (papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło).

W 2021 r. poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia odpadów (papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło) wynosił 69%. Masa odpadów komunalnych zbieranych w Krakowie sukcesywnie rośnie, zwiększa się udział odpadów selektywnie zebranych. Problemem jest rosnący koszt systemu gospodarowania odpadami - od 2018 r. przewyższający wpływy z opłat zebranych przez Gminę.

Masa odpadów komunalnych wytwarzanych w Krakowie sukcesywnie rośnie. Wzrost przerwany został przez pandemię koronawirusa, co związane było z mniejszą liczbą osób przebywających w Krakowie. Wzrasta także masa odpadów przypadających na jednego mieszkańca. Przed pandemią dochodziła do pół tony rocznie. Wzrasta jednocześnie udział odpadów zbieranych selektywnie w masie odpadów ogółem. W latach 2020-2021 połowę odpadów odebranych i zebranych stanowiły frakcje selektywne. W 2020 r. poziom recyklingu i przygotowania do ponownego użycia odpadów (papier, metal, tworzywa sztuczne, szkło) wynosił 69% (wobec wymaganego 50%). Od 2021 r. samorządy w Polsce obowiązują nowy wskaźnik przygotowania do ponownego użycia i recyklingu odpadów komunalnych. Wskaźnik dotyczy wszystkich frakcji odpadów komunalnych poddanych recyklingowi, w odniesieniu do całkowitej ilości wytwarzanych odpadów. W 2021 r. poziom przygotowania odpadów komunalnych do ponownego użycia i recyklingu w Krakowie wyniósł 27%, czyli przekraczał ustaloną dla gmin wartość co najmniej 20 %. Wartość docelowa będzie corocznie wzrastać. W 2025 r. będzie wynosić 55% w odniesieniu do masy wszystkich wytworzonych odpadów komunalnych, a docelowy poziom recyklingu – 65% założono na rok 2035.¹⁵⁶

Sukcesywnie rosną też koszty systemu zintegrowanego gospodarowania odpadami, a od 2018 r. koszty zagospodarowania odpadów przekraczają wpływy z opłat za gospodarowanie odpadami komunalnymi.

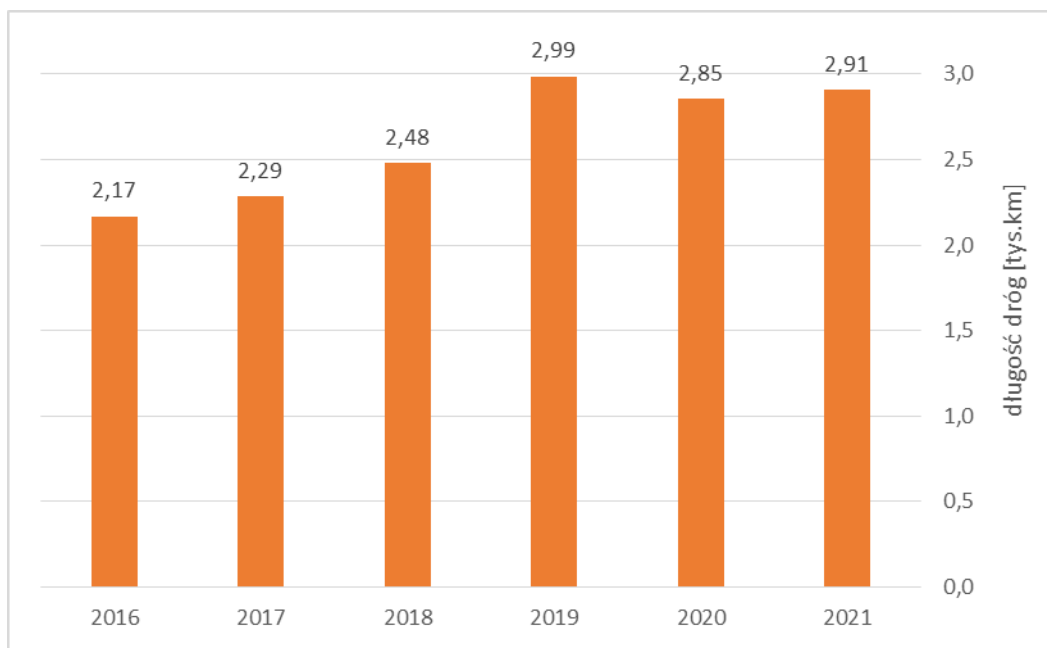
Tabela 8. System gospodarowania odpadami w Krakowie w latach 2016-21

Wskaźnik	2016	2017	2018	2019	2020	2021
odpady zebrane selektywnie [Mg]	114 648,2	121 105,4	141 776,2	171 319,0	184 107,3	192 923,4
odpady zmieszane [Mg]	206 191,0	214 679,5	222 212,5	217 607,1	183 965,9	187 119,0
Razem [Mg]	320 839,2	335 784,8	363 988,7	388 926,1	368 073,2	380 042,4
udział odpadów zebranych selektywnie [%]	35,7	36,1	39,0	44,0	50,0	50,8
liczba mieszkańców (GUS)	765 320	767 348	771 069	779 115	779 966	780 796
masa odpadów/mieszkańca [Mg]	0,42	0,44	0,47	0,50	0,47	0,49
koszty związane z systemem gospodarowania odpadami [tys. zł]	173 426,1	183 916,4	202 736,7	229 193,1	237 631,5	259 791,9
wpłaty z tytułu opłat [tys. zł]	175 466,5	184 976,9	193 134,8	207 168,8	215 919,0	262 951,9

Źródło: Opracowanie własne na podstawie "Analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Miejskiej Kraków" za lata 2016-2021 oraz danych GUS

Świadczeniem usług publicznych w zakresie utrzymania czystości i porządku na terenie Gminy Miejskiej Kraków zajmuje się Miejskie Przedsiębiorstwo Oczyszczania Sp. z o.o. w Krakowie (MPO). Usługa obejmuje letnie i zimowe oczyszczanie miasta, które ma na celu nie tylko utrzymanie czystości, lecz również poprawę jakości powietrza. Od 2015 r. wprowadzono także mechaniczne zmywanie chodników na terenie miasta. Długość dróg oczyszczanych mechanicznie wzrosła od 2016 r. do 2,9 tys. km (34%). Oczyszczane mechanicznie są wszystkie ulice, których nawierzchnia to umożliwiają.

¹⁵⁶ Art. 3b. Ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach (Dz.U. 1996 Nr 132 poz. 622 z późn. zm.)

Wykres 96. Długość oczyszczanych mechanicznie

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Raportów o Stanie Miasta.

W ramach oczyszczania ręcznego prowadzone są prace utrzymania czystości na terenach zielonych, opróżnianie koszy ulicznych, całodobowe pogotowie czystościowe, prace interwencyjne w głównych przestrzeniach publicznych miasta.

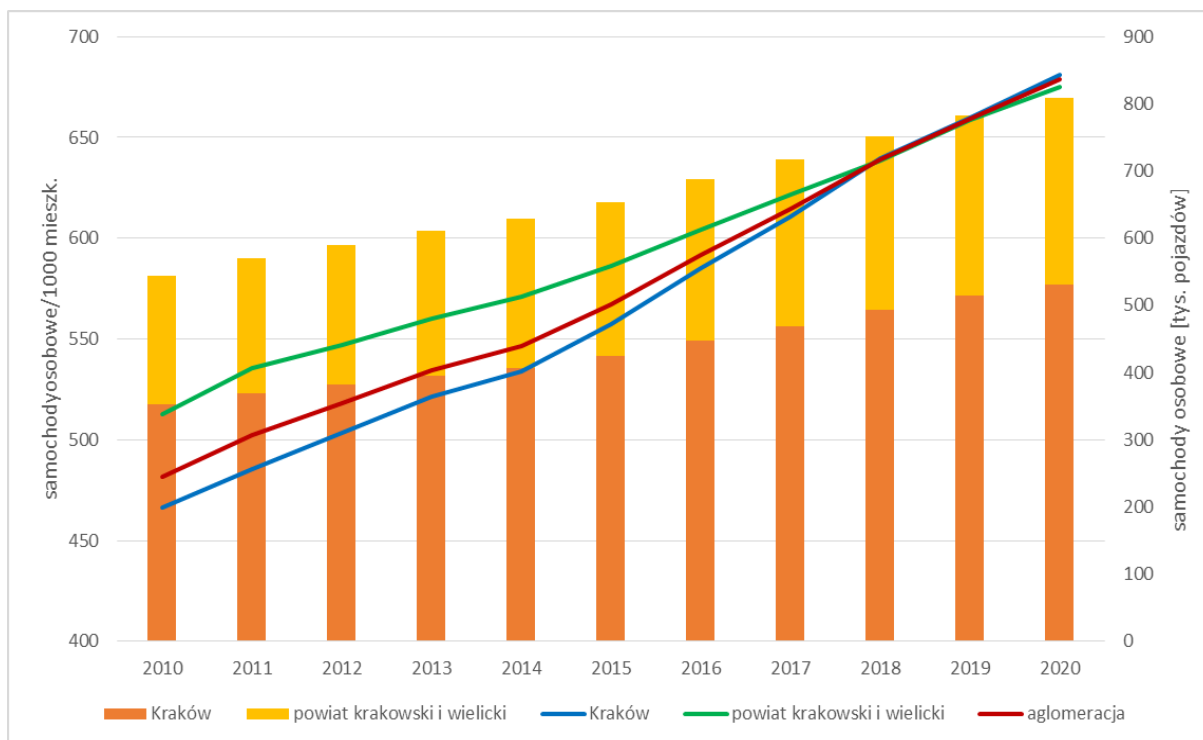
Codziennie do Krakowa wjeżdża 120 tys. samochodów; w samym Krakowie w 2016 r. zarejestrowanych było 448 tys. samochodów osobowych, co oznacza 585 samochodów osobowych na 1000 mieszkańców. Stanowi to wielkie obciążenie dla Miasta.

Problemem Krakowa jest rosnący udział transportu indywidualnego w podróżach mieszkańców. W 2018 r. osiągnął on już niemal 40%. Zwiększa się także liczba samochodów osobowych przypadająca na mieszkańca miasta. Pomimo podejmowanych inwestycji w transport publiczny, zwłaszcza tramwajowy, jego rozwój nie nadąża za przestrzennym rozwojem miasta, wzrostem mobilności mieszkańców i jest wolniejszy niż zakładany w SUIKZP.

Rośnie udział ruchu rowerowego, konieczna jednak jest intensyfikacja inwestycji rowerowych, zwłaszcza w rejonach miasta o słabej dostępności i w zidentyfikowanych obszarach kluczowych.

Liczba samochodów wjeżdżających codziennie spoza granic miasta w 2017 r. była szacowana na ćwierć miliona. Istotne dla rozwoju transportu w całym obszarze funkcjonalnym Krakowa jest uruchomienie SKA i jej integracja z transportem miejskim w Krakowie i transportem aglomeracyjnym (w tym prywatnym).

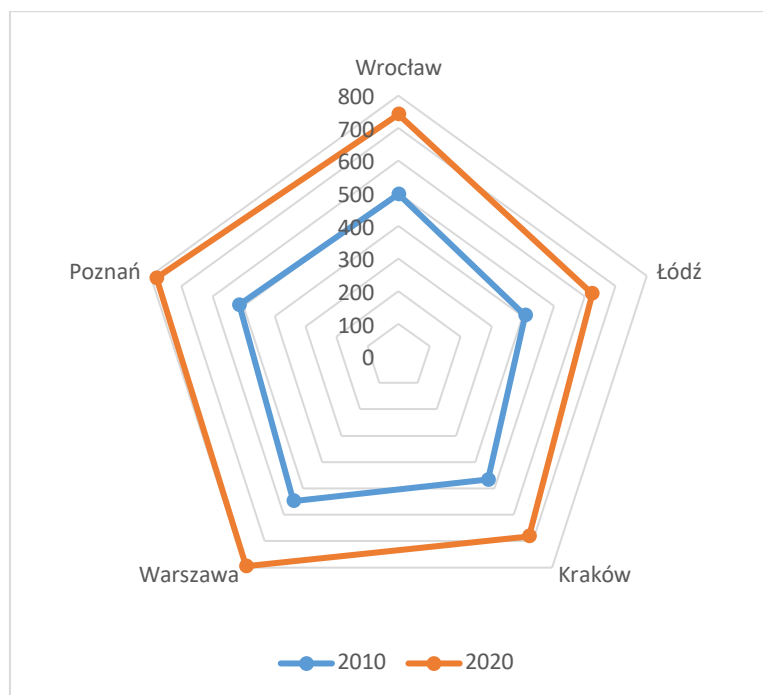
Liczba samochodów osobowych w Krakowie i jego bezpośrednim sąsiedztwie nieustannie rośnie. Pod koniec 2020 r. liczba samochodów osobowych zarejestrowanych w Krakowie sięgnęła blisko 532 tys., a wraz z powiatami krakowskim i wielickim – sięgnęła 810 tys. pojazdów. Oznacza to także gwałtowny wzrost, zwłaszcza po 2014 r., liczby pojazdów per capita. Do 2020 r. wzrosła ona do ok. 681 samochodów na tysiąc mieszkańców zarówno w Krakowie jak i w powiatach sąsiednich (Wykres...).

Wykres 97. Liczba samochodów osobowych i wskaźnik motoryzacji w Krakowie i powiatach sąsiednich w latach 2010-2020

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na tle innych miast metropolitalnych nasycenie samochodami osobowymi jest wciąż stosunkowo niskie. Wskaźnik ten kształtuje się na niższym poziomie jedynie w Łodzi..

Wykres 98. Wskaźnik motoryzacji w Krakowie i miastach metropolitalnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Analizując wskaźniki motoryzacji warto jednak pamiętać o błędach, powodowanych przede wszystkim przez zjawisko zawyżania liczby pojazdów poprzez pozostawanie w ewidencji samochodów od dawna nieporuszających się po drogach oraz samochody lizingowane, przypisane do miasta lizingodawcy, a użytkowane w innych miejscowościach. Kotsut i in.¹⁵⁷ na podstawie badań własnych zweryfikowali wskaźniki motoryzacji dla Polski oparte na danych CEPIK. Wg tych badań wskaźnik motoryzacji w 2018 r. był nie większy niż 409 samochodów osobowych/1000 mieszk. (i również należał do najniższych spośród miast metropolitalnych), a w powiatach sąsiednich – między 423-446 pojazdów/1000 mieszk. Należy jednak zauważyć, że nawet po korekcie statystyki motoryzacji zrównały się lub wręcz przewyższają wiele miast europejskich (np. w Berlinie jest to ok. 330 poj./1000 mieszk., w Wiedniu – ok. 370).

Wzrost poziomu motoryzacji, zarówno w Krakowie jak i jego strefie podmiejskiej jest zatem jednym z poważniejszych problemów miasta. Wg badań przeprowadzonych w 2017 r. do Krakowa na podstawie pomiarów z kamer umieszczonych w 33 punktach, dziennie wjeżdża ponad 240 tys. samochodów, z czego 40 tys. porusza się tranzytem, a 16 tys. – porusza się przez centrum miasta.¹⁵⁸ Oznacza to dwukrotnie większą liczbę pojazdów wobec dotąd szacowanej (ok. 120 tys.) Jedną z odpowiedzi na napływ samochodów spoza obszaru Krakowa są Parkingi P&R. Obecnie działa w Krakowie pięć takich parkingów:

- P+R Czerwone Maki: 192 miejsca postojowe
- P+R Kurdwanów: 167 miejsc postojowych
- P+R Bieżanów: 110 miejsc postojowych,
- P+R Mały Płaszów: 165 miejsc postojowych.
- P+R Mydlniki Wapiennik: 85 miejsc postojowych.

Łącznie zapewniają one zatem zaledwie 719 miejsc postojowych. W trakcie realizacji są parkingi przy pętlach Krowodrza-Górka i Górka Narodowa. W Programie Obsługi Parkingowej wyznaczono łącznie 17 lokalizacje parkingów P&R, z łączną liczbą miejsc ok. 3570 plus 400 dodatkowych na parkingach centrów handlowych. W stosunku do liczby samochodów dojeżdżających do Krakowa jest liczbą znikomą. W dodatku budowa nowych P&R przy pętlach tramwajowych i innych wyznaczonych lokalizacjach jest utrudniona – wiele z nich znajduje się w obrębie III obwodnicy, w rejonach z intensyfikującą się zabudową. Kluczowe dla zmniejszenia strumienia samochodów staje się zatem rozbudowa transportu aglomeracyjnego, w tym parkingi poza granicami miasta, zwłaszcza przy stacjach kolejowych (SKA) w gminach sąsiednich, z których pochodzą dojeżdżający do Krakowa mieszkańcy.

Zgodnie z obowiązującym SUIKZP „W dziedzinie transportu istotą zrównoważenia rozwoju są działania, mające na celu zapewnienie najbardziej korzystnego – z punktu widzenia jakości środowiska oraz przyjętej wizji rozwoju Miasta – podziału zadań przewozowych tzn. z preferencją dla środków transportu zbiorowego oraz dla ruchu pieszych i rowerów, kontrolę komunikacji indywidualnej poprzez wprowadzanie ograniczeń w dojazdach do wybranych obszarów miasta, ze szczególnym uwzględnieniem centrum”. Studium zakłada następujący pożądaný podział zadań przewozowych¹⁵⁹:

- ruch pieszy 30%
- ruch rowerowy 15 - 10%
- komunikacja zbiorowa 37 - 38%
- komunikacja indywidualna 18 - 22%.

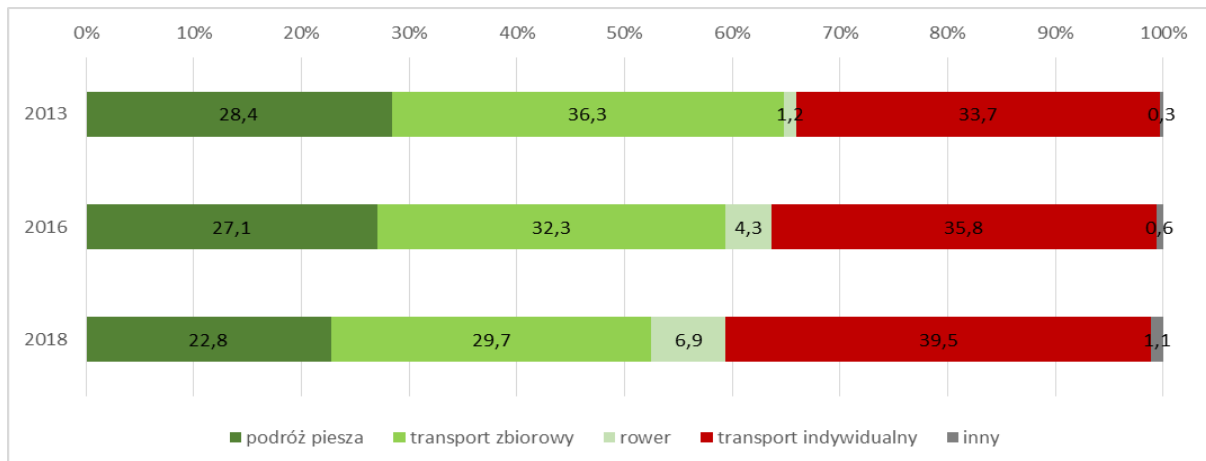
¹⁵⁷ Kotsut B., Gadziński J., Stryjakiewicz T. Ułomności statystyki motoryzacji w Polsce i ich konsekwencje dla badań geograficznych. Przegląd Geograficzny (2020) tom 92, zeszyt 2, s. 227-245

¹⁵⁸

https://www.krakow.pl/aktualnosci/216234,26,komunikat,do_krakowa_wjezdza_dziennie_cwierc_miliona_samochodow.html

¹⁵⁹ Zmiana SUIKZP Krakowa (2003), Tom II, Zasady i kierunki polityki przestrzennej, s. 110

Z punktu widzenia tych zapisów niekorzystną tendencją związaną z rozwojem motoryzacji indywidualnej jest notowany wzrost udziału podróży samochodem w codziennych podróżach krakowian. Pomiędzy 2013 i 2018 r. ¹⁶⁰ udział samochodu w strukturze środków transportu używanych przez mieszkańców wzrósł z 34 do prawie 40%, a udział transportu zbiorowego spadł poniżej 30%. Jednocześnie po 2013 r. wzrosła ruchliwość mieszkańców (średnia liczba podróży na dzień) – z 1,88 do 2,35 w 2018 r. Przy wzroście liczby mieszkańców i użytkowników miasta (dojeżdżających do pracy, szkoły, w sprawach urzędowych etc.) powoduje to rosnące zatłoczenie. Jednym z narzędzi kontrolowania popytu na transport indywidualny jest obszar płatnego parkowania. Obszar płatnego parkowania obecnie obejmuje większość funkcjonalnego śródmieścia (21,5 km²) i należy do najbardziej rozległych w Polsce.

Wykres 99. Środki transportu w podróżach mieszkańców Krakowa

Źródło: Opracowanie własne na podstawie raportów z kompleksowych badań ruchu w latach 2013-2018¹⁶¹

Pozytywnym aspektem zmian w strukturze mobilności jest kilkukrotny wzrost udziału ruchu rowerowego. Wzrost popularności rowerów jako środka transportu potwierdzają badania prowadzone przez Zarząd Transportu Publicznego.¹⁶² W 2014 r. mieszkańcy w referendum lokalnym odpowiedzieli twierdząco na pytanie „Czy zdaniem Pani/Pana w Krakowie powinno się budować więcej ścieżek rowerowych?” (aż 85% odpowiedzi twierdzących). Od 2018 r. obowiązuje zarządzenie Prezydenta Miasta Krakowa w sprawie Standardów technicznych i wykonawczych dla infrastruktury rowerowej Miasta Krakowa, określający obowiązujący wszystkie jednostki miejskie wymagania techniczne, jakim powinna odpowiadać nowa i modernizowana infrastruktura drogowa przeznaczona do ruchu dla rowerów w Krakowie¹⁶³.

Analiza ilościowa infrastruktury rowerowej i jej rozwoju skłania do wniosku, że wzrost popularności transportu rowerowego wśród mieszkańców Krakowa nie jest w pełni wykorzystywany przez władze miasta. W końcu 2021 r. długość dróg rowerowych wyniosła 178 km¹⁶⁴. Pomimo wzrostu długości o 25% w stosunku do 2014 r. nie można jednak zauważyć znacznego przyspieszenia budowy infrastruktury rowerowej w związku z wynikami referendum. Kraków cechuje się też jednym z najniższych wskaźników nasycenia infrastrukturą rowerową spośród miast metropolitalnych.

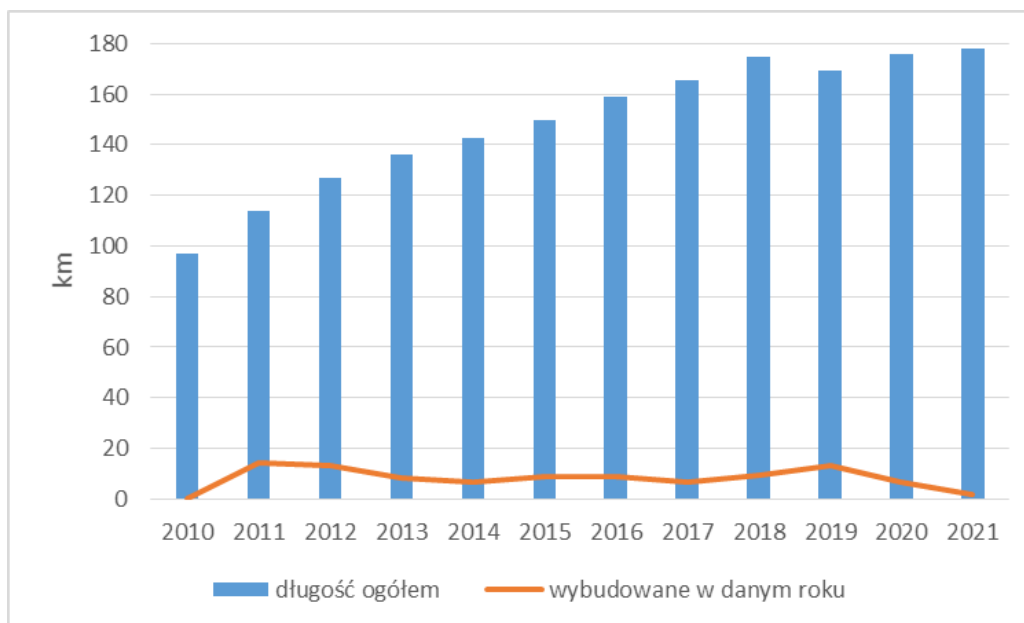
¹⁶⁰ Brak nowszych danych, zwłaszcza dotyczących zmian w strukturze podróży po pandemii.

¹⁶¹ Badania zachowań komunikacyjnych mieszkańców Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (2013) oraz Weryfikacja badań zachowań komunikacyjnych przeprowadzanych w ramach KBR z 2013 roku (2016 i 2018)

¹⁶² <https://ztp.krakow.pl/rower/pomiary-ruchu-rowerowego>

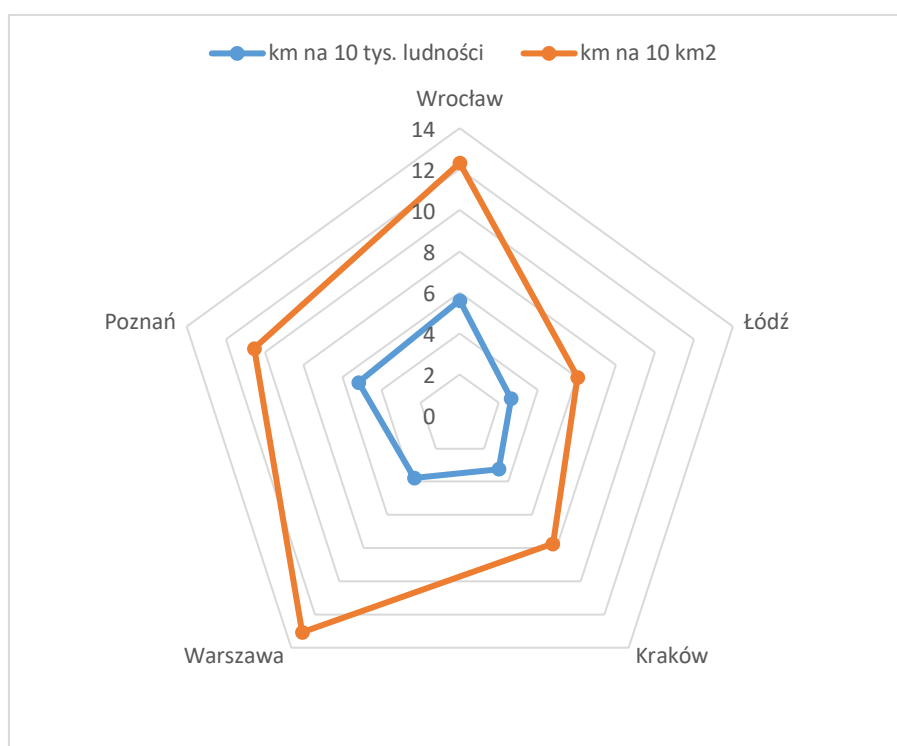
¹⁶³ <https://ztp.krakow.pl/rower/standardy-infrastruktury-rowerowej>

¹⁶⁴ Raport o Stanie Gminy 2021

Wykres 100. Długość dróg dla rowerów w latach 2010-2021

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Raportów o Stanie Miasta.

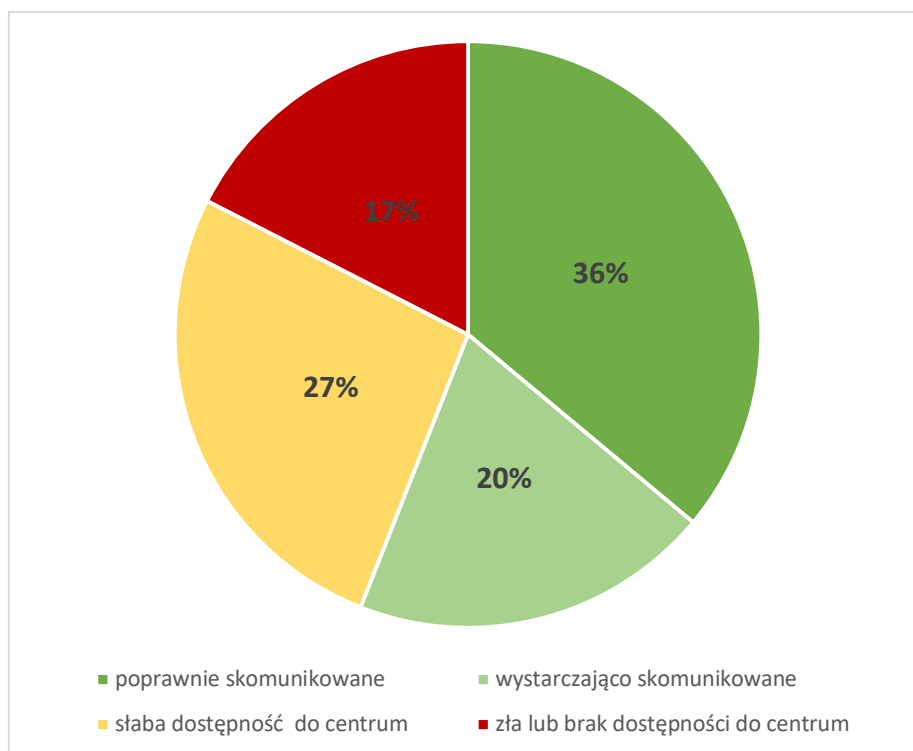

Wykres 101. Wskaźniki infrastruktury rowerowej w 2020 r. - długość [km] dróg dla rowerów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców i na 10 km2 powierzchni miasta

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS¹⁶⁵

¹⁶⁵ Dane GUS dotyczące długości sieci dróg dla rowerów różnią się od danych z Raportów o Stanie Miasta. Wg GUS w 2020 r. w Krakowie długość DDR wynosiła 252 km.

W roku 2019 opracowane zostało Studium podstawowych tras rowerowych Miasta Krakowa.¹⁶⁶ Jednym z elementów Studium było określenie obszarów o różnym stopniu dostępności rowerowej (na zasadach ogólnych w jezdni albo przy pomocy infrastruktury dedykowanej), przy założeniu, że ruch rowerowy ciąży do centrum miasta. Oszacowano, że ok. 430 tysięcy mieszkańców (56%) ma dostęp rowerem do centrum dobry lub dostateczny. W pozostałej części miasta dostęp jest niezadowalający lub nie ma go w ogóle. Zgodnie ze Studium realizacja systemu podstawowych tras rowerowych wymaga wprowadzenia do systemu planistycznego Krakowa 31 nowych odcinków głównych tras rowerowych oraz wprowadzenie szczególnej procedury dla zidentyfikowanych 13 obszarów kluczowych (stan na 2019 r.), a także budowę szeregu obiektów inżynierskich (kładki, tunele) dla zachowania ciągłości tras.

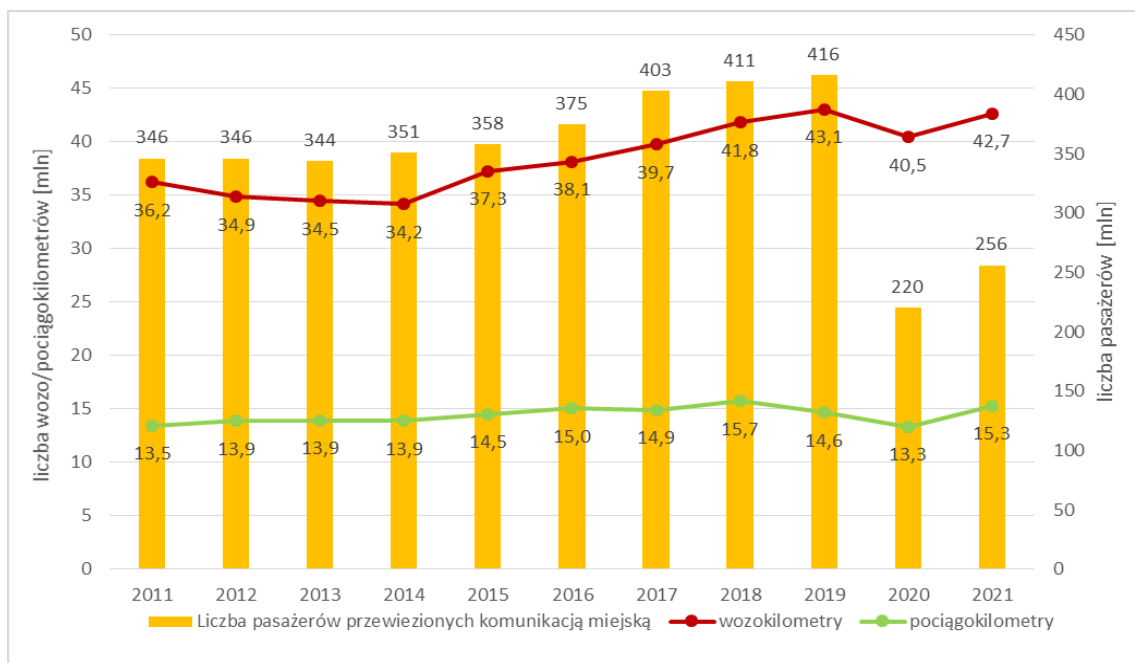
Wykres 102. Udział mieszkańców zamieszkujących obszary miasta o różnej dostępności rowerowej do centrum Krakowa.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze „Studium podstawowych tras rowerowych m. Krakowa – Aktualizacja”

Rozwój transportu publicznego przedstawia zmiana wykonanej rocznie pracy przewozowej na liniach autobusowych (wozokilometry, wkm) i tramwajowych (pociągokilometry, pkm) systemu Krakowskiej Komunikacji Miejskiej, organizowanej przez Zarząd Transportu Publicznego (KMK) w kolejnych latach. Przyrost pracy przewozowej autobusów był w tym okresie znaczący do ok. 43 mln wkm w ostatnich latach (z wyjątkiem pandemicznego 2020 r.). Oznacza to zmianę o 18% w stosunku do 2011 r.. Mniejsza była zmiana w przypadku pracy przewozowej tramwajów – do 15 mln pkm w ostatnim roku (wzrost o 14% w stosunku do 2011 r.) Do 2019 r. wzrastała liczba pasażerów transportu publicznego. W 2017 r. przekroczyła 400 mln przewiezionych rocznie pasażerów. Trend ten zahamowała pandemia – w 2020 r. odnotowano spadek o niemal połowę. W 2021 r. odnotowano wzrost do poziomu 256 mln.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Studium podstawowych tras rowerowych m. Krakowa – aktualizacja. Pracownia Edukacji Marcin Hyła dla gminy miejskiej Kraków, 2019, https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=124360

¹⁶⁷ Dane dotyczące liczby przewiezionych pasażerów Komunikacją Miejską w Krakowie w 2017, 2019 i w 2020 r. są danymi szacunkowymi.

Wykres 103. Komunikacja miejska w Krakowie w latach 2011-2021

Dane dotyczące liczby przewiezionych pasażerów Komunikacją Miejską w Krakowie w 2017, 2019 i w 2020 r. są danymi szacunkowymi.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych przekazanych przez ZTP i Raportów o Stanie Miasta.

Istotną kwestią w przypadku transportu publicznego jest jego bezkolizyjność i przewidywalność przejazdu. Zgodnie ze SUIKZP Krakowa głównym podsystemem transportu publicznego, który powinien zapewnić bezkolizyjny przejazd jest tramwaj. Studium zakłada utrzymanie istniejącej sieci i jej rozbudowę o nowe linie, w tym rozbudowę tramwaju szybkiego. Studium zakłada także, że podsystem transportu szynowego będzie rozbudowany o „metro” nie precyzując jego parametrów użytkowych oraz wykorzystana zostanie do przemieszczania się wewnątrz miasta Szybka Kolej Aglomeracyjna. Studium przewiduje w perspektywie roku 2030, budowę 30 km linii tramwajowych tj.:

- al. Pokoju - ul. Izydora Stella-Sawickiego - ul. Wiślicka,
- Krowodrza Górka - Górka Narodowa,
- Krowodrza Górka - Azory - CH Conrada,
- ul. Witosa - ul. Zakopiańska (w Trasie Łagiewnickiej),
- Bieżanów Nowy - Bieżanów Dworzec,
- Mały Płaszów - ul. Tadeusza Śliwiaka,
- Pleszów - Branice,
- Salwator -ul. Księcia Józefa/Trasa Zwierzyniecka,
- pl. Bohaterów Getta - Most Kotlarski,
- ul. Wielicka – ul. Lipska,
- ul. Piasta Kołodzieja – os. Piastów PKP,
- al. Jana Pawła II - ul. Meissnera – Rondo Barei - Mistrzejowice
- Rondo Barei – Górka Narodowa.

Pomiędzy 2014 r. (uchwalenie zaktualizowanego Studium) i 2022 r. wybudowane zostały 5,7 km linii tramwajowych (ul. Wielicka – ul. Lipska wraz z estakadą nad dworcem w Płaszowie - 4 km, w ciągu

Trasy Łągiewnickiej 1,7 km¹⁶⁸). W budowie znajdują się linie do Górki Narodowej (ok. 5 km) W fazie projektowej w ramach realizacji umowy partnerstwa publiczno-prywatnego jest linia al. Jana Pawła II – Mistrzejowice (4,5 km). W Wieloletnim Programie Inwestycyjnym (WPI) na rok 2022 i lata następne¹⁶⁹ ujęto (jako inwestycje strategiczną) poza liniami będącymi w budowie linię Krowodrza Górka – Azory (2,5 km).

Łącznie od 2014 r. wybudowano lub są w trakcie budowy linie o długości niespełna 11 km, a zatem zaledwie jedna trzecia z zaplanowanej do 2030 r. nowej sieci tramwajowej, a łącznie z linią do Mistrzejowic, finansowaną w ramach PPP i ujętą w WPI linią do os. Azory nieco ponad połowa założonej w Studium nowej sieci. Poza liniami zapianymi w SUIKZP w WPI zapisano następujące zadania obejmujące budowę linii tramwajowych:

- Budowa linii tramwajowej Cichy Kącik - Azory
- Rozbudowa ul. Bunscha i budowa ul. Humboldta wraz z budową linii tramwajowej

Ponadto w dokumentach przetargowych do opracowania koncepcji wielobranżowych części III obwodnicy, które ujęto w WPI (Budowa Trasy Ciepłowniczej, Budowa Trasy Nowobagrowej oraz Budowa Trasy Zwierzynieckiej i Pychowickiej) ujęto budowę linii tramwajowych. W związku z wynikami referendum lokalnego w 2014 r., Zarządzeniem nr 1954/2014 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 11 lipca 2014 r. został powołany Zespół zadaniowy ds. realizacji wyników referendum w zakresie pytania obejmującego zagadnienia budowy metra w Krakowie. W 2019 r. opracowane zostało „Studium wykonalności budowy szybkiego, bezkolizyjnego transportu szynowego w Krakowie”. Do dalszych prac rekomendowano wariant premetra, o przebiegu tunelowym na odcinku centralnym. Całkowita długość trasy wynosi 21,82 km z czego 6,6 km przebiega w tunelu, a 1,4 km na estakadzie. W styczniu 2022 r. Zarząd Inwestycji Miejskich w Krakowie podpisał umowę na przygotowanie dokumentów potrzebnych do uzyskania decyzji środowiskowej dla pierwszego etapu. Obecnie w odległości do 400 m, odpowiadającej zasięgu dojścia 5 min do przystanku tramwajowego mieszka ok.45% mieszkańców Krakowa (zameldowanych na okres stały lub czasowy), a kolejne 25% w odległości dojścia 400-800 m (pomiędzy 5 a 10 minut).¹⁷⁰ Łącznie zatem nie więcej niż 70% mieszkańców mieszka w odległości dojścia do przystanku tramwajowego¹⁷¹.

Zgodnie ze studium obszary poza zasięgiem transportu szynowego powinny być obsługiwane przez transport autobusowy. Analizując dostępność transportu publicznego (tj. zasięg dojścia do przystanku autobusowego lub tramwajowego) można stwierdzić, że 93% mieszkańców Krakowa mieszka w odległości odpowiadającej 5 minut dojścia do przystanku, a niemal 100% - nie dalej niż w odległości odpowiadającej 10 min. marszu. Ważnym elementem infrastruktury są zatem wydzielone pasy autobusowe (tzw. buspasy), zwłaszcza na głównych osiach komunikacyjnych łączących obszary bez połączeń tramwajowych. Łączna długość wydzielonych pasów autobusowych i wydzielonych pasów autobusowo-tramwajowych na koniec 2020 r. wynosiła w Krakowie ok. 33,6 km, co w porównaniu z 2016 r. jest wartością większą o ok. 6,8 km.

Istotnym elementem wpływającym na atrakcyjność transportu publicznego w aglomeracji Krakowskiej i pośrednio – poziom zatłoczenia ulic – jest natomiast rozwój sieci autobusów aglomeracyjnych, obsługiwanych przez KMK poza granicami miasta. W ciągu dekady długość linii aglomeracyjnych wzrosła o 200 km. Wciąż jednak znaczną część transportu zbiorowego w aglomeracji stanowią linie obsługiwane przez prywatnych przewoźników, które nie są częścią zintegrowanego transportu aglomeracyjnego. Najistotniejszą inwestycją, jaka w nadchodzących latach może wpłynąć na sposób podróżowania w obszarze funkcjonalnym jest rozwój Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej po otwarciu rozbudowanej kolejowej linii średnicowej wraz z nowymi przystankami kolejowymi. W tym –

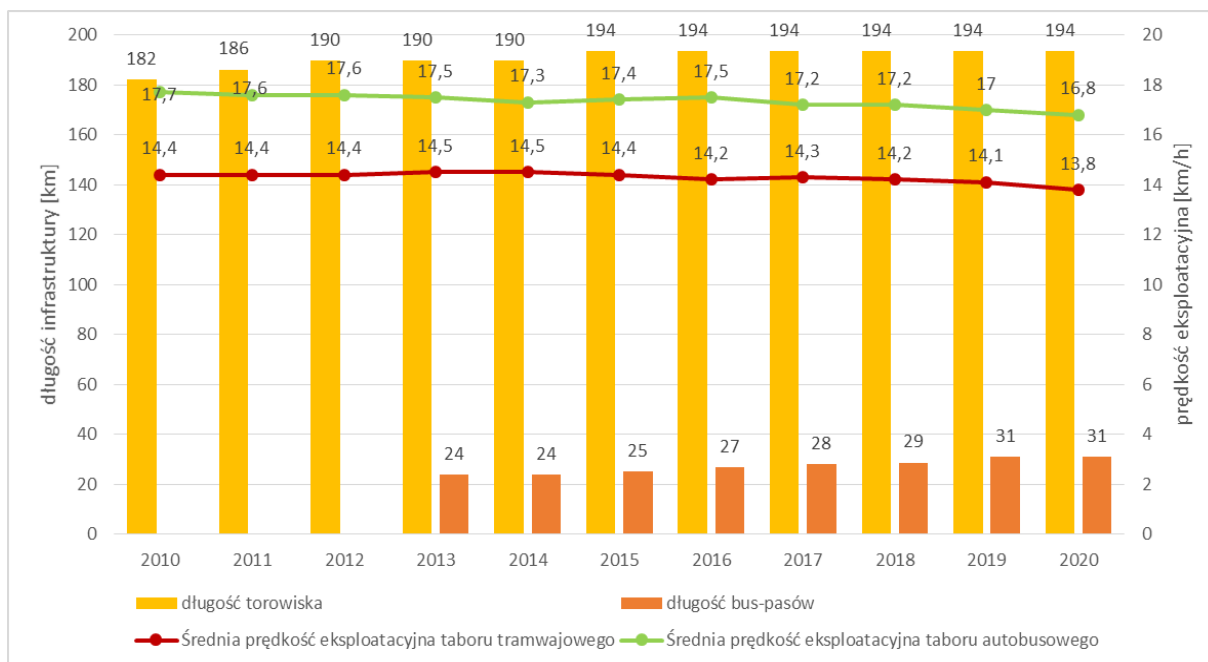
¹⁶⁸ Regularne kursowanie linii KMK po nowym odcinku jest planowane na III kwartał 2022 r

¹⁶⁹ Stan na 27.04.2022 r.

¹⁷⁰ Raport autorski “Czy Kraków może stać się miastem 15-minutowym”, MSAP UEK. <https://politykipubliczne.pl/wp-content/uploads/2021/11/Czy-Krakow-moze-stac-sie-miastem-15-min.pdf>

¹⁷¹ Dane powyższe nie uwzględniają barier przestrzennych

przystanku w pobliżu Hali Targowej, który może stać się najważniejszym, obok Dworca Głównego węzłem przesiadkowym w centrum miasta. Wyzwaniem dla miasta jest wykorzystanie potencjału sieci kolejowej także w podróżach wewnątrzmijskich, poprzez integrację biletową z krakowskim transportem publicznym (trwają prace nad integracją taryfowo-biletową SKA z KMK) oraz organizację węzłów przesiadkowych i budowę nowych przystanków. Obecnie w odległości odpowiadającej 10 min. marszu od stacji obsługiwanych przez SKA mieszka jedynie 11% mieszkańców Krakowa, a w odległości nie większej niż odpowiadająca 15 min. spaceru – 27% krakowian.

Wykres 104. Torowiska tramwajowe, buspasy i średnia prędkość eksploatacyjna

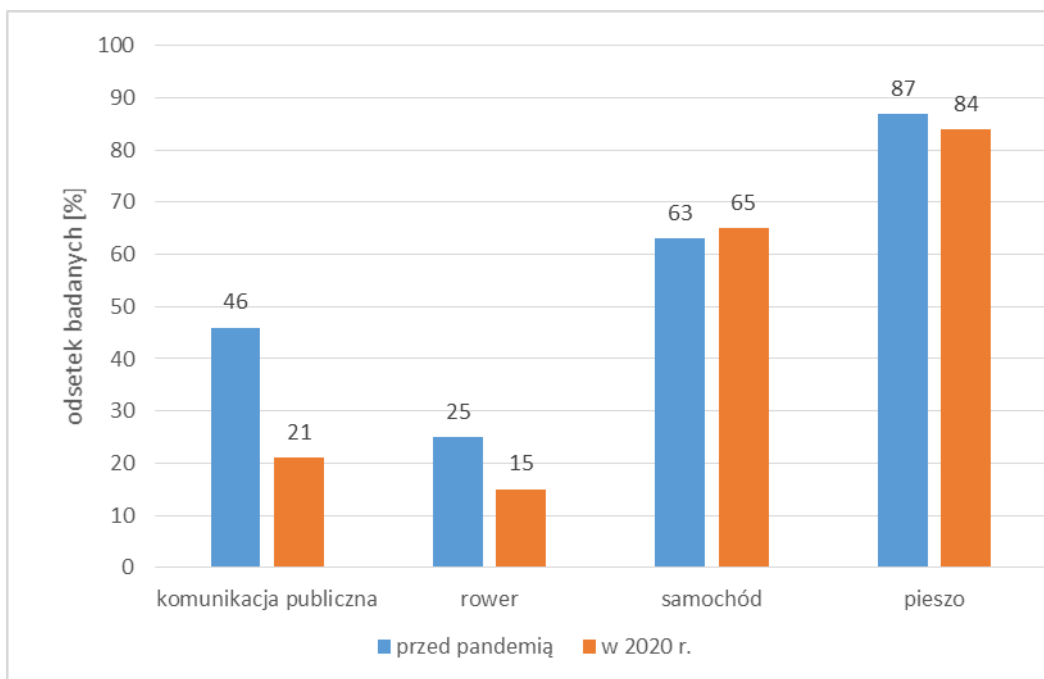
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Raportów o Stanie Miasta i danych BDL GUS

Istotnym czynnikiem zachęcającym do podróży transportem publicznym jest prędkość komunikacyjna. Zgodnie z raportem „Prędkości komunikacyjne tramwajów w wybranych polskich miastach”¹⁷², w którym przeanalizowano średnie prędkości komunikacyjne¹⁷³ na większości sieci tramwajowych w Polsce Kraków uplasował się na 7 pozycji na 12 analizowanych sieci pod względem średniej prędkości tramwajów (18,8 km²) i szóste – pod względem prędkości w godzinach szczytu (taka sama deklarowana prędkość). W raporcie zbadano prędkość teoretyczną, zakładaną przez organizatorów transportu zbiorowego w rozkładzie jazdy. Realne średnie prędkości eksploatacyjne tramwajów, wg danych MPK w Krakowie są jednak niższe – i wynoszą ok. 14 km/h. Nieco wyższe są średnie prędkości autobusów – ok. 17 km/h.

Zachowania komunikacyjne mieszkańców Krakowa zmieniły się w trakcie pandemii. Zgodnie z wynikami barometru krakowskiego w 2020 r. spadł znacznie udział korzystających codziennie lub kilka razy w tygodniu z komunikacji publicznej, a także osób korzystających regularnie z rowerów, Nieznacznie wzrósł natomiast udział osób deklarujących codzienne lub bardzo częste podróże samochodem.

¹⁷² <https://pulsagdanska.pl/assets/uploads/files/184-1618949745-raporttramwajowy.pdf>

¹⁷³ Prędkość komunikacyjną (eksploatacyjną) zdefiniowano jako stosunek drogi, którą pokonuje tramwaj do całkowitego czasu jazdy z uwzględnieniem czasów postoju na przystankach pośrednich.

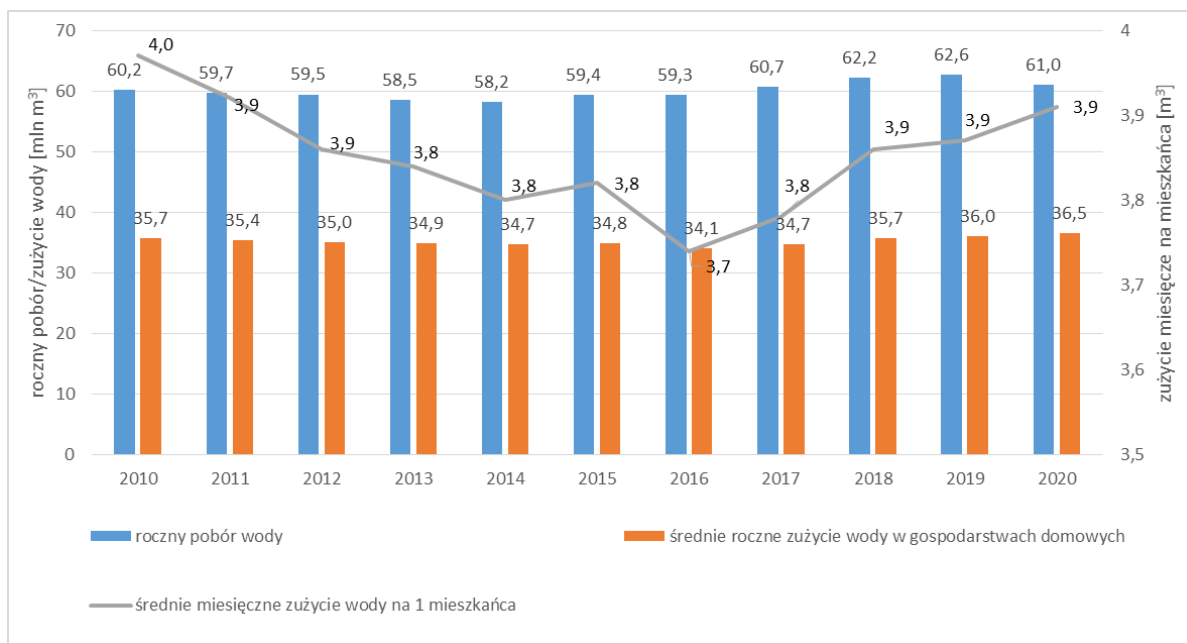
Wykres 105. Odsetek korzystających z różnych środków transportu – codziennie lub kilka razy w tygodniu

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Raportu „Barometr Krakowski - edycja 2020”

DODATKOWO:

W Krakowie wzrasta zużycie wody w gospodarstwach domowych, także w przeliczeniu na mieszkańca. Odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej wynosi 99,7%. Sieć kanalizacyjna obejmuje zasięgiem 98,5% mieszkańców, jednak korzysta z niej jedynie 92,1%. Program ochrony środowiska definiuje zły stan wód powierzchniowych – obciążenie wód zanieczyszczeniami ze źródeł komunalnych jako jedną ze słabych stron miasta.

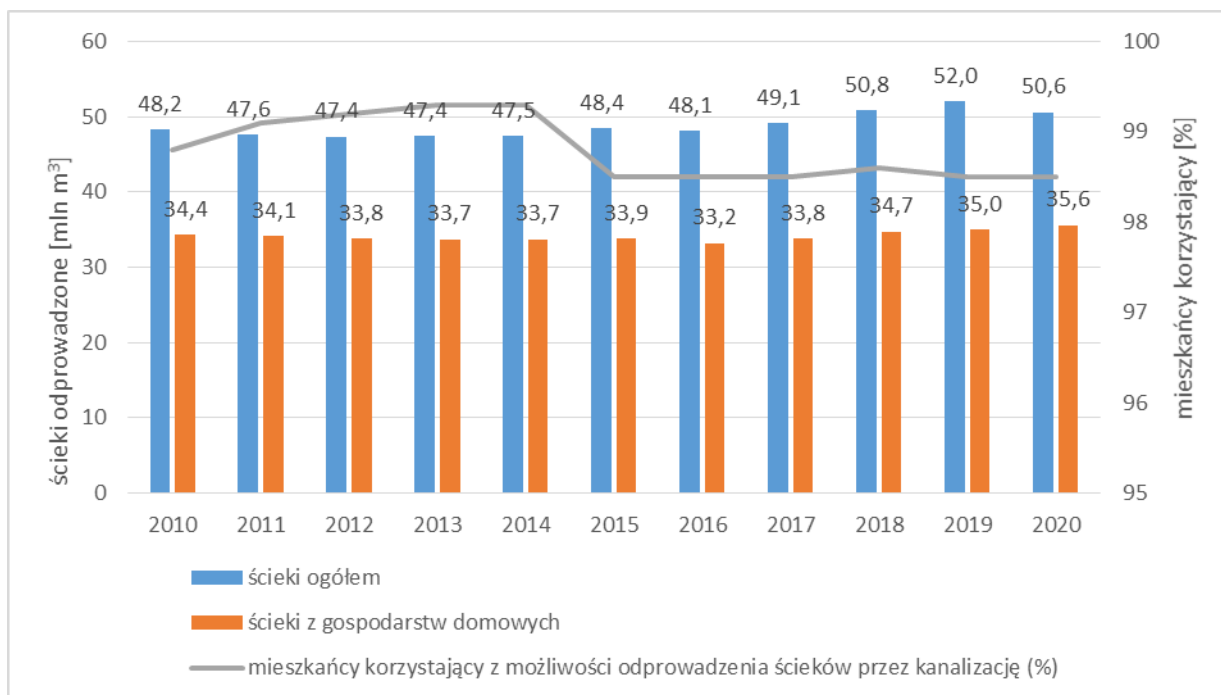
System zaopatrzenia Krakowa w wodę tworzą: Zakłady Uzdatniania Wody („Raba”, „Rudawa”, „Dłubnia”, „Bielany”); zbiorniki wodociągowe (wyrównawczo-zapasowe) oraz sieć wodociągowa. Zdolność produkcyjna ujęć eksploatowanych przez Wodociągi Miasta Krakowa wynosiła (2020 r.) 292,2 tys. m³/dobę. Pobór wody dla potrzeb Krakowa z wszystkich ujęć po spadku w latach 2010-2016 sukcesywnie rósł, do poziomu ok. 62 mln m³ rocznie, ze spadkiem w pandemicznym roku 2020. Cały czas od 2016 r. rośnie zużycie wody w gospodarstwach domowych – które w 2020 r. osiągnęło 36,5 mln m³. Zużycie wody w gospodarstwach rośnie szybciej niż (oficjalna) liczba mieszkańców, tym samym rośnie wskaźnik średniego miesięcznego zużycia wody przez mieszkańca. W ostatnich latach wynosi już prawie 4 m³ i zbliża się do poziomu sprzed dekady. Dla wszystkich parametrów woda dostarczana mieszkańcom Krakowa w 2020 roku spełniała wymogi *Rozporządzenia Ministra Zdrowia z 7 grudnia 2017 roku w sprawie jakości wody przeznaczonej do spożycia przez ludzi*.

Wykres 106. Pobór wody i zużycie wody w gospodarstwach domowych.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie miasta

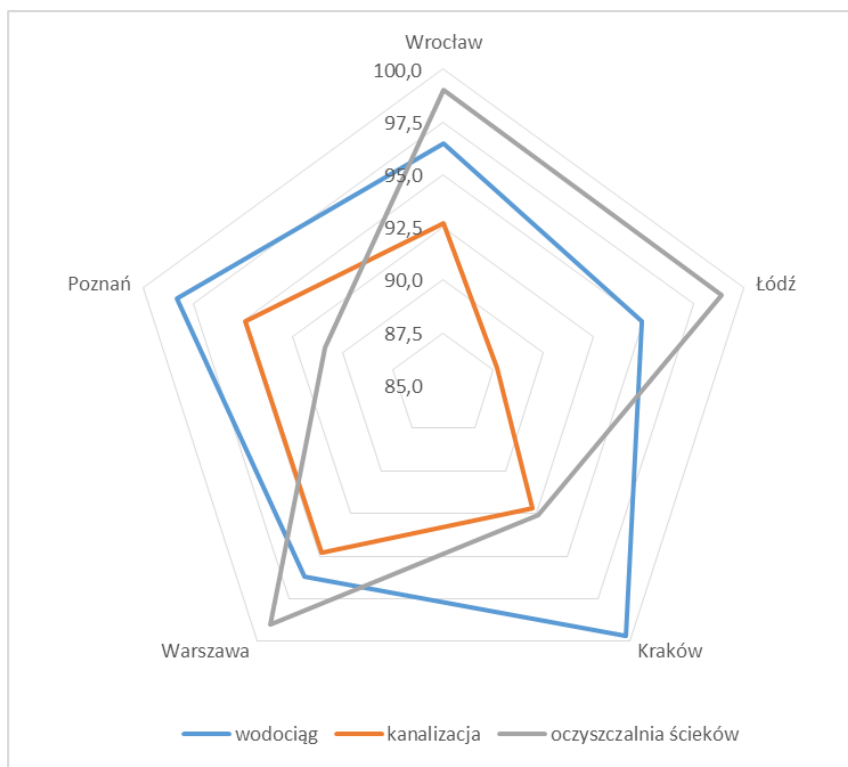
System kanalizacyjny Krakowa tworzą dwa oddzielne systemy posiadające własne oczyszczalnie ścieków: krakowski, z oczyszczalnią ścieków w Płaszowie, oraz nowohucki – z oczyszczalnią Kujawy oraz lokalne oczyszczalnie, obsługujące obszary, w których grawitacyjne odprowadzenie ścieków do systemu centralnego jest niemożliwe. Objętość ścieków, zarówno ogółem jak i z gospodarstw domowych (z których ścieki stanowią ok. 2/3 objętości wszystkich odprowadzanych kanalizacją ścieków) sukcesywnie rośnie. Podobnie jak w przypadku poboru wody w pandemicznym 2020 r. nastąpił spadek objętości odprowadzonych ścieków spoza gospodarstw domowych (objekty użyteczności publicznej oraz handel). Wzrasta także objętość ścieków odprowadzanych do krakowskiej sieci kanalizacyjnej z obszarów sąsiednich gmin. W 2010 r. odprowadzano z ich terenu 3,3 mln m³, w 2020 r. – niemal dwa razy tyle. Po 2014 r. nastąpił natomiast nieznaczny spadek udziału mieszkańców Krakowa, którzy mogą skorzystać z sieci kanalizacyjnej – z ponad 99% do nieco ponad 98,5%.

Wykres 107. Ścieki odprowadzane oraz odsetek mieszkańców, którzy mogą skorzystać z możliwości odprowadzenia ścieków przez kanalizację.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Raportów o stanie miasta

Odsetek mieszkańców Krakowa korzystających z sieci wodociągowej wynosi 99,7% i jest najwyższy spośród miast metropolitalnych. Pomimo zbliżonego odsetka ludności miasta w zasięgu kanalizacji z sieci kanalizacyjnej korzystało jedynie 92,1% mieszkańców, co było odsetkiem mniejszym niż dla większości miast (z wyjątkiem Łodzi). Podobny odsetek (93%) mieszkańców korzystał z oczyszczalni ścieków. Także w przypadku tego wskaźnika Kraków odstawał negatywnie od większości miast metropolitalnych.

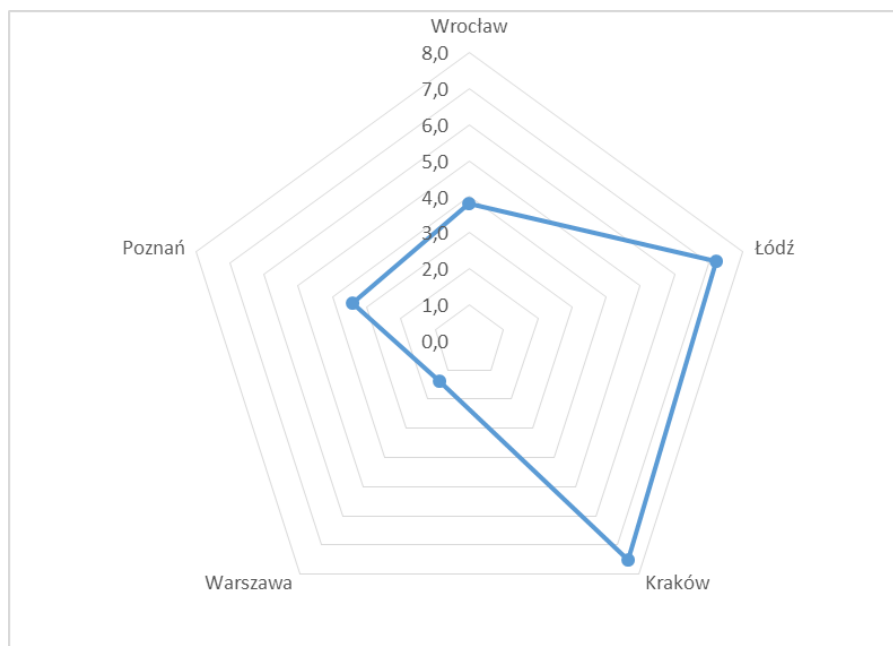

Wykres 108. Odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

Pomimo poprawy Kraków należy do ośrodków o niekorzystnej różnicy w udziale ludności korzystającej z wodociągu i kanalizacji. W 2020 r. wynosiła ona 7,5 p.p., co było wynikiem najwyższym spośród dużych miast. W Krakowie funkcjonowało w 2020 r. ponad 4,5 tys. przydomowych zbiorników bezodpływowych na nieczystości ciekłe, znacznie więcej niż w 2010 r. kiedy takich instalacji było jedynie 2,5 tys. Działało natomiast jedynie 210 przydomowych oczyszczalni ścieków. Znaczny odsetek osób nie korzystających z sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni ścieków przekładać się może na pogorszenie stanu wód powierzchniowych. Program ochrony środowiska¹⁷⁴ definiuje zły stan wód powierzchniowych – obciążenie wód zanieczyszczeniami ze źródeł komunalnych jako jedną ze słabych stron miasta.

¹⁷⁴ Uchwała nr LXXII/2044/21 Rady Miasta Krakowa z dnia 17 listopada 2021 r. w sprawie przyjęcia „Programu Ochrony Środowiska dla Miasta Krakowa na lata 2020-2030”.

Wykres 109. Różnica pomiędzy odsetkiem ludności korzystającej z wodociągu i z kanalizacji (w p.p.) w 2020 r.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDL GUS

OBSZAR V: Kapitał społeczny

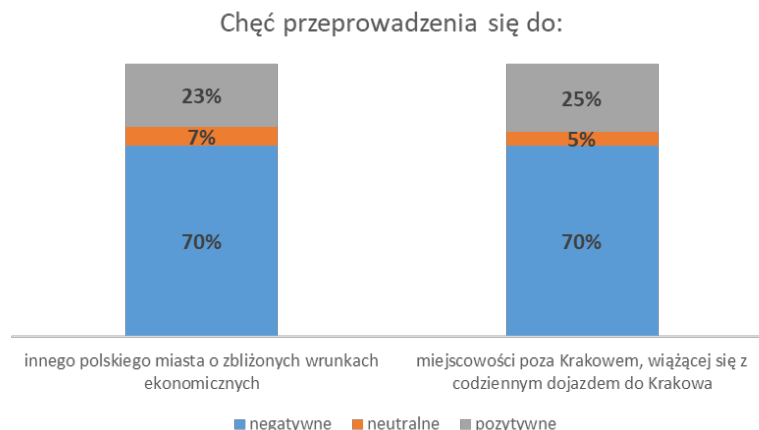
CEL STRATEGICZNY V: Silna wspólnota samorządowa mieszkańców Krakowa

85% mieszkańców deklaruje bycie przywiązanymi do Krakowa

70% mieszkańców nie zdecydowałaby się na przeprowadzkę ani do innego miasta ani do miejscowości pod Krakowem (na podstawie badania „Barometr Krakowski 2020”).

W latach 2015-2018 w trakcie realizacji kolejnych edycji Barometru Krakowskiego, zidentyfikowano wysoki poziom przywiązania mieszkańców do Krakowa. W kolejnych latach 86% (2015 r.), 85% (2016 r.) oraz 82% (2018 r.) mieszkańców deklarowało swoje przywiązanie do miasta (pominięto odpowiedzi „nie mam zdania/ nie dotyczy”)¹⁷⁵. Uczestnikom edycji Barometru Krakowskiego z 2020 roku nie zadano pytania odnoszącego się wprost do stopnia ich przywiązania do Krakowa (w edycji Barometru z 2018 roku (maj-lipiec) mieszkańców poproszono o udzielenie odpowiedzi na pytanie: *Czy czuje się Pan(i) przywiązany(a) do Krakowa?*). Niemniej jednak w najnowszym Barometrze sformułowane zostały dwa pytania na podstawie, których możliwe jest dokonanie pośredniej oceny stopnia przywiązania mieszkańców do Krakowa. Pierwsze z nich dotyczyło możliwości wyprowadzki z Krakowa do innego miasta o zbliżonych warunkach ekonomicznych, drugie zaś odnosiło się do możliwości wyprowadzki do miejscowości poza Krakowem, co wiązałoby się z koniecznością dojazdów do miasta. Na tak sformułowane pytania w 2020 roku 70% badanych mieszkańców wskazała, że nie zdecydowałaby się na przeprowadzkę ani do innego miasta, ani też do miejscowości pod Krakowem.

¹⁷⁵ Barometr Krakowski. Raport badawczy. Badanie socjologiczne przeprowadzone w Krakowie maj-lipiec 2018 r., CEAPP UJ, Kraków 2018, s. 37. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.

Wykres 110. Ocena stopnia przywiązania mieszkańców do Krakowa (2020 r.)

Źródło: Barometr Krakowski. Raport końcowy. Badanie społeczne jakości życia oraz jakości usług publicznych w Krakowie edycja 2020, Kraków 2020. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.

W kontekście odpowiedzi udzielanych na oba pytania należy zwrócić uwagę na stabilność postaw mieszkańców w porównaniu z rokiem 2018. W badaniu zrealizowanym jesienią 2018 roku na pytanie dotyczące wyprowadzki z Krakowa do innego miasta negatywnej odpowiedzi udzieliło 66% mieszkańców, zaś 12% odniosło się do tej ewentualności pozytywnie. Warto zauważyć, że co piąty spośród badanych mieszkańców nie miał jednoznacznego zdania w tej kwestii. Zbliżony odsetek mieszkańców (w porównaniu do 2020 roku) wykluczał natomiast możliwość wyprowadzki pod Kraków – pod koniec 2018 roku 75% ankietowanych negatywnie odniosło się do tej możliwości (przy 12% odpowiedzi pozytywnych i 13% odpowiedzi neutralnych)¹⁷⁶.

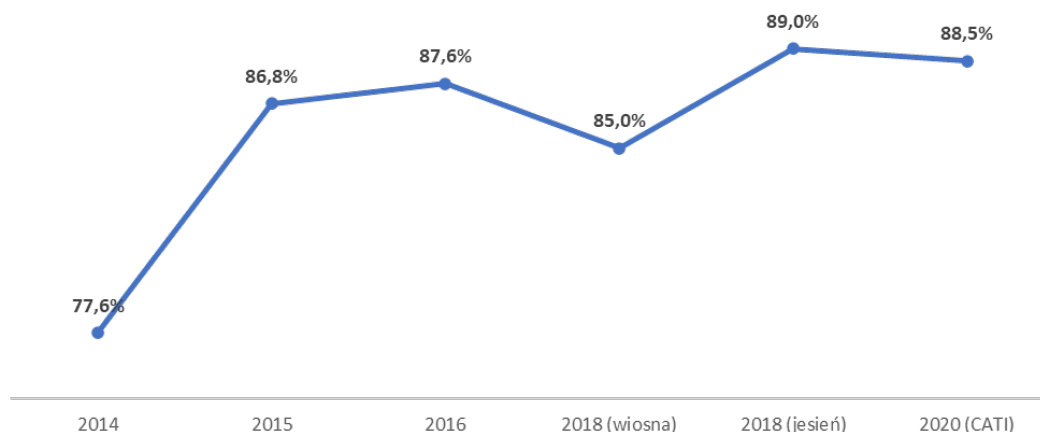
82% mieszkańców deklaruje bycie dumnymi z życia w Krakowie

88,4% mieszkańców deklaruje, iż jest zadowolona z mieszkania w Krakowie (na podstawie badania „Barometr Krakowski 2020”).

Uczestnikom edycji Barometru Krakowskiego z 2020 roku nie zadano pytania odnoszącego się wprost do poczucia dumy wynikającej z faktu zamieszkania w Krakowie (w edycji Barometru z 2018 roku (maj-lipiec) mieszkańców poproszono o udzielenie odpowiedzi na pytanie: *Czy można powiedzieć, że czuje się Pan(i) dumny(a) z tego, że żyje w Krakowie?*)¹⁷⁷. Zamiast tego zasadne wydaje się rozpatrzenie poziomu zadowolenia mieszkańców z faktu zamieszkania w Krakowie. W kolejnych edycjach Barometru Krakowskiego średnio 85,5% krakowian wskazywało, iż odczuwa zadowolenie wynikające z faktu zamieszkiwania w mieście.

¹⁷⁶ M.A. Chrzanowski, Raport badawczy, Kraków 10.12.2018, s. 12. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.

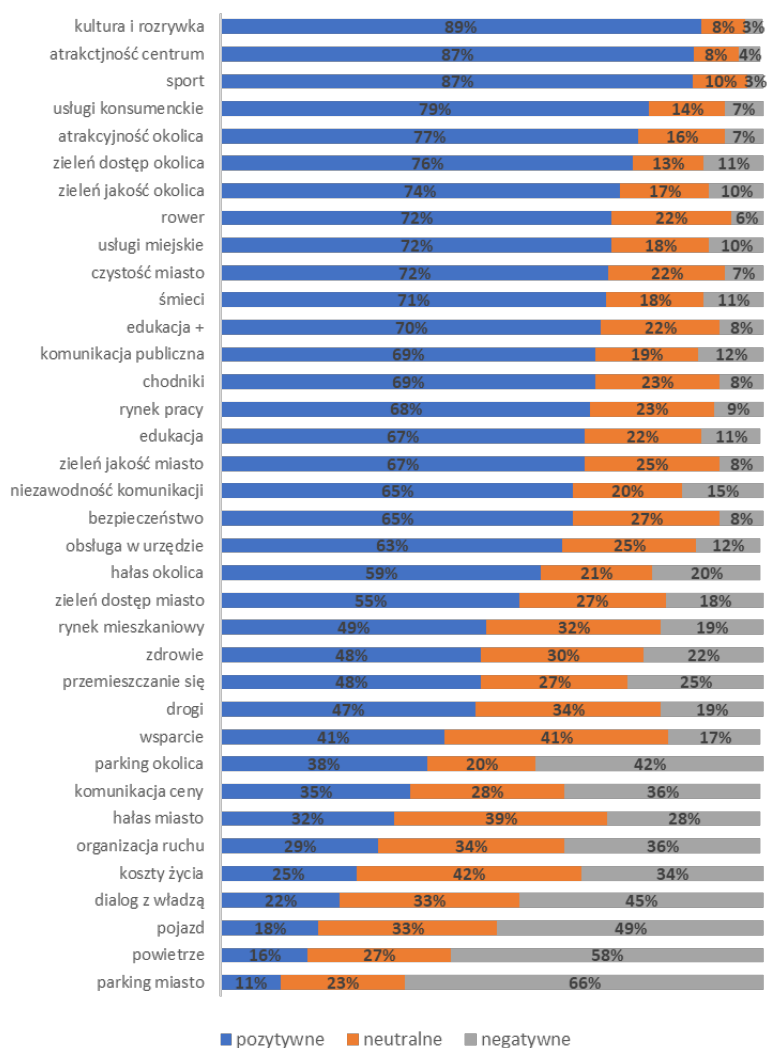
¹⁷⁷ Podobne pytanie zadano krakowianom uczestniczącym w 2021 roku w badaniu pozycji marki Krakowa oraz skuteczności i efektywności działań promocyjnych. W badaniu tym grupę 1005 mieszkańców poproszono o udzielenie odpowiedzi na pytanie “Czy jest Pan/i dumny/a z Krakowa?”. Na tak sformułowane pytanie pozytywnej odpowiedzi udzieliło 87% ankietowanych mieszkańców, co stanowiło wzrost o 2 punkty procentowe w porównaniu do wyniku zarejestrowanego w 2019 roku. Raport z ewaluacji pozycji marki Krakowa oraz skuteczności i efektywności działań promocyjnych, Fundacja Best Place Europejski Instytut Marketingu Miejsc, Kraków, grudzień 2021, s. 9-10. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.

Wykres 111. Zadowolenie mieszkańców z faktu zamieszkania w Krakowie

Źródło: *Barometr Krakowski. Raport końcowy. Badanie społeczne jakości życia oraz jakości usług publicznych w Krakowie edycja 2020, Kraków 2020, s. 66. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.*

W 2020 roku aspektami, które w największym stopniu kształtowały poziom zadowolenia mieszkańców Krakowa były: oferta kulturalna i rozrywkowa Krakowa, atrakcyjność centrum miasta oraz możliwość uprawiania sportu i rekreacji na terenie miasta. Z drugiej strony aspektami życia miejskiego, które obniżały ogólny poziom zadowolenia z zamieszkania w Krakowie były: dostępność miejsc parkingowych w mieście, czystość powietrza oraz poruszanie się po mieście samochodem osobowym, motocyklem, motorowerem.

Wykres 112. Zadolenia z aspektów mieszkania w Krakowie

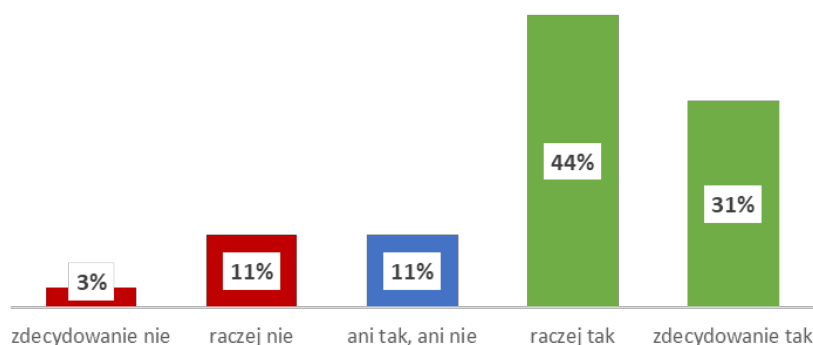
Źródło: *Barometr Krakowski. Raport końcowy. Badanie społeczne jakości życia oraz jakości usług publicznych w Krakowie edycja 2020, Kraków 2020, s. 21. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.*

50% mieszkańców deklaruje zainteresowanie sprawami miasta

75% mieszkańców deklaruje zainteresowanie sprawami miasta (na podstawie badania „Barometr Krakowski 2020”).

W 2018 r. 43% krakowian wyrażało zainteresowanie sprawami miasta. Taki sam odsetek mieszkańców zadeklarował zainteresowanie sprawami dzielnicy¹⁷⁸. W edycji Barometru z 2020 roku niemal co trzeci mieszkaniec przyznał, że zdecydowanie interesuje się sprawami miasta, zaś kolejne 44% badanych wskazało, iż raczej interesuje się tego typu zagadnieniami. Dane te jednoznacznie wskazują na duży stopień zainteresowania krakowian sprawami miasta, w którym żyją.

¹⁷⁸ Barometr Krakowski. Raport badawczy. Badanie socjologiczne przeprowadzone w Krakowie maj-lipiec 2018 r., CEAPP UJ, Kraków 2018, s. 71. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.

Wykres 113. Czy, ogólnie rzecz biorąc, interesuje się Pan(i) sprawami miasta?

Źródło: Barometr Krakowski. Raport końcowy. Badanie społeczne jakości życia oraz jakości usług publicznych w Krakowie edycja 2020, Kraków 2020. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.

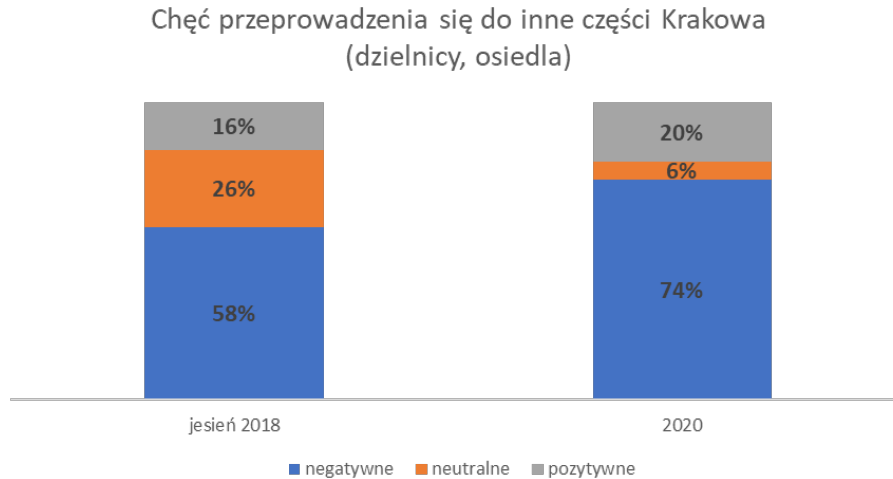
Jednocześnie tylko 56% mieszkańców czuje się dumnymi z życia w swojej dzielnicy, co oznacza niższy poziom identyfikacji z dzielnicami

74% krakowian jest zadowolonych z życia w swojej dzielnicy i nie zdecydowałoby się na przeprowadzkę do innej części miasta (na podstawie badania „Barometr Krakowski 2020”).

Uczestnikom edycji Barometru Krakowskiego z 2020 roku nie zadano pytania odnoszącego się wprost do poczucia dumy z faktu zamieszkania w swojej dzielnicy. Niemniej jednak w najnowszym Barometrze sformułowane zostały pytania na podstawie których możliwe jest dokonanie pośredniej oceny stopnia przywiązania mieszkańców do dzielnicy swojego zamieszkania. Pierwsze pytanie odnosi się do możliwości przeprowadzki do innej części Krakowa (osiedla, dzielnicy). W 2020 roku 74% Krakowian wykluczyło tego typu możliwość. Co piąty mieszkaniec udzielił pozytywnej odpowiedzi na tak sformułowane pytanie, zaś zaledwie 6% nie było w stanie sformułować jednoznacznej odpowiedzi¹⁷⁹. Odpowiedzi na to pytanie mogą stanowić pośrednie miary poziomu zadowolenia oraz dumy krakowian z faktu zamieszkiwania w swojej dzielnicy. Warto jednak zwrócić uwagę, że w badaniu zrealizowanym jesienią 2018 roku odpowiedzi krakowian na identyczne pytanie nie były aż tak jednoznaczne. Tylko 58% mieszkańców wykluczało możliwość przeprowadzki do innej części miasta, 16% pozytywnie odnosiło się do takiej ewentualności, zaś co czwarty z nich udzielił odpowiedzi neutralnej¹⁸⁰.

¹⁷⁹ Barometr Krakowski. Raport końcowy. Badanie społeczne jakości życia oraz jakości usług publicznych w Krakowie edycja 2020, Kraków 2020, s. 14. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.

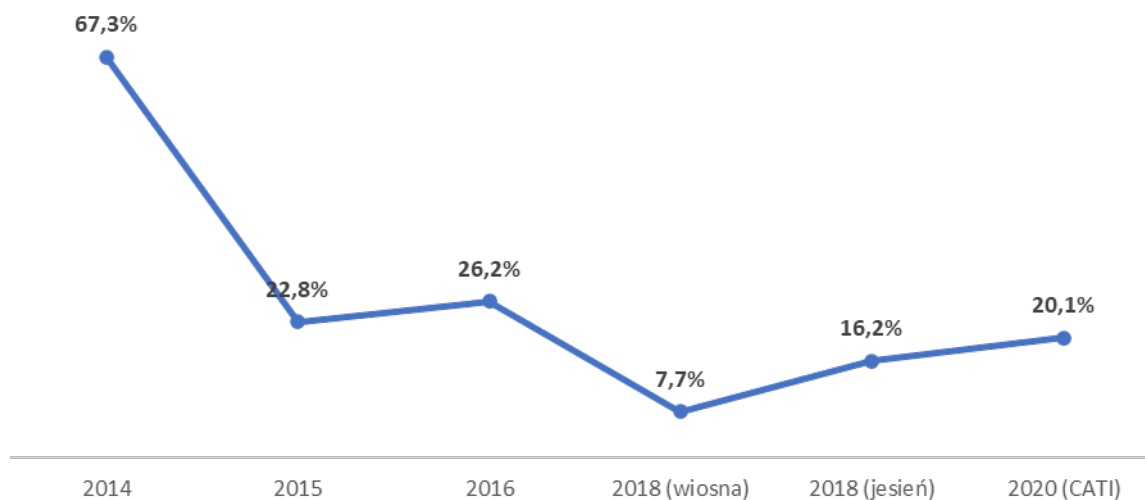
¹⁸⁰ M.A. Chrzanowski, Raport badawczy, Kraków 10.12.2018, s. 12. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.

Wykres 114. Stosunek krakowian do dzielnicy swojego zamieszkania

Opracowanie własne na podstawie: M.A. Chrzanowski, *Raport badawczy, Kraków 10.12.2018; Barometr Krakowski. Raport końcowy. Badanie społeczne jakości życia oraz jakości usług publicznych w Krakowie edycja 2020, Kraków 2020. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.*

Analizując odpowiedzi udzielane w kolejnych edycjach Barometru Krakowskiego na pytanie dotyczące ewentualnej przeprowadzki w obrębie Krakowa zauważalny jest trend wskazujący na malejący odsetek krakowian pozytywnie odnoszących się do tego typu ewentualności.

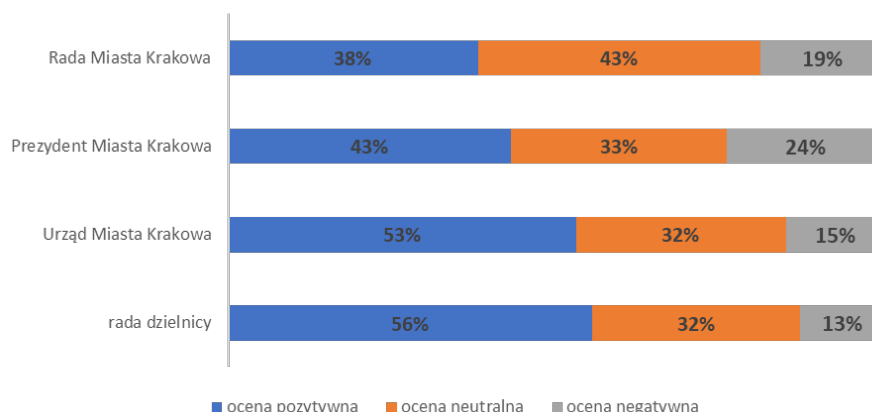

Wykres 115. Chęć zmiany miejsca zamieszkania w obrębie miasta

Źródło: *Barometr Krakowski. Raport końcowy. Badanie społeczne jakości życia oraz jakości usług publicznych w Krakowie edycja 2020, Kraków 2020, s. 48. Raporty dostępne na: www.strategia.krakow.pl.*

Drugie pytanie, na które warto zwrócić uwagę w kontekście analizowanego zagadnienia dotyczy oceny przez mieszkańców działań poszczególnych władz miasta. W 2020 roku spośród wszystkich instytucji miejskich poddanych ocenie krakowian, największy odsetek ocen pozytywnych otrzymały rady dzielnic (56%), czemu towarzyszył jednocześnie najmniejszy odsetek ocen negatywnych (13%). Dla

porównania, w Barometrze Krakowskim z 2018 roku (maj-lipiec) działalność rad dzielnic pozytywnie oceniło 46%, zaś negatywnie 16% mieszkańców¹⁸¹.

Wykres 116. Ocena działań poszczególnych władz miasta

Źródło: *Barometr Krakowski. Raport końcowy. Badanie społeczne jakości życia oraz jakości usług publicznych w Krakowie edycja 2020, Kraków 2020. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.*

26% mieszkańców twierdzi, że większości ludzi można ufać, jednakże równocześnie aż 72% mieszkańców wyraża zaufanie do swoich sąsiadów (na podstawie badania „Barometr Krakowski 2016”).

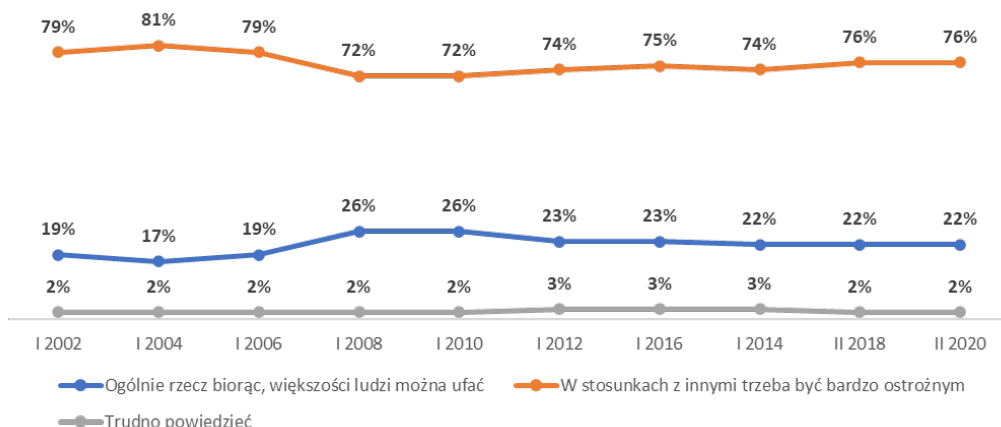
32% mieszkańców twierdzi, że większości ludzi można zaufać (na podstawie badania „Barometr Krakowski 2020”).

W 2020 roku niemal co trzeci mieszkaniec Krakowa podzielał pogląd, zgodnie z którym większości ludzi można zaufać. Jednocześnie aż 68% ankietowanych uważało, że ostrożności nigdy za wiele¹⁸². Dane te potwierdzają utrzymywanie się niskiego poziomu zaufania społecznego wśród krakowian. Pamiętać jednak należy, iż problem ten ma charakter ogólnopolski. Autorzy przeprowadzonego w 2020 roku badania Centrum Badań Opinii Społecznych dotyczącego zaufania społecznego stwierdzają, że „niezmiennie od 18 lat, od kiedy monitorujemy tę kwestię, badani uważający, że większości ludzi można ufać, należą do mniejszości. Obecnie przekonanie takie deklaruje mniej niż co czwarty ankietowany (22%), a zdecydowana większość respondentów jest zdania, że w stosunkach z innymi trzeba być bardzo ostrożnym (76%). W ciągu ostatnich ośmiu lat opinie na ten temat praktycznie się nie zmieniły. Pogląd, że większości ludzi można ufać, wyrażany jest nieco rzadziej niż w latach 2008-2010, a trochę częściej niż w latach 2002–2006.”¹⁸³.

¹⁸¹ Barometr Krakowski. Raport badawczy. Badanie socjologiczne przeprowadzone w Krakowie maj-lipiec 2018 r., CEAPP UJ, Kraków 2018, s. 71. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.

¹⁸² Barometr Krakowski. Raport końcowy. Badanie społeczne jakości życia oraz jakości usług publicznych w Krakowie edycja 2020, Kraków 2020, s. 38. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.

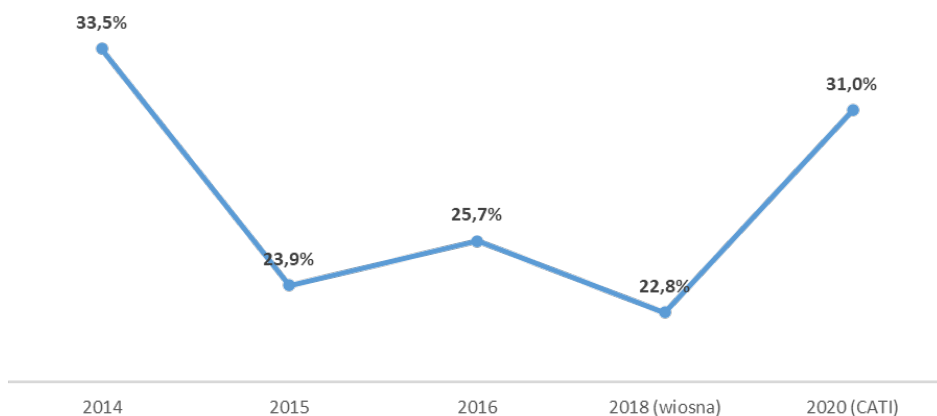
¹⁸³ Zaufanie społeczne. Komunikat z badań, nr 43/2000, CBOS, Warszawa kwiecień 2020, s. 1.

Wykres 117. Która z dwóch opinii dotyczących życia społecznego jest bliższa Pana(i) poglądom?

Źródło: *Zaufanie społeczne. Komunikat z badań, nr 43/2000, CBOS, Warszawa kwiecień 2020, s. 2.*

W kontekście powyższych danych należy jednak zwrócić uwagę, iż poziom zaufania społecznego wśród krakowian rejestrowany w kolejnych edycjach Barometru był wyższy od poziomem zidentyfikowanego w badaniach ogólnopolskich.

Wykres 118. Uogólniony poziom zaufania społecznego wśród krakowian

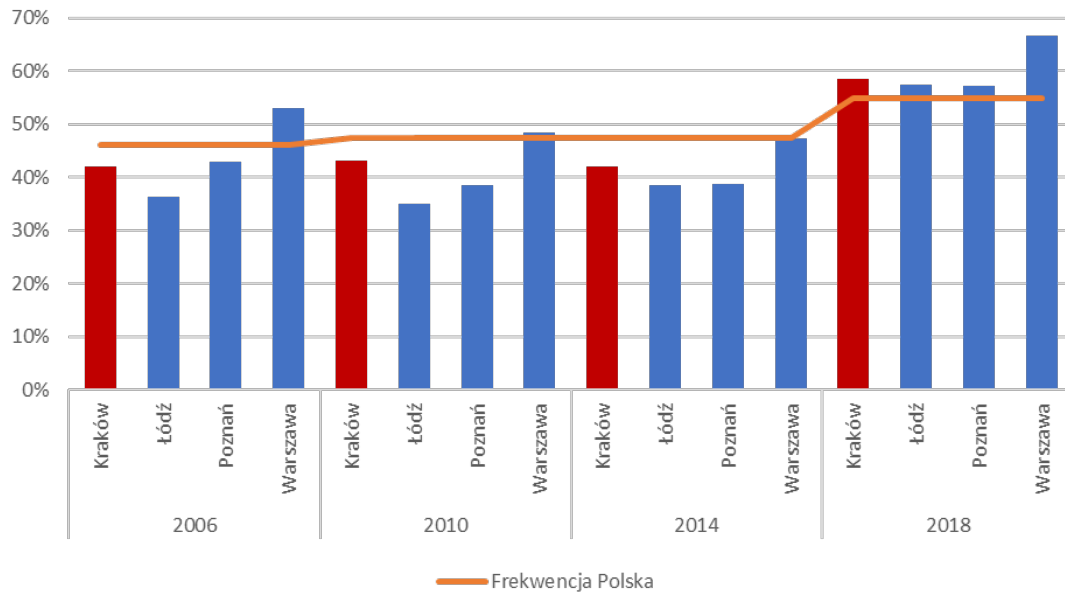
Źródło: *Barometr Krakowski. Raport końcowy. Badanie społeczne jakości życia oraz jakości usług publicznych w Krakowie edycja 2020, Kraków 2020, s. 65. Raport dostępny na: www.strategia.krakow.pl.*

Frekwencja w pierwszej turze samorządowych wyborów na urząd Prezydenta Miasta Krakowa w 2014 r. wyniosła niecałe 42%.

Frekwencja w pierwszej turze wyborów na urząd Prezydenta Miasta Krakowa w 2018 r. wyniosła 58%.

Frekwencja w wyborach samorządowych może być interpretowana nie tylko jako miara postaw obywatelskich mieszkańców miasta, ale również stopnia ich zainteresowania sprawami miejskimi. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na znaczący wzrost udziału krakowian w głosowaniu w trakcie wyborów samorządowych z 2018 r. W przeprowadzanych we wcześniejszych latach elekcjach w

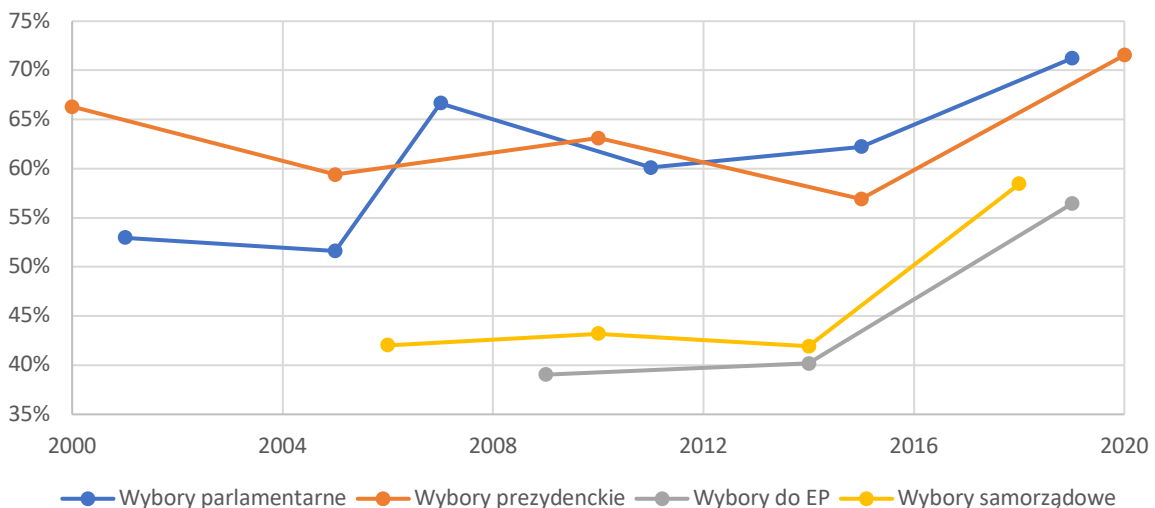
głosowaniu udział brało średnio 42% uprawnionych. Ponadto warto zwrócić uwagę, że w latach 2006-2014 frekwencja rejestrowana w Krakowie była niższa w porównaniu ze średnimi wartościami tego wskaźnika w skali kraju. Trend ten został przełamany w 2018 r., w którym wartość tego wskaźnika dla Krakowa była o 3 punkty procentowe wyższa niż średnia wartość dla całego kraju.

Wykres 119. Frekwencja w I turze głosowania wyborów organu wykonawczego gminy/miasta w latach 2006-2018

Źródło: Bank Danych Lokalnych BDL; Państwowa Komisja Wyborcza

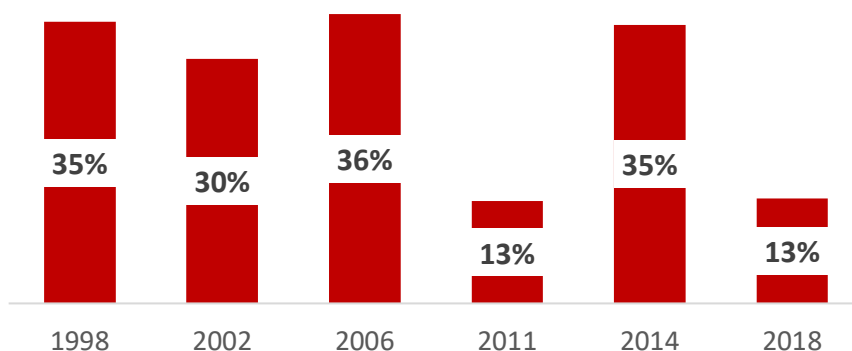
W kontekście powyższego wzrostu zaangażowania krakowian w proces wyborczy, należy zwrócić uwagę, że w latach 2018-2020 dotyczył on nie tylko elekcji przeprowadzanych na poziomie lokalnym, ale również wyborów ogólnokrajowych i europejskich.

Wykres 120. Frekwencja wyborcza w Krakowie w wyborach samorządowych, parlamentarnych, prezydenckich i europejskich

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza

Pomimo pozytywnych trendów zarejestrowanych w przypadku frekwencji w wyborach samorządowych, parlamentarnych, prezydenckich i europejskich, mieszkańcy Krakowa zdecydowanie mniej chętnie uczestniczą w wyborach do rad dzielnic. Problem ten jest w szczególności dostrzegalny w latach, w których głosowanie do rad dzielnic nie było przeprowadzane razem z wyborami samorządowymi. Średnia frekwencja w tych wyborach zarejestrowana w Krakowie w latach 1998-2018 wyniosła zaledwie 27%. Zauważalne są przestrzenne zróżnicowania aktywności krakowian w tym zakresie: do najbardziej aktywnych dzielnic zaliczyć należy Zwierzyniec (VII), Bronowice (VI) oraz Swoszowice (X), w których w badanym okresie średnia frekwencja przekraczała 30%. Najniższą frekwencję odnotowano natomiast w dzielnicach Bieńczyce (XVI), Podgórze Duchackie (XI) oraz Bieżanów-Prokocim (XII), w których średni udział uprawnionych w głosowaniu kształtował się na poziomie ok. 23,5%.

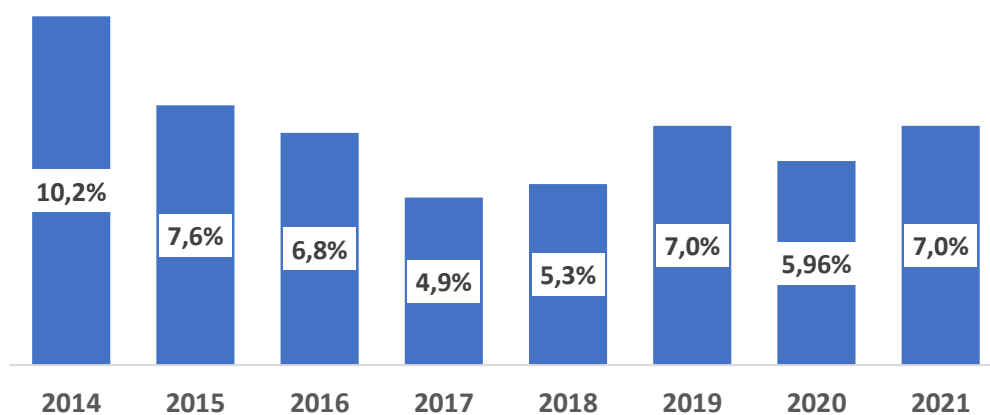
Wykres 121. Frekwencja w wyborach do rad dzielnic Krakowa w latach 1998-2018.

Źródło: obwieszczenia Miejskiego Komisarza Wyborczego z lat 1998-2018.

W Budżecie Obywatelskim głosowało w 2017 r. 5% mieszkańców Krakowa.

W Budżecie Obywatelskim głosowało w 2021 r. 7% (ponad 53 tysiące) mieszkańców Krakowa.

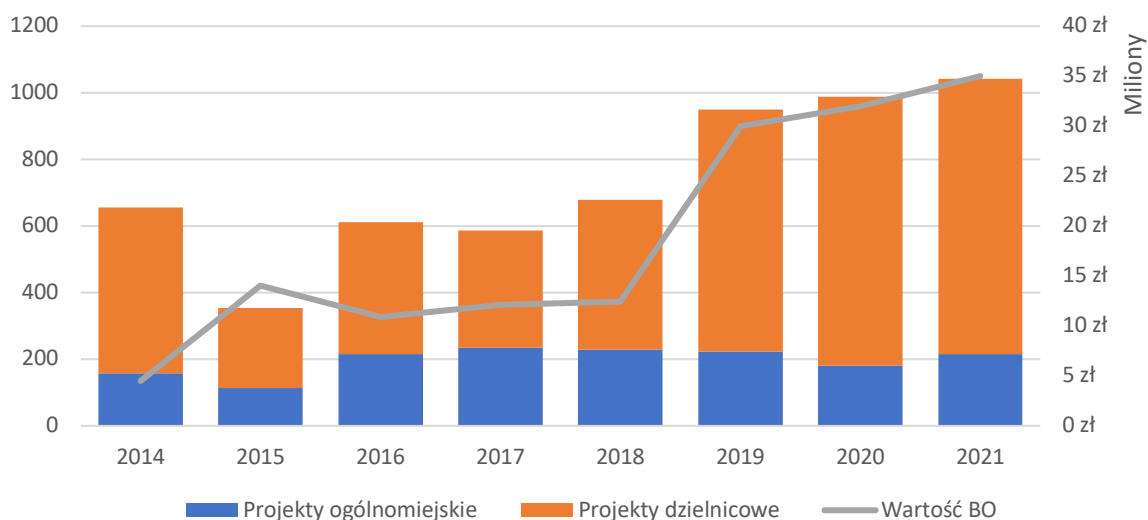
Od 2018 r. udział mieszkańców w głosowaniu nad Budżetem Obywatelskim Krakowa systematycznie wzrasta. Niemniej jednak warto zwrócić uwagę, że największą popularnością wśród krakowian cieszyła się pierwsza (przeprowadzona w 2014 roku) spośród dotychczasowych ośmiu edycji budżetu.

Wykres 122. Frekwencja w głosowaniu nad Budżetem Obywatelskim Krakowa w latach 2014-2021

Źródło: Raport o stanie gminy 2021

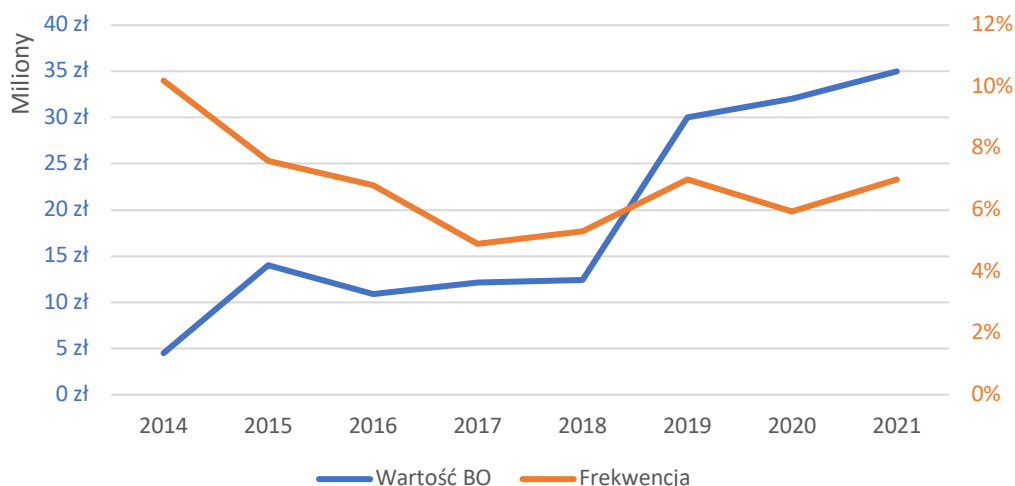
W badanym okresie zarejestrowano również wzrost wartości środków przeznaczanych na kolejne edycje Budżetu Obywatelskie oraz liczby zgłaszanych do tej procedury projektów (w tym zwłaszcza tzw. projektów dzielnicowych). Dane przedstawione na poniższym wykresie potwierdzają zwiększające się znaczenie oraz moc sprawczą Budżetu Obywatelskiego w Krakowie.

Wykres 123. Liczba projektów (zgłoszenia) oraz wartość Budżetu Obywatelskiego w latach 2014-2021

Źródło: Raporty o stanie Miasta za lata 2014-2021

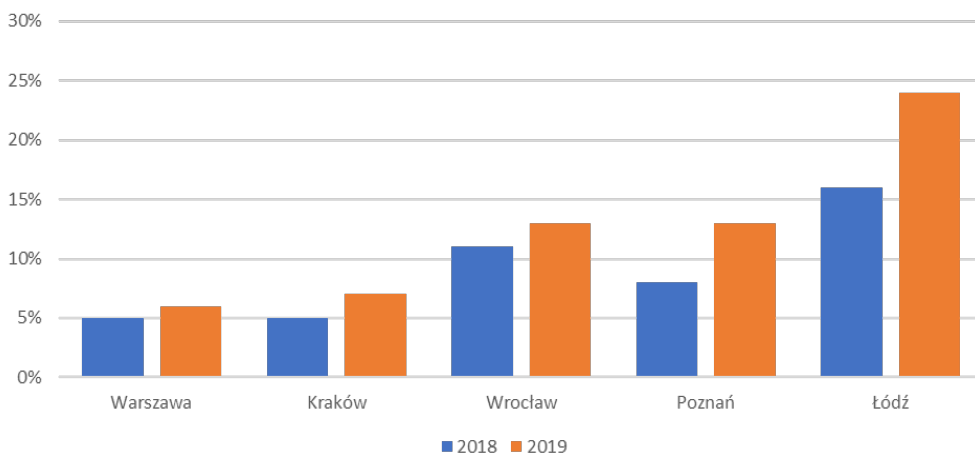
Zestawiając powyższe dane z liczbą krakowian oddających swoje głosy w procedurze budżetu obywatelskiego, zauważamy jednakże, iż postępującemu wzrostowi znaczenia tego instrumentu nie towarzyszy równie znaczący wzrost jego popularności wśród mieszkańców (mierzony frekwencją).

Wykres 124. Zmiana wartości BO vs. zmiana frekwencji w głosowaniu nad BO w latach 2014-2021

Źródło: Raporty o stanie Miasta za lata 2014-2021

Pomimo systematycznego wzrostu frekwencji uwagę zwraca jej w dalszym ciągu niski poziom rejestrowany w Krakowie. Zgodnie z danymi zaprezentowanymi w opracowaniu Barometr Budżetu Obywatelskiego. Edycja 2020¹⁸⁴ średnia frekwencja w głosowaniach nad budżetem obywatelskim w polskich miastach w 2020 r. wyniosła 10%. W miastach dużych (liczących co najmniej 200 tys. mieszkańców) średnia wartość tego wskaźnika rejestrowana była na poziomie 9%. Tymczasem w 2020 r. (pamiętając w dalszym ciągu o jego specyficznym charakterze wynikającym przede wszystkim ze stanu pandemii) w Krakowie frekwencja wyniosła niespełna 6%. Również w dwóch wcześniejszych latach Kraków pod względem frekwencji w głosowaniu nad budżetem obywatelskim wypadł przeciętnie na tle wybranych miast wojewódzkich. W badanym okresie jedynie w Warszawie zarejestrowano frekwencje (nieznacznie) niższą niż w Krakowie.

Wykres 125. Frekwencja w głosowaniu nad budżetem obywatelskim w wybranych miastach wojewódzkich w latach 2018-2019

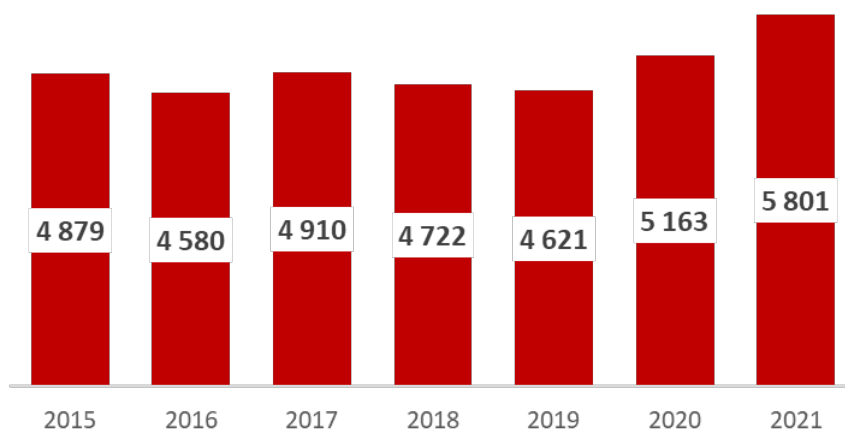
Źródło: B. Martela, G. Bubak, L. Janik, Barometr budżetu obywatelskiego. Edycja 2020, Obserwatorium Polityki Miejskiej IRMiR, Warszawa-Kraków 2021.

¹⁸⁴ B. Martela, G. Bubak, L. Janik, Barometr budżetu obywatelskiego. Edycja 2020, Obserwatorium Polityki Miejskiej IRMiR, Warszawa-Kraków 2021.

W Krakowie aktywnie działa 4 500 organizacji pozarządowych.

W Krakowie działa 5 801 organizacji pozarządowych (dane za 2021 r.)

W porównaniu do 2016 r. liczba organizacji pozarządowych działających na terenie Krakowa wzrosła o 26,7%. Na szczególną uwagę zasługuje wzrost wartości wskaźnika zarejestrowany pomiędzy rokiem 2020 a 2021, kiedy to w mieście pojawiło się ponad 600 nowych organizacji pozarządowych.

Wykres 126. Liczba organizacji pozarządowych działających w Krakowie w latach 2015-2020 oraz Raport o stanie gminy 2021

Źródło: Raporty o stanie Miasta za lata 2015-2020 oraz Raport o stanie gminy 2021

Na realizację zadań publicznych przy udziale organizacji pozarządowych w 2016 r. wydatkowano ponad 74 mln zł, co stanowiło blisko 2% środków przeznaczanych na realizację wszystkich zadań Miasta.

Na realizację zadań publicznych przy udziale organizacji pozarządowych w 2021 r. przekazano 102 mln zł, co stanowiło 1,64% wydatków poniesionych z Budżetu Miasta.

Miasto Kraków rozwija współpracę finansową z organizacjami pozarządowymi. Wartość środków przeznaczanych na ten cel wzrosła z 84,2 mln zł w 2016 r. do 102 mln zł w 2021 r. Stanowi to, jednakże spadek w porównaniu z rokiem ubiegłym, w którym na ten cel przeznaczono 106 mln zł. Największą dynamikę wzrostu środków przekazywanych krakowskim organizacjom pozarządowym zarejestrowano w przypadku dotacji przyznawanych w trybie tzw. małego grantu¹⁸⁵, o których mowa w ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. . Z kolei największe pod względem wartość jest zaangażowanie środków na zadania publiczne zlecane organizacjom pozarządowym do realizacji w drodze otwartych konkursów ofert nich (średnioroczna wartość tego typu wsparcia w latach 2016-2021 wyniosła 86,2 mln zł).

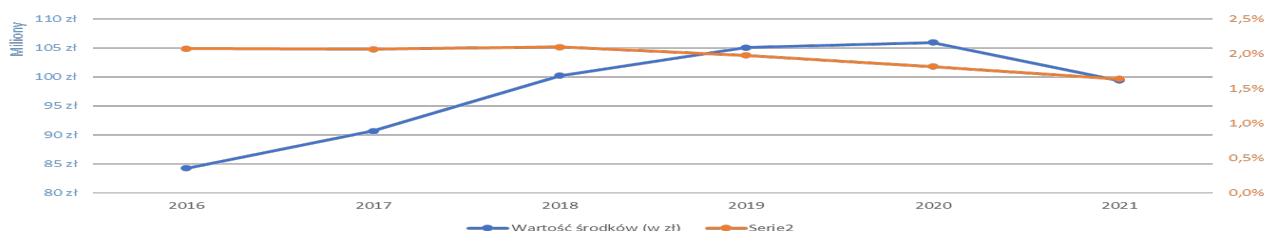
¹⁸⁵ Art. 19a ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Tabela 9. Wartość środków przekazanych na realizację zadań publicznych przez krakowskie organizacje pozarządowe w latach 2016-2020 (dane w zł)

Forma wsparcia	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Dzielnice Miasta	380 700,00	441 020,00	2 845 900,00	364 300,00	61 500,00	382 184,00
otwarte konkursy ofert	10 423 311,23	11 473 315,76	6 955 282,50	9 604 077,00	6 551 340,00	9 549 531,69
tryb art. 12		250 000,00	400 000,00	130 000,00	2 165 675,00	222 000,00
tryb art. 19a	418 000,00	613 130,38	855 660,00	647 753,00	1 914 563,20	1 566 498,39
umowy długoletnie	73 022 060,28	77 902 026,14	89 191 617,51	94 319 797,66	95 271 153,91	87 697 670,74
RAZEM	84 244 071,51	90 679 492,28	100 248 460,01	105 065 927,66	105 964 232,11	99 419 905,82

Źródło: Ewaluacja Wieloletniego Programu Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi na lata 2015-2018, Biuro Inicjatyw Społecznych, Federacja Małopolska Pozarządowa, Kraków 2018; Sprawozdania z realizacji programów współpracy z organizacjami pozarządowymi za lata 2018, 2019, 2020, 2021.

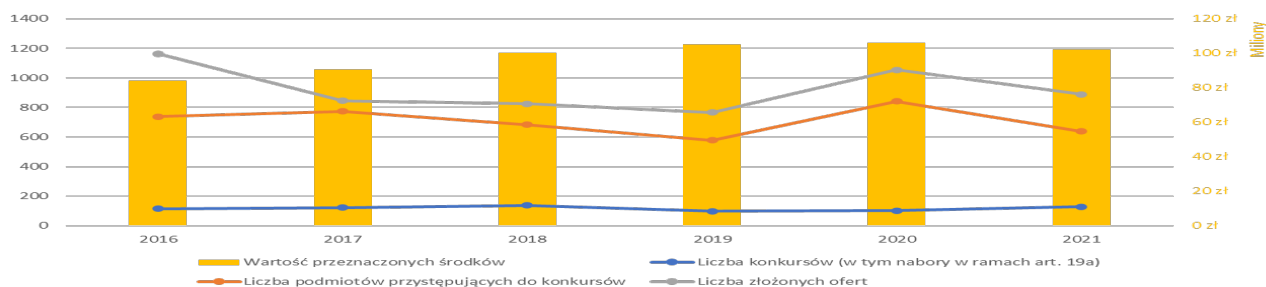
W kontekście powyższych danych należy zwrócić uwagę, że wartość środków przeznaczanych na realizację zadań publicznych zleczanych krakowskim organizacjom pozarządowym w badanym okresie wzrastała wolniej (a od 2019 roku zaczęła spadać) niż wartość rocznych wydatków bieżących budżetu Miasta, w konsekwencji czego w roku 2016 środki przeznaczone na ten cel stanowiły 2,1% wydatków (bieżących) miejskich, w 2017 r. 2,1%, w 2018 r. 2,1%, w 2019 r. 2,0%, w 2020 r. 1,82%, zaś w 2021 1,64%.

Wykres 127. Wartość oraz udział w wydatkach Budżetu Miasta środków finansowych na adania publiczne zleczane krakowskim organizacjom pozarządowym w latach 2016-2021

Źródło: Ewaluacja Wieloletniego Programu Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi na lata 2015-2018, Biuro Inicjatyw Społecznych, Federacja Małopolska Pozarządowa, Kraków 2018; Sprawozdania z realizacji programów współpracy z organizacjami pozarządowymi za lata 2018, 2019, 2020, 2021; Źródło: Raporty o stanie Miasta za lata 2015-2020 oraz Raport o stanie gminy 2021.

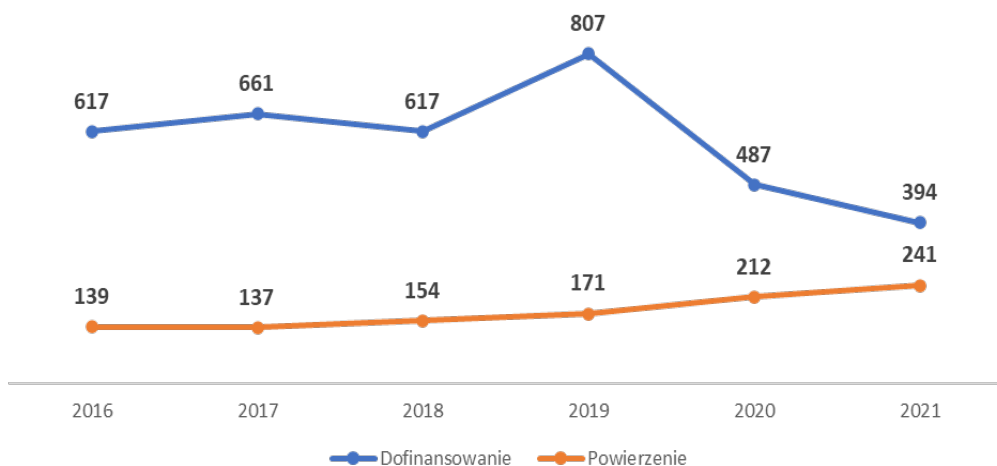
Do 2021 roku wzrostowi wartości środków przeznaczanych na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe towarzyszył systematyczny wzrost zainteresowania tą formą współpracy finansowej, wyrażający się w liczbie ofert składanych w konkursach (oraz jako odpowiedź na ogłoszenie o możliwości składania ofert z pominięciem konkursu, tj. w trybie małego grantu) oraz liczbie podmiotów przystępujących do konkursów (składających oferty o przyznanie małego grantu)

Wykres 128. Liczba konkursów, złożonych ofert oraz podmiotów ubiegających się o wsparcie finansowe na realizację zadań publicznych w Krakowie w latach 2016-2021

Źródło: Ewaluacja Wieloletniego Programu Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi na lata 2015-2018, Biuro Inicjatyw Społecznych, Federacja Małopolska Pozarządowa, Kraków 2018; Sprawozdania z realizacji programów współpracy z organizacjami pozarządowymi za lata 2018, 2019, 2020 i 2021.

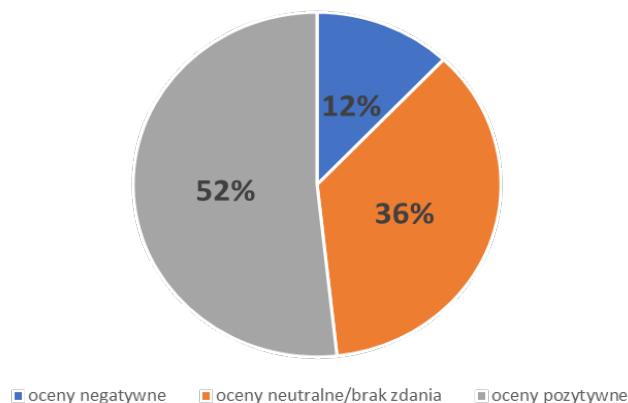
W 2021 roku krakowskie organizacje pozarządowe realizowały 635 zadań publicznych, co stanowi spadek zarówno w odniesieniu do roku poprzedniego (699 zadań w 2020 r.), jak i do początku badanego okresu (756 zadań w 2016 r.). W kontekście zarejestrowanego spadku należy pamiętać o trwającej w tym czasie pandemii Covid-19 oraz obostrzeniach wprowadzanych w celu ograniczenia jej rozpowszechniania się.

Wykres 129. Liczba zadań publicznych realizowanych w trybie wsparcia (dofinansowanie) oraz powierzenia

Źródło: Raporty o Stanie Miasta za lata 2017-2020 oraz Raport o stanie gminy 2021

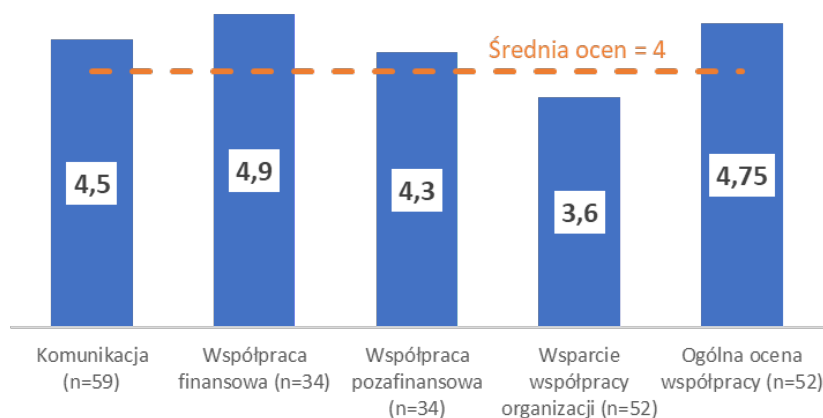
W oparciu o przeprowadzoną w 2018 roku ewaluację Wieloletniego Programu Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi na lata 2015-2018 oraz przeprowadzone w jej ramach badania krakowskich organizacji pozarządowych możliwe jest sformułowanie oceny działalności administracji miejskiej w tym zakresie. Większość spośród ankietowanych organizacji pozarządowych pozytywnie oceniło współpracę z Urzędem Miasta Krakowa. Uwagę zwraca jednak, że co trzecia spośród nich nie była w stanie sformułować jednoznacznej odpowiedzi w tym zakresie, odpowiadając „ani dobrze, ani źle” lub „trudno powiedzieć”.

Wykres 130. Ogólna ocena współpracy Urzędu Miasta Krakowa z organizacjami pozarządowymi

Na podstawie Ewaluacja Wieloletniego Programu Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi na lata 2015-2018, Biuro Inicjatyw Społecznych, Federacja Małopolska Pozarządowa, Kraków 2018, s. 104.

W trakcie ewaluacji przeprowadzono ocenę wszystkich wymiarów współpracy pomiędzy Urzędem Miasta Krakowa a organizacjami pozarządowymi. Średnie oceny poszczególnych form współpracy (bez uwzględniania odpowiedzi „trudno powiedzieć”) utrzymywały się w większości na poziomie powyżej 4, w siedmiostopniowej skali. Jedynie w przypadku oceny dotyczącej wspierania (koordynowania) przez Urząd współdziałania pomiędzy krakowskimi organizacjami pozarządowymi średnia ocen spadła poniżej 4.

Wykres 131. Zestawienie średnich ocen poszczególnych wymiarów współpracy pomiędzy UMK a organizacjami pozarządowymi

Na podstawie: Ewaluacja Wieloletniego Programu Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi na lata 2015-2018, Biuro Inicjatyw Społecznych, Federacja Małopolska Pozarządowa, Kraków 2018, s. 109.

W podobny sposób współpraca UMK z organizacjami pozarządowymi została oceniona w przeprowadzonym pod koniec 2020 roku badaniu dotyczącym społeczeństwa obywatelskiego w Krakowie. Działalność Urzędu Miasta Krakowa w zakresie współpracy z organizacjami pozarządowymi biorącymi udział w badaniu została oceniona przez przedstawicieli organizacji w pięciu aspektach. Najwięcej pozytywnych wskazań („dobrze” i „bardzo dobrze”) dotyczyło zaangażowania pracowników UMK w podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi (57,7% pozytywnych ocen) oraz współpracy z urzędem przy realizacji zadań będących w zakresie działalności ankietowanych podmiotów (50% pozytywnych ocen). Mniej osób oceniło pozytywnie podejście pracowników UMK do

utrzymywania relacji z różnymi organizacjami pozarządowymi (47,4%), działania Miasta Krakowa na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego w Krakowie (44,7%) oraz skuteczność komunikacji prowadzonej przez UMK (43%). Najgorzej ocenianym aspektem współpracy była skuteczność komunikacji prowadzonej przez urząd, negatywną ocenę wystawiło 30,7% przedstawicieli organizacji (odpowiedzi „źle” i „bardzo źle”). Podobnie źle (po 29% negatywnych odpowiedzi) zostały ocenione – współpraca z samorządem przy realizacji zadań będących w zakresie działalności ankietowanych podmiotów oraz działania Miasta Krakowa na rzecz budowy społeczeństwa obywatelskiego w Krakowie. Podejście urzędników do utrzymywania relacji z różnymi organizacjami pozarządowymi zostało ocenione negatywnie przez co piątego respondenta, natomiast zaangażowanie pracowników UMK w podejmowanie współpracy z organizacjami pozarządowymi zostało ocenione negatywnie przez 16,2% badanych¹⁸⁶.

DODATKOWO:

77% krakowian deklaruje, że w ciągu ostatnich 2 lat (2019-2020) nie było zaangażowanych w żadne działania na rzecz społeczności lokalnej.

Z przeprowadzonego w grudniu 2020 roku badania dotyczącego społeczeństwa obywatelskiego w Krakowie wynika, że aż 77% mieszkańców miasta zadeklarowało, że w ciągu ostatnich 2 lat nie było zaangażowanych w żadne działania na rzecz społeczności lokalnej – najbliższego sąsiedztwa, osiedla, gminy, miejscowości. Zaledwie 16% ankietowanych zadeklarowało aktywność społeczną poprzez przynależność (w momencie badania) do organizacji i stowarzyszeń, partii, komitetów, rad, grup religijnych, związków i kół, ale tylko 8% podejmowało w nich aktywne działania. Natomiast 69% ankietowanych nie wykonywało w poprzedzającym badanie roku (2020) żadnej nieodpłatnej pracy czy usługi na rzecz osób spoza rodziny lub organizacji społecznej. 20% wykonywało ją, ale rzadko, a jedynie 11% badanych przyznało, że często działa nieodpłatnie na rzecz społeczności¹⁸⁷.

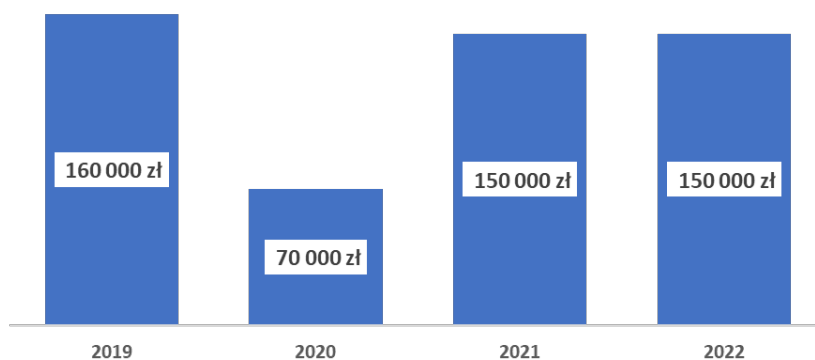
DODATKOWO:

W latach 2019-2022 Miasto Kraków przeznaczyło 530 tys. zł na realizację projektów w ramach inicjatywy lokalnej. Od 2019 do 2021 roku w ramach inicjatywy lokalnej zrealizowano 33 projekty.

Od 2019 roku zintensyfikowano działania zmierzającego do powszechniejszego wykorzystywania przez mieszkanki i mieszkańców inicjatywy lokalnej. Inicjatywa jest formą współpracy Miasta z mieszkańcami w celu wspólnej realizacji zadań publicznych na rzecz społeczności lokalnej. Podczas realizacji inicjatywy, mieszkańcy mogą zaoferować swoją pracę społeczną, wkład rzeczowy (np. przedmioty, projekty konieczne do wykonania inicjatywy) lub wkład finansowy. Miasto z kolei może zaoferować pomoc finansową lub rzeczową. W przypadku inicjatywy Miasto nie przekazuje mieszkańcom środków finansowych, a jedynie realizuje niezbędne zakupy czy prace swoimi narzędziami, natomiast pomoc rzeczową przekazuje w ramach użyczenia na czas realizacji inicjatywy. Począwszy od 2019 roku na ten cel Kraków przeznaczył pulę środków o wartości 530 tys. zł. W zakończonych dotychczas trzech edycjach inicjatywy lokalnej zgłoszono 70 propozycji (wniosków) projektów, z czego zrealizowane zostały 33.

¹⁸⁶ Społeczeństwo obywatelskie w Krakowie. Raport z badania, Fundacja Socjometr Laboratorium Rozwiązań Społecznych, Kraków, styczeń 2021, s. 30-31.

¹⁸⁷ Społeczeństwo obywatelskie w Krakowie. Raport z badania, Fundacja Socjometr Laboratorium Rozwiązań Społecznych, Kraków, styczeń 2021, s. 6.

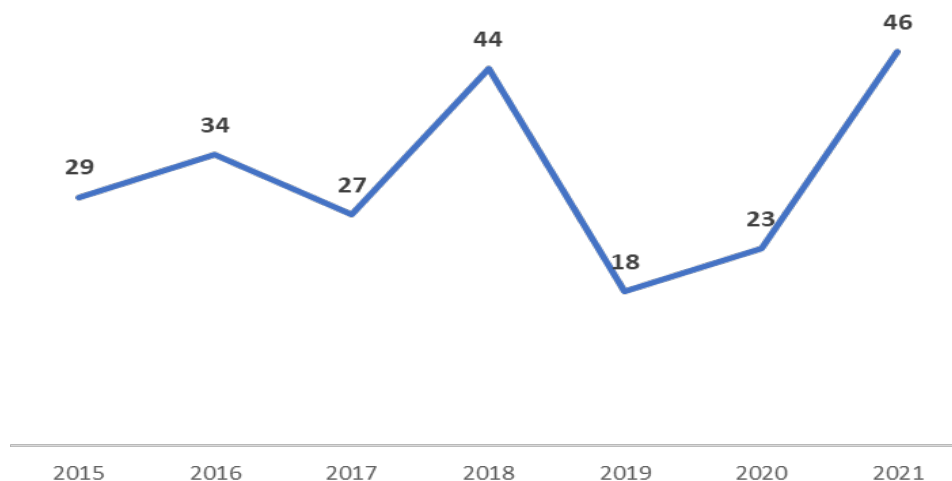
Wykres 132. Wartość środków przeznaczonych na inicjatywę lokalną przez Miasto Kraków w latach 2019-2020

Źródło: Raporty o stanie Miasta za lata 2019 i 2020; <https://obywatelski.krakow.pl/246599,artykul,inicjatywy.html> (dostęp: 28.04.2022 r.)

DODATKOWO:

W latach 2015-2021 Miasto Kraków zorganizowało 221 konsultacji społecznych.

W latach 2015-2021 Miasto Kraków każdego roku inicjowało średnio 31 konsultacji społecznych dotyczących zróżnicowanych przedsięwzięć (projektów, planów, programów, inicjatyw itp.) dotyczących różnych aspektów związanych z funkcjonowaniem miasta. W tym okresie wskazać należy w szczególności na rok 2021, w którym zainicjowano aż 46 konsultacji (najwyższa wartość w badanym okresie), na rok 2018, w którym przeprowadzono 44 konsultacje (druga najwyższa wartość w badanym okresie) oraz na rok 2019, w którym zainicjowano jedynie 18 konsultacji (najniższa wartość w badanym okresie).

Wykres 133. Liczba konsultacji społecznych przeprowadzanych w Krakowie w latach 2015-2021

Źródło: Raporty o stanie Miasta za lata 2015-2020 oraz Raport o stanie gminy 2021

W kontekście prowadzonych przez Miasto konsultacji warto zwrócić uwagę na zidentyfikowane w trakcie ewaluacji¹⁸⁸ Strategii słabości tego procesu. Uczestniczący w ewaluacji mieszkańcy podkreślali “potrzebę konsultowania większej niż dotychczas, liczby projektów w początkowej fazie ich tworzenia. Tak, aby głos mieszkańca miał znaczenie przy planowaniu przedsięwzięcia – jego kształtu i zakresu (funkcja: współdecydowanie) a nie jedynie opiniowaniu już prowadzonych poczynań, które ewentualnie mogą przełożyć się na kosmetyczne modyfikacje już realizowanego projektu.”¹⁸⁹. Ponadto “respondenci zgłaszali uwagi do sposobu, w jaki Miasto zaprasza mieszkańców do podjęcia dialogu. Wskazywano m.in. na niewystarczającą ilość źródeł informacji o konsultacjach, zbyt późne ogłaszanie terminu (na kilka dni przed) oraz na niekiedy niewłaściwy czas realizacji konsultacji (w godzinach pracy tj. między 8-17).”¹⁹⁰. Ponadto mieszkańcy zwracali uwagę na brak satysfakcjonującej informacji zwrotnej ze strony Miasta o dalszych losach inicjatywy, zgłaszanych uwag, petycji oraz wyników konsultacji¹⁹¹.

Kraków od wielu lat prowadzi dialog z mieszkańcami oraz reprezentującymi ich organizacjami także w formach zinstytucjonalizowanych. W tym kontekście należy zwrócić uwagę na:

- Krakowską Radę Działalności Pożytku Publicznego – funkcjonującą od 2012 roku platformę w zakresie współpracy pomiędzy administracją samorządową a sektorem organizacji pozarządowych na rzecz mieszkańców Krakowa. Działania Rady ukierunkowane są na wzmocnienie społeczeństwa obywatelskiego, rozwijanie i doskonalenie współpracy Miasta z organizacjami pozarządowymi i innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego oraz podkreślenie rangi partnerstwa w działaniu pomiędzy administracją samorządową a sektorem organizacji pozarządowych na rzecz mieszkańców Krakowa. W skład Rady wchodzi przedstawiciele: Urzędu Miasta Krakowa, Miejskich Jednostek Organizacyjnych (cztery osoby), Rady Miasta Krakowa (cztery osoby) i organizacji pozarządowych (osiem osób);
- Komisje Dialogu Obywatelskiego – będące gremiami inicjatywno–doradczymi tworzonymi przez organizacje pozarządowe oraz Miasto Kraków m.in. w celu opiniowania projektów uchwał Rady Miasta Krakowa i innych dokumentów, określania potrzeb społecznych w zakresie działalności danej KDO i przedstawiania propozycji ich rozwiązania, opiniowania dokumentów strategicznych i współpracy z Krakowską Radą Działalności Pożytku Publicznego. Obecnie w Krakowie funkcjonuje sześć KDO: ds. Kultury, ds. Środowiska, ds. Zdrowia, ds. Osób Niepełnosprawnych, ds. Młodzieży oraz ds. Przeciwdziałania Uzależnieniom.

DODATKOWO:

Miasto Kraków podejmuje szereg inicjatyw na rzecz urzeczywistnienia polityki równościowej.

W 2019 roku w Krakowie powołana została Rada ds. Równego Traktowania, której celem jest wypracowanie koncepcji, pomysłów i rozwiązań na rzecz opracowania strategii równego traktowania i przeciwdziałania dyskryminacji na poziomie lokalnym, we współpracy z komórkami organizacyjnymi Urzędu Miasta Krakowa i miejskimi jednostkami organizacyjnymi, instytucjami kulturalno-oświatowymi, wyższymi uczelniami, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami i służbami działającymi na terenie Gminy Miejskiej Kraków.

¹⁸⁸ Podobne problemy związane z przeprowadzanymi w Krakowie konsultacjami społecznymi zidentyfikowali autorzy badania Społeczeństwo obywatelskie w Krakowie. Raport z badania, Fundacja Socjometr Laboratorium Rozwiązań Społecznych, Kraków, styczeń 2021.

¹⁸⁹ Raport Badawczy – Ewaluacja „Strategii Rozwoju Krakowa. Tu chcę żyć. Kraków 2030.”, ECORYS Polska Sp. z o.o., Kraków 2022, s. 125.

¹⁹⁰ Raport Badawczy – Ewaluacja „Strategii Rozwoju Krakowa. Tu chcę żyć. Kraków 2030.”, ECORYS Polska Sp. z o.o., Kraków 2022, s. 124.

¹⁹¹ Tamże, s. 124.

W skład Rady wchodzi przedstawiciele UMK oraz osoby reprezentujące organizacje pozarządowe i instytucje realizujące działania w obszarach bezpośrednio i pośrednio dotyczących równego traktowania, w tym sytuacji kobiet w Krakowie. Rada jest ciałem kadencyjnym: I kadencja obejmowała lata 2019-2021, zaś II kadencja lata 2021-2023.

Dotychczasowa działalność Rady obejmowała m.in.:

- formułowanie rekomendacji dla polityki równościowej w Krakowie odnoszących się do takich obszarów jak: edukacja równościowa, kultura na rzecz równości, bezpieczeństwo i walka z mową nienawiści, monitorowanie bieżącej sytuacji grup narażonych na wykluczenie w Krakowie, zdrowie publiczne, infrastruktura i komunikacja, partycypacja obywatelska i wspieranie organizacji pozarządowych, sport, innowacyjność i przedsiębiorczość, działania Urzędu Miasta i jednostek miejskich;
- organizację wydarzeń w przestrzeni Miasta o charakterze lokalnym i międzynarodowym;
- organizację seminarium dotyczącego miejskiej polityki antidyskryminacyjnej;
- udzielenie patronatów wydarzeniom w obszarze równości i praw człowieka.

W 2020 roku Prezydent Miasta Krakowa utworzył stanowisko Pełnomocnika ds. Polityki Równościowej. Do zadań Pełnomocnika m.in. należy: opracowywanie i opiniowanie projektów aktów prawnych w zakresie zasad równego traktowania i podstawowych praw człowieka; przygotowanie planu działań na rzecz równości i polityki antidyskryminacyjnej; przygotowywanie projektów programów i kampanii społecznych podnoszących poziom świadomości społecznej w zakresie przeciwdziałania dyskryminacji różnych grup społecznych.

DODATKOWO:

Kraków jest aktywny na polu wspierania postaw społecznych i obywatelskich wśród mieszkańców, w tym dzieci i młodzieży

Aktywność społeczna i obywatelska stanowią obecnie jeden z kluczowych czynników rozwoju miast. Dlatego też Miasto Kraków realizuje oraz aktywnie wspiera inicjatywy mające na celu kształtowanie tego typu postaw wśród krakowian. W tym kontekście należy wspomnieć m.in. o finansowanych ze środków Miasta zadaniach publicznych:

- Centrum Obywatelskie Centrum C 10 (zadanie realizowane w okresie od 1 stycznia 2022 r. do 31 grudnia 2023 r. przez Fundację Instytut Polityk Publicznych) - główne cele działalności Centrum to wzrost zaangażowania obywatelskiego mieszkanki i mieszkańców Krakowa, a także zwiększenie skuteczności grup nieformalnych oraz organizacji pozarządowych w realizacji ich misji. Centrum C 10 stanowi ogólnodostępną i przyjazną przestrzeń, która zapewnia kompleksową pomoc dla rozwoju działalności społecznej i obywatelskiej w Krakowie. Wspiera zaangażowanie samych mieszkańców, a także integruje krakowskie środowisko organizacji trzeciego sektora;
- Centrum Obywatelskie – ul. Reymonta 20 (zadanie realizowane w okresie od 1 stycznia 2022 r. do 31 grudnia 2023 r. przez Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS) - główny celem realizacji zadania jest zapewnienie kompleksowego wsparcia infrastrukturalnego i merytorycznego dla rozwoju działalności społecznej i obywatelskiej w Krakowie oraz wzmocnienie współpracy wewnątrz i międzysektorowej w zakresie działań na rzecz krakowian. W ramach Centrum zarówno organizacje pozarządowe jak i mieszkańcy Krakowa skorzystać mogą z szeregu działań takich jak: seminaria, szkolenia, doradztwo, grupy robocze, coaching, mentoring, baza lokalowa, baza wiedzy, pośrednictwo wolontariatu, wizyty studyjne czy różnorakie wydarzenia.

Za szczególnie istotne uznać należy kształtowanie postaw obywatelskich wśród dzieci i młodzieży. Warto zwrócić uwagę, że 2021 roku znacząco wzrosła liczba projektów wspierających tego typu postawy wśród młodych mieszkańców Krakowa. W samym minionym roku zrealizowano aż 445

projektów w tym zakresie, podczas gdy w okresie obejmującym lata 2014-2020 łącznie przeprowadzono 267 tego typu inicjatyw.

Na szczególną uwagę zasługuje trwająca od 2019 roku realizacja krakowskiego Programu Aktywnego Uczestnictwa Młodzieży w Życiu Miasta, adresowanego do młodych (w wieku 13-26 lat) mieszkających lub pracujących w Krakowie oraz osób które na co dzień pracują z młodzieżą w wieku od 13 do 26 lat (tj., nauczycieli, pracowników świetlic szkolnych, bibliotek, domów kultury, klubów młodzieżowych oraz organizacji działających na rzecz młodzieży). Program ten stanowi kontynuacją realizowanego w latach 2009-2018 programu aktywizacji społecznej młodzieży Młody Kraków oraz Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy Młodzieży realizowanego w latach 1999-2009. Celem Programu jest stworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w życiu Miasta młodzieży mieszkającej, uczącej się lub pracującej w Krakowie oraz wzmacnianie postaw zaangażowania obywatelskiego, przedsiębiorczości i otwartości na innych. Działania podejmowane na rzecz realizacji Programu koncentrują się na sześciu obszarach: przestrzeń dla młodych, młodzież działa lokalnie, głos młodych w Mieście, kultura (dla) młodych, młodzi na rynku pracy oraz partnerstwo dla młodych. W kontekście działań podejmowanych w ramach Programu ukierunkowanych na budowanie wśród młodzieży postawy obywatelskiej oraz współodpowiedzialności za najbliższe otoczenie wymienić należy w szczególności:

- Młodzież Działa Lokalnie – program edukacyjno-aktywizacyjny koncentrujący się na: promowaniu realizacji projektów społecznych przez młodzież, wzmocnieniu poczucia sprawczości wśród młodych ludzi, uświadomieniu mechanizmów za pomocą których młodzi mogą wpływać na społeczność lokalną i życie Miasta, kształtowaniu wśród młodzieży kompetencji obywatelskich i poczucia odpowiedzialności za dobro wspólne;
- Krakowska Akademia Samorządności – ukierunkowana na kształtowanie aktywności społecznej wśród uczniów krakowskich szkół ponadpodstawowych;
- Krakowski Dzień Samorządu Uczniowskiego (dotychczas przeprowadzono trzy edycje);
- Forum Edukacji Obywatelskiej (dotychczas przeprowadzono dwie edycje) – wydarzenie adresowane do osób zajmujących się na co dzień edukacją obywatelską dzieci i młodzieży. Celem forum jest zainicjowanie dyskusji o stanie edukacji obywatelskiej w Małopolsce i Krakowie oraz wzajemna wymiana doświadczeń i dobrych praktyk związanych z edukacją obywatelską dzieci i młodzieży.

OBSZAR VI: Zarządzanie miastem

CEL STRATEGICZNY VI: Kraków – nowoczesnie zarządzana metropolia

Wiarygodność kredytowa Krakowa (rating), została oceniona przez agencję Standard & Poor's w 2016 r. na poziomie BBB+ z perspektywą stabilną. To najwyższa możliwa ocena dla miasta (ocena dla miasta nie może być wyższa od oceny dla kraju).

Wiarygodność kredytowa Krakowa (rating), została oceniona przez agencję Standard & Poor's w 2022 r. na poziomie A-1 z perspektywą stabilną. Jest to poziom odpowiadający ratingowi Polski dla zadłużenia w walutach obcych, czyli najwyższy z możliwych do uzyskania przez jednostkę samorządu terytorialnego w kraju (zgodnie z zasadą nieprzyznawania samorządom lokalnym ratingu wyższego niż rating państwa).

Kraków był drugim, po Łodzi, dużym miastem, które w lipcu 1997 r. uzyskało długoterminową ocenę wiarygodności kredytowej. Ocena ta od 1998 r. podlega corocznej aktualizacji w oparciu o sporządzane

i przekazywane kompleksowe materiały dotyczące finansów i gospodarki Miasta oraz informacje pozyskane przez analityków S&P bezpośrednio na spotkaniach z przedstawicielami Miasta. Ocena wiarygodności kredytowej Krakowa z 2022 r. stanowi potwierdzenie oceny sformułowanej przez agencję w 2018 r., kiedy została ona zmieniona z BBB+ z perspektywą pozytywną na A-1 z perspektywą stabilną.

Tabela 10. Ratingi Krakowa – Standard & Poor’s

Aktualizacja ratingu	Długoterminowy rating międzynarodowy w walucie zagranicznej /Perspektywa	Długoterminowy rating międzynarodowy w walucie krajowej /Perspektywa
2022 r.	A-/Stabilna	A-/Stabilna
2021 r.	A-/Stabilna	A-/Stabilna
2020 r.	A-/Stabilna	A-/Stabilna
2019 r.	A-/Stabilna	A-/Stabilna
2018 r.	A-/Stabilna*	A-/Stabilna*
	BBB+/Pozytywna*	BBB+/Pozytywna*
2017 r.	BBB+/Stabilna	BBB+/Stabilna
2016 r.	BBB+/Stabilna*	BBB+/Stabilna*
	BBB+/Negatywna*	BBB+/Negatywna*
2015 r.	A-/Stabilna	A-/Stabilna
2014 r.	A-/Stabilna	A-/Stabilna
2013 r.	A-/Stabilna	A-/Stabilna
2012 r.	A-/Stabilna	A-/Stabilna
2011 r.	A-/Stabilna	A-/Stabilna
2010 r.	A-/Stabilna	A-/Stabilna
2009 r.	A-/Stabilna	A-/Stabilna
2008 r.	A-/Stabilna	A-/Stabilna
2007 r.	BBB+/Pozytywna	BBB+/Pozytywna
2006 r.	BBB+/Stabilna	BBB+/Stabilna
2005 r.	BBB+/Stabilna	BBB+/Stabilna
2004 r.	BBB+/Stabilna	BBB+/Stabilna
2003 r.	BBB+/Negatywna	BBB+/Negatywna
2002 r.	BBB+/Negatywna	BBB+/Negatywna
2001 r.	BBB+/Stabilna	BBB+/Stabilna
2000 r.	BBB+/Stabilna	BBB+/Stabilna
1999 r.	BBB-/Pozytywna	BBB+/Stabilna
1998 r.	BBB-/Pozytywna	BBB+/Stabilna
1997 r.	BBB-/Pozytywna	BBB+/Stabilna

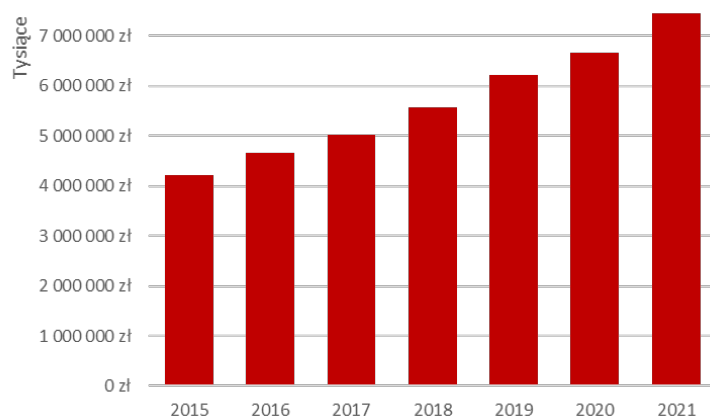
* Zmiany ratingu i/lub perspektywy wynikające ze zmiany ratingu i/lub perspektywy dla Polski

Źródło: https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=69236 (dostęp: 14.04.2022 r.)

W 2017 r. budżet Miasta Krakowa wyniósł ponad 4 mld zł, co oznacza wzrost o około miliard zł w ciągu 5 lat.

W 2021 roku budżet Miasta Krakowa wyniósł prawie 7,5 mld zł, co oznacza wzrost o około 3,3 mld zł w porównaniu do 2015 roku.

W latach 2015-2021 wydatki budżetu Miasta Krakowa systematycznie wzrastały, by w 2020 roku osiągnąć wartość 7,451 mld zł. W porównaniu do początku analizowanego okresu oznacza to wzrost o 76,8%.

Wykres 134. Wydatki budżetu Miasta Krakowa w latach 2015-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS; Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Krakowa za rok 2021

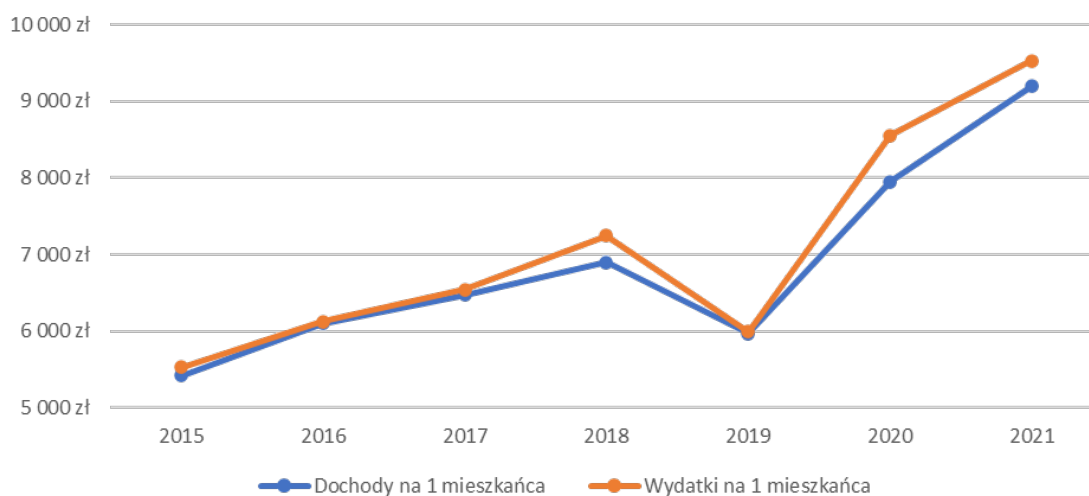
Warto zwrócić uwagę, że w porównaniu do wybranych miast wojewódzkich w przypadku Krakowa zarejestrowany wzrost wydatków budżetowych w latach 2015-2021 wyrażony w wartościach procentowych był największy. Zmiana ta mierzona wartością środków przeznaczanych na wydatki, plasuje Kraków na drugim miejscu za Warszawą.

Tabela 11. Zmiana poziomu wydatków budżetowych w wybranych miastach wojewódzkich w latach 2015-2021

	Zmiana w PLN	Zmiana w %
Kraków	7 451 927 778 zł	77%
Poznań	4 928 466 560 zł	59%
Warszawa	20 285 000 000 zł	57%
Wrocław	6 010 342 069 zł	55%
Łódź	5 227 900 000 zł	31%

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS; Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Krakowa za rok 2021; Raport o stanie Miasta Warszawa 2021; Raport o stanie gminy Wrocław 2021; Łódź 2021. Raport o stanie miasta; Raport o stanie miasta Poznania za 2021 rok.

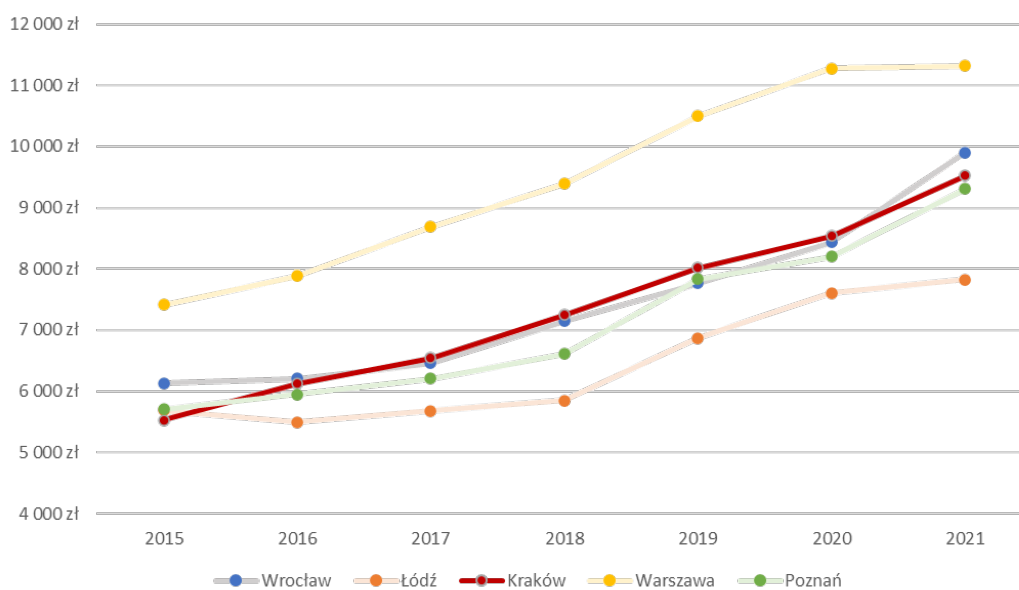
W przeliczeniu na jednego mieszkańca wartość wydatków z budżetu Miasta Krakowa wyniosła w 2021 roku 9 527 zł, zaś wartość dochodów na mieszkańca kształtowała się na poziomie 9 192 zł.

Wykres 135. Wydatki i dochody budżetu Miasta Krakowa w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2015-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS; Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Krakowa za rok 2021

Pod tym względem wydatków na jednego mieszkańca w porównywanej grupie miast, Kraków ustępuje miejsca Warszawie i Wrocławowi.

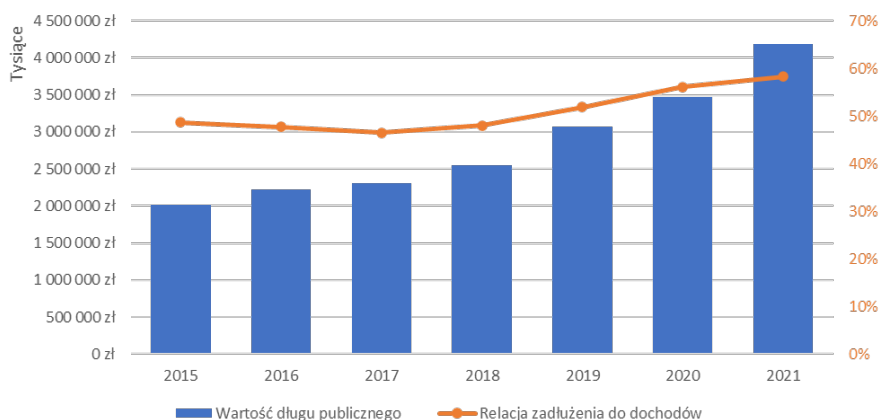
Wykres 136. Wartość wydatków z budżetów miast w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2015-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS; Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Krakowa za rok 2021; Raport o stanie Miasta Warszawa 2021; Raport o stanie gminy Wrocław 2021; Łódź 2021. Raport o stanie miasta; Raport o stanie miasta Poznania za 2021 rok.

Dług publiczny Krakowa (relacja zadłużenia do dochodów) wyniósł w 2016 r. 47,8%, co plasuje nas na średniej pozycji w porównaniu z dużymi miastami w Polsce.

Dług publiczny Krakowa (relacja zadłużenia do dochodów) wyniósł w 2021 roku 58,3%, co oznacza wzrost w porównaniu do 2015 roku o 9,7 p.p.

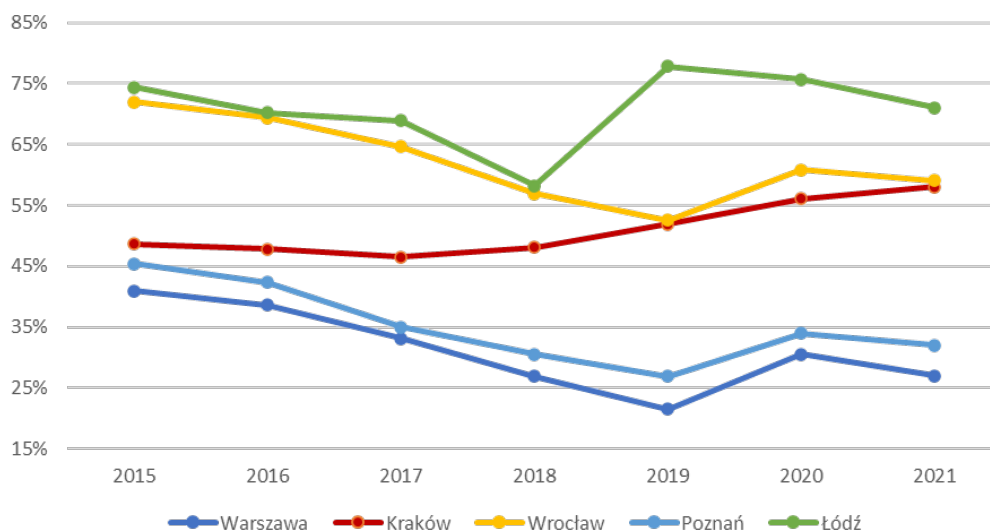
Wartość długu publicznego Krakowa wyniosła w 2021 roku prawie 4,2 mld zł, co w relacji do dochodów Miasta stanowiło 58,3%. W porównaniu do 2015 roku wartość zadłużenia Krakowa wzrosła o 108%. W stosunku do roku ubiegłego, w 2021 roku zadłużenie miasta wzrosło o 20,47%. W kontekście zarejestrowanego trendu zwrócić należy uwagę na dwie jego zasadnicze fazy: lata 2015-2017, które charakteryzowała stabilizacja poziomu zadłużenia Miasta oraz lata 2018-2021, w których wyraźnie zwiększyła się dynamika wzrostu zadłużenia Krakowa.

Wykres 137. Dług publiczny Miasta Krakowa w latach 2015-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS; Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Krakowa za rok 2021

Zestawiając dane dotyczące poziomu oraz dynamiki zmian długu publicznego w wybranych miastach wojewódzkich stwierdzić należy, że o ile w latach 2015-2017 na ich tle Kraków uplasował się na średniej pozycji, o tyle począwszy od 2018 roku jego relatywna pozycja uległa wyraźnemu pogorszeniu.

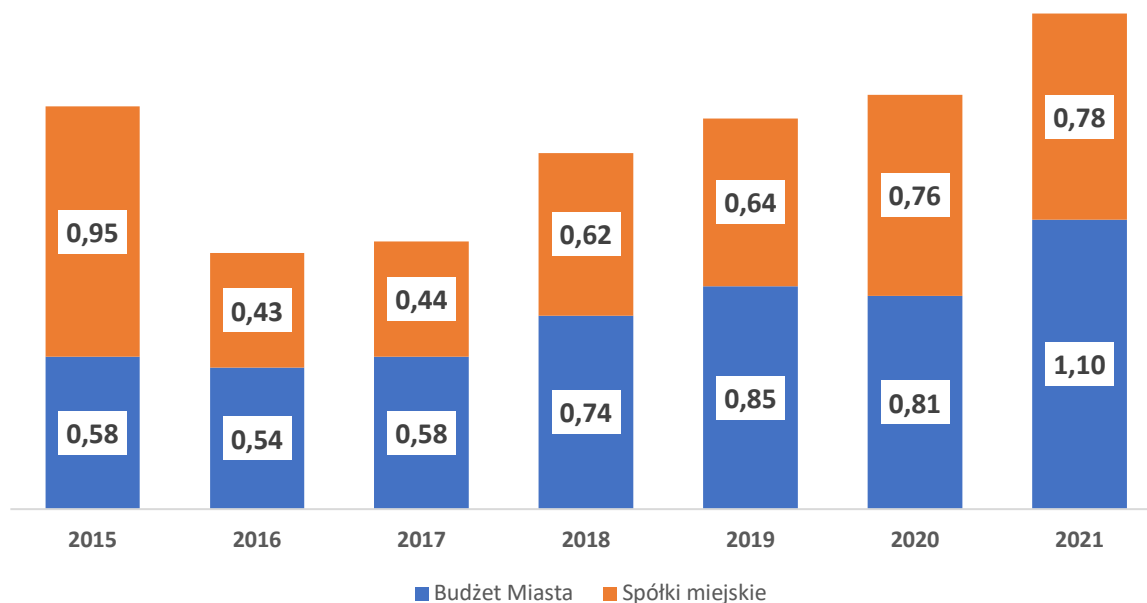
Wykres 138. Dług publiczny (jako relacja zadłużenia do dochodów) w wybranych miastach wojewódzkich w latach 2015-2021

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS; Sprawozdanie z wykonania budżetu Miasta Krakowa za rok 2021; Raport o stanie Miasta Warszawa 2021; Raport o stanie gminy Wrocław 2021; Łódź 2021. Raport o stanie miasta; Raport o stanie miasta Poznania za 2021 rok.

Wydatki inwestycyjne budżetu Miasta Krakowa i spółek miejskich w 2016 r. wyniosły łącznie ponad 980 mln zł (w tym spółki miejskie: 443 mln zł).

Wydatki inwestycyjne budżetu Miasta Krakowa i spółek miejskich wzrastają systematycznie od 2017 roku. W 2021 roku ich wartość kształtowała się na poziomie 1,88 mld zł (w tym spółki miejskie 781,9 mln zł).

W 2021 roku wartość wydatków inwestycyjnych Krakowa była najwyższa w całym badanym okresie. W stosunku do roku 2020, w którym wartość tego rodzaju wydatków była dotychczas najwyższa, w 2021 roku zarejestrowano 20% wzrost. Poza spadkiem wartości wydatków inwestycyjnych z 2016 roku, w całym badanym okresie widoczny jest wyraźny systematyczny ich wzrost, w którym udział mają zarówno budżet Miasta jak i spółki miejskie. Udział wydatków inwestycyjnych budżetu Miasta Krakowa w ogólnej wartości tego typu wydatków kształtował się na średnim poziomie 53%. Wyjątkiem w tym zakresie jest rok 2015, w którym udział wydatków inwestycyjnych budżetu Miasta był mniejszy od udziału wydatków inwestycyjnych miejskich spółek i kształtował się na poziomie ok. 38%.

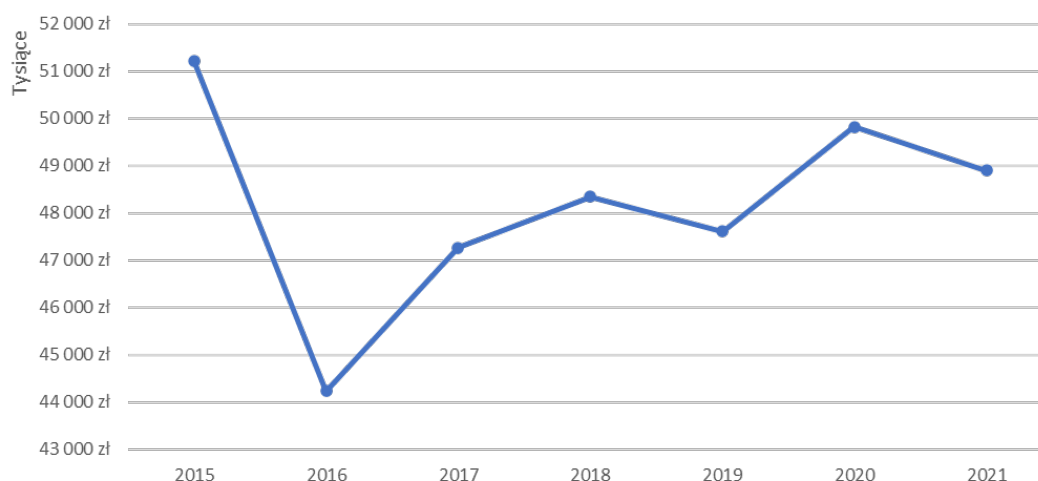
Wykres 139. Wydatki inwestycyjne w latach 2015-2021 (w mld zł)

Źródło: Raporty o Stanie Miasta za lata 2015-2020 oraz dane WN UMK (za 2021)

Wydatki inwestycyjne dzielnic w 2016 r. wyniosły ponad 13 mln zł. W ciągu ostatnich 5 lat (od 2012) wydatki te wyniosły w sumie ponad 62 mln zł.

Wydatki inwestycyjne Dzielnic w 2021 roku wyniosły ponad 10,9 mln zł. W ciągu ostatnich 7 lat (od 2015 roku) wydatki te wyniosły w sumie ponad 82,6 mln zł.

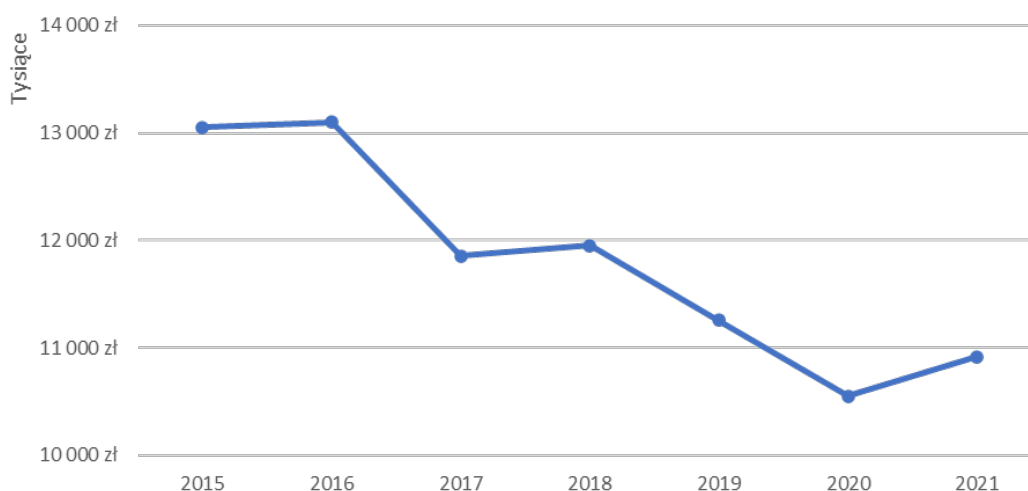
Wartość środków wydzielonych z budżetu Miasta do dyspozycji Dzielnic w latach 2015-2021 wyniosła 337,4 mln.

Wykres 140. Wydatki wydzielone do dyspozycji Dzielnic w latach 2015-2021

Źródło: Raporty o Stanie Miasta za lata 2015-2020; Sprawozdanie z wykonania Budżetu Miasta Krakowa za rok 2021

W tym samym okresie uwidocznił się odwrotny trend dotyczący wartości wydatków inwestycyjnych Dzielnic. Dopiero w 2021 roku wartość tego typu wydatków po raz pierwszy wzrosła w porównaniu z rokiem ubiegłym. Niemniej jednak w dalszym ciągu wartość wydatków inwestycyjnych Dzielnic z 2021 roku była mniejsza o 16,4% w stosunku do roku 2015.

Wykres 141. Wydatki inwestycyjne Dzielnic w latach 2015-2021

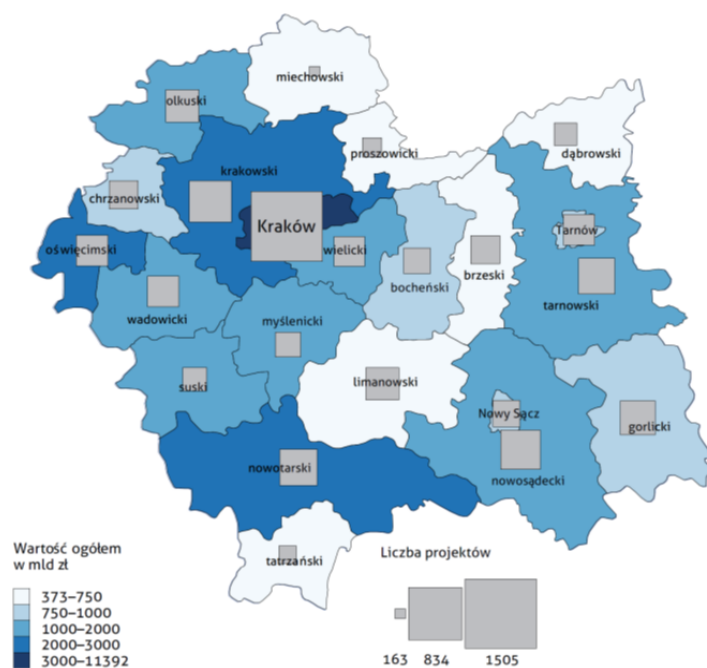
Źródło: Sprawozdania z wykonania budżetu Miasta Krakowa z lat 2015-2021

W 2016 r. pozyskano bezzwrotne środki zagraniczne łącznie w kwocie 393 mln zł (przez budżet miasta i spółki miejskie).

W ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020 Miasto Kraków pozyskało środki o wartości 2,26 mld zł na realizację 187 miejskich projektów.

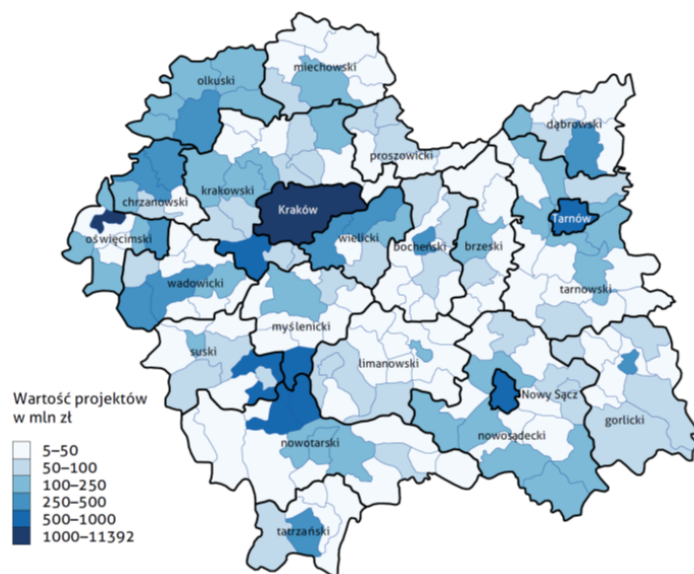
Kraków charakteryzuje się ponadprzeciętną w skali regionu zdolnością absorpcji środków zewnętrznych, w tym zwłaszcza pochodzących z budżetu Unii Europejskiej. Zgodnie z analizami Małopolskiego Obserwatorium Rozwoju Regionalnego do końca 2020 roku z beneficjentami mającymi swoją siedzibę na terenie Krakowa zawartych zostało 1 505 umów na współfinansowanie ze środków UE w ramach Polityki Spójności projektów o łącznej wartości 11,4 mld zł (współfinansowanie UE: 6,7 mld zł). W tym samym okresie w skali całego województwa zawartych zostało 5 913 umów o łącznej wartości 39,6 mld zł (współfinansowanie UE: 23 mld zł)¹⁹².

¹⁹² Fundusze Europejskie w Małopolsce w 2020 roku. Raport roczny 5(17), Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2021.

Ryc. 9. Liczba i wartość projektów realizowanych w powiatach województwa małopolskiego

Źródło: Fundusze Europejskie w Małopolsce w 2020 roku. Raport roczny 5(17), Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2021

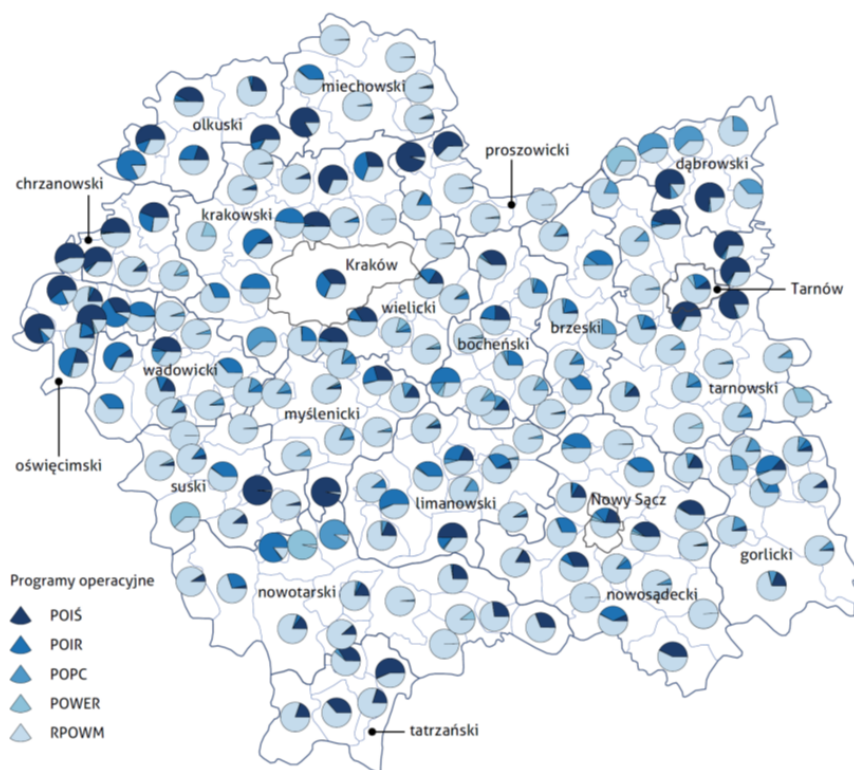

Ryc. 10. Wartość projektów realizowanych w gminach województwa małopolskiego

Źródło: Fundusze Europejskie w Małopolsce w 2020 roku. Raport roczny 5(17), Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2021

Warto również zwrócić uwagę na zdolność beneficjentów z Krakowa do pozyskiwania funduszy europejskich z różnych programów operacyjnych opracowanych na potrzeby wdrażania w Polsce Polityki Spójności w latach 2014–2020. O ile w przypadku większości małopolskich gmin głównym źródłem, z którego pochodziły środki europejskie był Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014–2020, o tyle w przypadku Krakowa struktura wartości realizowanych projektów była bardziej zróżnicowana i obejmowała także krajowe programy operacyjne, w tym

zwłaszcza Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020 oraz Program Operacyjny Innowacyjny Rozwój na lata 2014-2020.

Ryc. 11. Struktura wartościowa projektów realizowanych w gminach województwa małopolskiego według

Źródło: Fundusze Europejskie w Małopolsce w 2020 roku. Raport roczny 5(17), Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2021

W perspektywie finansowej na lata 2014-2020 Miasto Kraków realizowało 187 projektów współfinansowanych ze środków zewnętrznych (obejmujących zarówno środki dystrybuowane poprzez regionalny i krajowe programy operacyjne, środki pochodzące z programów zarządzanych bezpośrednio przez Komisję Europejską (np. Horyzont 2020, Erasmus+, Life) oraz środki Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2014-2021). Łączna wartość tych projektów (realizowanych przez UMK, miejskiej jednostki organizacyjnej, spółki miejskie, miejskie szpitale MCO¹⁹³ i instytucje kultury) wyniosła 4,49 mld zł, z czego 2,27 mld stanowiło dofinansowanie ze źródeł zagranicznych. Największą pod względem ogólnej wartości stanowi grupa 21 projektów współfinansowanych ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2014-2020. Łączna wartość tych projektów wyniosła 2,69 mld zł, z czego dofinansowanie ze środków UE stanowiło 1,25 mld zł. Regionalny Program Operacyjny Województwa Małopolskiego na lata 2014-2020 współfinansował 118 projektów o łącznej wartości 1,64 mld zł (dofinansowanie UE: 0,91 mld zł). Środki z obu programów operacyjnych stanowiły 96% całkowitej wartości dofinansowania pozyskanego przez Miasto Kraków, które wsparły realizację 74% projektów realizowanych w ramach perspektywy finansowej na lata 2014-2020 przez Miasto.

¹⁹³ Miejskie Centrum Opieki dla Osób Starszych, Przewlekłe Niepełnosprawnych i Niesamodzielnych w Krakowie.

Tabela 12. Liczba oraz wartość projektów Miasta Krakowa współfinansowanych ze środków zagranicznych pozyskanych w ramach z perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020

Źródło finansowania	Liczba projektów	Wartość całkowita	Wartość dofinansowania	Wkład własny
POIiŚ	21	2 691 270 054,19 zł	1 252 432 165,85 zł	1 438 837 888,34 zł
RPO WM	118	1 638 307 811,84 zł	912 696 423,39 zł	725 611 388,45 zł
POWER	18	69 632 526,52 zł	69 417 966,44 zł	214 560,08 zł
Program LIFE	3	14 963 064,30 zł	9 690 928,80 zł	5 272 135,50 zł
Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego 2014-2021	1	9 873 298,00 zł	4 442 984,10 zł	5 430 313,90 zł
Instrument „Łącząc Europę”	1	8 590 025,69 zł	4 295 012,84 zł	4 295 012,84 zł
Horyzont 2020 (w tym Elena)	7	4 909 692,63 zł	4 758 528,43 zł	151 164,20 zł
Interreg Central Europe	5	4 627 034,00 zł	3 934 229,00 zł	692 805,00 zł
Kreatywna Europa	6	4 562 813,69 zł	2 208 561,48 zł	2 354 252,21 zł
Urbact III	4	1 076 731,42 zł	915 221,10 zł	161 510,32 zł
Interreg Europa	1	691 730,00 zł	587 970,00 zł	103 760,00 zł
DG KE „Wymiar sprawiedliwości i konsumenci”	1	346 712,00 zł	301 980,00 zł	44 732,00 zł
Erasmus+	1	72 000,00 zł	72 000,00 zł	- zł
RAZEM	187	4 448 923 494,28 zł	2 265 753 971,43 zł	2 183 169 522,85 zł

Opracowanie własne na podstawie danych UMK

Spośród 187 miejskich projektów realizowanych przy współudziale funduszy europejskich, 138 wdrażanych było przez UMK i miejskie jednostki organizacyjne, 35 przez miejskie szpitale, MCO i miejskie instytucje kultury, zaś pozostałe 14 przez miejskie spółki.

Tabela 13. Realizatorzy projektów współfinansowanych ze środków pozyskanych w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020

Realizator	Liczba projektów	Wartość całkowita projektu	Wartość dofinansowania	Wkład własny
Miejskie szpitale, MCO i miejskie instytucje kultury	35	420 043 172,39 zł	182 278 936,88 zł	237 764 235,51 zł
UMK i miejskie jednostki organizacyjne	138	2 193 075 963,91 zł	1 208 619 854,02 zł	984 456 109,89 zł
Spółki miejskie	14	1 835 804 357,98 zł	874 855 180,52 zł	960 949 177,46 zł

Opracowanie własne na podstawie danych UMK

Na podstawie dostępnych danych możliwe było przyporządkowanie 94 projektów (81 realizowanych przez UMK i MJO oraz 13 realizowanych przez miejskie szpitale, MCO i miejskie instytucje kultury) do poszczególnych celów Strategii Rozwoju Krakowa „Tu chcę żyć. Kraków 2030”. Projekty wchodzące w skład tej grupy w dominującej większości wpisywały się w interwencję publiczną opisaną w ramach Celu Strategicznego IV Kraków – miasto przyjazne do życia. Ich wartość stanowiła aż 71% całkowitej wartości oraz 67% wartości współfinansowania projektów w przypadku, których możliwe było przyporządkowanie do poszczególnych celów SRK 2030.

Tabela 14. Liczba oraz wartość projektów wg celów strategicznych SRK 2030 współfinansowanych ze środków pozyskanych w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020

Cel strategiczny SRK 2030	Liczba projektów	Wartość projektów	Przyznane dofinansowanie	Wkład własny
CS I	22	344 038 223,98 zł	188 595 820,55 zł	155 442 403,43 zł
CS II	6	8 223 271,83 zł	7 446 094,98 zł	777 176,85 zł
CS III	15	102 126 313,73 zł	67 670 555,69 zł	34 455 758,04 zł
CS IV	28	1 361 598 978,64 zł	681 263 515,90 zł	680 335 462,73 zł
CS V	7	44 136 363,02 zł	38 784 192,01 zł	5 352 171,01 zł
CS VI	3	13 515 327,14 zł	7 553 523,61 zł	5 961 803,53 zł

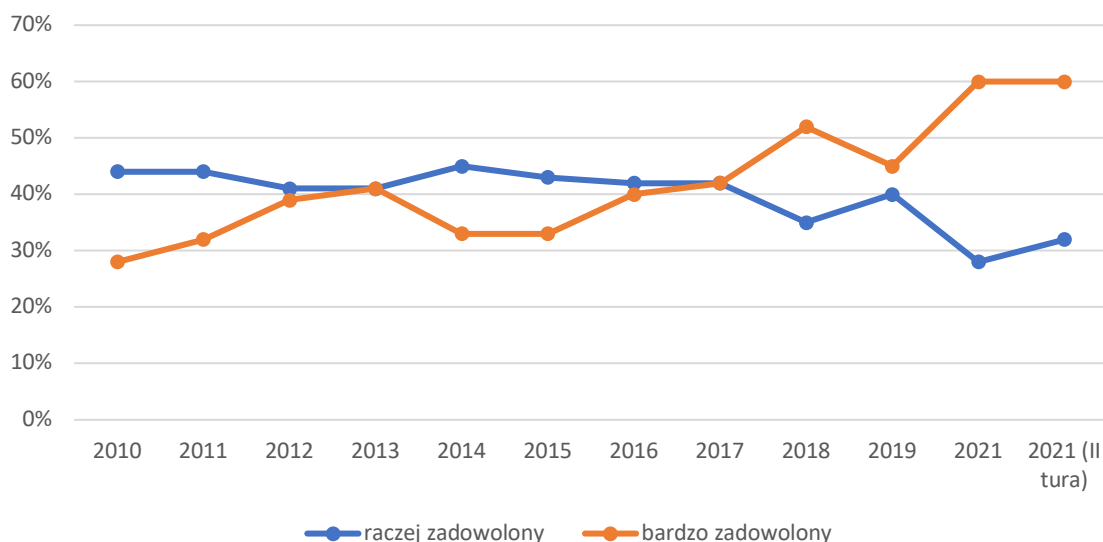
Opracowanie własne na podstawie danych UMK

W ramach regularnie, od 11 lat prowadzonego badania, ocena satysfakcji klienta Urzędu Miasta z każdym rokiem rosła i obecnie utrzymuje się na wysokim poziomie – 4,25 – w skali 1 – 5 (2016r.).

DODATKOWO:

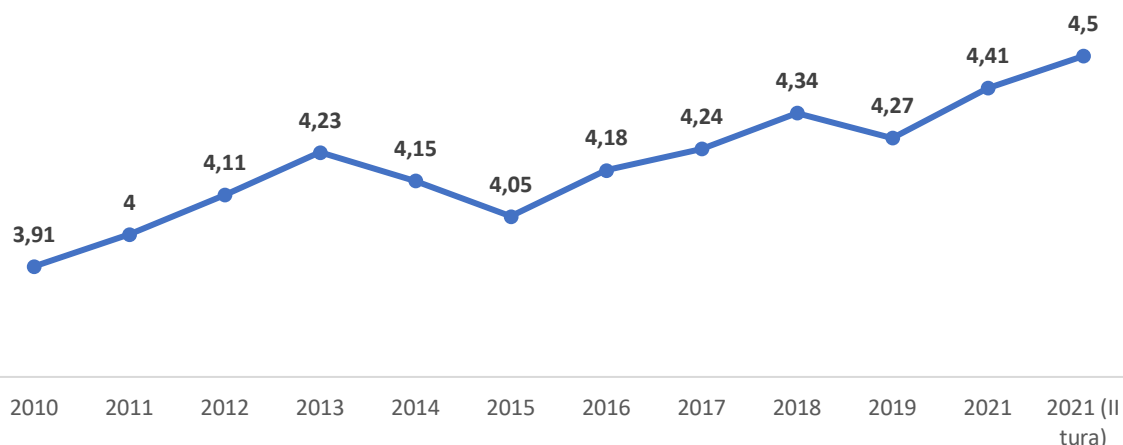
Wzrasta poziom zadowolenia mieszkańców z jakości obsługi świadczonej na ich rzecz przez Urząd Miasta. W przeprowadzonym w listopadzie 2021 r. (II tura) badaniu wskaźnik odnoszący się do ogólnego poziomu zadowolenia z obsługi w UMK osiągnął wartość 4,5 (w skali 1 – 5).

Wyniki przeprowadzanego regularnie badania poziomu satysfakcji klienta UMK potwierdzają nie tylko systematyczny wzrost (z wyjątkiem lat 2014-2015) zadowolenia mieszkańców ze sposobu ich obsługi w UMK, ale również wysoki ogólny poziom zadowolenia z jakości świadczonych na ich rzecz usług. Z przeprowadzonego w listopadzie 2021 r. badania wynika, że 60% klientów UMK było bardzo zadowolonych ze sposobu, w jakim zostali obsłużeni przez UMK, zaś kolejne 32% wskazało, iż było raczej zadowolone. Dla porównania w 2016 r. z obsługi w UMK bardzo zadowolonych było 40% ankietowanych, zaś raczej zadowolonych 42% ankietowanych.

Wykres 142. Ogólny poziom zadowolenia z obsługi klienta w UMK w latach 2010-2021

Źródło: Raport z badań ilościowych 2021. Poziom satysfakcji klienta Urzędu Miasta Krakowa, Lokalne Badania Społeczne dla UMK

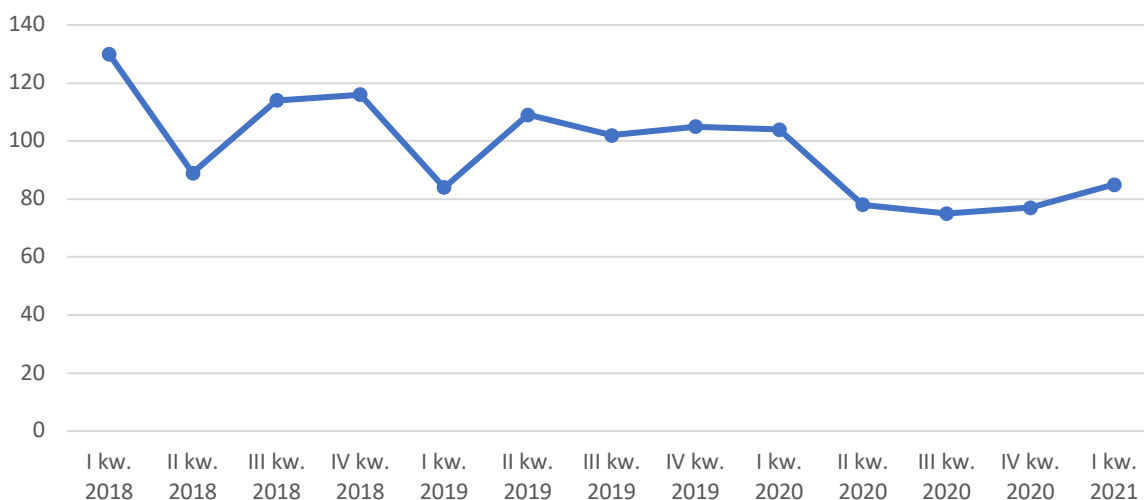

Wykres 143. Ogólny poziom zadowolenia z obsługi klienta w UMK w latach 2010-2021 (pomiar z wykorzystaniem skali 1-5)

Źródło: Raport z badań ilościowych 2021. Poziom satysfakcji klienta Urzędu Miasta Krakowa, Lokalne Badania Społeczne dla UMK

Wśród mocnych stron obsługi klienta UMK najczęściej wymieniano cechy interpersonalne, a także profesjonalizm pracowników Urzędu, szybkość obsługi (podczas jednej wizyty), uczynność i pomocność, brak kolejek i krótki czas oczekiwania na obsługę, sposób udzielania informacji, system „numerowy” a także zaangażowanie w pracę. Z kolei najczęściej wymieniane cechy negatywne to zbyt długi czas oczekiwania na obsługę (zbyt odległy termin załatwienia sprawy wymagającej więcej niż jednej wizyty w Urzędzie, trudności z kontaktem telefonicznym, niska dostępność miejsc parkingowych oraz biurokracja.

Wysoki poziom ocen obsługi w UMK znajduje swoje odzwierciedlenie w malejącej liczbie skarg dotyczących działalności Urzędu. W 2021 roku odnotowano łącznie 77 skarg uzasadnionych na UMK i MJO, co stanowiło wartość mniejszą w porównaniu z liczbą skarg odnotowanych w roku 2020 (86 skarg) oraz w roku 2019 (135 skarg).

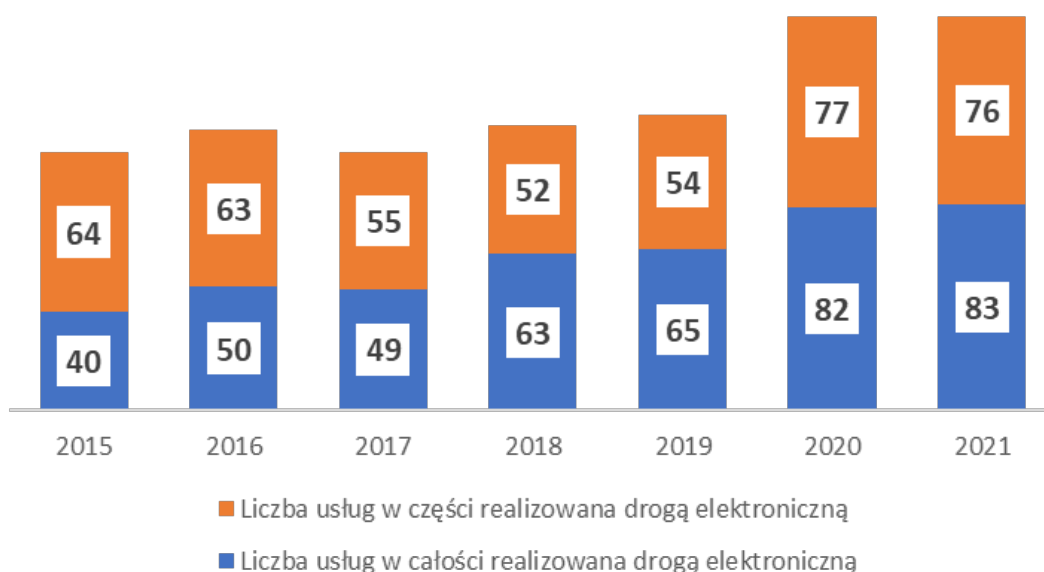
Wykres 144. Skargi na działalność komórek UMK

Źródło: Raport z badań ilościowych 2021. Poziom satysfakcji klienta Urzędu Miasta Krakowa, Lokalne Badania Społeczne dla UMK

Gmina Miejska Kraków udostępniła na stronach Biuletynu Informacji Publicznej opisy 684 usług publicznych z możliwością pobrania i wydrukowania formularzy wniosków. Z tej liczby 104 usługi Urzędu Miasta można załatwić w formie elektronicznej za pośrednictwem Elektronicznej Skrzynki Podawczej Urzędu, w tym: 49 – w całości drogą elektroniczną, a 55 – częściowo (możliwe jest elektroniczne złożenie wniosku).

W 2021 r. Gmina Miejska Kraków udostępniła na stronach Biuletynu Informacji Publicznej opisy 707 usług publicznych z możliwością pobrania i wydrukowania formularzy wniosków. Z tej liczby 159 usług Urzędu Miasta można było załatwić w formie elektronicznej za pośrednictwem Elektronicznej Skrzynki Podawczej Urzędu, w tym: 83 - w całości drogą elektroniczną, a 76 - częściowo (możliwe jest elektroniczne złożenie wniosku).

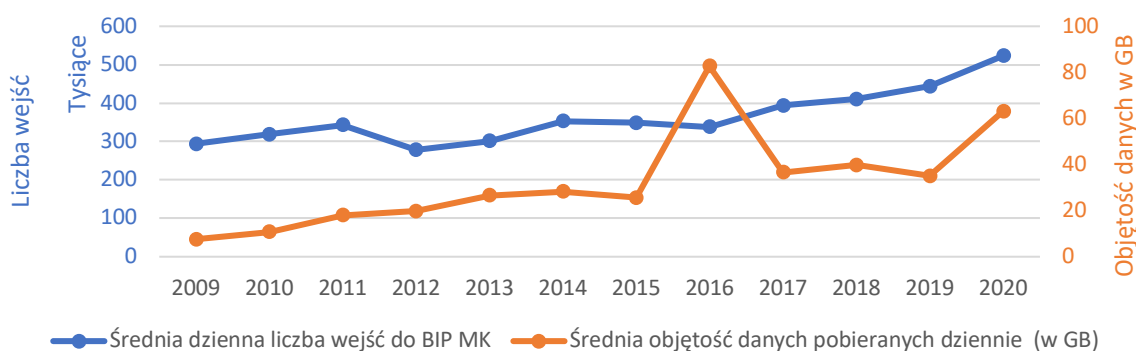
Z każdym kolejnym rokiem w Biuletynie Informacji Publicznej Miasta Krakowa publikowana jest coraz większa liczba usług świadczonych przez UMK oraz miejskie jednostki organizacyjne. W 2021 r. na stronach BIP dostępnych było 707 tego typu usług. Co istotne, wzrasta liczba spraw, które mieszkańcy mogą załatwić (w całości lub częściowo) w formie zdalnej. W 2015 r. liczba usług dostępnych na rzecz mieszkańców w formie elektronicznej wynosiła 104, z czego 40 możliwe było do załatwienia w całości drogą elektroniczną. W 2021 r. liczba tego typu usług wzrosła do 159, z czego 83 w całości były realizowane bez konieczności osobistego stawiennictwa w UMK.

Wykres 145. Liczba usług dostępna w formie elektronicznej w latach 2015-2021

Źródło: Raporty o stanie Miasta za lata 2015-2020 oraz Raport o stanie gminy 2021

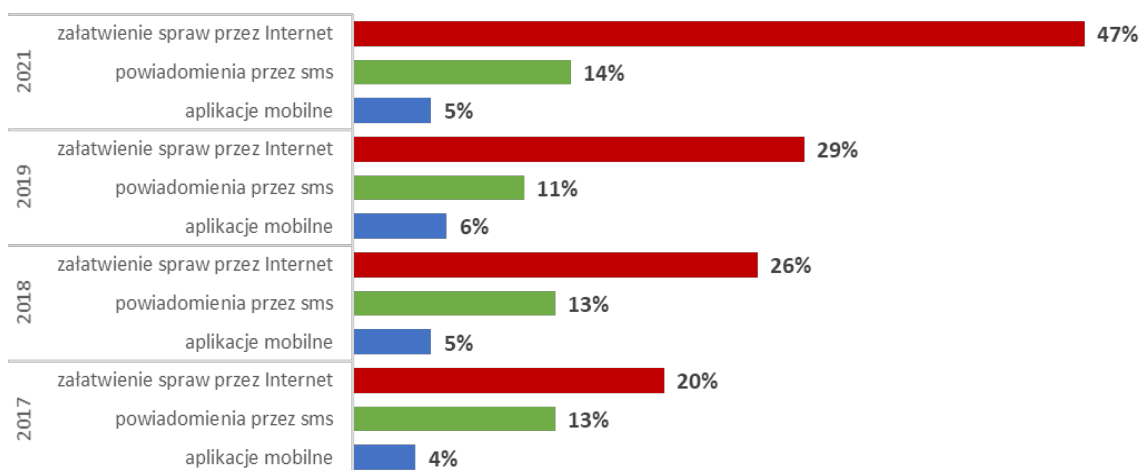
Coraz bogatsza treść Biuletynu Informacji Publicznej Miasta Krakowa przekłada się nie tylko na stale rosnącą liczbę odwiedzin jego stron, ale również na wzrastającą objętość pobranych z nich danych. W 2009 r. zarejestrowano 107,5 mln wejść na BIP MK, w trakcie których pobrano niemal 2,8 tys. GB danych. W 2020 r. odnotowano 191,5 mln wejść na BIP MK, w trakcie których pobrano niemal 21 tys. GB danych.

Wykres 146. Wykorzystanie BIP MK w latach 2009-2020

Źródło: Raporty o stanie Miasta za lata 2011-2020

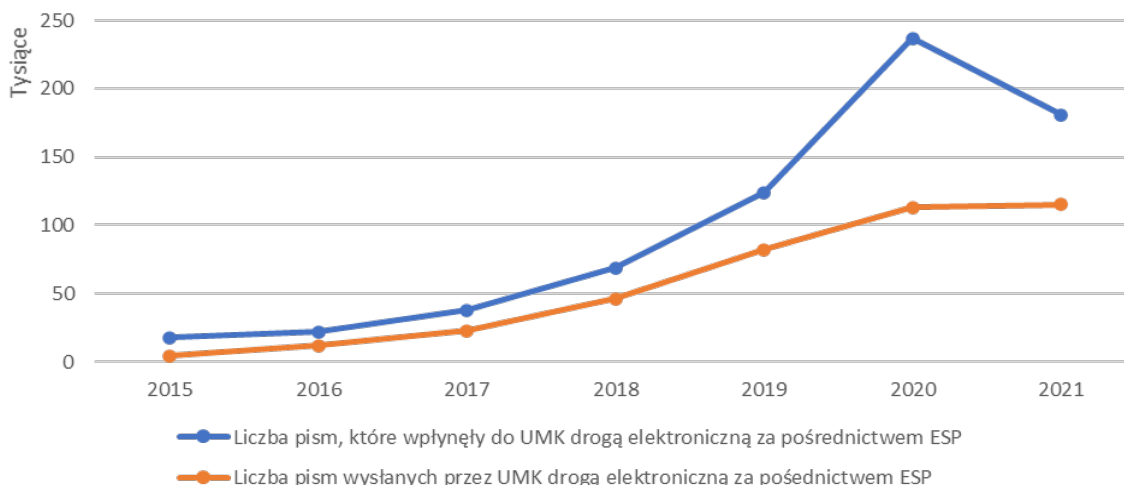
Z przeprowadzonego w listopadzie 2021 r. badania poziomu satysfakcji klienta UMK wynika, że 51% badanych w 2021 r. korzystało z przynajmniej jednego z elektronicznych kanałów obsługi (tj. aplikacji mobilnych, powiadomienia przez sms lub możliwości załatwienia spraw przez Internet). W latach 2017-2021 zdecydowanie najczęściej wykorzystywanym przez respondentów kanałem umożliwiającym zdalne załatwienie sprawy była strona internetowa.

Wykres 147. Wykorzystanie elektronicznych kanałów obsługi w latach 2017-2021

Źródło: Raport z badań ilościowych 2021. Poziom satysfakcji klienta Urzędu Miasta Krakowa, Lokalne Badania Społeczne dla UMK

Stale wzrastająca ilość korespondencji wymienianej pomiędzy UMK a mieszkańcami drogą elektroniczną, również świadczy o coraz większym zakresie wykorzystania przez mieszkańców możliwości zdalnego załatwiania spraw. Łączna liczba pism przychodzących i wychodzących z UMK drogą elektroniczną za pomocą ePUAP w 2021 r. wyniosła 296 333 i była mniejsza niż w 2020 roku. Jednak biorąc pod uwagę, że w 2020 r. do UMK wpłynęło około 55 tys. przesyłek dotyczących wyborów, to można zaobserwować, że wartość wskaźnika utrzymuje się na podobnym, wysokim poziomie (w porównaniu do 2019 roku jest nawet o 44% wyższa).

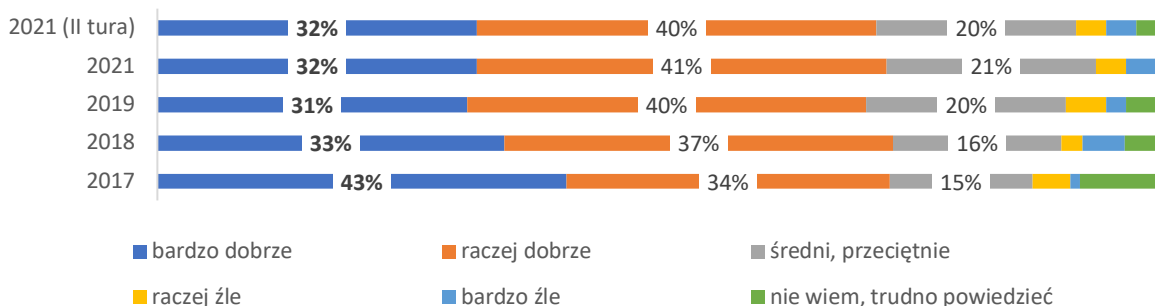

Wykres 148. Liczba pism przyjmowanych i wysyłanych za pośrednictwem ESP w latach 2015-2021

Źródło: Raporty o stanie Miasta za lata 2017-2020 oraz Raport o stanie gminy 2021

Wzrostowi wykorzystania przez krakowian możliwości załatwienia spraw w UMK drogą elektroniczną towarzyszy malejąca poziom satysfakcji z poszczególnych kanałów obsługi w formie elektronicznej. W szczególności uwagę zwracają oceny dotyczące możliwości załatwienia spraw przez Internet, czyli najpopularniejszego spośród udostępnianych przez UMK elektronicznego kanału obsługi. W latach 2017-2021 o 11 punktów procentowych zmalała liczba respondentów, którzy ocenili bardzo dobrze możliwość załatwienia sprawy w UMK przez Internet. W tym samym okresie wzrósł odsetek odpowiedzi oceniających ten kanał obsługi jako raczej dobry bądź średni (przeciętny). W konsekwencji

średnia ocena respondentów możliwości załatwienia sprawy przez Internet (mierzona za pomocą skali 1-5) spadła z poziomu 4,19 w 2017 r. do poziomu 3,96 w 2021 r.

Wykres 149. Ocena możliwości załatwienia spraw przez Internet w latach 2017-2021

Źródło: Raport z badań ilościowych 2021. Poziom satysfakcji klienta Urzędu Miasta Krakowa, Lokalne Badania Społeczne dla UMK

DODATKOWO:

Kraków skutecznie pozyskuje środki z budżetu państwa na finansowanie rozwoju

W ramach dotychczasowych dwóch edycji rządowego Programu Inwestycji Strategicznych Kraków pozyskał dofinansowanie w wysokości ponad 235 mln złotych. Ustanowiony w 2021 roku Program stanowi bezzwrotne dofinansowania inwestycji publicznych realizowanych przez jednostki samorządu terytorialnego w ramach ponad 30 obszarów gospodarki, w tym m.in.: inwestycje w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, modernizację źródeł ciepła na zeroemisyjne, czy w gospodarowanie odpadami, a także inwestycje społeczne tj. żłobki, przedszkola czy ścieżki rowerowe.

W przeprowadzonej w 2021 roku I edycji Programu Kraków otrzymał środki na realizację następujących projektów:

- Budowa budynku usługowego „Krakowskie Centrum Muzyki” przy ul. Piastowskiej w Krakowie (kwota dofinansowania 99 mln zł);
- Budowa Domu Pomocy Społecznej przy ul. Praskiej w Krakowie (kwota dofinansowania: 30 mln zł);
- Zagospodarowanie parku rzeczno „Ogród Płaszów” - etap II i III (kwota dofinansowania: 5 mln zł).

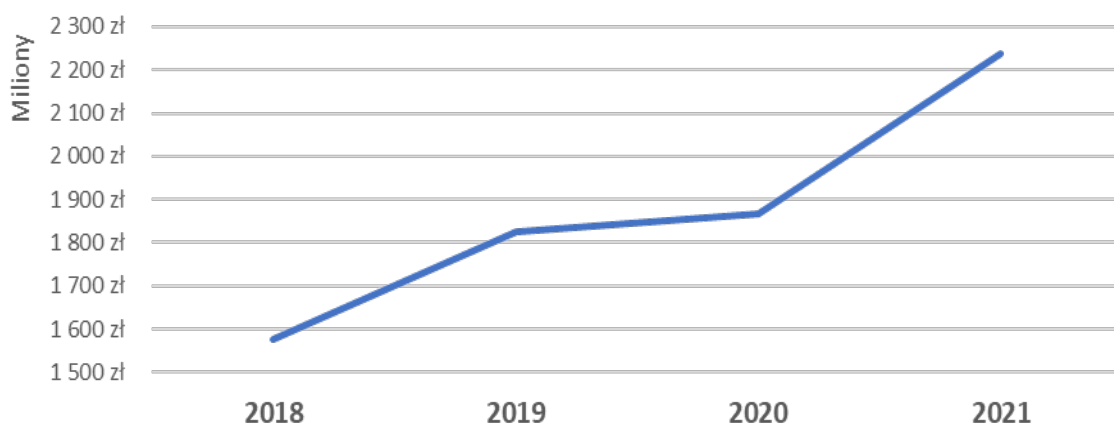
Natomiast w ramach II edycji Programu Kraków otrzymał dofinansowanie w wysokości 100 mln zł z przeznaczeniem m.in. na następujące inwestycje:

- Budowa kładki pieszo-rowerowej, łączącej Kazimierz z Ludwinowem (kwota dofinansowania: 65 mln zł);
- Budowa ośrodka Ruczaj - filia Centrum Kultury Podgórze (kwota dofinansowania: 30 mln zł);
- Realizacja parku rzeczno Tetmajera (kwota dofinansowania: 5 mln zł).

DODATKOWO:

W latach 2018-2021 na realizację celów Strategii Rozwoju Krakowa ze środków budżetu Miasta wydatkowano kwotę 7,5 mld zł.

Od momentu uchwalenia przez Radę Miasta Strategii Rozwoju Krakowa „Tu chcę żyć. Kraków 2030” do dnia 31 grudnia 2021 roku na realizację zadań przyczyniających się do urzeczywistnienia opisanych w tym dokumencie celów strategicznych wydatkowano ze środków budżetu Miasta kwotę o wartości 7,5 mld zł. Co istotne, z każdym rokiem wartość środków przeznaczanych na realizację Strategii z miejskiego budżetu systematycznie wzrasta. O ile w pierwszym (niepełnym ze względu na jej uchwalenie w lutym 2018 r.) roku realizacji Strategii wartość poniesionych wydatków wyniosła 1,58 mld zł, to w roku 2021 wartość tego typu wydatków osiągnęła poziom 2,24 mld zł.

Wykres 150. Wydatki budżetu miasta na realizację Strategii Rozwoju Krakowa 2030 w latach 2018-2021

Źródło: Raporty o stanie gminy z lat 2019, 2020, 2021.

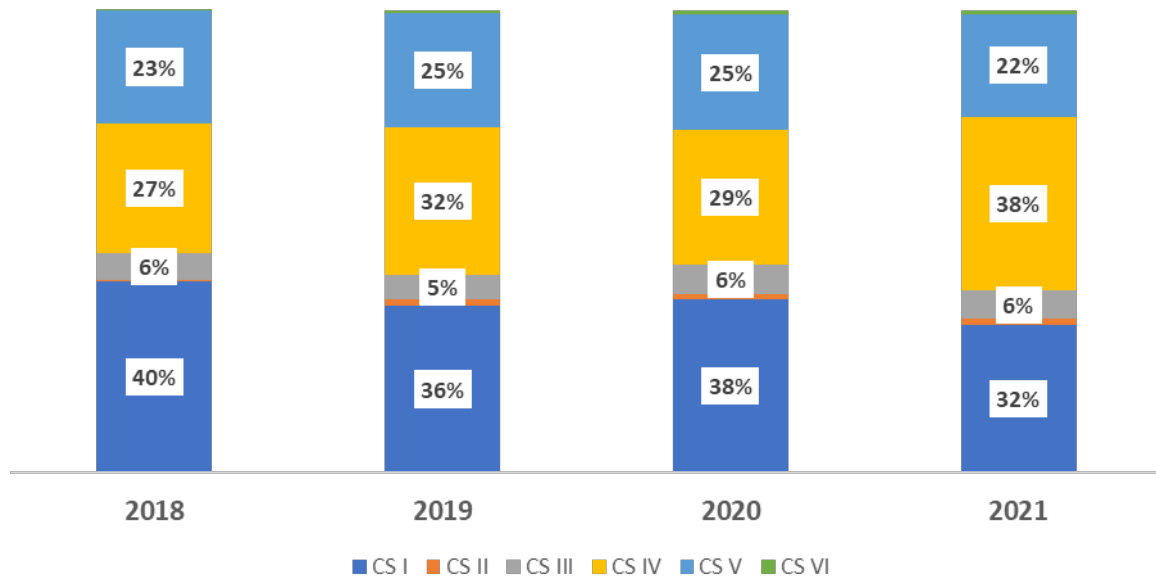
W całym badanym okresie największa kwota z budżetu Miasta Krakowa przeznaczona została na realizację Celu Strategicznego I (2,7 mld zł; 36% ogółu środków przeznaczonych w latach 2018-2021 na realizację Strategii). Na kolejnych miejscach uplasowały się cele strategiczne: IV (2,4 mld zł; 32%) oraz V (1,8 mld zł; 24%). Dotychczas najmniej środków z miejskiego budżetu pochłonęła realizacja Celu Strategicznego VI (48 mln zł; 0,6%) oraz Celu Strategicznego II (73 mln zł; 1%).

Tabela 15. Wydatki budżetu Miasta Krakowa na realizację poszczególnych Celów Strategicznych w latach 2018-2021

Cel Strategiczny	2018	2019	2020	2021	RAZEM
CS I	631 431 596 zł	658 577 936 zł	700 197 769 zł	714 454 317 zł	2 704 661 618 zł
CS II	2 174 103 zł	23 774 137 zł	18 235 458 zł	28 570 884 zł	72 754 582 zł
CS III	89 440 435 zł	98 713 068 zł	121 229 280 zł	136 767 894 zł	446 150 677 zł
CS IV	428 277 781 zł	580 264 963 zł	543 159 243 zł	841 422 579 zł	2 393 124 566 zł
CS V	369 336 424 zł	451 867 883 zł	468 358 055 zł	496 225 875 zł	1 785 788 237 zł
CS VI	1 968 338 zł	11 662 553 zł	15 499 036 zł	18 810 294 zł	47 940 221 zł
Łącznie	1 576 628 677 zł	1 824 860 540 zł	1 866 678 841 zł	2 236 251 843 zł	7 504 419 901 zł

Źródło: Raporty o stanie gminy z lat 2019, 2020, 2021.

W latach 2018-2020 budżet Miasta Krakowa przeznaczał największe środki na realizację zadań wynikających z Celu Strategicznego I (każdego roku średnio 38% całkowitej wartości wydatków budżetu na realizację Strategii). Sytuacja ta uległa zmianie dopiero w 2021 roku, w którym największa wartość środków przeznaczona została na realizację Celu Strategicznego IV (841,5 mln zł; 38% wartości wydatków miejskiego budżetu w 2021 r. na realizację Strategii).

Wykres 151. Udział wydatków budżetu Miasta Krakowa na realizację Celów Strategicznych w latach 2018-2021

Źródło: Raporty o stanie gminy z lat 2019, 2020, 2021.

Analiza strategiczna

Analizę strategiczną na potrzeby aktualizacji SRK 2030 przeprowadzono w odniesieniu do zapisów tej Strategii, ale i w relacji do aktualnej sytuacji wewnętrznej i zewnętrznej Krakowa. Tak więc, z jednej strony zachowano przyjętą w SRK 2030 strukturę SWOT, opracowaną w kontekście sześciu wymiarów Smart City. W analizie uwzględniono też aktualny stan i tendencje w rozwoju społeczno-gospodarczym i przestrzennym Miasta (por. poprzednie rozdziały niniejszego dokumentu) oraz wyniki konsultacji społecznych (10 wywiadów pogłębionych, dwa spotkania warsztatowe, ankietyzacja Członków Rady Strategii).

Dla przypomnienia sposób rozumienia Smart City, przyjęty w SRK 2030, opiera się na strategicznych elementach inteligentnego miasta, którymi są:

- gospodarka/konkurencyjność (Smart Economy) zbudowana na bazie przemysłów wysokich technologii i ICT, rozwiniętego sektora B+R oraz kreatywności, a wszystko to działające w duchu innowacyjności, przedsiębiorczości, wysokiej produktywności i elastyczności rynku pracy;
- kapitał ludzki i społeczny (Smart People) tworzony przez: wysoki poziom kompetencji, uczenie się przez całe życie, różnorodność społeczną i etniczną, kreatywność, otwartość i aktywność społeczną;
- jakość życia (Smart Living) gwarantowana integracją na poziomie miasta i dzielnicy; dotyczy to spójności społecznej, infrastruktury kulturalnej i edukacyjnej, warunków zdrowotnych, bezpieczeństwa, jakości zabudowy mieszkaniowej, atrakcyjność przestrzeni publicznych;
- wysoki poziom różnorodności systemów przemieszczania się na obszarze miasta (Smart Mobility) polegających na możliwie proekologicznych, bezpiecznych i zintegrowanych systemach transportowych, wykorzystujących rozwiązania teleinformatyczne łączące wszystkie rodzaje zasobów;
- zdrowe środowisko (Smart Environment) oparte na optymalizacji efektywności energetycznej i redukcji zanieczyszczeń, wrażliwe na kwestie zmian klimatycznych i zrównoważone zarządzanie zasobami (Noworól, 2012)¹⁹⁴.

Aktualizując analizę SWOT, zamieszczoną w SRK 2030 przyjęto następujące rozwiązania i sposoby zapisu interwencji poszczególnych uczestników aktualnej debaty:

- zachowano dotychczasowy układ tematyczny analizy SWOT, uporządkowanej zgodnie z elementami Smart City;
- pozostawiono niekwestionowane i wciąż aktualne zapisy, często konsumujące nowe propozycje (czcionka czarna); niekiedy uzupełniano istniejące zapisy o propozycje wynikające z poniższych interwencji w treści tabel SWOT;
- usunięto zapisy, których aktualność została zakwestionowana w czasie warsztatów z przedstawicielami podmiotów publicznych i organizacji pozarządowych (teksty te pozostawiono w tabelach, oznaczając je ~~czcionką czerwoną, przekreśloną~~);
- wprowadzono zapisy wynikające z treści dwóch rozdziałów niniejszego dokumentu: „Analiza trendów rozwojowych i uwarunkowań zewnętrznych o charakterze krajowym, europejskim i globalnym” oraz „Kraków dzisiaj ... w 2022 roku” (**czcionka pogrubiona**);

¹⁹⁴ Noworól, A. (2012). „Smart governance ” a zarządzanie rozwojem w mieście przyszłości “Smart governance” and management of development in the city of the future. *Czasopismo Techniczne*, 1–A(1), pp. 39–48.

- wprowadzono zapisy wynikające z propozycji uczestników wywiadów pogłębionych oraz ankiet Członków Rady Strategii (*kursywa*);
- trwale usunięto zapisy, które – zgodnie z sugestiami UMK – zostały uznane za nieaktualne bądź powielające istniejące treści;

W konsekwencji, analiza SWOT została rozbudowana o aktualny stan rozwoju społeczno-gospodarczego Miasta oraz zewnętrzne uwarunkowania, wynikające z trendów obserwowanych w trzeciej dekadzie XXI. w.

Tabela 16. Analiza SWOT dla Obszaru „Gospodarka”.

GOSPODARKA [SMART ECONOMY]		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1.	Rozpoznawalność i wyróżniający charakter marki Krakowa w Polsce i w Europie.	Poziom i efektywność transferu technologii i innowacji pomiędzy środowiskami nauki i biznesu.
2.	Wysoki poziom PKB w przeliczeniu na mieszkańca w skali województwa i kraju.	Stan umiędzynarodowienia badań naukowych.
3.	Potencjał kulturowy sprzyjający rozwojowi nowych form przedsiębiorczości, związanych z sektorem czasu wolnego (kultura, sztuka, media, turystyka, sport i rekreacja).	Niska ocena drogowej dostępności komunikacyjnej.
4.	Czołowe lokaty w krajowych i międzynarodowych rankingach atrakcyjności inwestycyjnej	Opóźnienia w modernizacji lotniska w Balicach, zwłaszcza w zakresie budowy nowego pasa startowego - konkurencja ze strony Centralnego Portu Lotniczego.
5.	Duży ośrodek akademicki zapewniający wysoko wykwalifikowaną kadrę i specjalistów w każdej dziedzinie – największe po Warszawie miasto akademickie w Polsce.	Niewykorzystany potencjał otoczenia lotniska.
6.	Doskonałe miejsce dla międzynarodowego biznesu ze względu na dostępność dobrych specjalistów, nowoczesnych powierzchni biurowych, jakość współpracy z lokalnymi uniwersytetami, a przy tym – niefortunna lokalizacja.	
7.	Atrakcyjna destynacja turystyczna – jeden z najpopularniejszych europejskich kierunków podróży.	
8.	Wyjątkowa w skali kraju infrastruktura B+R.	
9.	Bardzo dobra infrastruktura dla rozwoju sektora MICE.	
10.	Centrum usług biznesowych o światowej skali, w związku z rozwojem globalnych, międzynarodowych usług biznesowych.	
11.	Tradycje przemysłowe Krakowa, który jest atrakcyjnym miejscem dla działalności przemysłowej.	
12.	Rozwój znaczenia gospodarczego gmin w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym.	

GOSPODARKA [SMART ECONOMY]		
13.	Działalność znaczących w skali kraju i aktywnych instytucji nauki (Narodowe Centrum Nauki, wiodące jednostki naukowe).	
14.	Półmilionowy rynek pracy w Krakowie i obszarze funkcjonalnym Krakowa, w tym – bogate zasoby kapitału ludzkiego do prostych prac, a przy tym ludzi cechujących się wysoką kulturą pracy-	
15.	Wysoka jakość ponadpodstawowego szkolnictwa o kierunkach technicznych.	
16.	Status największego regionalnego portu lotniczego w Polsce	
17.	Niska stopa bezrobocia.	
18.	Korzystne warunki dla rozwoju start-upów	
19.	Dobrze rozwinięta infrastruktura turystyczna	
	Rezerwy przestrzenne dla inwestycji-	
	SZANSE	ZAGROŻENIA
1.	Wzrost powiązań i współpracy Krakowa z innymi metropoliami Polski i Europy.	Wysoka inflacja i spowolnienie gospodarcze (stagflacja).
2.	Umiejdzynarodowienie rynku usług dla biznesu i technologii informacyjnych.	Brak wystarczającej liczby wysoko wykwalifikowanych kadr na rynku pracy, a przy tym odpływ z Krakowa osób o wysokich kwalifikacjach.
3.	Rozwój sektorów kreatywnych, w tym przedsiębiorstw start-upowych.	<i>Zmiany w strukturze zatrudnienia związane z rozwojem technologii.</i>
4.	Rozwój społeczeństwa informacyjnego.	<i>Ukraina jako plac budowy może „wysysać” polski sektor budownictwa.</i>
5.	Upowszechnianie się modeli gospodarczych: tzw. gospodarki o obiegu zamkniętym i zielonej gospodarki.	Brak siedzib central dużych przedsiębiorstw oraz instytucji finansowych.
6.	<i>Skrócenie łańcuchów dostaw – bliskość komunikacyjna i niższe koszty pracy niż w Europie Zachodniej.</i>	Konkurencja innych ośrodków akademickich, także zagranicznych w warunkach spadającej liczby potencjalnych kandydatów na studia
7.	Wzrost znaczenia turystyki kulturowej na świecie ¹⁹⁵ .	Niska pozycja firm z kapitałem polskim (w tym rodzinnym) w globalnych łańcuchach wartości.
		Słabe zakorzenienie lokalne biznesu międzynarodowego.

¹⁹⁵ Zapis pozostawiono na wniosek UMK, pomimo, że w trakcie warsztatów nie uznano jego aktualności.

Tabela 17. Analiza SWOT dla Obszaru „Kapitał społeczny”.

KAPITAŁ SPOŁECZNY [SMART PEOPLE]		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1.	Znaczący potencjał demograficzny Krakowa i KOM, co wyraża się wzrostem liczby mieszkańców.	Przewidywany wzrost obciążenia demograficznego.
2.	Wzrost oczekiwanej długości życia mieszkańców.	Jakość dialogu społecznego.
3.	Atrakcyjność Krakowa przyciągająca potencjalnych nowych mieszkańców metropolii.	Niedostateczne dostosowanie systemu kształcenia do oczekiwań rynku pracy.
4.	Atrakcyjność Krakowa jako miejsca zamieszkania i pracy dla obcokrajowców	System „kształcenia przez całe życie”.
5.	Wysoki poziom wykształcenia.	Współpraca pomiędzy uczelniami wyższymi Krakowa.
6.	Wzrost aktywności mieszkańców w podejmowaniu decyzji dotyczących Miasta.	Spadek liczby osób kończących studia.
7.	Cenne zaplecze intelektualne dla przemysłów kreatywnych.	Współpraca na poziomie lokalnym, w tym sąsiedzka.
8.	Wielokulturowość Krakowa; kreatywne połączenie tradycji, historii i silnych korzeni z przenikającymi się kulturami i nowoczesnością.	
9.	Bogata oferta edukacyjna i artystyczna krakowskich instytucji kultury (muzea, teatry, centra i ośrodki kultury, orkiestry), działających na rzecz wzmocnienia tożsamości lokalnej społeczności.	
10.	Bogate i różnorodne audytorium, przygotowane do odbioru różnorodnej oferty kulturalnej.	
11.	Rosnące znaczenie krakowskich organizacji pozarządowych i ruchów obywatelskich.	
12.	Wzrost liczby organizacji pozarządowych.	
13.	Wysoki poziom zadowolenia mieszkańców z zamieszkania w Krakowie.	
14.	Wysoki poziom zainteresowania mieszkańców sprawami Miasta.	
15.	Wysoka dostępność wychowania przedszkolnego i rozbudowana sieć placówek opieki nad dziećmi do lat trzech.	
16.	Wysokie wyniki egzaminów krakowskich uczniów szkół podstawowych i ponadpodstawowych.	
	Korzystna sytuacja demograficzna.	

KAPITAŁ SPOŁECZNY [SMART PEOPLE]		
	SZANSE	ZAGROŻENIA
1.	Wzrost świadomości samorządowej i obywatelskiej mieszkańców.	Społeczne konsekwencje inflacji, a zwłaszcza cen energii i paliw
2.	Rozwój aktywizmu miejskiego, ruchy obywatelskie.	Niski poziom zaufania społecznego.
3.	Chęć współdecydowania przez mieszkańców o sprawach Miasta	Niewystarczający poziom świadomości i edukacji obywatelskiej.
4.	Upowszechnianie instrumentów demokracji bezpośredniej (np. budżetów partycypacyjnych).	Niekorzystne trendy demograficzne – <i>starzenie się ludności Europy</i> .
5.	Kształtowanie się nowej kultury miejskiej i związanych z nią stylów życia (w tym „powroty do centrum miasta”).	Polaryzacja społeczeństwa.
6.	Rosnący poziom wykształcenia.	Nierówności społeczne w skali globalnej.
7.	Wsparcie aktywizacji wybranych grup społecznych (np.: osób 50+, rodzin z dziećmi).	<i>Polaryzacja społeczna.</i>
8.	Rozwój technologii związanej z internetem przedmiotów / rzeczy (IoT).	Ryzyka społeczne związane z epidemiami.
9.	Rozwój crowdsourcingu i crowdfundingu.	Zwiększenie ryzyka wojny, w tym nuklearnej.
10.	Chęć współdecydowania przez mieszkańców o sprawach Miasta.	Fundamentalizm, integryzm i terroryzm.
11.	<i>Napływ młodych ludzi spoza Krakowa, poszukujących wykształcenia i rozwoju zawodowego.</i>	
12.	<i>Otwarcie mieszkańców na różnorodność w zakresie: kulturowym, wyznaniowym, orientacji seksualnej i tożsamości płciowej</i>	

Tabela 18. Analiza SWOT dla Obszaru „Jakość życia”.

JAKOŚĆ ŻYCIA [SMART LIVING]		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1.	<i>Genius loci („duch miejsca”).</i>	Brak wystarczającej integracji systemu transportowego w skali Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego, w tym wykorzystania istniejącej sieci kolejowej.
2.	Atrakcyjność miejsca zamieszkania, co wyraża stabilna liczba mieszkańców i poczucie silnej więzi z miastem.	Znacząca presja masowej turystyki – turystyfikacja miasta (czasowo ograniczona przez pandemię COVID-18 i konflikt zbrojny mający miejsce na terytorium Ukrainy).

JAKOŚĆ ŻYCIA [SMART LIVING]		
3.	Bogate tradycje kulturowe i związana z nimi silna tożsamość kulturowa mieszkańców.	Presja inwestorska zagrażająca walorom zabytkowym i krajobrazowym Miasta.
4.	Wysoka jakość i unikatowość przestrzeni miejskich w historycznych dzielnicach, atrakcyjne kulturowo i krajobrazowo środowisko Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.	Niewystarczający poziom rozwoju usług zdrowia i pomocy społecznej dla osób starszych w stosunku do rosnących potrzeb związanych ze starzeniem się społeczeństwa.
5.	Łatwy dostęp do terenów zielonych (dobrze ich skomunikowanie w skali całego Miasta).	Nierównomierny dostęp mieszkańców do terenów zielonych i rekreacyjnych w bezpośrednim pobliżu miejsca zamieszkania.
6.	Rozbudowana, nowoczesna i powszechnie dostępna infrastruktura społeczna o znaczeniu metropolitalnym.	Niska koncentracja na działaniach w sferze kultury kierowanych do lokalnych odbiorców – niska deglomercja oferty kulturalnej miasta.
7.	Historyczne, narodowe i kulturowe dziedzictwo Krakowa i Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.	Spadek dostępności finansowej mieszkań.
8.	Ogromny zasób muzealny, nowoczesne i rozbudowujące się muzea.	Nieodwracalne zamiany w przestrzeni Miasta w wyniku braku MPZP w przeszłości.
9.	Drugi po Warszawie ośrodek sztuk wizualnych i teatralnych.	Niska jakość przestrzeni publicznych w osiedlach poza śródmieściem, brak atrakcyjnych centrów miejskich, skupiających życie w dzielnicach
10	Jeden z najważniejszych ośrodków literackich w kraju i Europie Środkowej.	Presja urbanizacyjna w połączeniu z bardzo niską lesistością obszarów Miasta.
11	Duże możliwości zagospodarowania czasu wolnego w oparciu o ofertę kulturalną i rekreacyjną.	Pomimo poprawy, występujące przekroczenia dopuszczalnych norm zanieczyszczeń powietrza.
12	Działania na rzecz poprawy dostępności przestrzeni publicznej oraz miejskiej komunikacji zbiorowej dla osób o ograniczonej mobilności.	Niewystarczający poziom zasobu mieszkań komunalnych (najniższy stan zasobu komunalnego wśród miast metropolitalnych w Polsce).
13	Spadek liczby gospodarstw i osób korzystających z pomocy społecznych.	Postępująca zabudowa terenów zagrożonych powodzią w związku z brakiem precyzyjnych przepisów prawnych zmierzających do jej ograniczenia.
14	Rozbudowywana sieć usług i placówek dla osób starszych.	Nierówności w dostępie do usług publicznych w obrębie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.
15	Niski poziom przestępczości i wysoka wykrywalność sprawców przestępstw.	Brak obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla ok. 50% powierzchni miasta.
16	Ponadprzeciętne warunki przyrodnicze i bioróżnorodność.	
17	Parki kulturowe i wchodząca w życie uchwała krajobrazowa	
18	Zagospodarowanie terenów poszpitalnych na Wesołej oraz	

JAKOŚĆ ŻYCIA [SMART LIVING]		
	realizacja takich inwestycji, tj. Krakowskie Centrum Muzyki, Planeta Lem, KL Płaszów i in.	
19	Jeden z najważniejszych ośrodków muzyki klasycznej, jazzu i muzyki filmowej.	
20	Wysoki potencjał Krakowa w nowoczesnym przemyśle kreatywnym (digital art., sztuka cyfrowa, imersja, gaming, gry video, sektora audiowizualny, film)	
	Wzrost liczby budowanych mieszkań.	
	SZANSE	ZAGROŻENIA
1.	Wzrost świadomości obywatelskiej i rozwój dialogu społecznego.	Zmiany klimatu i ich skutki dla zdrowia i jakości życia mieszkańców
2.	Zwiększanie udziału różnych podmiotów w realizowaniu usług publicznych (partnerstwa).	Negatywny wpływ przepisów o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym na powstającą zabudowę mieszkaniową.
3.	Wzrost znaczenia procesów rewitalizacji tkanki miejskiej oraz obiektów Twierdzy Kraków, możliwość wykorzystania narzędzi ustawy o rewitalizacji	Brak wystarczających prawnych narzędzi dla przeciwdziałania procesowi suburbanizacji.
4.	Rozwój e-usług publicznych i e-biznesu.	Relatywnie niski poziom płac.
5.		Rosnące koszty zakupu lub wynajmu mieszkania
6.		„Festiwalizacja” kultury, skupienie się na zewnętrznym odbiorcy
		Negatywne konsekwencje masowego ruchu turystycznego, szczególnie w obszarach atrakcyjnych turystycznie.
		Rosnące rozwarstwienie społeczne.
		Odływ mieszkańców z centrum miasta.

Tabela 19. Analiza SWOT dla Obszaru „Mobilność”.

MOBILNOŚĆ [SMART MOBILITY]		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1.	Dynamiczny rozwój portu lotniczego.	Rosnący udział transportu indywidualnego w podróżach mieszkańców oraz wzrastająca liczba samochodów wjeżdżających codziennie w granice miasta
2.	Wzrost udziału ruchu rowerowego w podróżach, opracowane studium podstawowych tras rowerowych i wysokie poparcie społeczne dla rozbudowy infrastruktury rowerowej	Niedostateczna integracja systemów transportowych w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym, w tym niewystarczająca ilość parkingów w systemie „Parkuj i Jedź” oraz niedostatecznie rozbudowana sieć transportu zbiorowego.
3.	Istniejący, rozbudowany i modernizowany system tramwajowy	Brak spójnej sieci połączeń międzydzielnicowych, wyprowadzających ruch poza śródmieście (ruch powinien być kierowany na obwodnice, natomiast na terenie dzielnic dopuszczalny jest ruch docelowy i źródłowy)
4.	Wysoki udział podróży pieszych w mobilności mieszkańców	Niewystarczająca rozwinięta sieć dróg dla rowerów w Krakowie i Krakowskim Obszarze Metropolitalnym, w tym znaczne obszary źle skomunikowane rowerowo z centrum miasta
5.	Naturalna lokalizacja na przecięciu szlaku transportowego wschód-zachód.	Degradacja historycznych założeń w śródmieściu (min. Aleje Trzech Wieszczów) przez wzmożony ruch samochodowy
6.	Rozwinięty system udostępniania rowerów miejskich.	<i>Utrzymujące się strefy kongestii (korków) na terenie miasta.</i>
7.		Niedostatecznie szybka rozbudowa systemów transportu publicznego, zwłaszcza tramwajowego, w stosunku do potrzeb miasta i założeń dokumentów planistycznych.
8.		Brak szybkich połączeń tramwajowych między dzielnicami i kończąca się przepustowość sieci tramwajowej w centrum miasta.
9.		Niewystarczające wykorzystanie sieci kolejowej do obsługi połączeń wewnątrzmijskich
	SZANSE	ZAGROŻENIA
1.	Modernizacja, rozbudowa oraz integracja systemów transportowych, w szczególności w zakresie rozwoju podsystemów transportu zbiorowego, w tym modernizacja istniejących i budowa nowych linii kolejowych w regionie.	Postępujący proces niekontrolowanej suburbanizacji w skali Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.

MOBILNOŚĆ [SMART MOBILITY]		
2.	Budowa Szybkiej Kolei Aglomeracyjnej i jej integracja z transportem miejskim i aglomeracyjnym.	Niewystarczające otwarcie komunikacyjne Krakowa w kierunku południowym, szczególnie kolejowe.
3.	Integracja środków transportu w oparciu o koncepcję MaaS (Mobility as a Service, mobilność jako usługa)	Rosnące konflikty społeczne związane z rozbudową sieci transportowej i wzrastającym ruchem samochodowym
4.	Zmiany w kulturze mobilności młodych pokoleń	Brak możliwości wprowadzenia np. opłaty kongestyjnej.
5.	Rozwój idei miasta bliskiego (15 minutowego) i upowszechnienie się nowych form pracy obniżające potrzeby transportowe	Brak wystarczających narzędzi prawnych dla ograniczania możliwości wjazdu do centrum miasta samochodów osobowych.
6.	Trwająca budowa północnej i wschodniej obwodnicy drogowej Krakowa oraz drogi tranzytowej w kierunku Warszawy.	Przyrost liczby pojazdów poruszających się każdego dnia po mieście.
7.	Funkcjonowanie Polski w strefie Schengen.	
8.	Dynamiczny rozwój technologii informacyjnych.	
9.	Rozwój elektromobilności	

Tabela 20. Analiza SWOT dla Obszaru „Środowisko naturalne”.

ŚRODOWISKO NATURALNE [SMART ENVIRONMENT]		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1.	Atrakcyjność krajobrazowa i przyrodnicza Krakowa i Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.	Poziom zanieczyszczeń powietrza, pyłami zawieszonymi ze źródeł powierzchniowych (niska emisja) i transportowych
2.	Efektywna gospodarka odpadami.	Poziom zanieczyszczenia tlenkami azotu (komunikacja) w centralnych obszarach miasta i wzdłuż głównych ciągów komunikacyjnych.
3.	Odpowiedzialna gospodarka ściekowa.	Nieekologiczne nawyki części mieszkańców Krakowa i Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.
4.	Dobra jakość wody pitnej.	Niska efektywność energetyczna budynków mieszkaniowych oraz użyteczności publicznej.
5.	Nowoczesny i powszechnie dostępny system dostarczania ciepła.	Nierównomierna dostępność infrastruktury kanalizacyjnej w skali Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego (przy znacznej dynamice wzrostu liczby ludności).
6.		Niski udział odnawialnych źródeł energii (OZE) w bilansie energetycznym Krakowa.
7.		Pogarszający się klimat akustyczny miasta.

ŚRODOWISKO NATURALNE [SMART ENVIRONMENT]		
8.		Rosnący koszt systemu gospodarowania odpadami.
9.		Wzrost zużycia wody w gospodarstwach domowych.
10.		Zły stan wód powierzchniowych.
11.		Niewystarczający rozwój zielono-błękitnej infrastruktury i retencji
	SZANSE	ZAGROŻENIA
1.	Wzrost świadomości i zachowań ekologicznych społeczeństwa.	Wysokie ryzyko wynikające ze zmian klimatycznych dla sektorów: zdrowia publicznego, gospodarki wodnej, transportu i terenów zabudowy mieszkaniowej o wysokiej intensywności.
2.	Bliskie sąsiedztwo obszarów chronionych, tworzących unikatowy krajobraz (np. Ojcowski Park Narodowy, parki krajobrazowe).	Zanieczyszczenie powietrza, w tym pochodzące spoza Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.
3.	Wprowadzenie w życie prawnych mechanizmów planistycznych dla ochrony przyrody i krajobrazu.	Wzrost liczby samochodów osobowych.
4.	Rozwój i wzrost popularności technologii opartych o odnawialne źródła energii.	Presja inwestorów na zabudowę terenów cennych przyrodniczo i krajobrazowo, korytarzy ekologicznych, stref przewietrzania.
5.	Polityka klimatyczna i ekologiczna Unii Europejskiej.	Niekorzystne skutki zmian klimatu.
6.	Wdrażanie rekomendacji pierwszego w Polsce panelu obywatelskiego dotyczącego zmian klimatu i neutralności klimatycznej miasta	
7.	Reforma klimatyczna i energetyczna UE tzw. Pakiet „Fit for 55”.	

Tabela 21. Analiza SWOT dla Obszaru „Zarządzanie”.

ZARZĄDZANIE [SMART GOVERNANCE]		
	MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
1.	Wysoki poziom współpracy gmin otaczających Kraków.	Niewystarczająca współpraca między sektorami nauki, administracji publicznej, podmiotów gospodarczych.
2.	Rozwój dialogu obywatelskiego w procesach zarządzania miastem.	Wzrost długu publicznego Krakowa.
3.	Rozwój nowoczesnych usług administracyjnych.	<i>Wciąż skromny budżet w stosunku do aspiracji.</i>
4.	Wdrażanie nowoczesnych metod zarządzania w jednostkach administracji samorządowej.	<i>Niewystarczające tempo realizacji infrastruktury społecznej i technicznej w stosunku do rozbudowującego się miasta.</i>

ZARZĄDZANIE [SMART GOVERNANCE]		
5.	Istnienie silnych marek w sferze kultury, w tym festiwali (np. Festiwal Kultury Żydowskiej, Festiwal Muzyki Filmowej, Festiwal Misteria Paschalia, Festiwal Teatrów Ulicznych).	<i>Brak docenienia inwestycji przemysłowych przez administrację publiczną.</i>
6.	Pozycja europejska Miasta.	<i>Administracja publiczna nie jest przygotowana na konsekwencje starzenia się społeczeństwa.</i>
7.	Aktywność w międzynarodowych i krajowych sieciach współpracy.	<i>Konserwatywny sposób zarządzania miastem.</i>
8.	Wysoka wiarygodność kredytowa Miasta ze stabilną perspektywą.	<i>Nieumiejętność prowadzenia dialogu z mieszkańcami przez administrację samorządową.</i>
9.	Wzrost wydatków inwestycyjnych budżetu Miasta i spółek miejskich.	<i>Brak środków i terenów miejskich na miastotwórcze projekty.</i>
10	Ponadprzeciętna zdolność absorpcji środków zewnętrznych, w tym z Unii Europejskiej i Budżetu Państwa.	<i>Brak strategii łagodzenia efektów gentryfikacji przestrzeni.</i>
11	Wzrastający poziom zadowolenia mieszkańców z jakości obsługi przez UMK.	Brak spójnego systemu informacyjnego dla obszaru metropolitalnego oraz think-tanku metropolitalnego (nie dotyczy obszaru kultury)
12	Wzrost liczby spraw, które mieszkańcy mogą załatwić w formie zdalnej.	<i>Nieuwzględnianie w systemie planowania przestrzennego korytarzy przewietrzania miasta.</i>
13	<i>Innowacyjność polityki społecznej.</i>	Brak efektywnych instrumentów stymulujących rozwój lokalnej aktywności mieszkańców.
14	<i>System zarządzania gospodarką komunalną Miasta.</i>	Poziom zaangażowania w płaceniu podatków w mieście.
15	Podjęcie działań mających na celu odbudowę rynku turystycznego w duchu zrównoważenia - Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028.	
16	Uruchomienie w obszarze kultury Karnetu metropolitalnego (http://karnet.krakowculture.pl/wydarzenia/w-gminach-metropolii)	
	Zorganizowanie pierwszego w Polsce miejskiego parku kulturowego.	
	SZANSE	ZAGROŻENIA
1.	Upowszechnienie ścisłej współpracy gmin w całym Krakowskim Obszarze Metropolitalnym.	Niski poziom zainteresowania lokalnej społeczności współzarządzaniem.
2.	Wzrost wykorzystania technologii informatycznych w systemie zarządzania miastem i metropolią.	Brak efektywnych instrumentów prawnych dla wspierania przedsiębiorczości.
3.	Polityka spójności Unii Europejskiej, zakładająca większe zaangażowanie samorządów terytorialnych w realizacji zadań	Negatywny wpływ procesów suburbanizacji na dochody Miasta.
4.	Wprowadzanie projektów budujących inteligentne miasto.	Niestabilność systemu finansowania samorządów

ZARZĄDZANIE [SMART GOVERNANCE]		
5.	<i>Stosowanie instrumentów dialogu społecznego w zarządzaniu miastem.</i>	Brak efektywnych narzędzi prawnych wspomagających partnerstwo publiczno-prywatne.
6.		<i>Sytuacja geopolityczna Polski, związana z zagrożeniami wynikającymi z położenia na granicy NATO.</i>
7.		<i>Zagrożenie dla spójności zarządzania strategicznego, wynikające z chaotycznej zmienności zmian otoczenia.</i>
8.		Zachwianie się porządku globalnego (pozycja: USA, Chin, Indii, Rosji).
9.		Ryzyko rozpadu lub istotnych ograniczeń w funkcjonowaniu Unii Europejskiej.
10		<i>Niestabilność polityczna samorządu – brak stałej polityki państwa w odniesieniu do samorządu terytorialnego, w tym – ograniczanie samodzielności JST.</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie SRK 2030, wywiadów pogłębionych, warsztatów oraz ankiet przekazanych przez Radę Strategii.

Spisy wykresów, tabel i rycin

Spis wykresów

Wykres 1. Liczba ludności Krakowa w latach 2010-2021 (słupki) oraz względna zmiana liczby ludności (2010=100%) w największych polskich miastach	25
Wykres 2. Prognozowana liczba ludności dzielnic Krakowa (2021-2030)	26
Wykres 3. Prognozowana liczba ludności dzielnic Krakowa (2021-2050)	26
Wykres 4. Wskaźnik przyrostu naturalnego na tysiąc mieszkańców w Krakowie na tle Polski i woj. Małopolskiego w latach 2010-2020	27
Wykres 5. Przyrost naturalny w największych polskich miastach w latach 2016-2020	28
Wykres 6. Prognozowany przyrost naturalny w Krakowie w latach 2021-2050	28
Wykres 7. Saldo migracji na 1 000 ludności w największych polskich miastach (2016-2021)	29
Wykres 8. Prognozowane saldo migracji na 1 000 ludności w latach 2021-2050	29
Wykres 9. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	30
Wykres 10. Prognozowana liczba ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	30
Wykres 11. Zmiana liczby ludność KOM w latach 2016-2020	31
Wykres 12. Przyrost naturalny w KOM i Małopolsce w latach 2016-2020	31
Wykres 13. Struktura ludności według ekonomicznych grup wieku w 2020 roku	32
Wykres 14. Ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	32
Wykres 15. Odczucia Małopolan i Polaków względem Krakowa	34
Wykres 16. Sposób postrzegania Krakowa przez mieszkańców Polski (2021 r.)	35
Wykres 17. Cechy Krakowa według mieszkańców Polski (2021 r.)	36
Wykres 18. Odwiedzający Kraków w latach 2010-2021	37
Wykres 19. Odsetek odwiedzających krajowych w ogólnej liczbie gości przybywających do Krakowa w latach 2010-2021	38
Wykres 20. Odwiedzający Kraków w latach 2016-2021 według województwa zamieszkania	38
Wykres 21. Turyści i odwiedzający Kraków w latach 2010-2021	39
Wykres 22. Długość pobytu w Krakowie w latach 2011-2021	40
Wykres 23. Wpływy Krakowa z turystyki w latach 2011-2021	40
Wykres 24. Liczba hoteli pięciogwiazdkowych w największych polskich miastach w latach 2016-2021	42
Wykres 25. Liczba hoteli czterogwiazdkowych w największych polskich miastach w latach 2016-2021	43
Wykres 26. Liczba krajowych i międzynarodowych imprez przemysłu spotkań zorganizowanych w Krakowie w latach 2018–2020	44
Wykres 27. Liczba uczestników krajowych i międzynarodowych imprez przemysłu spotkań zorganizowanych w Krakowie w latach 2018–2020	45
Wykres 28. Liczba uczestników krakowskich krajowych i międzynarodowych imprez przemysłu spotkań w 2020 roku według formy	45
Wykres 29. Udział polskich portów lotniczych w obsłudze ruchu pasażerskiego w latach 2016-2021	46
Wykres 30. Liczba pasażerów obsługiwanych w największych regionalnych portach lotniczych w latach 2016-2021	47
Wykres 31. Liczba centrów usług w Krakowie według typu w 2021 roku	50
Wykres 32. Liczba nowych centrów w Krakowie	51
Wykres 33. Zatrudnienie w centrach w Krakowie w latach 2008-2021	52
Wykres 34. Liczba obcokrajowców w Krakowie w 2019, 2020 i 2021 roku według źródła danych	53
Wykres 35. Liczba obywateli Ukrainy w Krakowie w 2019, 2020 i 2021 roku według źródła danych ..	54

Wykres 36. Stopa bezrobocia w Krakowie na tle województwa małopolskiego oraz Polski w latach 2014-2021	55
Wykres 37. Stopa bezrobocia w Krakowie i innych dużych miastach w latach 2014-2021	55
Wykres 38. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Krakowie na tle województwa małopolskiego i Polski.....	56
Wykres 39. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w Krakowie i innych dużych miastach w latach 2014-2020	57
Wykres 40. Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w latach 2014-2021 (Kraków - Małopolska - Polska).....	58
Wykres 41. Przeciętne wynagrodzenie brutto w sektorze przedsiębiorstw w największych polskich miastach w latach 2014-2021.....	58
Wykres 42. Średnia z wyników Wyniki egzaminu ósmoklasisty w latach 2019-2021.....	60
Wykres 43. Zdawalność matur w latach 2019-2021	61
Wykres 44. Zadowolenie z jakości edukacji w mieście.	61
Wykres 45. Odsetek mieszkańców Krakowa w zasięgu dojazdu do szkół podstawowych, przedszkoli i żłobków.	62
Wykres 46. Liderzy regionalnego rynku biurowego.....	64
Wykres 47. Nowa podaż, roczny popyt i współczynnik pustostanów w Krakowie w latach 2014-2021	64
Wykres 48. Nowa podaż, roczny popyt i współczynnik pustostanów na głównych rynkach regionalnych w Polsce w 2021 r.	65
Wykres 49. Rynek biurowy w Polsce w 2021 roku	65
Wykres 50. Liczba studentów w Krakowie i innych dużych miastach w latach 2014-2021	66
Wykres 51. Liczba studentów zagranicznych w Krakowie w latach 2015-2021	66
Wykres 52. Indeks Akademickości Miast (w pkt.).....	67
Wykres 53. Liczba absolwentów w Krakowie i Polsce w latach 2014-2021.	68
Wykres 54. Podmioty prowadzące działalność badawczo-rozwojową w Krakowie.	70
Wykres 55. Podmioty wyspecjalizowane badawczo funkcjonujące w Krakowie w latach 2014-2021.	70
Wykres 56. Zmiana liczby pracujących na 1 000 mieszkańców w największych polskich miastach w latach 2010-2020	75
Wykres 57. Udział pracujących w Krakowie w latach 2010, 2019 i 2020 wg sekcji.....	75
Wykres 58. Udział pracujących w największych polskich miastach 2020 roku wg sekcji.....	76
Wykres 59. Zwiedzający muzea w Krakowie w latach 2010-2021 oraz udział zwiedzających krakowskie muzea w ogóle zwiedzających muzea w Polsce	83
Wykres 60. Galerie sztuki w miastach metropolitalnych w latach 2011 i 2021	84
Wykres 61. Czytelnicy bibliotek publicznych oraz liczba wypożyczeń księgozbioru krakowskich bibliotek w latach 2010-2021.....	86
Wykres 62. Czytelnicy bibliotek publicznych na 100 mieszkańców miasta oraz liczba wypożyczeń księgozbioru na 1 czytelnika w 2021 r.	87
Wykres 63. Liczba książek wydawanych w Krakowie oraz udział Krakowa w rynku wydawniczym.	88
Wykres 64. Liczba widowisk teatralnych i widzów w Krakowie w latach 2010-2021	90
Wykres 65. Liczba imprez masowych i ich uczestników w Krakowie w latach 2015-2021	92
Wykres 66. Studenci kierunków artystycznych w miastach metropolitalnych (uczelnie publiczne i niepubliczne) oraz absolwenci tych kierunków w Krakowie.	95
Wykres 67. Przeciętne dalsze trwanie życia osób urodzonych w 2020 r.	98
Wykres 68. Przeciętne dalsze trwanie życia osób urodzonych w latach 2014-2020	99
Wykres 69. Udział osób w wieku poprodukcyjnym (mężczyźni powyżej 65 lat., kobiety powyżej 60 lat.) w 2021 r.....	100
Wykres 70. Udział dzieci w wieku 3-6 lat objętych wychowaniem przedszkolnym w metropoliach w latach 2019-2020	101
Wykres 71. Miejsca w żłobkach, klubach dziecięcych oraz zapewniane przez dziennych opiekunów na 1000 dzieci w wieku do lat 3 w metropoliach w 2021 r.	102

Wykres 72. Liczba rodzin i osób w rodzinach o korzystających z pomocy MOPS w latach 2016-2021	103
Wykres 73. Zasięg pomocy społecznej w miastach metropolitalnych i w Polsce.....	104
Wykres 74. Liczba i udział beneficjentów pomocy społecznej w grupach wiekowych w Krakowie w latach 2010-2020	104
Wykres 75. Liczba miejsc w domach pomocy społecznej dla osób w podeszłym wieku i przewlekle somatycznie chorych oraz liczba osób oczekujących na miejsce w domu pomocy społecznej	106
Wykres 76. Liczba przestępstw i poziom wykrywalności w Krakowie w latach 2013-2021	107
Wykres 77. Wskaźniki bezpieczeństwa publicznego w miastach metropolitalnych w 2021 r.	107
Wykres 78. Udział przestępstw uciążliwych dla mieszkańców (kradzieże z włamaniem, rozboje, wymuszenia rozbójnicze, bójki i pobicia, kradzieże samochodów) w liczbie przestępstw ogółem....	108
Wykres 79. Opinia na temat bezpieczeństwa w Krakowie w latach 2018-2021 (Czy według Pana(i) Kraków jest bezpiecznym miastem?).....	109
Wykres 80. Poczucie bezpieczeństwa w dzielnicy zamieszkania.....	110
Wykres 81. Szacowana dostępność mieszkania za przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw	112
Wykres 82. Liczba mieszkań komunalnych i ich udział w zasobie mieszkaniowym miasta	113
Wykres 83. Liczba mieszkań komunalnych na tysiąc mieszkańców w miastach metropolitalnych w 2000 i 2020 r.	114
Wykres 84. Udział powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w miastach metropolitalnych.....	115
Wykres 85. Udział powierzchni objętej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego oraz skumulowana liczba mieszkań oddanych do użytkowania od 2004 r.....	116
Wykres 86. Lesistość (udział gruntów leśnych w ogóle powierzchni miasta) w metropoliach w 2010 i 2021 r.	119
Wykres 87. Liczba drzew faktycznie usuniętych i nasadzonych na terenach nieruchomości gminnych w latach 2015–2020	120
Wykres 88. Liczba zezwoleń udzielonych przez prezydentów miast w latach 2015–2020 na usunięcie drzew z nieruchomości innych niż gminne oraz liczba ujętych w nich drzew	121
Wykres 89. Udział terenów zieleni ogółem w powierzchni miasta oraz powierzchnia terenów zieleni (parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej) [w m ²] przypadająca na 1 mieszkańca w 2020 r. w Krakowie i metropoliach – wg danych GUS.....	122
Wykres 90. Wskaźniki terenów zielonych w miastach – na podstawie analizy zdjęć satelitarnych ...	124
Wykres 91. Wydatki miast wojewódzkich objętych kontrolą NIK na zachowanie i zwiększanie terenów zielonych w latach 2015–2020 i ich udział w wydatkach ogółem (w tys. zł)	125
Wykres 92. Średnie roczne stężenie pyłu PM10 na stacjach pomiarowych w Krakowie w latach 2011–2021	126
Wykres 93. Częstość przekraczania poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszzonego PM10 na stacjach pomiarowych w Krakowie w latach 2011–2021	127
Wykres 94. Średnie roczne stężenie tlenu azotu (NO ₂) na stacjach pomiarowych w Krakowie w latach 2011–2021.....	128
Wykres 95. Zestawienie udziały emisji pyłu zawieszzonego PM10 i tlenu azotu NO ₂ z poszczególnych źródeł w 2021 r. na obszarze Krakowa.....	129
Wykres 96. Długość oczyszczanych mechanicznie.....	133
Wykres 97. Liczba samochodów osobowych i wskaźnik motoryzacji w Krakowie i powiatach sąsiednich w latach 2010-20	134
Wykres 98. Wskaźnik motoryzacji w Krakowie i miastach metropolitalnych	134
Wykres 99. Środki transportu w podróży mieszkańców Krakowa	136
Wykres 100. Długość dróg dla rowerów w latach 2010-2021.....	137
Wykres 101. Wskaźniki infrastruktury rowerowej w 2020 r. - długość [km] dróg dla rowerów w przeliczeniu na 10 tys. mieszkańców i na 10 km ² powierzchni miasta.....	137

Wykres 102. Udział mieszkańców zamieszkujących obszary miasta o różnej dostępności rowerowej do centrum Krakowa.....	138
Wykres 103. Komunikacja miejska w Krakowie w latach 2011-2021	139
Wykres 104. Torowiska tramwajowe, buspasy i średnia prędkość eksploatacyjna	141
Wykres 105. Odsetek korzystających z różnych środków transportu – codziennie lub kilka razy w tygodniu	142
Wykres 106. Pobór wody i zużycie wody w gospodarstwach domowych.	143
Wykres 107. Ścieki odprowadzane oraz odsetek mieszkańców, którzy mogą skorzystać z możliwości odprowadzenia ścieków przez kanalizację.....	144
Wykres 108. Odsetek mieszkańców korzystających z sieci wodociągowej i kanalizacyjnej oraz oczyszczalni ścieków w 2020 r.	145
Wykres 109. Różnica pomiędzy odsetkiem ludności korzystającej z wodociągu i z kanalizacji (w p.p.] w 2020 r.	146
Wykres 110. Ocena stopnia przywiązania mieszkańców do Krakowa (2020 r.).....	147
Wykres 111. Zadowolenie mieszkańców z faktu zamieszkania w Krakowie	148
Wykres 112. Zadowolenia z aspektów mieszkania w Krakowie	149
Wykres 113. Czy, ogólnie rzecz biorąc, interesuje się Pan(i) sprawami miasta?.....	150
Wykres 114. Stosunek krakowian do dzielnicy swojego zamieszkania.....	151
Wykres 115. Chęć zmiany miejsca zamieszkania w obrębie miasta	151
Wykres 116. Ocena działań poszczególnych władz miasta	152
Wykres 117. Która z dwóch opinii dotyczących życia społecznego jest bliższa Pana(i) poglądom? ..	153
Wykres 118. Uogólniony poziom zaufania społecznego wśród krakowian.....	153
Wykres 119. Frekwencja w I turze głosowania wyborów organu wykonawczego gminy/miasta w latach 2006-2018	154
Wykres 120. Frekwencja wyborcza w Krakowie w wyborach samorządowych, parlamentarnych, prezydenckich i europejskich	154
Wykres 121. Frekwencja w wyborach do rad dzielnic Krakowa w latach 1998-2018.	155
Wykres 122. Frekwencja w głosowaniu nad Budżetem Obywatelskim Krakowa w latach 2014-2021	156
Wykres 123. Liczba projektów (zgłoszenia) oraz wartość Budżetu Obywatelskiego w latach 2014-2021	156
Wykres 124. Zmiana wartości BO vs. zmiana frekwencji w głosowaniu nad BO w latach 2014-2021	157
Wykres 125. Frekwencja w głosowaniu nad budżetem obywatelskim w wybranych miastach wojewódzkich w latach 2018-2019.....	157
Wykres 126. Liczba organizacji pozarządowych działających w Krakowie w latach 2015-2020 oraz Raport o stanie gminy 2021.....	158
Wykres 127. Wartość oraz udział w wydatkach Budżetu Miasta środków finansowych na adania publiczne zlecane krakowskim organizacjom pozarządowym w latach 2016-2021	159
Wykres 128. Liczba konkursów, złożonych ofert oraz podmiotów ubiegających się o wsparcie finansowe na realizację zadań publicznych w Krakowie w latach 2016-2021	160
Wykres 129. Liczba zadań publicznych realizowanych w trybie wsparcia (dofinansowanie) oraz powierzenia	160
Wykres 130. Ogólna ocena współpracy Urzędu Miasta Krakowa z organizacjami pozarządowymi ..	161
Wykres 131. Zestawienie średnich ocen poszczególnych wymiarów współpracy pomiędzy UMK a organizacjami pozarządowymi	161
Wykres 132. Wartość środków przeznaczonych na inicjatywę lokalną przez Miasto Kraków w latach 2019-2020	163
Wykres 133. Liczba konsultacji społecznych przeprowadzanych w Krakowie w latach 2015-2021 ...	163
Wykres 134. Wydatki budżetu Miasta Krakowa w latach 2015-2021	168
Wykres 135. Wydatki i dochody budżetu Miasta Krakowa w przeliczeniu na mieszkańca w latach 2015-2021	169

Wykres 136. Wartość wydatków z budżetów miast w przeliczeniu na jednego mieszkańca w latach 2015-2021	169
Wykres 137. Dług publiczny Miasta Krakowa w latach 2015-2021	170
Wykres 138. Dług publiczny (jako relacja zadłużenia do dochodów) w wybranych miastach wojewódzkich w latach 2015-2021.....	171
Wykres 139. Wydatki inwestycyjne w latach 2015-2021 (w mld zł).....	172
Wykres 140. Wydatki wydzielone do dyspozycji Dzielnic w latach 2015–2021	172
Wykres 141. Wydatki inwestycyjne Dzielnic w latach 2015-2021.....	173
Wykres 142. Ogólny poziom zadowolenia z obsługi klienta w UMK w latach 2010-2021	178
Wykres 143. Ogólny poziom zadowolenia z obsługi klienta w UMK w latach 2010-2021 (pomiar z wykorzystaniem skali 1-5)	178
Wykres 144. Skargi na działalność komórek UMK.....	179
Wykres 145. Liczba usług dostępna w formie elektronicznej w latach 2015-2021	180
Wykres 146. Wykorzystanie BIP MK w latach 2009-2020.....	180
Wykres 147. Wykorzystanie elektronicznych kanałów obsługi w latach 2017-2021.....	181
Wykres 148. Liczba pism przyjmowanych i wysyłanych za pośrednictwem ESP w latach 2015-2020	181
Wykres 149. Ocena możliwości załatwienia spraw przez Internet w latach 2017-2021	182
Wykres 150. Wydatki budżetu miasta na realizację Strategii Rozwoju Krakowa 2030 w latach 2018-2021	183
Wykres 151. Udział wydatków budżetu Miasta Krakowa na realizację Celów Strategicznych w latach 2018-2021	184

Spis tabel

Tabela 1. Kraj pochodzenia odwiedzających zagranicznych przybywających do Krakowa w latach 2016-2021	39
Tabela 2. Wyniki Uniwersytetu Jagiellońskiego w ramach ARWU w latach 2015-2021	69
Tabela 3. Zatrudnienie w Krakowie w sektorze prywatnym* w latach 2010, 2018 oraz 2020	76
Tabela 4. Działalność KBF.	93
Tabela 5. Poziom wparcia w formie usług opiekuńczych w Gminie Miejskiej Kraków.....	105
Tabela 6. Wskaźniki zasobu mieszkaniowego	111
Tabela 7. Ocena ryzyka w poszczególnych sektorach.....	131
Tabela 8. System gospodarowania odpadami w Krakowie w latach 2016-21	132
Tabela 9. Wartość środków przekazanych na realizację zadań publicznych przez krakowskie organizacje pozarządowe w latach 2016-2020 (dane w zł)	159
Tabela 10. Ratingi Krakowa – Standard & Poor’s	167
Tabela 11. Zmiana poziomu wydatków budżetowych w wybranych miastach wojewódzkich w latach 2015-2021	168
Tabela 12. Liczba oraz wartość projektów Miasta Krakowa współfinansowanych ze środków zagranicznych pozyskanych w ramach z perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.....	176
Tabela 13. Realizatorzy projektów współfinansowanych ze środków pozyskanych w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020	176
Tabela 14. Liczba oraz wartość projektów wg celów strategicznych SRK 2030 współfinansowanych ze środków pozyskanych w ramach perspektywy finansowej UE na lata 2014-2020.....	177
Tabela 15. Wydatki budżetu Miasta Krakowa na realizację poszczególnych Celów Strategicznych w latach 2018-2021	183
Tabela 16. Analiza SWOT dla Obszaru „Gospodarka”.....	187
Tabela 17. Analiza SWOT dla Obszaru „Kapitał społeczny”.....	189
Tabela 18. Analiza SWOT dla Obszaru „Jakość życia”.....	190
Tabela 19. Analiza SWOT dla Obszaru „Mobilność”.....	193

Tabela 20. Analiza SWOT dla Obszaru „Środowisko naturalne”	194
Tabela 21. Analiza SWOT dla Obszaru „Zarządzanie”	195

Spis rycin

Ryc. 1. Podział środków ramach KPO na poszczególne komponenty.	15
Ryc. 2. Cele KSRR 2030	18
Ryc. 3. Liczba Ukraińców w obszarach metropolitalnych (stan na 1 kwietnia 2022 r.).....	54
Ryc. 4. Polskie startupy wg województw	63
Ryc. 5. Liczba wynalazków zgłoszonych do Urzędu Patentowego RP w latach 2014–2020 w przekroju na małopolskie powiaty	71
Ryc. 6. Liczba wzorów użytkowych zgłoszonych do Urzędu Patentowego RP w latach 2014–2020 w przekroju na małopolskie powiaty.....	72
Ryc. 7. Instytucje kultury oraz obszar miasta w zasięgu 15 minutowego dojazdu do nich.	94
Ryc. 8. Udział Powierzchni Obszarów Aktywnej Wegetacji Roślin w granicach dzielnic.....	123
Ryc. 9. Liczba i wartość projektów realizowanych w powiatach województwa małopolskiego	174
Ryc. 10. Wartość projektów realizowanych w gminach województwa małopolskiego.....	174
Ryc. 11. Struktura wartościowa projektów realizowanych w gminach województwa małopolskiego według.....	175

Wykaz skrótów

(wybrane terminy)

ABSL – Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych
ANK – Aleksander Noworól Consulting
ASPIRE – stowarzyszenie firm z sektora usług biznesowych
BDL GUS – Bank Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego
CEPiK – Centralna Ewidencja Pojazdów i Kierowców
ESP – elektroniczna skrzynka podawcza UMK
FEM – Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 (regionalny program operacyjny)
Fit for 55 – reform klimatyczno-energetyczna przyjęta przez UE w dniu 8.06.2022 r.
GBS – Global Business Services
GOZ – gospodarka o obiegu zamkniętym
IoT - internet przedmiotów / internet rzeczy
IPCC – Intergovernmental Panel on Climate Change
IRMiR – Instytut Rozwoju Miast i Regionów
KE – Komisja Europejska
KOM – Krakowski Obszar Metropolitalny
KPO – Krajowy Plan Odbudowy i Zwiększania Odporności
KSRR 2030 – Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030
Miasto – Miasto Kraków
MICE – Meetings, Incentives, Conferences, Exhibitions (spotkania, imprezy motywacyjne, konferencje oraz imprezy targowe)
MOF – miejski obszar funkcjonalny
MPZP – miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego
RMK – Rada Miasta Krakowa
SKA – szybka kolej aglomeracyjna
SMK – Strategia Metropolia Krakowska 2030
SOR - Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju
SRK 2030 – Strategia Rozwoju Krakowa. Tu chcę żyć. Kraków 2030
SRW – Strategia Rozwoju Województwa „Małopolska 2030”
SUKiZP – studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy
UE – Unia Europejska
UMK – Urząd Miasta Krakowa
UNEP – United Nations Environment Programme
UP – projekt Umowy Partnerstwa
ZIT – zintegrowane inwestycje terytorialne

Bibliografia

12. edycja raportu Branża spotkań w Krakowie 2020, Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie na zlecenie UMK, Kraków 2021.
- Akademickość polskich miast, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, czerwiec 2019.
- Alicja Kędziora, Działalność sektora kultury i sektora kreatywnego w Krakowie w warunkach pandemii covid-19. Raport z badań, Kraków 2021; <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/323673/karta> (dostęp: 05. 06. 2022).
- Analiza relacji funkcjonalno-przestrzennych między ośrodkami miejskimi i ich otoczeniem, Komponent 1. Potencjał społeczno-gospodarczy i funkcje miast. Województwo małopolskie. Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, 2019. <https://www.obserwatorium.malopolska.pl/raporty/potencjal-spoeczno-gospodarczy-i-funkcje-miast-komponent-1-dla-malopolski/>.
- Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Miejskiej Kraków za 2016 rok (korekta), <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/199635/karta>.
- Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Miejskiej Kraków za 2017 rok, <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/206740/karta>.
- Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Miejskiej Kraków za 2018 rok; <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/236884/karta>.
- Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Miejskiej Kraków za 2020 rok, <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/316581/karta>.
- Barometr Krakowski. Raport badawczy. Badanie socjologiczne przeprowadzone w Krakowie maj-lipiec 2018 r., CEAPP UJ, Kraków 2018.
- Barometr Krakowski. Raport końcowy. Badanie społeczne jakości życia oraz jakości usług publicznych w Krakowie edycja 2020, Kraków 2020.
- Biuletyny Statystyczne Miasta Krakowa z lat 2015-2021, Urząd Statystyczne w Krakowie. Dane dostępne pod linkiem: https://www.bip.krakow.pl/?sub_dok_id=708 (dostęp: 25.05.2022 r.).
- Borkowski K., Grabiński T., Seweryn R., Mazanek L., Ruch turystyczny w Krakowie w 2020 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2020, Numer 4/2021, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2021.
- Borkowski K., Grabiński T., Seweryn R., Mazanek L., Ruch turystyczny w Krakowie w 2021 roku. Badanie ruchu turystycznego w Krakowie 2021, Numer 2/2022, Małopolska Organizacja Turystyczna, Kraków 2022.
- Brytyjskie dzienniki: Kraków najlepszym miastem na city break! Za nim Sewilla i Walencja, Wyborcza.pl. Artykuł dostępny pod linkiem: <https://krakow.wyborcza.pl/krakow/7,44425,25370966,brytyjskie-dzienniki-krakow-najlepszym-miastem-na-city-break.html> (dostęp: 28.05.2022 r.).
- Buchner, A. Urbańska, M. Wierzbicka, A. Janus, N. Cetera, Kultura w pandemii. Doświadczenie polskich instytucji kultury. Warszawa, 2021, https://centrumcyfrowe.pl/wp-content/uploads/sites/16/2021/04/Raport_Kultura_w_pandemii.pdf (dostęp: 05. 06. 2022).
- Budziło P., Socała D.J. Badanie dotyczące poczucia bezpieczeństwa mieszkańców Krakowa. Raport z badania zrealizowanego przez BBS Obserwator na zlecenie UMK, Kraków 2021.
- Centralny Rejestr Form Ochrony Przyrody <https://crfop.gdos.gov.pl>, (dostęp: 11. 06. 2022).
- Chrzanowski M. A., Odziemczyk I., Barometr Krakowski. Badanie społeczne jakości życia oraz jakości usług publicznych w Krakowie edycja 2020, Kraków 2020; Inquisio.
- Chrzanowski M.A., Raport badawczy, Kraków 10.12.2018.
- Cohen B. (2015). The Three Generations of Smart City, <https://www.fastcompany.com/3047795/the-3-generations-of-smart-cities> (odczyt 31.05.2022).
- Dąbrowska-Milewska G., Standardy urbanistyczne dla terenów mieszkaniowych - wybrane zagadnienia; Architecturae et Artibus; Rocznik 2010; Tom Vol. 2, no. 1.
- Do Krakowa wjeżdża dziennie ćwierć miliona samochodów, https://www.krakow.pl/aktualnosci/216234,26,komunikat,do_krakowa_wjezdza_dziennie_cwierc_miliona_samochodow.html (dostęp: 11. 05. 2022);

Egzamin maturalny – wyniki. Okręgowa Komisja Egzaminacyjna we Wrocławiu, <https://oke.wroc.pl/egzamin-maturalny-wyniki/> (dostęp: 28. 04. 2022).

Egzamin Maturalny. Raporty. Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Łodzi; <http://www.oke.lodz.pl/info.php?i=33> (dostęp: 28. 04. 2022)..

Egzamin Maturalny. Wyniki i analizy. Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Poznaniu, https://www.oke.poznan.pl/cms,134,wyniki_i_analizy.htm (dostęp: 28. 04. 2022)

Ewaluacja Wieloletniego Programu Współpracy Gminy Miejskiej Kraków z organizacjami pozarządowymi na lata 2015-2018, Biuro Inicjatyw Społecznych, Federacja Małopolska Pozarządowa, Kraków 2018.

Festiwalizacja. Czas Kultury Nr 4 (207) /2013; <https://czaskultury.pl/sklep/czas-kultury-4-2013-175/>(dostęp: 05. 06. 2022).

Fundusze Europejskie dla Małopolski 2021-2027 (projekt programu). Dokument dostępny pod linkiem: <https://www.rpo.malopolska.pl/FEM-2021-2027/zapoznaj-sie-z-prawem-i-dokumentami/fundusze-europejskie-dla-malopolski-2021-2027> (dostęp: 18.05.2022 r.).

Fundusze Europejskie w Małopolsce w 2020 roku. Raport roczny 5(17), Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2021.

Górski J.; Mikołajczyk A. Raport z ewaluacji pozycji marki Krakowa oraz skuteczności i efektywności działań promocyjnych. Fundacja Best Place Europejski Instytut Marketingu Miejsc dla Urzędu Miasta Krakowa, 2021.

Hannon E., Krishnan M., Patel J., Sahdev Sh. (2022), McKinsey Global Publishing.

Harari Y.N. (2018). 21 lekcji na XXI wiek, przeł. M. Romanek. Kraków: Wydawnictwo Literackie (e-book).

Informacja o cenach mieszkań i sytuacji na rynku nieruchomości mieszkaniowych i komercyjnych w Polsce w IV kwartale 2021 r.; Narodowy Bank Polski, Warszawa marzec 2022.

Informacja o wynikach kontroli LLU.410.003.03.2021. Zachowanie i zwiększanie terenów zielonych w miastach. Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2021, <https://www.nik.gov.pl/plik/id,25648,vp,28421.pdf> (dostęp: 11. 06. 2022).

IPCC, Climate Change 2022. Impacts, Adaptation and Vulnerability. https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg2/downloads/report/IPCC_AR6_WGII_SummaryForPolicymakers.pdf [dostęp 23.05.2022].

Kędziora A., Krakowskie sceny nieinstytucjonalne – diagnoza. Teatry w Krakowie 2016-2017, Kraków, 2019, <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/233426/karta> (dostęp 28.05.2022).

Kierunki rozwoju i zarządzania terenami zieleni w Krakowie na lata 2019 – 2030. Rozdział I – V. https://zsm.krakow.pl/images/pliki/KRiZTZ/KRiZTZ_ROZDZIAL_I_V.pdf (dostęp: 11. 06. 2022).

Kośut B., Gadziński J., Stryjakiewicz T. Ułomności statystyki motoryzacji w Polsce i ich konsekwencje dla badań geograficznych. Przegląd Geograficzny (2020) tom 92, zeszyt 2, s. 227-245.

Korekta analizy stanu gospodarki odpadami komunalnymi w Gminie Miejskiej Kraków za 2019 rok, <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/291654/karta>.

Kowalczyk-Anioł J., Turystyfikacja zasobów mieszkaniowych historycznych dzielnic śródmiejskich. Przykład Krakowa. Studia Miejskie 2019, nr 35.

Krakow Startups. Report, OMGKRK, Kraków 2022.

Krakowski Panel Klimatyczny. Rekomendacje. https://www.bip.krakow.pl/?sub_dok_id=142244 (dostęp: 11. 06. 2022).

Krakowskie Obserwatorium Rynku Pracy, Grodzki Urząd Pracy w Krakowie, Kraków, styczeń 2022;

Kraków „Miastem roku 2021” w belgijskim konkursie dla podróżników, Krakow.pl. Artykuł dostępny pod linkiem: https://www.krakow.pl/aktualnosci/254153,29,komunikat,krakow_miastem_roku_2021_w_belgijskim_konkursie_internetowym_dla_podroznikow.html (dostęp: 28.05.2022 r.).

Kraków wśród najwspanialszych miast świata. Wyróżnienie dla stolicy Małopolski, Rzeczpospolita (wydanie on-line z dnia 02.05.2022 r.). Artykuł dostępny pod linkiem: <https://sukces.rp.pl/miasta/art36219161-krakow-wsrod-najwspanialszych-miast-swiata-wyroznienie-dla-stolicy-malopolski> (dostęp: 28.05.2022 r.).

- Kruczek, Z. Frekwencja w atrakcjach turystycznych w latach 2016 – 2018, Raport Polskiej Organizacji Turystycznej, Kraków-Warszawa, 2019.
- Łachowski W., Łęczek A., 2020, Tereny zielone w dużych miastach Polski. Analiza z wykorzystaniem Sentinel 2, Urban Development Issues, vol. 68(1), 77–90.
- Mapa Egzaminów, Ministerstwo Edukacji i Nauki, <https://mapa.wyniki.edu.pl/> (dostęp: 10. 05. 2022).
- Mapa Obszarów Aktywnej Wegetacji Roślin - opracowana na podstawie wielospektralnych zobrazowań satelitarnych dla obszaru miasta Krakowa w sezonie wegetacyjnym 2020 roku. Konsorcjum ProGea dla Gminy Kraków. <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/317159/karta>.
- Martela B., Bubak G., Janik L., Barometr budżetu obywatelskiego. Edycja 2020, Obserwatorium Polityki Miejskiej IRMiR, Warszawa-Kraków 2021.
- Miejska Gościnność: Wielki wzrost, wyzwania i szanse. Raport o uchodźcach z Ukrainy w największych polskich miastach, Centrum Analiz i Badań, Unia Metropolii Polskich im. Pawła Adamowicza, kwiecień 2022.
- Miodyńska A., Knaś P., Wacięga S, Diagnoza obszaru sztuki w Krakowie. Raport z badań pilotażowych w Krakowie, Małopolski Instytut Kultury Kraków, 2021 <https://mik.krakow.pl/wp-content/uploads/Diagnoza-obszaru-sztuki.pdf>.
- Muzea w 2020 roku, Raport, Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów, Warszawa, 2021, <https://statystykamuzeow.pl/storage/do%20pobrania/Publikacje/RAPORT-Muzea-w-2020.pdf>
- Nagrody i wyróżnienia. Kraków w rankingach biznesowych. Materiał dostępny pod linkiem: https://business.krakow.pl/get_html.php?dok_id=210456 (dostęp: 30.05.2022 r.).
- Najpopularniejsze kierunki turystyczne. Na liście jedno miejsce z Polski, TVN24.pl. Artykuł dostępny pod linkiem: <https://tvn24.pl/biznes/z-kraju/najpopularniejsze-kierunki-i-miejsca-turystyczne-krakow-na-liscie-rankingu-tripadvisor-5578913> (dostęp: 28.05.2022 r.).
- Najwyższa Izba Kontroli, Wystąpienie pokontrolne LKR.410.006.03.2019, https://www.nik.gov.pl/kontrolne/wyniki-kontroli-nik/pobierz,lkr~p_19_023_201907041350541562241054~id2~01,typ,kj.pdf.
- Noworól A. (2018). Zarządzanie funkcjonalnością miasta w kontekście gospodarki o obiegu zamkniętym – wyzwania i koncepcje teoretyczne. [w:] T. Kudłacz & M. Musiał-Malagó (red.), Funkcjonalne miasto w teorii i praktyce na przykładzie Krakowa i Krakowskiego Obszaru Funkcjonalnego. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, s. 24.
- Noworól A. (2020) Hybrydyzacja zarządzania rozwojem terytorialnym, Warszawa: Scholar.
- Noworól A., Kopyciński P., Hałat P., Salamon J., Baziak J., Sypek W., Wirchniańska M. Czy Kraków może stać się miastem 15-minutowym. Raport autorski. Centrum Polityk Publicznych; Kraków 2021, <https://politykipubliczne.pl/wp-content/uploads/2021/11/Czy-Krakow-moze-stac-sie-miastem-15-min.pdf> (dostęp: 15. 06. 2022).
- Noworól, A. (2012). „Smart governance ” a zarządzanie rozwojem w mieście przyszłości “Smart governance” and management of development in the city of the future. Czasopismo Techniczne, 1–A(1), pp. 39–48.
- Oficjalne statystyki Sustainable Development Goals– wskaźniki dla priorytetów krajowych. Cel 11 - Zrównoważone miasta i społeczności. https://sdg.gov.pl/statistics_nat/11-2-b/.
- Ogólnopolska Baza Księgarń, <https://obk.pik.org.pl/news/report> (dostęp 27.05.2022).
- Opracowanie ekofizjograficzne miasta Krakowa do zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego. <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/243606> (dostęp: 11. 06. 2022).
- Oświata krakowska w roku szkolnym 2018/2019. Sprawozdanie z realizacji zadań oświatowych, Urząd Miasta Krakowa Wydział Edukacji, Kraków 2019.
- Oświata krakowska w roku szkolnym 2019/2020. Sprawozdanie z realizacji zadań oświatowych, Urząd Miasta Krakowa Wydział Edukacji, Kraków 2020.
- Oświata krakowska w roku szkolnym 2020/2021. Sprawozdanie z realizacji zadań oświatowych, Urząd Miasta Krakowa Wydział Edukacji, Kraków 2021.

Paradysz J., Hybrydowa prognoza demograficzna dla Krakowa i 18 pomocniczych dzielnic na lata 2020–2050. Ekspertyza dostępna pod linkiem: https://strategia.krakow.pl/bank_informacji_o_miescie_i_metropolii/255436,artykul,demografia_z_progn_oza_demograficzna_do_2050_roku.html (dostęp: 01.06.2022 r.).

Pędziwiatr K., Stonawski M., Brzozowski J., Imigranci w Krakowie w 2021 roku, Centrum Zaawansowanych Badań Ludnościowych i Religijnych Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków, grudzień 2021.

Plan Adaptacji Miasta Krakowa do zmian klimatu do roku 2030, <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/248569/karta> (dostęp: 11. 06. 2022).

Polityka zrównoważonej turystyki Krakowa na lata 2021-2028. Uchwała Rady Miasta Krakowa 24 marca 2021 r. https://www.bip.krakow.pl/?sub_dok_id=20667.

Polska Mapa Infrastruktury Badawczej, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Warszawa 2020.

Polskie startupy 2021, Startup Poland, Warszawa 2021.

Pomiary ruchu rowerowego. ZTP. <https://ztp.krakow.pl/rower/pomiary-ruchu-rowerowego>.

Program Rozwoju Kultury w Krakowie do roku 2030; Uchwała nr LXXIX/1933/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 5 lipca 2017 r. w sprawie przyjęcia Programu Rozwoju Kultury w Krakowie do roku 2030.

Puls Nieruchomości. Analizy Nieruchomości Banku PKO BP; https://www.pkobp.pl/media_files/9df4519c-1270-4b8a-8643-493100fbdea4.pdf (dostęp: 20. 05. 2022).

Ranking szkół wyższych – Perspektywy (lata 2014-2022). Rankingi dostępne pod linkiem: <https://2022.ranking.perspektywy.pl/2022/> (dostęp: (24.06.2022 r.).

Ranking techników – Perspektywy (lata 2014-2022). Rankingi dostępne pod linkiem: <https://technika.perspektywy.pl/2022/rankings> (dostęp: 24.06.2022 r.).

Rankingi, Biura Analiz Instytucjonalnych i Raportowania UJ. Materiał dostępny pod linkiem: <https://bair.uj.edu.pl/rankingi> (dostęp: 24.06.2022 r.).

Raport Badawczy - Ewaluacja „Strategii Rozwoju Krakowa. Tu chcę żyć. Kraków 2030.”, ECORYS Polska Sp. z o.o., Kraków 2022.

Raport końcowy z badania sektora kultury „Krakowska kultura – stan obecny i perspektywy rozwoju”, Agrotec Polska Spółka z o.o., Kraków 2015, s. 26.

Raport nr 2 końcowy z ewaluacji procesu wdrażania VII edycji Budżetu Obywatelskiego Miasta Krakowa w roku 2020. https://budzet.krakow.pl/twoje_bo/247487,artykul,budzet_obywatelski_2020.html

Raport o polskich metropoliach 2019, PwC. Raport dostępny pod linkiem: <https://www.pwc.pl/pl/publikacje/2019/raport-o-polskich-metropoliach-2019.html> (dostęp: 24.05.2022 r.).

Raport o stanie gminy 2018, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2019. Dokument dostępny pod linkiem: <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/242261/karta> (dostęp: 12.06.2022 r.).

Raport o stanie gminy 2019, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2020. Dokument dostępny pod linkiem: <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/274867/karta> (dostęp: 12.06.2022 r.).

Raport o stanie gminy 2020, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2021. Dokument dostępny pod linkiem: <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/308075/karta> (dostęp: 12.06.2022 r.).

Raport o stanie gminy 2021, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2022. Dokument dostępny pod linkiem: <https://www.bip.krakow.pl/zalaczniki/dokumenty/n/337263/karta> (dostęp: 12.06.2022 r.).

Raport o stanie gminy 2021, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2022. Dokument dostępny pod linkiem: https://www.krakow.pl/aktualnosci/230617,29,komunikat,raport_o_stanie_gminy_2019.html (dostęp: 12.06.2022 r.).

Raport o stanie Miasta Krakowa 2011, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2012.

Raport o stanie Miasta Krakowa 2012, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2013.

Raport o stanie Miasta Krakowa 2013, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2014.

Raport o stanie Miasta Krakowa 2015, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2016.

Raport o stanie Miasta Krakowa 2016, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2017.

Raport o stanie Miasta Krakowa 2017, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2018.

Raport o stanie Miasta Krakowa 2018, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2019.

Raport o stanie Miasta Krakowa 2019, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2020.

- Raport o stanie Miasta Krakowa 2020, Urząd Miasta Krakowa, Kraków 2021.
- Raport o stanie polskich metropolii: Kraków. Edycja 4, 2019, PWC, <https://www.pwc.pl/pl/pdf/raport-pwc-polskie-metropolie-krakow-2019.pdf>.
- Raport o stanie Miasta Warszawa 2021, Biuro Strategii i Analiz Urzędu Stołecznego Warszawy, Warszawa 2022, <https://um.warszawa.pl/-/raport-o-stanie-miasta-2021>.
- Raport o stanie gminy Wrocław 2021, Wrocław 2022, https://www.wroclaw.pl/przedsiębiorczy-wroclaw/files/dokumenty/123620/raport_o_stanie_gminy_2021.pdf.
- Raport o stanie miasta. Łódź, Biuro Strategii Miasta, Departament Strategii i Rozwoju, Urząd Miasta Łodzi, Łódź 2022, https://bip.uml.lodz.pl/files/bip/public/BIP_AB_22/BS_raport_2021_20220620.pdf.
- Raport o stanie miasta Poznania za rok 2021, Poznań 2022, <https://bip.poznan.pl/bip/raport-o-stanie-miasta,doc,290/raport-o-stanie-miasta-za-rok-2021,113850.html>.
- Raport z badania „Wizerunek Miasta Krakowa w Polsce i miastach Europy”, Fundacja IBRiS na zlecenie UMK, Warszawa 2021.
- Raport z badań ilościowych 2021. Poziom satysfakcji klienta Urzędu Miasta Krakowa, Lokalne Badania Społeczne dla UMK.
- Raport z ewaluacji pozycji marki Krakowa oraz skuteczności i efektywności działań promocyjnych, Fundacja Best Place Europejski Instytut Marketingu Miejsc, Kraków, grudzień 2021.
- Rating Krakowa na tle województwa i kraju, Urząd Miasta Krakowa. Materiał dostępny pod linkiem: https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=69236 (dostęp: 15.05.2022 r.).
- Rifkin J. (2016). Społeczeństwo zerowych kosztów krańcowych. Internet przedmiotów. Ekonomia współdzielenia. Zmierzch kapitalizmu, przeł. A. Kamińska. Warszawa: Wydawnictwo Studio (e-book).
- Roczna ocena jakości powietrza w województwie małopolskim za 2021 r. Raport wojewódzki za rok 2021. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, Departament Monitoringu Środowiska, Regionalny Wydział Monitoringu Środowiska w Krakowie, Kraków 2022.
- Ross A. (2017). Świat przyszłości, przeł. A. Doroba. Warszawa: MT Biznes.
- Ruch Wydawniczy w Liczbach, Raporty za lata 2013-2021; Biblioteka Narodowa, Warszawa <https://www.bn.org.pl/raporty-bn/ruch-wydawniczy-w-liczbach> (dostęp 27.05.2022);
- Rynek Nieruchomości Komercyjnych. Kraków 2022, Kinght Frank, Kraków 2022.
- Sektor nowoczesnych usług biznesowych w Krakowie, Związek Liderów Sektora Usług Biznesowych (ABSL), Kraków 2021.
- Społeczeństwo obywatelskie w Krakowie. Raport z badania, Fundacja Socjometr Laboratorium Rozwiązań Społecznych, Kraków, styczeń 2021.
- Sprawozdania i wyniki. Egzamin maturalny, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie, https://bip.oke.waw.pl/publikacje/lista.php?id_kategorii=18#menu_469 (dostęp: 28. 04. 2022).
- Sprawozdania z wykonania budżetu Miasta Krakowa z lat 2015-2021; <https://www.bip.krakow.pl/?id=42&metka=1>.
- Sprawozdanie z realizacji Programu Współpracy Gminy Miejskiej Kraków na rok 2021 z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przyjętego uchwałą nr XLVIII/1314/20 Rady Miasta Krakowa z dnia 18 listopada 2020 r.
- Sprawozdanie z realizacji Programu Współpracy Gminy Miejskiej Kraków na rok 2020 z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przyjętego uchwałą nr XXX/792/19 Rady Miasta Krakowa z dnia 5 grudnia 2019 r., zmienionego uchwałą nr XLIV/1183/20 Rady Miasta Krakowa z dnia 27 sierpnia 2020 r.
- Sprawozdanie z realizacji Programu Współpracy Gminy Miejskiej Kraków na rok 2019 z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przyjętego uchwałą nr CXV/3053/18 Rady Miasta Krakowa z dnia 7 listopada 2018 r.
- Sprawozdanie z realizacji Programu Współpracy Gminy Miejskiej Kraków na rok 2018 z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami określonymi w art. 3 ust. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o

- działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przyjętego uchwałą nr XC/2358/17 Rady Miasta Krakowa z dnia 6 grudnia 2017 r.
- Sprawozdanie z realizacji uchwały nr CXV/1187/06 Rady Miasta Krakowa z dnia 30 sierpnia 2006 r. w sprawie przyjęcia programu mecenatu artystycznego i usług publicznych w zakresie kultury - galerii sztuki. https://www.bip.krakow.pl/?sub_dok_id=24375.
- Stan i struktura działalności wynalazczej w Małopolsce w latach 2014-2020, Małopolskie Obserwatorium Rozwoju Regionalnego, Departament Zrównoważonego Rozwoju, Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego, Kraków 2021.
- Standardy infrastruktury rowerowej. Zarządzenie nr 3113/2018 Prezydenta Miasta Krakowa z dnia 15 listopada 2018 r. w sprawie wprowadzenia „Standardów technicznych i wykonawczych dla infrastruktury rowerowej Miasta Krakowa” <https://ztp.krakow.pl/rower/standardy-infrastruktury-rowerowej>.
- Stanisław Lem – najpoczytniejszy na świecie polski pisarz, Polskie Radio, <https://www.polskieradio.pl/7/178/Artykul/2804939,Stanislaw-Lem---najpoczytniejszy-na-swiecie-polski-pisarz> (dostęp: 27.05.2022).
- Stańczak J., Szałtys D. (2017). Regionalne zróżnicowanie procesu starzenia się ludności Polski w latach 1990–2015 oraz w perspektywie do 2040 roku. W: Zielonogórskie Spotkania z Demografią (11–27). Zielona Góra: Urząd Marszałkowski Województwa Lubuskiego, s. 14.
- Statystyki i analizy rynku transportu lotniczego, Urząd Lotnictwa Cywilnego. Dane dostępne pod linkiem: <https://www.ulc.gov.pl/pl/statystyki-analizy/statystyki-i-analizy-ryнку-transportu-lotniczego/3724-statystyki-wg-portow-lotniczych> (dostęp: 05.06.2022 r.).
- Strategia Metropolia Krakowska 2030. Dokument dostępny pod linkiem: <https://metropoliakrakowska.pl/2022/01/strategia-metropolia-krakowska-2030> (dostęp: 18.05.2022 r.);
- Sudarskis, M. (2010). Metropolis now. Gedafe: INTA International Symposium on Urbanism: Cities in Metropolitan Regions.
- SUPER – Sustainable Urbanization and land-use Practices in European Regions. Main Report. ESPON 2020, <https://www.espon.eu/super/> (dostęp: 10. 06. 2022).
- Suzuki E. (2019). World’s population will continue to grow and will reach nearly 10 billion by 2050, <http://blogs.worldbank.org/opendata/worlds-population-will-continue-grow-and-will-reach-nearly-10-billion-2050> [dostęp: 17.07.2019].
- Szarata A. (kierownik projektu); Badania zachowań komunikacyjnych mieszkańców Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego. Raport końcowy z badań ankietowych wraz z syntezą wyników i szczegółowymi wnioskami, Kraków, 2014 oraz Weryfikacja badań zachowań komunikacyjnych przeprowadzanych w ramach KBR z 2013 roku (2016 i 2018).
- Szkołnictwo wyższe w roku akademickim 2021/2022 (wyniki wstępne), Urząd Statystyczny w Gdańsku, czerwiec 2022.
- Szyja P. (2015), Zielona gospodarka w Polsce – stan obecny i perspektywy, Nierówności Społeczne a Wzrost Gospodarczy, nr 41, s. 432-447.
- Trzy superkomputery z ACK Cyfronet AGH na liście TOP500. Artykuł dostępny pod linkiem: <https://www.agh.edu.pl/osiagniecia/info/article/trzy-superkomputery-z-ack-cyfronet-agh-na-liscie-top500/> (dostęp: 03.06.2022 r.).
- Uchwała krajobrazowa - Zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń; https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=128261 (dostęp: 10. 06. 2022).
- Uchwała nr VI/114/19 Rady Miasta Krakowa z dnia 30 stycznia 2019 r. w sprawie określenia lokalnych standardów urbanistycznych na potrzeby realizacji inwestycji mieszkaniowych, o których mowa w ustawie z dnia 5 lipca 2018 r. o ułatwieniach w przygotowaniu i realizacji inwestycji mieszkaniowych oraz inwestycji towarzyszących (Dz. U. z 2018 r., poz. 1496), https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=167&sub_dok_id=167&sub=uchwala&query=id%3D23926%26typ%3Du (dostęp: 15. 04. 2022).

Uchwała Nr XLVII/732/18 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 26 marca 2018 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego.

Uchwała Nr XV/174/03 Sejmiku Województwa Małopolskiego z dnia 22 grudnia 2003 r. w sprawie uchwalenia Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Małopolskiego;

Walkowska W. (2017). Starzenie się społeczeństw – problem demograficzny czy wyzwanie współczesności?, <https://ec.europa.eu/epale/pl/blog/starzenie-sie-spoleszenstw-problem-demograficzny-czy-wyzwanie-wspolczesnosci> [dostęp: 17.07.2019].

Wójkowski G., Raport końcowy z ewaluacji wdrażania VIII edycji Budżetu Obywatelskiego Miasta Krakowa w roku 2021, wrzesień 2021.

Wydawnictwa Krakowa, Kraków – Miasto Literatury UNESCO, <http://miastoliteratury.pl/miastoliteratury/przemysly-kreatywne/wydawnictwa-krakowa> (dostęp: 05. 06. 2022).

Wyniki egzaminów – egzamin maturalny, Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie; <http://www.oke.krakow.pl/inf/staticpages/index.php?page=20160429132623442> (dostęp: 28. 04. 2022)

Wyniki, Sprawozdania. Centralna Komisja Egzaminacyjna, <https://cke.gov.pl/egzamin-maturalny/egzamin-w-nowej-formule/wyniki/> (dostęp: 28. 04. 2022).

Wykaz muzeów działających w oparciu o statut bądź regulamin uzgodniony z ministrem właściwym do spraw kultury i dziedzictwa narodowego <https://bip.mkidn.gov.pl/pages/rejestry-ewidencje-archiwa-wykazy/wykaz-muzeow.php> (dostęp 20. 07. 2022).

Zarządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 8 września 1994 roku w sprawie uznania za pomnik historii.

Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce w 2020 r., GUS, 2021.

Zaufanie społeczne. Komunikat z badań, nr 43/2000, CBOS, Warszawa kwiecień 2020.

Zmiana SUIKZP Krakowa (2003), Tom II, Zasady i kierunki polityki przestrzennej. Uchwała Nr CXII/1700/14 z dnia 9 lipca 2014 r. w sprawie uchwalenia zmiany „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Krakowa”.

Zmiany w obszarze aktywności kulturalnych podczas ograniczeń epidemicznych Komunikat z badania Narodowego Centrum Kultury, Warszawa 2022, <https://www.nck.pl/badania/aktualnosci/trzecia-edycja-sondazu-o-kulturze-w-pandemii> (dostęp: 05. 06. 2022).

Aneks: Raport z badań własnych

Badania jakościowe zrealizowano zgodnie z wymogami umowy pomiędzy UMK i ANK.

Badania objęły trzy komponenty:

- wywiady pogłębione z dziesięcioma osobami reprezentującymi władze miasta oraz środowiska reprezentacyjne dla społeczności Krakowa i życia społeczno-gospodarczego w Mieście,
- ankieta skierowana do Członków Rady Strategii przy Prezydencie Miasta Krakowa,
- warsztaty dotyczące aktualności zapisów analizy SWOT, zawartej w SRK 2030 oraz postrzegania aktualnych problemów Miasta.

Wywiady pogłębione

Wywiady pogłębione przeprowadzono z następującymi osobami:

- reprezentującymi administrację samorządową:
 - Andrzej Kulig – I Zastępca Prezydenta Miasta Krakowa (wywiad w dniu 17.05.2022),
 - Jerzy Muzyk – II Zastępca Prezydenta Miasta Krakowa (wywiad w dniu 16.05.2022),
 - Anna Sochacka – Dyrektor Wydziału Strategii, Planowania i Monitorowania Inwestycji (wywiad w dniu 16.05.2022),
 - Piotr Wierzchośławski – Zastępca Dyrektora Wydziału Strategii, Planowania i Monitorowania Inwestycji (wywiad w dniu 16.05.2022),
 - Katarzyna Wysocka - Dyrektor Wydziału Ds. Przedsiębiorczości i Innowacji (wywiad w dniu 16.05.2022),
- reprezentującymi inne podmioty związane z administracją publiczną:
 - Joanna Urbanowicz – Dyrektor Departamentu Zrównoważonego Rozwoju Urzędu Marszałkowskiego, Województwo Małopolskie (wywiad w dniu 16.05.2022),
 - Daniel Wrzozczyk – Dyrektor Biura Stowarzyszenia Metropolia Krakowska (wywiad w dniu 10.05.2022),
- reprezentującymi branże lub środowiska kluczowe dla funkcjonowania społeczności, gospodarki, nauki i kultury Krakowa:
 - dr hab. Stanisław Mazur, prof. UEK, Rektor Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie (wywiad w dniu 11.05.2022),
 - Agata Wąsowska Pawlik – Dyrektor Międzynarodowego Centrum Kultury (wywiad w dniu 25.05.2022),
 - Andrew Hallam, Sekretarz Generalny ASPIRE – stowarzyszenia firm z sektora usług biznesowych (wywiad w dniu 26.05.2022),
 - Tomasz Ślęzak – Dyrektor Energii i Ochrony Środowiska, członek Zarządu Arcelor Mittal, odpowiedzialny za relację z sektorem publicznym (wywiad w dniu 17.05.2022),
 - Monika Firlej-Balik - FutureLab Politechnika Krakowska, Zielone Grzegórzki (wywiad w dniu 8.06.2022).

Wywiady przeprowadził prof. Aleksander Noworól. Zgodnie ze specyfiką instrumentu badawczego, wywiady zostały dostosowane do charakteru branży lub wpływu interlokutora, bądź reprezentowanego przez niego środowiska na życie Miasta. W rozdziale „Analiza Strategiczna” wybrane opinie uczestników wywiadów pogłębionych zaznaczono *kursywą*. Wywiady przekraczały tematycznie zakres diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej Krakowa w 2022 r. Odpowiedzi interlokutorów będą wykorzystane także na etapie formułowania projektu aktualizacji Strategii Rozwoju Krakowa.

Ankieta skierowana do Członków Rady Strategii

Ankieta wypełniła czworo Członków Rady Strategii. Wyłącznie dr hab. Marta Smagacz-Poziemska, prof. UJ (oznaczona dalej jako M.S.-P.), zaznaczyła, że można cytować jej wypowiedzi z zaznaczeniem autorstwa.

Z uwagi na niewielki zbiór odpowiedzi oraz wiele cennych obserwacji, postanowiono zacytować w całości opinie Respondentów.

Kraków to wspaniałe miejsce do ... (prosimy uzupełnić zdanie)

- ... życia. Oferuje możliwość zaspokojenia szerokiego spektrum potrzeb różnego rzędu współczesnego człowieka, choć, co oczywiste, ich dostępność podlega ograniczeniom.
- życia, zwiedzania i pokazywania
- ...życia, pod warunkiem, że mieszka się obok terenów zielonych, komunikacji publicznej i innej infrastruktury podstawowej - i że jest się względnie zdrowym, sprawnym człowiekiem (M.S.-P.)
- zwiedzania

Nie lubię Krakowa za ... (prosimy uzupełnić zdanie)

- ... małą ilość ogólnodostępnych „zielonych” terenów rekreacji i wypoczynku (o powierzchni 4 ar lub większych).
- korki i smog
- to, że w wielu miejscach jest zabudowany marnej jakości budynkami, z mizerną zielenią; że wciąż w wielu miejscach brakuje dobrej jakości, wielofunkcyjnych przestrzeni publicznych (M.S.-P.)
- za beład w polityce rozbudowy miasta

Przyszłość i rozwój Krakowa wiąże z ... (prosimy uzupełnić zdanie)

- ... rozwojem gałęzi gospodarki opartych na dorobku i działalności uczelni wyższych co zapewni dalszy rozwój miasta jako ośrodka akademickiego.
- kulturą, nauką, czystym przemysłem i atrakcyjnością związaną z tożsamością krajobrazu
- (nie wiem, jak interpretować pytanie autorów kwestionariusza: czy idzie o nadzieje, czy o plany?), ale zaryzykuję: wiąże z tym, że będzie się doceniało wysiłek i znaczenie kobiet w naprawianiu, podtrzymywaniu, troszczeniu się o rozmaite sprawy lokalne; że będzie się orientowało politykę miejską na wspieranie społeczności lokalnych (infrastrukturę, zielen, wspieranie solidarności międzypokoleniowej) (M.S.-P.)
- nauką i kulturą

Czego potrzebuje Kraków pilnie? (od zaraz)

- Kraków potrzebuje strategii łagodzenia efektów gentryfikacji przestrzeni. SRK 2030 wskazuje na potrzebę budowania wspólnoty - wydaje się, że w związku z obecną sytuacją międzynarodową i będącym jej efektem napływem emigrantów zjawisko utraty poczucia wspólnoty będzie się pogłębiać. W tym kontekście (ale nie tylko) tworzenie ogólnodostępnych przestrzeni publicznych zapewniających poczucie bezpieczeństwa jest szczególnie ważne. Dalszy rozwój systemu komunikacji publicznej zapewniającej nie tylko możliwość sprawnego przemieszczania się ale również odpowiedni standard również jest niezwykle ważny.
- pełnego wdrożenia uchwały antysmogowej we współpracy z Metropolią
- oferty adresowanej do różnych grup (płeć, wiek, zamożność) - w ramach istniejących zasobów - „reanimacja” tego, co istnieje, + miejsc do wyprowadzania psów (M.S.-P.)
- polityki rozbudowy miasta

Czego potrzebuje Kraków jutro? (3-7 lat)

- Wprowadzenia działań związanych z rozwojem systemu komunikacji w Krakowskim Obszarze Metropolitalnym (kolej aglomeracyjna, system parkingów p+r, etc.). Integracja działań z zakresu planowania przestrzennego (miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego) w obszarach granic z gminami sąsiednimi ale również z terenami zamkniętymi (np. tereny kolejowe).
- lepszego transportu publicznego, nowej infrastruktury transportowej, a także nieustannej dbałości o tereny zieleni, ich bioróżnorodność i różnorodność i zwiększanie terenów zieleni publicznej
- wielofunkcyjnych i adresowanych do różnych grup (płeć, wiek, zamożność) miejsc spotkań, aktywności, rozwoju (nowa infrastruktura lokalna, nie tylko boiska czy parki kieszonkowe, ale

przestrzenie zadane, centra usług społecznych); nowych rozwiązań dla zielonej transformacji (zwłaszcza energia, woda) (M.S.-P.)

- nowych rozwiązań w układzie komunikacyjnym miasta i okolic

Czego potrzebuje Kraków w dalszej przyszłości? (8-15 lat)

- Potrzebna jest strategia postępowania (uzgodniona z właściwymi instytucjami) z zasobem zabudowy zabytkowej. Stan techniczny dużej ilości zabytkowej substancji budowlanej ulega stopniowemu pogorszeniu. Brak polityki opartej na jasnych i trwałych zasadach postępowania związanych z realizacją inwestycji na tych obiektach, umożliwiającej inwestorom planowanie może doprowadzić do sytuacji, że w mieście (w tym w jego najbardziej reprezentacyjnych częściach) pojawią się obszary o wysokim stopniu degradacji ze wszystkimi tego skutkami - np. społecznymi. W tym kontekście ważne jest znalezienie sposobu na „rozbicie” monopolu przemysłu turystycznego w obrębie plant krakowskich i przywrócenie jego dawnej struktury funkcjonalnej.
- w związku ze starzeniem się społeczeństw w miastach konieczne będzie nowe podejście do dostępności w szerokim rozumieniu - mieszkalnictwo, transport, tereny zieleni, itd.
- dobrze funkcjonujących dzielnic, miejsc pracy w różnych sektorach, atrakcyjnych dla młodych ludzi, dobrego systemu transportowego i powiązań komunikacyjnych (transport publiczny) w skali regionu (M.S.-P.)
- pokazania młodym, że to miasto da im szansę prawdziwego rozwoju

Gdybym mogła/mógł zrobić coś dla Krakowa mając nieograniczone zasoby finansowe i organizacyjne, byłoby to... (prosimy uzupełnić zdanie)

- ... domknięcie 3 i 4 obwodnicy miasta.
- uporządkowanie kwestii związanych z terenami zieleni - dostępnością i ciągłością (zasięg, projektowanie uniwersalne, program) oraz wprowadziłabym na szeroką skalę błękitno-zieloną infrastrukturę (program zachęt – dofinansowanie i katalogi rozwiązań dostosowane do miasta)
- sieć fantastycznych domów kultury/bibliotek/CUSów z zapleczem medycznym (M.S.-P.)
- rozwiązał problemy komunikacyjne

Megatrendy*, które mają największy wpływ na rozwój Krakowa (prosimy wskazać maksymalnie 3 najważniejsze wg Państwa): *Megatrendy w rozumieniu Polskiego Towarzystwa Badań nad Przyszłością

- nasilające się migracje ludności; rosnąca polaryzacja społeczna; kryzys demokracji i nowe modele rządzenia;
- zmiany klimatu; wzrost urbanizacji; nasilające się migracje ludności;
- zmiany klimatu; rosnąca polaryzacja społeczna; rosnące napięcia międzynarodowe (M.S.-P.)
- starzenie się społeczeństw krajów rozwiniętych; rosnąca polaryzacja społeczna; zmiany klimatu;

Jeśli macie Państwo własne propozycje mega/trendów, które wpływają/będą wpływać na rozwój Krakowa, to prosimy o ich przedstawienie.

- Zmiana w strukturze zatrudnienia - przewidywany gwałtowny wzrost bezrobocia związany m.in. z rozwojem technologii.
- niedopasowanie przestrzenne i kompetencyjne
- rosnące poczucie niepewności co do przyszłości (bo to wiąże się z takimi trendami jak: -> spadek poczucia bezpieczeństwa, -> coraz trudniejsze myślenie strategiczne z klarownymi celami, -> obniżanie poczucia sprawczości, -> rosnące w siłę populizmy itd) (M.S.-P.)
- -

Cytaty wielu powyższych wypowiedzi uwzględniono w „Analizie strategicznej”, oznaczając je – analogicznie jak w przypadku wywiadów – kursywą.

Sprawozdanie ze spotkań warsztatowych w procesie diagnozy w ramach aktualizacji Strategii Rozwoju Krakowa 2030 „Tu chcę żyć!”

Wprowadzenie i przyjęta metoda

W procesie SRK 2030 odbyły się dwa spotkania warsztatowe w dniach 30 maja 2022 r. (poniedziałek) w godzinach 10:00-14:00 oraz 1 czerwca (środa) w godzinach 16.30-20.30 w Sali Portretowej oraz Sali Dietla w Urzędzie Miasta Krakowa (dalej: UMK), pl. Wszystkich Św. 3–4 w Krakowie. W pierwszym spotkaniu wzięli udział przedstawiciele UMK oraz miejskich jednostek organizacyjnych oraz instytucji i służb publicznych (na liście obecności znalazło się 58 osób). W drugim – przedstawiciele krakowskich organizacji pozarządowych oraz biznesu (na liście obecności znalazło się 31 osób). Listy uczestników dostępne są w UMK.

Powitanie do uczestników spotkań skierował Pan Jerzy Muzyk, II Zastępca Prezydenta Miasta Krakowa. Prezentację nt. problematyki i wyzwań dla rozwoju miast przedstawił prof. Aleksander Noworól.

W obu spotkaniach uczestniczyli przedstawiciele kierownictwa Wydziału Strategii, Planowania i Monitorowania Inwestycji UMK z Dyr. Anną Sochacką i Z-cą Dyr. Piotrem Wierzchosławskim na czele. Celem warsztatów była ocena aktualności analizy SWOT zamieszczonej w SRK 2030. Ocena ta pozwoli na analizę i weryfikację zidentyfikowanych podczas diagnozy strategicznej uwarunkowań i kluczowych procesów społeczno-gospodarczych na poziomie globalnym i lokalnym w powiązaniu z procesami przestrzennymi oraz opracowanie wniosków z aktualizowanej diagnozy. Wyniki prac warsztatowych pozwolą także na ukierunkowanie prac nad aktualizacją zapisów samego dokumentu strategii (cele, kierunki działań, priorytetyzacja).

W ramach prac warsztatowych w trakcie obu spotkań wykorzystano następujące metody i narzędzia:

1. Brainwriting z głosowaniem: **Kraków budzi emocje!**
2. Praca indywidualna uczestników z formularzem oceny: **Tu zaszła zmiana - ocena aktualności analizy SWOT ze Strategii**
3. Praca indywidualna i plenarna z wykorzystaniem matrycy – każdy uczestnik definiował jeden najważniejszy z jego punktu widzenia jako „użytkownika” miasta problem wymagający ulepszenia (idea writing z głosowaniem) - **Jakich ulepszeń potrzebuje Kraków?**

Spotkania moderowała dr Kamilla Noworól z zespołem Aleksander Noworól Consulting.

Uzasadnienie wyboru metod pracy: w dużej grupie o zróżnicowanych kompetencjach i doświadczeniach oraz pełnionych funkcjach należało zapewnić możliwość indywidualnych, nieskrępowanych i - na ile to możliwe - anonimowych wypowiedzi. Informacje zwrotne od pozostałych uczestników pełnią jednak ważną funkcję w procesie definiowania problemów oraz projektowania rozwiązań – przyjęto zatem metodę „zielone światło” – „czerwone światło” dla wyrażenia anonimowej zgody/niezgody z wypowiedzią/pomysłem (określone wyżej jako „głosowanie” – stawianie zielonej lub czerwonej kreski na kartkach z wypowiedziami). Metoda pisemna pozwalała na szybkie odnoszenie się do wielu wypowiedzi, bieżącą obserwację „rozwoju sytuacji”, nadawała wypowiedziom „format” (granica była np. wielkość karteczki samoprzylepnej, matryca czy formularz oceny), wymagała otwartego i krytycznego myślenia o wskazywanych problemach i rozwiązaniach. Pozwoliło to moderatorom na szybkie kategoryzowanie uzyskanych informacji/wypowiedzi i wstępne podsumowanie wyników.

Wyniki i wnioski¹⁹⁶

Kraków budzi emocje! – brainwriting z głosowaniem

Runda 1. „w Krakowie denerwuje mnie ...”

Uczestnicy zostali poproszeni o wskazanie kwestii, które ich „denerwują”/ których nie lubią w Krakowie.

¹⁹⁶ Robocze zestawienie wyników prac warsztatowych w formacie Excel dostępne jest w UMK.

Grupa przedstawicieli instytucji publicznych i administracji

Najczęściej wskazywanym mankamentem miasta okazały się kwestie transportowe: przede wszystkim korki, następnie tłok w komunikacji zbiorowej i kwestia infrastruktury rowerowej.

W ramach ćwiczenia pojawiły się także wskazania, które ująć można w kategorii krytyki działania władz miejskich. Przedstawiciele instytucji i administracji publicznej zauważyli, że denerwuje „krytykanctwo” mieszkańców i aktywistów.

W kategorii, którą określić można jako stan przestrzeni miasta pojawiały się wypowiedzi, zyskujące aprobatę większej liczby uczestników, dotyczące m.in.:

- występowania wysp gorąca/ braku cienia,
- zaniedbania Bulwarów Wiślanych,
- problemu porzucanych hulajnóg elektrycznych,
- brudnych ulic,
- „betonozy” i chaosu przestrzennego.

Do pozostałych potwierdzanych w głosowaniu negatywnych opinii uczestników na temat Krakowa należały m.in.:

- zanieczyszczone powietrze,
- brak przestrzeni dla młodych ludzi,
- brudne środki komunikacji miejskiej,
- patodeweloperka.

Grupa przedstawicieli NGOs i biznesu

Przedstawiciele organizacji pozarządowych i biznesowych do najbardziej denerwujących ich problemów zaliczyli – podobnie jak grupa przedstawicieli sektora publicznego – problemy transportowe (korki, brak dostatecznej infrastruktury rowerowej) oraz złą koordynację korytarzy transportowych.

Uczestnicy wskazywali również na uciążliwości (np. hałas) związany ze skalą turystyki w mieście. Odnosząc się do jakości życia podkreślano niedostatki w zakresie ogólnodostępnej zieleni miejskiej, nadmierną gęstość zabudowy.

Kategorią często wskazywaną (stanowczo częściej niż w przypadku grupy „publicznej”, mimo dużo mniejszej liczby uczestników) i potwierdzaną „w głosowaniu” – były problemy związane z relacjami z Urzędem Miasta Krakowa i krytyka stylu zarządzania miastem w kontekście komunikacji społecznej i współpracy z mieszkańcami i organizacjami. Tu wskazywano niską jakość komunikacji UMK (zarówno wewnętrznej, jak i zewnętrznej), niską efektywność dialogu społecznego oraz konsultacji społecznych, oraz problemy we współpracy miasta z organizacjami pozarządowymi (m.in. brak oferty lokali dla NGOs.). Krytyka obejmowała również brak skoordynowania strategii i planów miejskich oraz „brak odwagi do potrzebnych zmian systemowych”.

Runda 2.: „za co Kocham Kraków”

Kolejna runda aktywności obejmowała wskazanie tych cech Krakowa, za które się lubi/kocha/podziwia to miasto.

Grupa przedstawicieli instytucji publicznych i administracji

Unikalny charakter miasta (określany także jako genius loci, wyjątkowa tożsamość, klimat kulturowy), historyczna zabudowa, nagromadzenie zabytków oraz oferta kulturalna stanowiły najczęściej wskazywane zalety Krakowa. Także potencjał mieszkańców i ich otwartość (w tym na wielokulturowość) stanowiły jedną z najważniejszych kategorii, za które uczestnicy lubią Miasto.

Ta grupa warsztatowa identyfikowała również działania i projekty miejskie, jako istotne dla ich pozytywnych emocji wobec miejsca: rozwój ścieżek rowerowych, ożywienie dzielnic (m.in. stare Podgórze, Nowa Huta), rozwój i jakość terenów zielonych.

Grupa przedstawicieli NGOs i biznesu

Atmosfera, historyczne dziedzictwo Krakowa, krakowianie (potencjał, otwartość) oraz oferta kulturalna to główne zalety wskazywane także przez tę grupę uczestników. Pojawily się tu jednak także wskazania dotyczące dostępności i jakości oferty edukacyjnej.

Poprawa infrastruktury rowerowej i rozwój komunikacji miejskiej, inicjatywy antysmogowe, rozwój parków i placów zabaw to działania władz i administracji, które również wzbudzają zadowolenie uczestników z sektora trzeciego i biznesu.

Praca indywidualna uczestników z formularzem oceny: Tu zaszła zmiana - ocena aktualności analizy SWOT ze Strategii

Każdy z uczestników obu spotkań otrzymał formularz, w którym zawarta była analiza SWOT przygotowana w procesie diagnozy i opracowania SRK 2030. Każdy czynnik analizy został uzupełniony o rubryki pozwalające na ocenę aktualności i ważności danej kwestii/problemu w skali: wysoka ważność i aktualność; przeciętnie ważne, ale aktualne; nieaktualne; nieważne.

Ostatecznie zebrano: 79 formularzy, w tym 56 – po spotkaniu grupy przedstawicieli instytucji publicznych i administracji i 23 – po spotkaniu grupy biznesu i organizacji publicznych.

Dokonana przez uczestników ocena aktualności analizy SWOT wpłynęła na zaproponowany projekt i listę czynników do przeprowadzenia SWOT w procesie aktualizacji Strategii.

Znaczna większość czynników włączonych do analizy w trakcie opracowywania Strategii pozostaje aktualna i ważna, jednak **niektóre zostały uznane przez oceniających za nieaktualne i /lub nieważne z punktu widzenia strategicznego zarządzania miastem**. Wymienić tu należy przede wszystkim te kwestie, które zostały uznane w obu grupach uczestników za ważne i aktualne przez **mniej niż 50% wskazań odpowiedzi „wysoka ważność i aktualność”**, były to:

- Mocne strony:
 - rezerwy przestrzenne dla inwestycji;
 - korzystna sytuacja demograficzna;
 - tradycje przemysłowe Krakowa;
 - wzrost liczby budowanych mieszkań;
 - naturalna lokalizacja na przecięciu szlaku transportowego wschód-zachód;
 - rozwinięty system udostępniania rowerów miejskich;
 - zorganizowanie pierwszego w Polsce miejskiego parku kulturowego.
- Szanse
 - wzrost wykorzystania technologii informatycznych w systemie zarządzania miastem i metropolią.
- Słabe strony:
 - niewykorzystany potencjał otoczenia lotniska;
 - brak efektywnych instrumentów stymulujących rozwój lokalnej aktywności mieszkańców;
 - poziom zaangażowania w płaceniu podatków w mieście;
 - współpraca na poziomie lokalnym, w tym sąsiedzka;
 - system „kształcenia przez całe życie”;
 - nierówności w dostępie do usług publicznych w obrębie Krakowskiego Obszaru Metropolitalnego.
- Zagrożenia:
 - niska pozycja firm z kapitałem polskim (w tym rodzinnych) w globalnych łańcuchach wartości;
 - brak siedzib central dużych przedsiębiorstw oraz instytucji finansowych;
 - słabe zakorzenienie lokalne biznesu międzynarodowego;
 - brak wystarczających narzędzi prawnych dla ograniczania możliwości wjazdu do centrum miasta samochodów osobowych;
 - negatywne konsekwencje masowego ruchu turystycznego, szczególnie w obszarach atrakcyjnych turystycznie;
 - rosnące rozwarstwienie społeczne;
 - odpływ mieszkańców z centrum miasta.

Szczegółowy rozkład wskazań uzyskanych z formularzy znajduje się w dyspozycji UMK w formacie Excel.

Praca z wykorzystaniem matrycy – Jakich ulepszeń potrzebuje Kraków?

Praca w pierwszej rundzie miała charakter indywidualny – uczestnik definiował jeden najważniejszy – z własnego punktu widzenia jako „użytkownika” miasta – problem wymagający ulepszenia (metoda: *idea writing*), a w drugiej rundzie każdy uczestnik mógł odnieść się do każdego z pomysłów/wskazań, popierając je lub nie (metoda „głosowania” czerwone światło – zielone światło). Łącznie zebrano 57 wypełnionych matryc, w tym:

- 38 propozycji ulepszeń w grupie przedstawicieli instytucji publicznych i administracji;
- 19 propozycji ulepszeń w grupie przedstawicieli NGOs i biznesu.

Wśród 38 wypełnionych matryc, zgłoszonych na pierwszym spotkaniu, z pełną aprobatą wszystkich głosujących uczestników spotkania spotkało się 6 propozycji, w grupie przedstawicieli NGOs i biznesu – aż 12 spośród 19. Ich zestawienie przedstawiono w poniższej tabeli.

Pełne dane z uzyskanych matryc są dostępne UMK w formacie excel.

Tabela aneksu 1. Propozycje ulepszeń, które spotkały się z pełną aprobatą uczestników danego spotkania (wyłącznie „zielone światło”)

Lp.	Co najbardziej/najpilniej wymaga ulepszenia w Krakowie?	Dlaczego to wymaga ulepszeń?	Co można zrobić, żeby to ulepszyć?	Co się zmieni w Krakowie, kiedy się to ulepszy?
grupa przedstawicieli instytucji publicznych i administracji = łącznie 38 wypełnionych matryc				
1	lepsza alternatywa w komunikacji publicznej dla otaczających Kraków gmin	oferta komunikacji publicznej jest niekorzystna. Dojeżdżający do miast często są zmuszeni korzystać ze swojego samochodu, a nie z np. autobusu. Poza tym jest za mało buspasów	poszerzyć ofertę, budować duże parkingi typu P&R. zbudować np. komunikację tramwajową do zielonek	północ Krakowa nie będzie już tak zakorkowana, autobusy nie będą stać w korkach dzięki buspasom
2	komunikacja publiczna - rozwój	za dużo samochodów, komunikacja publiczna nie realizuje usług szybko (często tramwaje i autobusy stoją z uwagi na brak możliwości bezkolizyjnego przejazdu)	rozwój połączeń miejskich z koleją oraz bezkolizyjny przejazd komunikacji publicznej. Musi być szybko, punktualnie i komfortowo	poprawi się jakość powietrza, zadowolenie mieszkańców, wzrost dochodów
3	walka z korkami, w Krakowie jest za dużo aut, należy rozwijać komunikację miejską i zachęcać ludzi do niej	w godzinach szczytu przemieszczanie się po mieście jest irytujące i trwa bardzo długo. Korzystanie z komunikacji również bywa trudne, autobusy i tramwaje często się spóźniają i są przepełnione.	należy ograniczyć ruch samochodowy z centrum, zachęcać ludzi do korzystania z komunikacji, budować nowe linie tramwajowe (miasto powinno też zapewnić mieszkańcom dostęp do rowerów miejskich tak jak to było kilka lat temu	poruszanie się po mieście nie będzie codziennym koszmarem mieszkańców.
4	transport	ma wpływ na środowisko (zanieczyszczenia, hałas)	budowa obwodnic; modernizacja lub budowa dróg i torowiska	nie wszystkie pojazdy będą musiały wjeżdżać do Krakowa; poprawa

Lp.	Co najbardziej/najpilniej wymaga ulepszenia w Krakowie?	Dlaczego to wymaga ulepszeń?	Co można zrobić, żeby to ulepszyć?	Co się zmieni w Krakowie, kiedy się to ulepszy?
				przepustowości i płynności jazdy
5	rozwój wielobranżowości, aktywności gospodarczej podmiotów działających w obszarze metropolitalnym Krakowa	wielobranżowość czyni gospodarkę miasta bardziej odporną na kryzysy. Jedna branża słabnie, inne się wzmacniają. Przykład z czasu pandemii: turystyka przechodzi kryzys - firmy informacyjne oraz producenci ochrony zdrowia rozkwitają	tak jak w przypadku usług biznesowych stworzyć odpowiedni klimat inwestycyjny, przygotować tereny inwestycyjne	gospodarka bardziej uodporniona na kryzysy pozwoli na budowę kolejnych strategii rozwojowych miasta
6	konieczna jest pilna zmiana polityki inwestycyjnej (przede wszystkim poł. sieci transportowych i uzbrojenia terenu). Aktualnie głównie rozwiązuje się problemy, którym tak naprawdę należy przeciwdziałać	1. przyspiesza rozwój miasta (aktywizuje dodatkowe obszary); 2. sprzyja optymalizacji kosztowej - zarówno w sektorze publicznym jak i prywatnym; 3. poprawia komfort życia mieszkańców i funkcjonowania przedsiębiorców	1. zmiana świadomości społecznej, która przełoży się na sposób myślenia i działania decydentów; 2. doskonalenie służb publicznych w zakresie zarządzania strategicznego; 3 utworzenie nowych zadań strategicznych w WPF	poprawi się komfort życia mieszkańców; mniejsze korki, szybsze inwestycje, mniejsze ryzyka środowiskowe
grupa przedstawicieli NGOs i biznesu - łącznie 19 wypełnionych matryc				
1	rozwój wielobranżowości, aktywności gospodarczej podmiotów działających w obszarze metropolitalnym Krakowa	wielobranżowość czyni gospodarkę miasta bardziej odporną na kryzysy. Jedna branża słabnie, inne się wzmacniają. Przykład z czasu pandemii: turystyka przechodzi kryzys - firmy informacyjne oraz producenci ochrony zdrowia rozkwitają	tak jak w przypadku usług biznesowych stworzyć odpowiedni klimat inwestycyjny, przygotować tereny inwestycyjne	gospodarka bardziej uodporniona na kryzysy pozwoli na budowę kolejnych strategii rozwojowych miasta
2	konieczna jest pilna zmiana polityki inwestycyjnej (przede wszystkim poł. sieci transportowych i uzbrojenia terenu). Aktualnie głównie rozwiązuje się problemy, którym tak naprawdę należy przeciwdziałać	1. przyspiesza rozwój miasta (aktywizuje dodatkowe obszary); 2. sprzyja optymalizacji kosztowej - zarówno w sektorze publicznym jak i prywatnym; 3. poprawia komfort życia mieszkańców i funkcjonowania przedsiębiorców	1. zmiana świadomości społecznej, która przełoży się na sposób myślenia i działania decydentów; 2. doskonalenie służb publicznych w zakresie zarządzania strategicznego; 3 utworzenie nowych zadań strategicznych w WPF	poprawi się komfort życia mieszkańców; mniejsze korki, szybsze inwestycje, mniejsze ryzyka środowiskowe

Lp.	Co najbardziej/najpilniej wymaga ulepszenia w Krakowie?	Dlaczego to wymaga ulepszeń?	Co można zrobić, żeby to ulepszyć?	Co się zmieni w Krakowie, kiedy się to ulepszy?
3	integracja różnych form transportu osób, towarów.	<i>nieczytelne</i>	promować zmiany nawyków komunikacyjnych oraz	będziemy mniej narzekać na korki oraz będziemy mieli więcej wolnego czasu
4	komunikacja	ponieważ komunikacja jest niezbędna do przemieszczania się, miejsca pracy, nauki, spędzania wolnego czasu, dostępu do oferty kulturalnej	parkingi, możliwość wypożyczenia roweru	będziemy spokojniejsi i bogatsi i będziemy mieć więcej czasu na realizację swoich pasji. Nie będzie takiego hałasu, zanieczyszczenia, pośpiechu, nerwowości.
5	kwestia terenów zielonych i dostępu do nich, planowanie przestrzenne - także z tym związane. Zieleń w mieście to nie tylko drzewa, krzaczki na placu!	jakość życia w Krakowie, zwłaszcza w kontekście kryzysu klimatycznego i przyszłych pokoleń.	uporządkowanie planów przestrzennych, uwzględnienie terenów zielonych i ich ochrona	bardziej przyjazne i możliwe do życia miasto, w którym jest gdzie odpocząć, wychować dzieci, uprawiać sport i tym samym zwiększać jakość życia
6	przeciwdziałanie „BETONOZIE” - proekologiczne zarządzanie infrastrukturą miasta	w mieście panuje chaotyczna zabudowa bez uwzględnienia wpływu zabudowy deweloperskiej na ... dzielnicy i całego miasta	zabudowa, nowe mieszkania projektowane tak, aby zapewnić kanały napowietrzające; więcej terenów zielonych; zsynchronizowane plany zabudowy; rozwój miejskich planów zagospodarowania przestrzennego	spadek rozwoju „sypialni” na dobrych dzielnicach i obszarach podmiejskich; lepszy stan zdrowia mieszkańców; niższe temperatury w mieście latem; zapobieganie podtopieniom
7	należy przestać się cackać i robić nie nieznaczące i niezobowiązujące konsultacje społeczne i podjąć jednoznaczne i zdecydowane, daleko idące zmiany w kierunku adaptacji miasta do zmian klimatu	jest to temat nowy dla polskich samorządów - dopiero od kilku lat temat ten pojawia się szerzej w dyskusji publicznej. Nauka jest jednak jednoznaczna, a możliwe rozwiązania dla miast (jak i państw) znane i praktykowane. Należy wreszcie zacząć wprowadzać zmiany w praktyce mieszkaniowej, transportowej, planistycznej itd.	wprowadzić zmiany w przestrzeni miejskiej po zsynchronizowaniu działań jednostek miejskich, a także różnych szczebli samorządu terytorialnego, a także władz centralnych	Kraków ma szansę: 1. zmniejszyć emisję i pomóc ograniczyć katastrofę klimatyczną; 2. być odpowiednim (w miarę) miejscem do życia w dobie skutków zmian klimatu (powodzi błyskawicznych, fal upałów)
8	większe zaangażowania mieszkańców w rozwiązywaniu problemów ich dotyczących - działania	zbyt małe zaangażowania mieszkańców i poznanie ich potrzeb	należy docenić inicjatywy oddolne, mniej biurokracji, więcej wsparcia	nic o nas bez nas. W różnorodności tkwi siła

Lp.	Co najbardziej/najpilniej wymaga ulepszenia w Krakowie?	Dlaczego to wymaga ulepszeń?	Co można zrobić, żeby to ulepszyć?	Co się zmieni w Krakowie, kiedy się to ulepszy?
	na rzecz zwiększenia ich inicjatyw lokalnych			
9	partycypacja, współdecydowanie	bo: - brak zaangażowania mieszkańców, co oznacza: - niewykorzystanie kapitału ludzkiego; - wolny rozwój Krakowa	potrzebna dyskusja wśród urzędników i edukacja czym jest partycypacja. Długoletni plan edukacyjny do kształtowania partycypacji. Wsparcie partycypacji jest w szkołach ... uczniów.	szybki rozwój; tworzenie silnej wspólnoty lokalnej;
10	dialog społeczny -> efektywna komunikacja z NGO + efektywne wdrażanie wniosków z konsultacji	mamy b. duży potencjał NGO -> często niewykorzystany dialog społeczny, konsultacje ...	1. podejście urzędu -> konsultacje jako realne narzędzie pozyskiwania wiedzy, podejmowania decyzji, a nie wymóg formalny. 2. większa decyzyjność w urzędzie na niższych szczeblach. 3. lepsze narzędzia (niż IT!) konsultacji społecznych	lepsze decyzje, efektywniej wydawany budżet, większe zaangażowanie społeczne
11	podniesienie jakości działania UMK i jego agend w różnych częściach Krakowa	by podnieść poziom zadowolenia mieszkańców Krakowa z życia w mieście i korzystania z usług publicznych	przeprowadzić reorganizację struktury UMK. Podnieść wynagrodzenia pracowników UMK i zapewnić im szkolenia, określić standardy jakości obsługi mieszkańców	nastąpi wzrost jakości świadczonych usług społecznych dla mieszkańców oraz poprawa współpracy UMK oraz mieszkańców także zorganizowanych w grupach nieformalnych i organizacjach
12	komunikacja administracji z mieszkańcami i w konsekwencji poczucie sprawczości mieszkańców	aktualnie system komunikacji jest przestarzały, nieelastyczny, biurokratyzowany	uproszczenie systemu komunikacji (aktualnie trzeba precyzyjnie wiedzieć, gdzie szukać lub pytać). Efektywna cyfryzacja i przyjazne interfejsy i język (odbiurokratyzowanie)	wzrost aktywności mieszkańców i zainteresowanie sprawami miasta
13	poprawa jakości życia mieszkańców w obszarze bezpieczeństwa, spokoju nocnego i zachowania lub przywrócenia infrastruktury społecznej	zatrzymanie exodusu mieszkańców z centrum i przerwanie negatywnych procesów <u>centryfikacyjnych</u> . Przywrócenie własności proporcji w przestrzeni miejskiej	poprawić skuteczność działania służb i zwiększyć ich liczbę (5 patroli SM na całe śródmieście czyli 3 dzielnice w weekendy!!)	mieszkańcy pozostaną w centrum, a może nawet powrócą...

Źródło: opracowana na podstawie pozyskanych matryc, brzmienie oryginalne, poprawiono literówki.

